

ก็ไม่เห็นไม่รู้ มันก็จะเตรียมป้องกันได้ แต่ว่าถ้าเกิดปัญหาไปแล้วมันไม่ถนัดมันจะยาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งเกษตรกรที่มีที่เป็นที่เปล่าบ้าง พื้นที่อื่นบ้าง ขายได้ก็จะขาย เขาเรียกแปลงพื้นที่ให้เป็นทรัพย์สินที่หักเงินกำลังจะทำอยู่ขณะนี้ อย่างเช่นตอนนี้กำลังมีการต่อสู้กัน ซึ่งเราก็ต้องเรียนรู้ ถ้าจะถามเกษตรกรถามชาวบ้านทั่วไปก็บอกว่าดี ที่ ส.ป.ก. ออกโฉนดได้ก็ดีมันจะได้มีราคา มันก็ถูกส่วนหนึ่ง แต่ถูกเฉพาะร่าง เพราะช่วงใช้ไหมที่ทำให้ที่เราเช่าไร่ละห้าพันหากพันกลายเป็นหลายหมื่นขึ้นมาใคร ๆ ก็ชอบแต่ผลข้างหน้าอะไรมันจะเกิดขึ้น มันหลุดจากมือเราไปแล้ว เขาจะทำอะไรก็ได้ เพราะว่าที่นั่นถ้ามีใบก็ได้ราคาดี มันก็ไม่อยู่ในมือคนไม่มีเงิน มันก็จะเปลี่ยนพอมันเปลี่ยนเป็นทรัพย์สินได้ มันก็ขายเพราะเงิน ทั้งหมดนี้ท้องถิ่นจะต้องเรียนรู้ เรียนรู้เพื่อที่จะแก้ปัญหาเฉพาะหน้า แล้วก็เรียนรู้เพื่อจะแก้ปัญหาระยะยาว ถ้าเป็นยังงั้นสุดท้าย คนท้องถิ่นเองจะเป็นคนที่รับผลกระทบจากสิ่งเหล่านี้ เล่ามาตั้งแต่ที่เปลี่ยนมือแล้ว ก็กลายเป็นว่าที่นั่นไม่ได้เป็นของเราอีกแล้วมันจะกลายเป็นอะไรนะ ลดความถึงลงไปนิดแล้วที่มีคนมาหลอกล่อจะให้ขายที่ดิน ที่ไม่มีใบ เสร็จแล้วเขาก็บอกตรง ๆ เลยขายจนแบบพอใจ ซึ่งจริง ๆ มันเปลี่ยนสถานของบุคคล จากเจ้าของกลายเป็นผู้รับใช้ ที่เขาจ้างให้เฝ้าสวนต่อ ซึ่งมันก็เป็นวัฏจักรที่มองเห็นหมด เพราะมันมีกระแสภายนอกมาเป็นตัวหลอกล่อแทนที่ชาวบ้านจะมีวิถีชีวิตแบบดั้งเดิมเดี๋ยวนี้อะไรก็อยากสวย อยากงาม อยากมี อยากเป็น เหมือนอะไรที่เขาเป็นทั้งหลาย ถ้าเปรียบเทียบบ้านผม ก็บอกว่าเห็นข้างซีกซีกตามข้าง แต่อย่าลืมว่าคนมันจะซึ้นขนาดของข้างมันคงไม่ไหว มันก็เป็นเรื่องที่จะต้องเรียนรู้ทำความเข้าใจ โครงการสิทธิชุมชนศึกษาก็มุ่งอันนี้ แต่ว่าเป็นเฉพาะเรื่อง ดิน น้ำ ป่า ที่มันเกิดปัญหาขึ้นในท้องถิ่น แล้วคนท้องถิ่นก็ตระหนักถึงแล้วจึงเกิดการรวมตัวขึ้นมาว่าสนใจแล้ว เราจะแก้ปัญหาอันนี้ หน้าที่ของพวกผมก็มีว่าจัดเวที เลี้ยงอาหารกลางวันมีค่าเดินทางให้ สนับสนุนงบประมาณบางส่วนเท่าที่พอจะสนับสนุนได้ไม่ถึงกับมากมายอะไร อย่างเรื่องป่าชุมชนก็อาจจะมีการสนับสนุนได้บางส่วน อย่างเช่นอาจจะมีการกลางวันให้สำหรับคนที่ไปตรวจป่าหรือว่าไปกำหนดแนวเขตป่า แล้วสุดท้ายถ้าท้องถิ่นเกิดความรู้ ความเข้าใจ งบประมาณมันก็อยู่ในท้องถิ่นส่วนหนึ่ง อย่างเช่นองค์การบริหารส่วนตำบล เทศบาล ซึ่งก็อาจจะสนับสนุนงบในเบื้องต้นได้ แต่ว่างบเหล่านั้น ถ้าจะเอามาใช้ได้ มันก็ต้องท้องถิ่นเกิดความเข้าใจ แล้วเอามาใช้ถูกทิศถูกทาง ไม่อย่างนั้นแล้วเนี่ย มันก็ลงไปเรื่องเดียว ไม่ถนนก็ไฟก็ ไม่ไฟก็ก็ประปะอะไรก็ใช้ เขาเรียกโครงการพื้นฐาน มันก็มีความจำเป็นส่วนหนึ่ง แต่ขณะเดียวกันมันก็มีความจำเป็นที่ไปแก้ปัญหาส่วนอื่นเกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติเราก็มักจะละเลย ทั้ง ๆ ที่งบประมาณส่วนนั้น มันก็ไม่มากมายอะไรเป็นงบที่เราเทียบแล้วก็ถือว่า แค่นิด.เชียงดาว 16 หมู่บ้าน เอาจบสร้างถนนสักเส้นหนึ่งไม่ต้องสร้างมันเอามาใช้เรื่องทรัพยากรก็พอแล้ว ปีหนึ่ง ด.เชียงดาว ก็ตั้งไว้สัก 2-3 แสนก็พอที่จะไปทำให้เกิดป่าชุมชนที่ค่อยพัฒนากันไปได้ตามรูปแบบได้เพราะมันไม่ใช่ใช้งบมากมายอะไร หรือเอามาใช้ในการศึกษาทำความเข้าใจปัญหาให้แท้จริงได้ ตัวอย่างเช่น อีกเรื่องหนึ่งมันเป็นปัญหาส่วนตัวของผม

เพราะผมก็มีความปรารถนาดี ตั้งคณะกรรมการเตรียมวางแผน แก้ปัญหาการขาดแคลนน้ำ อุปโภค บริโภค และน้ำเพื่อการเกษตร เพราะว่าเราต้องการมองผลระยะยาวมันก็ไม่ง่ายที่จะให้เกิดความเข้าใจมันก็ต้องมีการสำรวจแหล่งน้ำกันอย่างแท้จริง มีปัญหาอะไรต่าง ๆ การใช้น้ำ แล้วต่อไปเราต้องไปกำกับ สามารถกำกับ และควบคุมได้ที่เราปลูกพืชกันทั้งหลายรอบจำนวนแปลงมากมายมันลดปริมาณลงบางส่วนได้ไหม มาวางแผนการจัดการกันใหม่ บางที่การขาดแคลนน้ำมันก็อาจจะลดลง แต่ต่างคนแย่งกันปลูกเกิดขึ้น 1 ผลผลิตมันมากราคามันก็ตก น้ำก็ขาดแคลนอย่างเช่นปีไหนถั่วเหลืองดีราคาก็แรงปลูกกันทั้งหมด โดยที่เราไม่รู้ว่ถั่วเหลืองต้องใช้น้ำปริมาณเท่าไร มันก็คงเป็นพืชที่ไม่ใช้น้ำมากมายนัก แต่ก็ใช้น้ำยังปลูกมากก็ใช้น้ำมาก ใช้น้ำมากมันก็มีผลตามมาน้ำก็ขาดแคลนพอน้ำขาดแคลนผลผลิตมันได้มีสมบูรณ์เพราะมันขาดน้ำมันก็จะป็นวัฏจักรในตัวของมันซึ่งก็อาศัยการจัดการที่ถูกต้องเข้ามาแก้ปัญหาโดยการจัดการหรือการแก้ปัญหาถามว่าอยู่ที่ใคร อยู่ที่รัฐบาลทั้งหมดหรือเปล่า คำตอบมันไม่ใช่ปัญหามันอยู่ที่ตัวเราเป็นเบื้องต้น แล้วปัญหาใหญ่ที่สุดก็คือวิธีคิดเราจะทำยังไงให้ชาวบ้านยอมมาหาวิธีคิดใหม่ เริ่มต้นตั้งแต่คิดว่าปัญหาใหญ่ที่สุดก็คือวิธีคิดเราจะทำยังไงให้ชาวบ้านยอมมาหาวิธีคิดใหม่ เริ่มต้นตั้งแต่คิดว่าปัญหาใหญ่ที่สุดก็คือวิธีคิดเราจะทำยังไงให้ชาวบ้านยอมมาหาวิธีคิดใหม่ เริ่มต้นตั้งแต่คิดว่าปัญหาใด ๆ ก็ตามที่เป็นปัญหาของเรา ตัวเราเป็นเบื้องต้นที่มีส่วนแก้ปัญหาไม่ได้โยนปัญหาให้ผู้อื่น ถ้าเราไม่คิดอย่างนี้มันแก้ไม่ได้ ดูตัวอย่างเรื่องขยะเป็นเรื่องใหญ่ เป็นเรื่องเล็กที่จะเป็นเรื่องใหญ่ที่สุด ปัญหาขยะถ้าทุกคนคิดว่าเป็นปัญหาของเรา แล้วร่วมกันแก้ไขแท้จริงปัญหาจะลดแต่มาบอกว่าเรื่องขยะนี้เป็นเรื่องของเทศบาล เรื่องของ อ.บ.ต. ขอโทษขยะมันก็จะกองอยู่อย่างนั้น และแล้วก็จะเพิ่มปริมาณมากขึ้นเรื่อย ๆ ไม่มีใครไปแก้มันหรอก เพราะทุกวันนี้ที่แก้ปัญหาขยะที่เชียงใหม่ไม่ได้เพราะอะไร เพราะไม่มีใครคิดว่ามันหาขยะมันเป็นปัญหาของเรา ทุกคนก็คิดว่าเทศมนตรีเลือกสมาชิกสภาเทศบาลไปแล้ว ก็เป็นหน้าที่ของพวกเขาจะไปแก้ไขทุกคนก็ทำหน้าที่อย่างเดียวกันก็เพิ่มขยะ ไม่ได้ลดปริมาณขยะ มันก็ยิ่งเพิ่มขึ้น ๆ ถ้าท่านสนใจเรื่องขยะของตัวเอง ขยะก็อาจจะป็นเหตุรบราฆ่าฟันกันได้ซึ่งมันก็มีให้เราเห็นอยู่ ส่วนแนวโน้มมันจะมากขึ้นถ้าแก้ไขไม่ถูกทิศถูกทาง แต่ถ้าบอกว่าปัญหาขยะเป็นปัญหาของทุกคน เริ่มต้นตั้งแต่ทุกคนลดปริมาณขยะ ขยะมันก็น้อยลง ทุกคนเริ่มมาคิดไปในแนวทางที่ถูกต้องมันก็จะแก้ปัญหาได้ แล้วมีอยู่วันหนึ่งผมไปที่ไหนก็ฝากบอกว่าเราเป็ขชาวพุทธวิจนะอันหนึ่งก็มีบอกไว้ว่า อตฺตาคิ อตฺตานิ นาโถ ตนแลเป็นที่พึ่งแห่งตน เองาย ๆ คนที่ชนบทคนที่จะรวยได้ก็เริ่มต้นจากขยัน 1 ขยันรู้จักทำมาหากิน อดออม ถ้าไม่เริ่มตรงนี้ไม่มีทางที่จะรวยได้ อย่างสามล้อถูกหวย รวยคราวเดียวแล้วหมดไป 3 เดือน 6 เดือน กลับไปถีบสามล้อเหมือนเดิม นี่มันก็เป็นตัวอย่างแต่ก็ไม่ใช้ทุกกรณีหลายคนก็เกิดสภาพแบบนี้ได้ เพราะฉะนั้นโครงการของเราที่มุ่ง เป็นโครงการที่กระตุ้นให้คนในท้องถิ่นเริ่มตระหนักถึงปัญหาของทรัพยากรธรรมชาติ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เรื่องดิน เรื่องน้ำ เรื่องป่า ซึ่งเป็นฐานชีวิต

ของคนในท้องถิ่น ทุกคนที่นั่งอยู่ในที่นี้ หลายท่านก็จะเติบโตมาด้วย อาศัยดิน อาศัยน้ำ เป็นตัวก่อเกิด แล้วก็มองย้อนในอดีต เป็นพื้นที่ที่มีมนุษย์ขึ้นมา มากี่เพื่ออาศัยธรรมชาติ เป็นตัวหลัก ฉะนั้นทรัพยากรธรรมชาติทั้งหลายมันก็มีไว้เพื่อมนุษย์ใช้ ปัญหามันอยู่ที่ว่ามนุษย์จะใช้อย่างไรให้ทรัพยากรธรรมชาติมันอยู่ยั่งยืนได้ตลอดไป แล้วในขณะเดียวกันก็มีการจัดการให้มันเกิดความเป็นธรรมขึ้นมาในสังคมไม่ใช่ว่าใครมีเงินก็สามารถจะเข้าถึงได้มากกว่าคนอื่น แต่ถ้ามีป่าชุมชนแล้วขอโทษคนรวยก็มีสิทธิ์จะไม่ยึดคนอื่นก็เข้าถึงคนรวยก็เข้าถึงแต่คนรวยเข้าถึงทางอ้อมคือคนจนไปหาอาหารในป่าแจ้งคนรวยก็มาซื้อเอาเมื่อเราตระหนักถึงความสำคัญของทรัพยากรแล้ว เราก็มาดูว่าเราจะจัดการแก้ปัญหาอย่างไรแต่ที่นี้จะเข้าไปจัดการแก้ปัญหาต่าง ๆ มันก็จำเป็นต้องอยู่ในสังคมซึ่งก็มีกฎหมาย กฎกติกาที่เรียกรวม ๆ กันว่าเป็นสิทธิหรือว่าเป็นจารีตประเพณีต่างจารีตประเพณีมันก็เหมือนกฎหมาย แต่มันเป็นกติกาซึ่งสังคมยอมรับซึ่งกันและกันอยู่เอามาใช้ในการจัดการแก้ปัญหาเรื่องป่า เรื่องดิน เรื่องน้ำ อันนี้คือเป้าประสงค์ของโครงการที่นี้ที่เขาบอกโครงการวิจัยเอาท่านทั้งหลายเข้ามามีส่วนร่วมท่านก็อยู่ในฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยเป็นผู้มีส่วนร่วม มันไม่ใช่เรื่องยุ่งอะไรมันก็แก้วามารวมกลุ่มกัน แล้วก็ค้นหาปัญหาต่าง ๆ ขณะเดียวกันก็มาเรียนรู้ทำความเข้าใจ เกิดความรู้ความเข้าใจก็เอามาปฏิบัติให้เกิดประโยชน์ ปฏิบัติแล้วก็มาทบทวนว่าที่ทำไปแล้วมันถูกต้อง หรือไม่ถูกต้องมันผิดพลาดมันก็เอามาเป็นบทเรียนที่จะสรุปในการแก้ปัญหา โดยสุดท้ายแล้วชุมชนท้องถิ่นก็ได้เกิดความรู้ ความเข้าใจเรียนรู้เรื่องสิทธิทั้งตัวกฎหมาย สิทธิรัฐธรรมนูญ จารีตประเพณี องค์ความรู้ดั้งเดิม ที่เคยมีมาแต่เก่าก่อนโดยเฉพาะแง่ความรู้ขององค์ความรู้ดั้งเดิมด้วยอย่างชัด ๆ ในเรื่องระบบเหมืองฝาย เขาก็ว่าชุมชนล้านนาเป็ชุมชนที่เชี่ยวชาญมีความรู้ความเข้าใจดีมากในเรื่องของการจัดการน้ำมาตั้งแต่ต้นอย่างฝายวังไฮอายุยาวนานก็ร้อยปีแล้ว หลายร้อยปีแล้ว แล้วมันก็ช่วยให้ชุมชนในหมู่บ้านเป็นหลักก็อย่างบ้านม่วงม่วง บ้านคง เป็นทุ่งหลกได้อาศัยแหล่งน้ำวันนั้นสามารถทำการเกษตรได้หลายราย ทั้งปลูกข้าว ปลูกผัก เลี้ยงชีวิตชุมชนท้องถิ่นมาตลอดแต่เมื่อเราเพื่อที่จัดการปัญหาเราเองโยนปัญหาให้ผู้อื่น อย่างเช่นไปเรียกร้องฝายบางนี้ขึ้นมา เราก็ต้องติดตามดูต่อว่าฝายบางจะเกิดผลกระทบอะไรยังไงบ้าง อะไรเหล่านี้ซึ่งมันเป็นเรื่องที่จะต้องเรียนรู้ เพราะว่าถ้าเราไม่เรียนรู้สุดท้ายองค์ความรู้ดั้งเดิมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการน้ำเหมืองฝายมันก็จะหายไป คนที่ติดตามข่าว มันมีข่าวหนึ่งซึ่งมันจบลงด้วยดี เมื่อประมาณหลายเดือนมาแล้วที่นายทุนได้หัวน มาติดต่อกับรัฐบาลไทยผ่านทางหน่วยงานที่เราเรียกว่า B.O.I ที่ส่งเสริมในเรื่องของการลงทุน เอาเงินเข้ามาถึงสามหมื่นล้านเพื่อจะขอดำเนินการเกี่ยวกับเรื่องการเพาะเนื้อเยื่อในกล้วยไม้ ทำไมพวกที่ปลูกกล้วยไม้เดือดร้อน แต่รัฐบาลเขามองว่าเดือนตั้งสามหมื่นล้านเอามาก่อน เพราะรัฐบาลเราขาดเม็ดเงิน แต่ถ้าเอามาแล้วมันก็ได้สามหมื่นล้านตรงนั้น แต่จะเสียหายอย่างยับเยิน เพราะค่านายทุนได้หัวนมาตั้งแหล่งปฏิบัติการทำการเรื่องนี้ไปแล้วอะไรจะเกิดขึ้น คนไทยที่เพาะปลูกกล้วยไม้ซึ่งมีความรู้พัฒนามาโดยลำดับสุดท้ายก็ไม่มีใครอยากทำ

ถ้ามีความรู้แล้ว สุดท้ายมันก็ไม่สามารถก่อให้เกิดประโยชน์ได้ เพราะไม่มีใครอยากทำทุกคนก็ละทิ้ง แฉ่งในที่สุดความรู้ในการปลูกกล้วยไม้ตกไปอยู่ในอำนาจของใคร ก็อยู่ในอำนาจของนายทุนได้วัน คนไทยก็จะกลายเป็นเสียประโยชน์ในเรื่องนี้ เพราะฉะนั้นคนที่ปลูกสร้างไม้ก็จะยอมไม่ได้ ก็เกิดการรวมตัวกันประท้วงรัฐบาล ก็สุดท้ายก็ตกไปที่รัฐบาลกำลังมีมติว่าจะรับเรื่องนี้ไปเสีย อันนี้ก็เป็นอย่าง ความรู้หลายเรื่องมันจะสูญหายหรืออีกอย่างที่กำลังซื้อขายในปัจจุบันก็เรื่องเหล้าเสรี เหล้าเสรีนี้ก็ไม่เห็นมีใครถนัดเลยแต่หลังจากติดตามแล้ว โอ้โหผลมันมหาศาลเลย เรื่องเหล้าเสรี มันสามารถที่จะมาแก้ปัญหาในท้องถิ่นได้ สามารถจะฟื้นองค์ความรู้ดั้งเดิมก็ถือว่าเยี่ยมยอดของคนไทย ที่ว่าเยี่ยมยอดก็บางที่เราอาจจะมองไม่เห็น ผมเคยอ่านข่าวของญี่ปุ่น เขามีการประชุมนานาชาติปรากฏว่าเขาเอาเหล้าท้องถิ่นไปเลี้ยงผู้ว่าประชุมสอบไปสอบมาไม่ใช่เหล้าญี่ปุ่น กำเนิดมันคือเหล้าไทย จำชื่อไม่ได้ เป็นเหล้าไทยสมัยที่คนญี่ปุ่นมาติดต่อค้าขาย มาเคยเป็นขุนนางในราชสำนักสมเด็จพระนาราย เมื่อสมัยกรุงศรีอยุธยา เมื่อหลายร้อยปีก่อน เขาก็ได้สูตรในการผลิตเหล้า เอาไปทำที่ญี่ปุ่น แล้วญี่ปุ่นเขาเปิดโอกาสให้ชุมชนทำได้ ปรากฏว่าเยอะแยะ มีเป็นร้อย ๆ ชุมชนเลยที่ทำได้อย่างนี้ แต่ความสับสนเนื่องเขาก็พัฒนามาโดยลำดับ ช่วงที่เขาพัฒนาเหล้าถึงขั้นที่เขาขึ้นโต๊ะนานาชาติได้ไหนหนึ่งมันไม่ใช่ถูก ๆ ราคาก็เจ็ดหมื่น มันก็เทียบกับวาชชนิดเป็นแสนได้ แต่ที่ถามว่าเรื่องเหล้า เหล้าในท้องถิ่นเราทำได้ไหม เราทำไม่ได้ เพราะถ้าเราผลิตแล้วมันกลายเป็นเหล้าเถื่อนพอเป็นเหล้าเถื่อนมันก็ลักลอบกันผลิต แล้วมีใครอยากจะพัฒนาสูตร มีใครอยากจะทำอะไร ถ้าเราทำให้ชุมชนท้องถิ่นทำเรื่องนี้นั้นก็ต้องมีสูตร ทำแป้งหมักชนิดพิเศษขึ้นมา ถึงเดี๋ยวนี้มันก็ยังมีความต่างอยู่ แป้งหมักที่แพร่กับแป้งหมักเมืองคอนมันไม่เหมือนกัน อย่างน้อยขนาดมันก็ไม่เหมือนกัน แป้งหมักเมืองคอนลูกเท่าซารูปา มีการใส่ทั้งพริกทั้งกระเทียมตัวสำคัญ ๆ มันอยู่ในป่า ก็รักษาป่าชุมชนไว้ ถ้าป่าหายผล่อ ๆ แป้งหมักก็เสียสูตร เพราะพืชพรรณนี้มันปลูกไม่ได้ พืชบางอย่างมันอยู่ในป่า มันมีคุณภาพอย่างหนึ่ง พอเราเอามาปลูกในบ้าน อากาศมันคนละชนิด เวลามันเติบโตขึ้นมามันไม่ได้คุณภาพเหมือนเดิม เพราะฉะนั้นอย่างฝรั่งจะเอาสมุนไพรรไทยไปปลูกในเขตเขาก็ไม่มีทางสำเร็จ เพราะของเรามันเขตร้อน ปริมาณน้ำฝน อุณหภูมิ อากาศมันไม่เหมือนกัน เพราะฉะนั้นที่มันมันไม่เกิดไปเหมือนกัน ไม่เชื่อ ไทยลองส่งลูกไปอยู่เมืองนอกตั้งแต่เด็กก่อนเราจะตายลองให้มันมาเยี่ยมเราซิ ผมว่ามันไม่เหมือน คุณภาพของเนื้อของเราจะแน่นกว่าของฝรั่ง มันอาจจะฟ้าว สมองอาจจะดี กล้ามเนื้ออาจจะไม่ดี ไม่เชื่อลองดูพวกเยอรมันที่มาไทย สังเกตพวกแฮมเยอรมันเนื้อ ๆ ทั้งนั้น ้วยประมาณ 40 ขึ้นไปลองมาเทียบกับไทย คนไทยยังพอจะเป็นสาวอยู่ แต่เยอรมันนี้ทั้งผิวดกกละ เนื้อนุ่ม เพราะพวกนี้กินเบียร์ นี่ก็เป็นความแตกต่าง แต่กว่าต่อไปนี้เราก็รออยู่ เพราะสุราพื้นบ้านมันยังไม่ถูกกฎหมาย เขาก็พยายามแก้ไขกันอยู่ แต่ตอนนี้ที่ถูกแล้วก็คือ วาย ที่เราเรียกว่า “สาโท” เดี่ยวนี้ผลิตได้แล้ว แต่ต้องมีเงื่อนไขมีรายละเอียดนิดหน่อย กังายที่เราจะเอามาทำ เดี่ยวนี้ก็มี วันก่อนผมไปร้านข้างนอกมันเขียนว่า ไวท์ วาย ไวท์ ก็แปลว่า ชาววายก็แปลว่า

อุงุ่น แต่เราดู ๆ ไป ดู ๆ มา ไม่ใช่สาโทผลิตจากข้าวเหนียว เป็นไวท์ชนิดหนึ่งที่ทำจากข้างหรือทำจากผลไม้ก็ได้ เดี่ยวนี้ก็ขายทั่ว ๆ ไป เหล้าอย่างแม่บ้านที่เขาทำก็มีปัญหา ผลิตอะไรออกมาแล้วมันไม่มีตลาด ขายไม่ค่อยได้ นั่นก็เพราะว่าไปผลิตสิ่งที่ชุมชนไม่ใช่ สิ่งแรกก็ต้องผลิตสิ่งที่ชุมชนใช้ ใส่ตั้งแต่ในหมู่บ้านก็ซื้อเอามากินมาใช้ ในตำบลซื้อเอามากินมาใช้ เมื่อมีคุณภาพแข่งขันก็ได้ ค่อยเอาออกไปนอกตำบลมันก็เริ่มที่ตัวนี้ ถามว่าอะไรดีที่สุด ลองผลิตเหล้าเถาะ ขายได้ทุกตำบล ไม่มีชุมชนไหนที่ไม่ซื้อกิน จะไปแข่งกันที่ราคาต่างหาก ผลิตเท่าไรก็ไม่เหลือ อย่างอื่นยังพอเหลือ เหล้าเหลือกับดีซันอีกได้มีธาตุของมันอยู่ยังดีใหญ่ อันนี้มันก็จะช่วยให้ท้องถิ่นแก้ปัญหาได้ระดับหนึ่ง คือ ทั้งหมดที่พูดมันอยู่ในโครงการนี้ทั้งสิ้น เว้นแต่ว่าเราจะเก็บเอามาศึกษาหรือไม่เท่านั้นเอง แล้วก็ในแต่ละพื้นที่ซึ่งเราเรียกว่าลุ่มน้ำ แทนที่จะเรียกว่า อ.เชียงดาว อ.เวียงแหง อ.พร้าว บนกระดาดที่เขาเขียนเป็นกรีสลุ่มน้ำแม่ปิงตอนบน , ลุ่มแม่น้ำแดงตอนบน , และลุ่มแม่น้ำจัด อันนี้เราอยากจะมามองภาพใหม่ว่าแทนที่เราจะมองเป็นอำเภอ เป็นตำบล มองมาเป็นลุ่มน้ำ เพื่อจะให้คนในท้องถิ่นได้มองเห็นว่า ทำไมเราเรียกที่เชียงดาวว่าลุ่มน้ำปิงตอนบน ก็เพราะแม่น้ำสายหลักก็คือน้ำปิง ก็อยู่ในช่วงตอนบน ใส่มาตั้งแต่เมืองนะ ใส่มาจนมาจบที่แม่น้ำที่แก่งมีคนค้าเป็นลุ่มแม่น้ำปิง 11 ต่อฟองเรามีแม่น้ำย่อยหลายสายไหลลงมา คนทั้งหมดนี้จะมีวิถีชีวิตคล้ายคลึงกัน เพราะอาศัยแหล่งน้ำสายหลักเดียวกัน แต่ว่าถ้าเรามามองในพื้นที่ปูป เราพูดเรื่องป่าอยู่ ต.เชียงดาวเหมือนกัน เพราะที่ปาม่วงมองคนทุ่งหลุกเข้าไปก็ไม่ว่าสบายใจแล้วทั้งที่ตำบลเดียวกัน เกิดปัญหาเพราะอะไร เพราะเขาเขตปกครองมาจัดสัดขึ้นทุ่งหลุก นั้นคนม่วงมองนั้นคนแม่เตาะ ก็เกิดปัญหา แต่ถ้าคิดว่าเราอยู่ในลุ่มน้ำเดียวกันในความรู้สึกว่าเลือดสุพรรณ มันก็จะเกิดขึ้นเป็นคนกลุ่มเดียวกัน แล้วก็ไปเลือดเชียงดาวเหมือนกัน เพราะฉะนั้นในพื้นที่ของเชียงดาวมองในลักษณะลุ่มน้ำ ก็จะเหลือแค่ 6 ตำบล เว้นเมืองคอง เพราะเมืองคองโดยภูมิศาสตร์ก็ไม่มีปัญหาเกี่ยวกับเชียงดาว กว่าจะขึ้นไปคนที่ไม่รู้จักบอกว่ามันไม่น่าจะอยู่ในพื้นที่ อ.เชียงดาวเลย และโดยภูมิศาสตร์แล้วใช้เป็นลุ่มแม่น้ำแดง เมืองคอง อยู่กันของลุ่มน้ำแม่แดง ซึ่งไปสัมพันธ์กับทางเวียงแหง เวียงแหงมี 3 ตำบล เวียงแหง แสนไห เปียงหลวง 3 ตำบล รวมกันเมืองคองเป็นลุ่มน้ำแม่แดงตอนบน พอไปลุ่มแม่น้ำแดงเราไปดูลุ่มน้ำปูป สมมุติว่าถ้าเกิดปัญหาเรื่องลิกไนท์ ที่เวียงแหงมันก็มองเห็นภาพเพราะว่ามันอยู่ต้นน้ำแม่แกง ถ้ามีการจัดทำเหมืองลิกไนท์น้ำแม่แดงจะขุ่นมากเลย แล้วจะเกิดผลกระทบ น้ำแม่แดงก็จะเหือดแห้ง เพราะว่ามันขุดลงไปกิน เป็นหลายร้อยเมตรนะลิกไนท์เนื้อ มันไม่ใช่อยู่ที่ผิวดิน ลองไปนึกดูว่า 100 เมตรมันจะขนาดไหน ขุดไปได้ดินแล้วก็ทำแร่ที่เขาทำ คิดดูว่า 100 เมตรหลุมมันจะขนาดไหน เราขุดบ่อน้ำขนาด 20 เมตร มองแทบจะไม่เห็นกันบ่อ ถ้าเป็น 100 เมตร อะไรมันจะเกิดขึ้น คือเรามองภาพอย่างนี้มันจะเห็นความเชื่อมโยงกันไปหมด ไม่ใช่ว่าไปขุดลิกไนท์ที่เวียงแหงแล้วจะทำให้เรามีไฟฟ้าใช้ที่เชียงดาว นี่คือปัญหาที่เกิดขึ้น เราก็จะกลายเป็นผู้สนับสนุนลิกไนท์เข้าไปด้วย ผลกระทบก็จะเกิดตามมาเป็นลูกโซ่ ผลกระทบมันจะอยู่ที่แม่แดง น้ำก็จะไปใช้ที่เชียงใหม่

คุณภาพมันก็จะแย่ลงไปด้วย มองอย่างนี้มันก็จะเห็นความเชื่อมโยงกันไปหมดพอไปพร้าว
 พรวามี 11 ตำบล แม่น้ำสายหลัก คือ แม่งัด เพราะฉะนั้นเราก็ถือว่าคนแถวนั้น เป็นคนลุ่มน้ำ
 แม่งัดก็เป็นการมองกันใหม่ ไม่ใช่มองกันในลักษณะพื้นที่ปกครองไปมองในลักษณะลุ่มน้ำ ซึ่งมัน
 จะเห็นความเชื่อมโยงกันชัดเจนขึ้น ที่เขียนไว้ว่ากรณีลุ่มน้ำแม่ปิงตอนบน แม่แตงตอนบน และ
 แม่งัด ก็มองกันในสภาพ แต่ถ้ามองในแง่การปกครองในพื้นที่ที่เราเกี่ยวข้องทั้งหมด 21 ตำบล ที่
 ไปสนับสนุนในเรื่องอย่างนี้ แต่สุดท้ายแล้วมันไม่ได้แปลว่าเราจะไปทำอย่างนี้ทั้ง 21 ตำบล แปล
 ว่า มันจะมีใคร กลุ่มไหนที่สนใจในเรื่องป่า เรื่องดิน เรื่องน้ำ ก็อาจจะเหลืออยู่ไม่มาก แต่ก็อยาก
 จะให้เป็นโครงการที่ทำยาวนาน ตามโครงการที่กำหนดไว้ในเวลาทั้งหมด 3 ปี ขณะนี้ก็เข้ามาสู่
 เดือนที่ 5 เดือนที่ 6 ก็เป็นเดือนมกราคม 2546 แล้วอยู่ในช่วงมองการที่ต้องทำให้มันชัดเจนว่า
 ในพื้นที่มีใครบ้างที่สนใจปรึกษา ปัญหาอะไรแล้วก็ตั้งใจที่ศึกษาและเรียนรู้อย่างจริงจัง เพราะผล
 ของการเรียนรู้ไปแก้ปัญหาของท้องถิ่น โดยหวังว่า 3 ปี จะทำให้คนที่เข้ามาเกี่ยวข้องสามารถ
 มองเห็นความสำคัญของทรัพยากร รู้จักวิธีการที่จะไปจัดการหรือแก้ปัญหา แล้วในขณะเดียวกัน
 ก็จะมีความรู้ความเข้าใจไปแก้ปัญหาของท้องถิ่นในเรื่องอื่น ๆ ได้ด้วย ซึ่งสุดท้ายแล้วถ้าคนท้องถิ่น
 สามารถแก้ปัญหาของท้องถิ่นได้ ฟังพาดตนเองได้ อันนี้แหละเขาถึงจะเรียกว่าชุมชนเข้มแข็ง
 เวลาพูดว่าชุมชนเข้มแข็ง ชุมชนเข้มแข็งสุดท้ายก็คือว่า ชุมชนสามารถฟังพาดตนเองได้ แก้
 ปัญหาของตนเองได้ ถ้าฟังพาดตนเองไม่ได้ แก้ปัญหาท้องถิ่นไม่ได้ไม่สามารถที่จะเรียกว่าชุมชน
 เข้มแข็ง ก็เหมือนเรามีลูก ถ้าลูกมันฟังพาดตนเองได้ มันแก้ปัญหาในชีวิตของมันได้ เราก็ว่าลูก
 ของเราเข้มแข็ง ถ้ายังแบมือของเงินพ่อแม่ตลอดอันนี้ก็อ่อนแอ แล้วท่านก็จะเอาความคิดของคน
 ที่เรียนมหาวิทยาลัย พ่อจะมองเห็น ใครที่อุตสาหกรรมส่งลูกจบมหาวิทยาลัย ส่วนใหญ่ส่งไปให้
 อ่อนแอ เพราะมันแบมือของเงินมาตั้งแต่เรียนประถมจนกระทั่งจบมหาวิทยาลัย แต่ว่าบังเอิญ
 เด็กคนนั้นฟังพาดตนเอง คือดิ้นรน จบ ม.ปลาย พ่อแม่ส่งไม่ได้ ก็ไปรับจ้างเป็นเด็กปั๊มบ้าง เป็น
 เด็กตามร้านเสริมบ้าง ขายอาหารบ้าง พวกนี้เข้มแข็ง เข้มแข็งแต่อาจจะไม่ค่อยมีเกียรติ แต่ว่า
 เข้มแข็งเพราะว่าเขาสามารถที่จะดิ้นรนต่อสู้ชีวิตได้ ดูชาวที่ดอนเศรษฐกิจมันแย่เมื่อปี 40 มีคน
 ผูกคอตายเยอะดูแล้วตลก พวกผูกคอตาย พวกไหน พวกจบปริญญาโท เคยมีเงินเดือนกินหลาย
 หมื่น วันดีคืนดีเขาไล่ออกจากงาน ไม่รู้จะทำอะไรกิน ทั้ง ๆ ที่ทรัพย์สินก็มีกันมูลค่าเป็นล้านทั้ง
 นั้น ทั้งรถ ทั้งบ้าน ฆ่าตัวตาย เข้มแข็งไหม คือว่าไม่เข้มแข็ง แต่ถ้าชาวบ้านเจอปัญหาแบบนั้น
 ชาวบ้านเจอปัญหานักกว่านั้น บางคนก่อหนี้ขึ้นทุกปี ๆ ถูกทวงเข้าทวงเย็นก็เห็นเข้มแข็งอยู่
 ไม่เห็นไม่เห็นไปผูกคอตายตรงไหนเลย นี่คือการแตกต่าง คือทั้งหมดก็เป็นเรื่องที่ในโครงการ
 ของเราเกี่ยวข้อง ก็คือเรื่องภาคเหนือที่บอกว่าโครงการสิทธิชุมชน ศึกษาภาคเหนือเพราะโครง
 การนี้เป็นโครงการระดับประเทศ มีทำกันที่ภาคใต้ ภาคอีสาน แล้วก็ภาคเหนือ แต่ละภาคเขาจัด
 กรณีศึกษาขึ้นแตกต่างกัน มันมีอยู่ในเล่มเขียวหน้า 2 เช่นเดียวกับเรื่องโปแตสที่คุณอน
 นภาคอีสาน ในเกี่ยวกับเรื่องอื่น ๆ ลองมาอ่านดูในหน้า 2 นี้มีอยู่ ให้ท่านไปอ่านดูรายละเอียด

แต่หัวใจหลัก ๆ ก็เป็นอย่างที่พูด แล้วที่เราไปเห็นว่าแทนที่จะเป็นสิทธิธรรมดา มันเป็นสิทธิชุมชน คำว่าสิทธิชุมชนทางเหนือพอจะเข้าใจง่ายก็คือสิทธิหน้าหมู่บ้าน เราพยายามไปเน้นในปัญหาของสิทธิหน้าหมู่บ้าน อย่างเช่นเราส่งเสริมสิทธิชุมชนตามที่ปรากฏในกฎหมายรัฐธรรมนูญที่บอกว่าชุมชนต้องกัน สามารถที่จะเข้าไปดูแลรักษาจัดการเกี่ยวกับเรื่องทรัพยากรธรรมชาติแล้วก็ใช้ประโยชน์ได้ อย่างเช่น เราสามารถที่จะจัดตั้งป่าชุมชน และใช้ประโยชน์จากป่าชุมชนได้ อันนี้ก็มีการรับรองอยู่ในกฎหมายรัฐธรรมนูญ เพียงแต่ว่าในส่วนของการกฎหมายในรายละเอียด มันยังไม่ได้ตั้งกฎหมายรองรับ แต่ว่าสิทธิมันมีอยู่ เมื่อเราไปจัดการให้ป่าชุมชนมันขึ้นมาก็กลายเป็นสิทธิหน้าหมู่บ้าน ก็ไม่ใช่เป็นของคนใดคนหนึ่ง คนในชุมชนนั้นก็ร่วมกันใช้ประโยชน์ของป่าชุมชน เพราะฉะนั้นเรื่องสิทธิชุมชนเข้าใจง่าย ๆ แบบดั้งเดิมก็คือสิทธิหน้าหมู่บ้าน แต่ความหมายที่ชัดเจนยังไม่มีใครสามารถที่จะระบุตายตัวไปได้ว่าสิทธิชุมชนคืออะไรกันแน่ แต่ว่าเห็นแต่ภาพรวม ๆ ของมันอย่างทางเหนือก็คือสิทธิของชุมชนแบบสิทธิหน้าหมู่บ้านอะไรที่เป็นของหน้าหมู่บ้าน คนเหนือจะให้ความเคารพมักถูกร่วมกัน อย่างเข้าถ้าทำให้ขาด กลายเป็นขาดหน้าหมู่บ้าน มันก็เป็นขาดสำคัญ แต่ขาดเดียวนี้มันไม่ค่อยจะเป็นขาดหน้าหมู่บ้านเมื่อไหร่กลายเป็นขาดของครอบครัวนั้น ขาดของครอบครัวนี้ ปัญหา มันก็จะเลือกเกิด ต้องพยายามนึกถึงตัวของทางเหนือ ความสำคัญคือหน้าหมู่บ้าน ทำให้มันเกิดหน้าหมู่บ้าน กองทุนหน้าหมู่บ้าน เป็นใครที่เห็นภาพ แต่ว่าเป็นกองทุนของรัฐบาลส่งเงินมาให้ ขอโทษเถอะ เตรียมกูกันไม่รู้ว่าจะไปใช้หรือเปล่าก็ไม่ค่อยแน่ใจ ต้องทำให้มันกลายเป็นกองทุนหน้าหมู่บ้าน มันก็จะเห็นความสำคัญต้องเข้าร่วมกัน ในการที่จะดูแลและใช้ประโยชน์ นี่ก็คือทั้งหมดที่จะพูดในเวลาสั้น ๆ ให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ แล้วที่มากขึ้นวันนี้ มันไม่ได้เป็นเวทีแรกของโครงการโครงการเขากิจการอันนี้มาตั้งแต่เดือนสิงหาคม ไปจัดเวทีที่พร้าว ที่เวียงแหง และที่เชียงดาว ทั้งเวทีระดับอำเภอ หลายเวทีด้วยกัน มาถึงวันนี้เป็นเวทีระดับตำบล เพื่อเราจะได้ภาพปัญหามันชัดเจนว่าในพื้นที่ของลุ่มน้ำแม่ปิงตอนบนหรือเชียงดาว มีปัญหาหลัก ๆ อะไรบ้าง แล้วโดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหานั้นเป็นปัญหาที่เกี่ยวข้อง กับเรื่องดิน เรื่องน้ำ เรื่องป่า และมีคนที่ใช้ใจจะร่วมกัน แก้ไข ถ้ามันมีแต่ปัญหา แต่ไม่มีคนที่สนใจเอามาเป็นปัญหาดตนเองแล้วเราก็ไม่เอามาเกี่ยวข้อง เพราะว่ามันไม่มีใครไปจัดการสุดท้ายแล้วมันก็มีทั้งปัญหา แล้วก็มีทั้งคน โครงการนี้คนอื่นจะเข้ามาเกี่ยวข้องได้ในแง่ที่ว่ามาสนับสนุนให้เกิดการเรียนรู้ บางเรื่องก็เชิญวิทยากรเกี่ยวกับเรื่องป่าชุมชนต่อไปข้างหน้า เราก็เชิญวิทยากรที่มีความรู้ ความเข้าใจเรื่องของกฎหมายที่ดินที่ดี กฎหมายป่าที่ดี มันไม่เกี่ยวข้องกับเรื่องใหม่ เขาก็เชิญวิทยากรที่มีความรู้ ความเข้าใจกับเรื่องนั้น แต่ทั้งหมดเมื่อมันก็อยู่ที่คนที่เขามาร่วมเรียนรู้ร่วมกัน แล้วก็ทำยังไง เราฐานะที่เป็นชาวบ้านถึงจะมั่นใจว่าจริง ๆ แล้วเราก็มีความรู้มีศักยภาพมีทุนของเราอยู่ส่วนหนึ่ง ไม่ให้เก่งได้อย่างไร เวลานั้นเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรมา สุดท้ายแล้วเขามาส่งเสริมแต่เรื่องพื้นที่ ๆ แต่คนเก่งไม่ใช่เจ้าหน้าที่เกษตร เกษตรกรยังเก่งกว่าอีกสามารรถจะรู้ดีดัดแปลงว่าจะใช้ปุ๋ยแบบไหน ใช้น้ำแบบไหน บางทีเจ้าหน้าที่มาส่งเสริมผิดด้วยซ้ำไป ขึ้นเกษตรกรทำตามก็แข็ง แล้วหลายเรื่องมาส่ง

เสริมผิด ๆ แล้วเราก็ค่อยตามก็พังกันไปแถบ ๆ แล้วก็กลับมาอัศจรรย์ใจใหม่ อย่างเช่น ท้องถิ่น เชียงดาว สิ่งที่น่าสนใจมากก็คือพันธ์ถั่วเหลือง น่าจะมีการทบทวนดูว่าพันธ์ที่รัฐบาลมาส่งเสริม กับพันธ์พื้นเมืองอันไหนมันดีกว่ากัน แล้วถ้าเราก็ค่อยตามเขาไปทุกอย่าง พันธ์พื้นเมืองมันหายไป ของดี ๆ ก็จะหายไปด้วย มันกลายเป็นว่าเดี๋ยวนี้จะปลูกข้าวปลูกอะไรมันไม่มีพันธ์ท้องถิ่น เลย พันธ์ท้องถิ่นที่ดีที่เขาพยายามจะเก็บกันอย่างเมล็ดพันธ์ ข้าวไร่ บางพันธ์มันกินแล้วอร่อย เหมาะกับการขบเคี้ยว ซึ่งจะต้องเรียนรู้ ถ้าเราไปค่อยตามเขาหมดไปเชื่อตัวเอง แล้วมันเหลือ หรือ ใครจะเก็บไว้พันธ์เหล่านี้ ในที่สุดเราอาจจะพบมันอยู่ในอเมริกา เขามาเก็บเมล็ดพันธ์หรือ ธนาคารเมล็ดพันธ์ เขาก็ปรึกษาไว้ไม่ยอมศึกษา เอามาแยกภาพรวม ๆ ว่าองค์ประกอบมันเป็น ยังไง แล้วในที่สุดมันก็จะเกิดพืชผักที่ทุจริตขึ้นมา เพราะมีการติดต่ออะไรต่าง ๆ ผิดคงแค่นี้ละ เดี่ยวโอฬารเขาก็จะมา มาวิธีการก็ง่าย ๆ ซึ่งบางทีท่านอาจจะว่าทำไมของง่าย ๆ แต่มันจะเกิด การเรียนรู้ที่ดียิ่ง อย่างเช่นเรานั่งกันอยู่อย่างนี้ เดี่ยวก็จะมีการทำแผนที่ตำบลร่วมกัน เราจะ ได้รู้ว่าใน ต.เชียงดาว เอาจริง เรารู้ว่าเรารู้จักตำบลเราดีพอก็ถามว่าเรามีแหล่งน้ำอยู่ที่ไหนบ้าง ฝ่ายอยู่ที่ไหนบ้าง ผมเชื่อลำพังคนคนเดียวไม่สามารถจะบอกได้ครบถ้วน เดี่ยวเราก็ไปทำต่อในเรื่องนี้ เราก็ระดมความคิดปัญหาออกมา ตัวความรู้ทั้งหมดทุกวันนี้อยู่ในตัวท่านไม่ได้อยู่ที่ใคร อยู่ที่ท่านจะแลกเปลี่ยนเรียนรู้ขึ้นมา แล้วระดมเมื่อท่านสามารถค้นพบปัญหาได้ เราจะสามารถจะ สืบต่อหรือดำเนินกิจกรรมต่อไป

นายโอฬาร อ่องพะ : ผู้ประสานงานลุ่มน้ำแม่ปิงตอนบน

ใช้เวลานิดเดียว จะพูดคุยกัน กลุ่มที่แบ่งกันไปหมู่บ้านไหนที่มา 3 คน เดี่ยวกระจายออก จะแบ่งเป็น 2 กลุ่ม แบ่งเป็นซีกซีกหนึ่งอยู่ศาลาน้ำ ซีกทางใต้อยู่กลุ่ม 1 ให้มันกระจายบ้านไป จะพูดคุยกันอยู่ 3 เรื่องกันนี้ คงใช้เวลาหลังกินข้าวเสร็จก็คงจะเสร็จขอช่วยกันทำแผนที่ขึ้นมา ชุดหนึ่งของ ต.เชียงดาว แต่ละกลุ่มก็จะทำของตัวเองไป แผนที่ของ ต.เชียงดาวก็ประกอบด้วย 3 ส่วน 1 เป็นที่ตั้งของชุมชนหมู่บ้าน ว่า ต.เชียงดาวเรามีหมู่บ้านตั้งอยู่ไหนบ้าง 16 หมู่บ้าน ลำ น้ำหลักลำน้ำปิงไหลผ่านจากไหนไปไหนบ้าง แล้วก็มันมีลำห้วยย่อยใหม่ ห้วยน้ำลุ ห้วยแม่กิด ห้วยแม่เตาะ ห้วยแม่จร ห้วยแม่กะ แล้วแต่ละห้วยแต่ละน้ำปิงมันมีเหมืองฝาย มีฝายอะไรที่น้ำ ปิงบ้าง สำหรับสาขามีใหม่ น้ำแม่กิด น้ำแม่ลูอยู่ตรงไหนบ้าง นี่คือแผนที่ที่ขอช่วยกันทำหน่อย เราทำเท่าที่ตัวเองรู้จัก กรณีอย่างบ้านอื่นไม่มาทำให้เขาได้ก็ดี อันที่ 2 เราว่าปัญหาของ ต.เชียง ดาวเรามีอะไรบ้างที่เป็นปัญหาหลัก ๆ สมมติว่าปัญหาป่า ปัญหาดิน ปัญหาน้ำ ปัญหามันอยู่ตรง ไหน ก็คือเอาปัญหาไปใส่ในแผนที่ของบ้านแม่เตาะมีปัญหาเรื่องป่า กับเรื่องที่ดินก็เขียนที่ บ้านแม่เตาะว่ามีปัญหาอะไรบ้าง แล้วสุดท้ายดูว่าคนกลุ่มเราที่นั่งกันตรงนี้ 14 คน ใครบ้างที่จะ สนใจในการแก้ไขปัญหา แก้ไขปัญหาอะไร ขอแบ่งกลุ่มออกไป 2 กลุ่มแล้วช่วยกันทำ 3 หัวข้อนี้ ถ้าแบ่งกลุ่มแยก 2 ใครถึงบ้านไหนไม่มีก็ได้ตั้งกันมา กลุ่ม 1 อยู่ที่นี่ กลุ่ม 2 อยู่เกาะกลางน้ำ

เหมือน เรื่องแผนที่แล้วก็เรื่องการค้นหาปัญหาของตำบลยังไม่พูดถึง แนวทางแล้วสรุปว่าเฉพาะกลุ่มเรามีใครสนใจปัญหาบ้าง ก็ใช้เวลามาชั่วโมงหนึ่ง เวลานั้นน้อยบางบ้านก็ไม่ได้มาก็ทำเท่าที่ได้ เดี่ยวจะขอแต่ละกลุ่ม เชิญกลุ่ม 1 ก่อน

ตัวแทนกลุ่มที่ 1.

ก็ขอสวัสดิ์ผู้ที่เข้าร่วมประชุม ผมก็ชื่อนายคำสุข หน่อคำ เป็นสมาชิก อบต. หมู่ 3 บ้านม่วงฆ้อง ด.เชียงดาว วันนี้ก็ได้มาเป็นตัวแทนกลุ่มก็ในแผนที่ของ ด.เชียงดาว ก็แบบย่อ ๆ เส้นแดนนี่ก็เป็น ถนนเชียงใหม่-ฝาง ตามอำเภอเชียงดาว บ้านก็มีทั้งสองฝั่ง บ้านทิศตะวันตกและทิศตะวันออก ทิศตะวันออกจะมีน้ำปิง นี่เป็นต้นน้ำปิงบ้านของเรานี่ก็เป็นต้นปิงก็เริ่มตั้งแต่หมู่ 2 บ้านดอน นี่ทิศตะวันตกน้ำไม่มีปัญหา เรื่องไม่ ไม่มีป่า ไม่มีที่ทำกิน และไม่มีเอกสารสิทธิ์ แล้วก็มาหาหมู่ 1 หมู่ 14 นี่ก็อ่า่น้อย น.พ.ค. มาเนี่ยก็ทุ่งละครมีป่าชุมชน นี่ก็เป็นเส้นทางที่จะเดินทางเข้านี่จะเป็นสายน้ำ นี่ก็เป็นถนนเข้าม่วงฆ้องก็จะมีฝายวังไฮ ฝายยาง ตอนฝายยางก็กำลังสร้างเกือบจะเสร็จแล้ว นี่ก็เป็นพื้นที่ของหมู่ 3 ปัญหาก็คือ ขาดเอกสารสิทธิ์ ขาดน้ำขึ้นที่สูงซึ่งไปหล่อเลี้ยงพืชไร่ หรือว่าสวนลำไย ตอนนี้น้ำอยู่ล่าง แต่ตัวมันอยู่บนก็ขาดน้ำที่พาขึ้นไป เพราะฉะนั้นก็ถ้ามีงบประมาณเหลือทางเราก็จะจัดงบประมาณขึ้นไป ถ้ามีงบประมาณ ข้ามมานี่ก็เป็นถนนสายบ้านดง มาทางนี่ก็เป็นบ้านดง หมู่ 7 แล้วก็ข้ามมาทางนี้ ถนนสาย เชียงใหม่-ฝาง นี่ก็มีน้ำแม่กิด เข้ามานี่ก็จะเป็นบ้านถ้ำ จากบ้านถ้ำก็น้ำแม่หินน้ำที่เป็นสีน้ำเงินแล้วก็มาหมู่ 6 เชียงดาว เข้ามาก็จะเป็นบ้านดงที่เราอยู่นี่ ก็เป็นหมู่ 7 นี่ก็จะเป็นป่าชุมชน นี่ก็ถนน อบต. ก็มีแม่น้ำ นี่ก็จะเป็นถนนทุ่งหลุกผ่านงบประมาณในการดำเนินการกิจกรรม ตัดไม้ทำลายป่าของนายทุนและชาวเขา นี่ก็เป็นหมู่บ้านของทุ่งหลุกนี่ก็มีปัญหา เข้ามานี่ก็เป็นบ้านแม่กะ น้ำแม่กะ เข้าไปก็หมู่ 16 จากทุ่งหลุกก็ขึ้นไป หมู่ 16 ขึ้นไปทางบนดอยก็จะมีป่าชุมชน บ้านแม่เกาะ ในด.เชียงดาว พื้นที่ก็จะถึงแค่แม่เตาจากนั้นไปก็จะเป็น ด. แม่ระ นี่ก็ห้วยแม่เตา ก็ขาดบ่อน้ำดินเขิน ในเอกสารสิทธิ์ที่สำคัญ ก็คือเอกสารสิทธิ์ นี่ก็แผนที่ในตำบลเชียงดาวก็มีย่อ ๆ แค่นี้ แล้วถ้าเราลองดูก็จะรู้ว่าขาดแคลน หลายอย่างไม่ว่างบประมาณ ไม่ว่าเอกสารสิทธิ์ ตอนนั้นก็ทราบข่าวว่าท่าน ก็จะได้มาหาคำตอบได้ นี่ก็คือปัญหาของตำบลเชียงดาวของเรา เราก็ต้องมาร่วมกันแก้ไขปัญหาวว่าหมู่บ้านไหนขาดอะไร นี่ก็ในนามของกลุ่ม 2 ก็ขอชี้แจงเท่านี้"

นายโอสถ อ่องพะ : ผู้ประสานงานลุ่มน้ำปิงตอนบน

เห็นภาพรวมของ ด.เชียงดาว เดี่ยวค่อยมาสรุปพร้อมกัน ไปดูอีกกลุ่ม

ตัวแทนกลุ่มที่ 2

ก็สวัสดิ์ทุกท่าน ที่เข้าร่วมสัมมนาในวันนี้ ผมนายมานิตย์ ยาสีห์ เป็นสมาชิก อบต.เชียงดาว หมู่ 15 จะมาอธิบายแผนที่โดยสังเขปของ ต.เชียงดาว มี 16 หมู่บ้าน ก่อนข้างจะ ลำบากใจสังเกตดูพื้นที่ในหมู่บ้านข้างบนก็จะเป็นเนื้อที่ของหมู่บ้าน เริ่มจากหมู่ 14 จะขอบอกทิศ ก่อน มีทิศเหนือ ทิศใต้ ทิศทางตะวันตก ทิศทางตะวันออก สำหรับหมู่ 14 นี้จะอยู่เหนือสุด ลงมา ก็จะเป็นหมู่ 1 นี้ก็ถนนดำ ๆ นี้จะเป็นถนนเชื่อมโยงกันหมดในเขตตำบลเชียงดาวทั้ง 16 หมู่บ้าน ลงมาก็จะมาหาหมู่ 2 ข้ามหมู่ 2 ก็ลงมาหา หมู่ 15 ข้ามน้ำปิงไป เชื่อมมาจากหมู่ที่ 5 มาหาหมู่ 4 หมู่ 3 มาข้างนอกก็จะมาหาหมู่ที่ 2 ขึ้นไปถึงบ้านดำ หมู่ 5 แล้วกันไปที่จินดาเลย วันนี้เรา ไม่มา ออกมาถึงเชียงดาวหมู่ 6 จากนั้นก็เลยไปหมู่ 7 หมู่ 7 เลยมาอีกหน่อยก็เป็นหมู่ 9 เลยไป หากก็เป็นหมู่ 16 เลยมาเป็นหมู่ 11 มาหาบ้านเราก็คจะเป็นหมู่ 6 ล่องไปทางใต้ก็เป็นหมู่ 8 แม่ก็จะ ท่านจะสังเกตว่าที่เป็นสีดำจะเป็นแนวเขตป่า นี่เป็นแนวป่าทิศตะวันตกมาอีกก็จะเป็นหมู่ 5 สำหรับ เส้นแดง ๆ นี้จะเป็นลำห้วยลงมานี้ก็เป็นลำห้วยแม่ลุ ลงมานี้ก็หมู่ 1 มาหมู่ 15 ลงมาก็ เป็นน้ำปิง นี่ก็เป็นห้วยแม่กิด ห้วยแม่กิดนี้มาจากบ้านดำ มาหาหมู่ 12 แล้วก็หมู่ 4 แล้วก็มาถึง อ่างแล้วลงสู่ลำปิง แล้วก็มาเจอกันที่หมู่ 14 สำหรับสายใต้มีห้วยแม่เตาไหลจากหมู่ 16 ลงมา ไหลลงมาสู่ลำปิง ลำปิงนี้ไหลมาจากหมู่ 2 หมู่ 2 นี้จะมีฝายลูกยาง จะสร้างเสร็จก็ประมาณปี 2546-2547 ตอนนี้นำกำลังดำเนินการไปเกือบ 70 – 80 % แล้ว มาทางนี้ก็เป็นฝายวังไฮ ฝายวังไฮ นี้จะผ่านเขตหมู่ 3 แล้วก็ผ่านไปหาหมู่ที่ 5 ผ่านหมู่ 7 หมู่ 9 ซึ่งในแผนที่นี้ หมู่ 3 หมู่ 7 หมู่ 9 นี้ได้เปรียบ น้ำนี้ก็ไหลเป็นสาย ๆ การใช้น้ำในกิจการต่าง ๆ จะต้องอาศัยบ้านเหล่านี้ บางครั้ง ปัญหามันก็ไม่มี เพราะว่าเดิมมันเป็นป่าธรรมชาติอยู่แล้ว ถ้าเรามาตกลงกันไม่หมดบางคนเขาก็ ไม่เข้าใจ แต่ถึงยังใช้ส่วนน้อยมันก็ไม่มีปัญหา อย่างหมู่ 15 เขาไม่ได้ใช้เขาก็ไม่ว่า เพราะว่าเรา ไม่ได้เอาไปขาย ส่วนมากก็จะเอามาทำกิจกรรมต่าง ๆ ฉะนั้นปัญหาที่ค่อนข้างจะยากก็คือการ ขาดน้ำ ขาดป่า ขาดเอกสารสิทธิ ขาดที่ทำมาหากิน น้ำสายข้างบนจะขาดน้ำ ไม่เหมือนข้างล่าง ขาดป่าจะไร้อะไรจากปากก็ไม่มี แล้วก็ขาดเอกสารสิทธิ ไม่มีใบ มันมีปัญหา ขาดพื้นที่ทำมาหากิน บ้านเราในส่วนมากจะเป็นบ้านใกล้อ่าง ค่อนข้างจะลำบาก ที่ต้องการที่สุดก็คือการงบประมาณ ต่าง ๆ ที่เข้ามาร่วมกันแก้ไขปัญหาตรงนี้ให้มันดีขึ้น ฉะนั้นอะไรทุกอย่างมันก็ต้องมีปัญหา

นายไอสาร อ่องพะ : ผู้ประสานงานโครงการลุ่มน้ำปิงตอนบน

ก็เห็นภาพรวมในส่วนของ ตำบลเชียงดาว 2 กลุ่ม อันนี้ก็เป็นแผนที่ที่พูดเมื่อกี้ สีดำนี้ก็ เป็นถนนเชียงดาวขึ้นไปก็เป็นปิงโค้งนี้ก็เป็นแม่นะ สีน้ำเงินเป็นน้ำปิง ที่เป็นห้วยก็เป็นสี มีอยู่ทั้ง หมดห้วยที่ไหลลงน้ำปิงของ ต.เชียงดาว 1 แม่น้ำลุ น้ำแม่ลุก็ฝายแม่ลุ อยู่ข้างบนลูกหนึ่งแล้วก็ ลงน้ำปิง น้ำแม่กิดต้นน้ำแม่กิดอยู่ที่บ้านดำไหลผ่านหมู่ 15 มาลงน้ำปิง น้ำแม่กะ ชิกนี้มีอยู่ 4 ห้วย น้ำแม่ฮิดก็มีน้ำแม่มาดลงสมทบ ชิกนี้ก็มี 4 ห้วยด้วยกันมีห้วยแม่ลุ แม่กิด แม่ฮิด แม่กะ ชิกทางตะวันออก แม่ปาม แม่เตา แม่สืบ แม่เตา มีห้วยแม่จร ฝายลาย แม่จรเข้าแม่เตาแล้วก็ลง

น้ำปิง แต่ละน้ำฝายมีฝายเดียว น้ำปิงก็มีฝายวังไฮกันอยู่ฝายหนึ่ง แล้วก็มีฝายยางอยู่ตรงนี้ ทำกันน้ำปิงแบบเขตกางน้ำ เพราะว่าทั้งหมดของ อ.เชียงดาว มีฝายวังไฮลูกหนึ่ง ฝายยางลูกสอง ฝายลูกแพรว ลูกที่สาม ฝาย.....ก็เห็นแผนที่ของตำบลเชียงดาวแล้ว ปัญหาที่ออกมา มี 2 ปัญหา แนวทางเลือก ปัญหาที่หนึ่ง กรณีของบ้านซึกทางตะวันออกซึ่งมันเป็นแหล่งทรัพยากรค่อนข้างที่ราบแล้ว ก็มีพี่น้องชาวเขา ก็มีปัญหาคือ นายทุนจ้างชาวเขาถางป่า ตัดไม้ นี่เป็นปัญหาอยู่ อีกส่วนหนึ่งก็คือที่ทำกินอยู่ในเขตป่า นี่ไม่รวมทางบ้านดอย ที่ดินมี 2 ส่วน คือที่ดินอยู่ในส่วนของทหาร อีกส่วนหนึ่งอยู่ในเขตป่าที่ประกาศอุทยานทับที่ไว้ ในส่วนของบ้านดอนกับบ้านทุ่งละครเคยมาพูดคุยกันครั้งหนึ่งแล้ว เรื่องของที่ดินในเขตทหารไม่รู้ว่าจะทำงานอยู่ที่ไหน มีแต่จดหมายและรายชื่อมาให้ อีกส่วนหนึ่งเป็นการใช้ประโยชน์จากป่าชุมชนร่วมกัน กรณีของ หมู่ 2, หมู่ 4, หมู่ 13 ในบริเวณตรงนี้ก็ค่อนข้างจะเป็นแนวใหม่ ที่ผ่านมาป่าชุมชน ความหมายของหมู่บ้านกับชุมชนมันต่างกัน ชุมชนก็คือว่าแต่ละหมู่บ้านรวมกันเป็นชุมชนก็มีหรือว่าแต่ละชุมชนจะมี 2 - 3 หมู่บ้านก็มี ในส่วนของ อ.พร้าว ตอนนี้กำลังจะเริ่มทำป่าชุมชน แนวทางการวิจัยของสมาคมของตำบล หมายถึงว่ากรณีของ ต.บ้านโป่ง อ.พร้าว 6 - 7 บ้าน รวมตัวกันทำป่าชุมชนอย่างเดียว คือว่ามันเป็นป่าอยู่ในเขตบ้านดอนที่บ้านเขารวมตัวกันทั้งตำบลเลย ก็ค่อนข้างจะเห็นภาพชัดเจนในเรื่องของประเด็นปัญหาสองสามเรื่อง สำหรับเรื่องของแนวทางที่ อ.มังกรเคยพูดการทำป่าชุมชนของเชียงดาว เป็นป่าชุมชนของตำบล ใครมีอะไรจะชักถามแลกเปลี่ยนประเด็นปัญหา 2 - 3 เรื่องเพื่อนำไปสู่การสร้างความร่วมมือกัน

ชาวบ้าน

อย่างประชาชนดูแลเรื่องป่าแล้วมีป่าไม้บอกว่าเป็นประชาชนทำผิดกฎหมาย อยากให้ช่วยอธิบายให้เข้าใจหน่อยว่ามีสาเหตุมาจากไหน ?

นายโอฟาร อ่องพะ : ผู้ประสานงานลุ่มน้ำปิงตอนบน

คำถามมี 2 ประเด็น เรื่องของป่าชุมชนส่วนหนึ่งและเรื่องของความเข้าใจ ที่ผ่านมามีทรัพยากรไม่ว่าจะเป็นป่า เป็นดิน เป็นน้ำก็ดี มันเป็นเรื่องที่ชุมชนใช้ประโยชน์มาก่อน อย่างกรณีของ ต.เชียงดาว ปัญหาค่อนข้างจะไม่รุนแรงเหมือนทาง ต. เมืองนะกับ ต. ทุ่งข้าวพวง มันมีกฎหมายตัวหนึ่งในส่วนของหมู่บ้านมีการจัดการป่าชุมชนครั้งแรก ได้ร่วมกันเรียกร้องกฎหมายป่าชุมชน กฎหมายป่าชุมชนก็คือว่าเป็นกฎหมายที่ให้ชาวบ้านได้เข้าไปใช้ประโยชน์จากทรัพยากรควบคู่ไปกับการดูแลรักษา เท่าที่ผ่านมามีสิ่งที่ชาวบ้านเข้าไปใช้ประโยชน์จากป่าไม่ได้ ในส่วนของกรมป่าไม้ก็ส่งเสริมให้ชาวบ้านเข้ามาดูแลรักษาร่วมกัน แต่เรารู้ว่าการใช้ประโยชน์มันก็สามารถใช้ได้ระดับหนึ่ง กรณีการเรียกร้องขึ้นมาว่า ที่ผ่านมามีการประกาศเขตป่าต่าง ๆ มันประกาศได้อยู่ ยกตัวอย่างกรณีแม่เตาะ อยู่ในเขตอุทยานป่าศรีล้านนาพื้นที่ป่าสวนป่า

ซึ่งแม่เตาะอยู่มาประมาณ 60-70 ปีแล้ว แล้วก็อุทยานแห่งชาติศรีล้านนา ซึ่งมาประกาศอุทยานเข้าไปทับพื้นที่ทำกิน กับพื้นที่ป่าของชาวบ้าน เมื่อปี 2532 ก็คือว่ามันเป็นการเข้าไปละเมิดสิทธิของชาวบ้านที่จะต้องเข้าไปใช้ประโยชน์จากป่า ก็มีการเรียกร้อง ร่างกฎหมายขึ้นมา โดยเฉพาะกฎหมายป่าชุมชน เพื่อให้เป็นเครื่องมือชาวบ้านเข้าไปใช้ประโยชน์และเข้าไปดูแลรักษาเน้นการรักษาเราไม่เน้นการใช้ประโยชน์ กฎหมายเรามี 2 ส่วน 1 กฎหมายป่าไม้ เกี่ยวข้องกับเจ้าหน้าที่ป่าไม้ได้บังคับ คือ กฎหมายป่าไม้ 2484 หกสิบกว่าปีผ่านมาแล้ว กรณีของอุทยานแห่งชาติศรีล้านนาบังคับใช้กฎหมายปี 2504 กฎหมายอุทยานแห่งชาติ ซึ่งได้ปฏิบัติแล้ว อย่างที่หนังสือเล่มสีเขียวที่แจกไปตอนแรกมันบอกเรื่องสิทธิของชุมชนตามกฎหมายรัฐธรรมนูญ ซึ่งเป็นกฎหมายรัฐธรรมนูญ เป็นกฎหมายแรกของประเทศแล้วกฎหมายในมือก็เป็นกฎหมายลุ่มมาตรา 46 บอกว่าบุคคลซึ่งรวมตัวกันเป็นชุมชนดั้งเดิมย่อมมีสิทธิเข้าไปใช้ประโยชน์และอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ นั่นก็หมายความว่าเรามีสิทธิเข้าไปดูแลรักษาและใช้ประโยชน์จากป่าได้ ทั้งนี้ได้ยืนยันและสมดุล นี่คือเขาเขียนไว้แล้วแต่กฎหมายมันเขียนไว้เป็นกฎหมายหลัก แต่กฎหมายลูกที่มันจะวิ่งตาม แต่มันตามไม่ทัน เพราะว่ามันมีปัญหาหลายๆ อย่าง ซึ่ง อ.มังกร จะขยายให้โดยเฉพาะเรื่องกฎหมายแต่ละอย่างมันตามไม่ทัน แม้แต่การแก้ไขเขตปฏิรูปที่ดินกับการเกษตรเขต สปก.ของ อ.เชียงดาว ก็แก้กันมาเกือบ 5 - 6 ปี ก็แก้ไม่ได้ ทั้ง ๆ ที่กฎหมายแก้ไปแล้วเปิดโอกาสให้คนเข้าไปใช้ประโยชน์จากที่ดินด้วย มีกำหนดกฎเกณฑ์มันกำหนดไว้ในนี้หมด แล้วกฎหมายไหนมาแก้พื้นที่ สปก.ไม่ยกยกเลิก แม่แดง เชียงดาว เวียงแหง 3 อำเภอเป็นพื้นที่ สปก.ตั้งแต่ปี 2522 อยู่ ซึ่งตอนนี้มันไปไกลกว่าสิ่งที่กฎหมายลูกแล้ว กฎหมายลูกมันตามไม่ทัน มันมีกลไกการเมืองที่มันซับซ้อนอยู่ กรณีอย่างเราเข้าไปใช้ประโยชน์จากป่าโดยพื้นฐาน ถ้าเข้าไปหาเห็ดหาหน่ออย่างที่ว่ามันไม่มีปัญหา แต่ถ้ากรณีเอาไม้มาสร้างบ้านสร้างเรือนมันก็ทำให้บางคนถูกจับกุมเพียงแต่ถ้ามันจำเป็นต้องใช้เราก็ต้องใช้ ถ้าคนจำเป็นต้องใช้ไม่สามารถเข้าไปใช้ได้ก็ไม่ว่าจะเอาที่ไหนมาใช้เหมือนกัน นี่ก็เป็นหลักการโดยข้าง ๆ ตอนนี้กำลังอัดเทป กันอยู่ ในเรื่องของกฎหมาย โดยการจับกลุ่มมันไม่ค่อยเห็น เพียงแต่ว่าสิ่งที่มันขาดหายที่ว่าสิทธิของชาวบ้านที่จะต้องไปใช้ประโยชน์ในเรื่องที่ดิน ยกตัวอย่าง อย่างบ้านผาลาย บ้านกะเหรี่ยง อยู่มาเมื่อสมัยเขาลากไม้ สมัยสัมปทานป่าเขต อยู่มานานแล้ว มากับสัมปทานแต่ก็มาประกาศอุทยานแห่งชาติปี 32 ก็เพราะว่าหมู่บ้าน ที่ดินทำกิน แล้วก็ป่าเขตอุทยานหมด แต่เขาก็ไม่จับเพียงแต่เวลาเข้าไปทำไร่ ทำสวน มันทำไม่เต็มใจ แล้วก็มีความที่เอาพูดคุยกันเรื่องเรียกร้องสิทธิที่ทำกินเอกสารสิทธิ ปัญหาทั่วเชียงดาว มันเป็นสองเขต ด.เชียงดาว 1 เป็นเขต สปก. มี 22 ประกาศควบคุม แม่แดง เชียงดาว เวียงแหง ประกาศไปก่อน แล้วค่อยไปถอนออกทีละแปลง เขาบอกอย่างนี้ ปรากฏว่าประกาศไปแล้วมันถอนออกทีละแปลงไม่ได้ เพราะว่าหนึ่งคนไม่มี งบประมาณไม่มี จำเป็นต้องประกาศห้ามไปก่อน 2.มีการประกาศเขตป่าอนุรักษ์ ป่าอนุรักษ์ก็หมายถึงอุทยานแห่งชาติ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าดอยเชียงดาว ป่าต้นน้ำชั้นหนึ่ง A

ประกาศเขตป่า รัฐ ตำบลเชียงดาว มีอยู่ 2 เขตป่าอนุรักษ์ 1.เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า บ้านทุ่ง
ละคร หัวทุ่งบ้านต้า โรงวัว 2.เขตอุทยานแห่งชาติศรีล้านนา เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าประกาศมี
27 อุทยานแห่งชาติศรีล้านนาประกาศมี 32 ก็มี บ้านดง ทุ่งหลุก แม่เตาะ ม่วงฆ้องบางส่วน 4 -
5 บ้าน เวลาเขาแก้วกฎหมาย สมมุติว่าเขาจะมากออกเอกสารสิทธิ เขาก็จะมาดูว่าที่แปลงนี้ไปมี
กฎหมายเขตป่าอนุรักษ์ เขาถอนป่าอนุรักษ์ออกแล้วไปจัดเขตสปก. ไปทำได้ มัน 2 - 3 ชั้น
ซ้อนกัน มันไม่เหมือนกับถ้าที่ที่เอกสารสิทธิ์ก่อนมี 22 มีปัญหาเพราะเขต มี 22 พอแก้เขต
ปฏิรูปเสร็จแล้ว ต้องไปแก้เขตป่าอนุรักษ์ที่มันไปทับที่อีก ซึ่งที่ผ่านมามาตรการก็ออกตลาด ผาก
กลุ่มไปก่อน มีครั้งหนึ่งที่เชียงดาวเข้าไปทำคงได้นา เมื่อวันที่ 11 พ.ค. ปี 2542 ที่ไปขึ้น
ทะเบียนที่ว่าอำเภอล่วงได้ใบนี้มา เขาบอกว่าเป็นใบถือครอง ใบแจ้งการครอบครองที่ตามมติ
คณะรัฐมนตรี ผ่านมา 3 ตั้งแต่ปี 2532 มาถึง 2542 ก็ 10 ปี เวลาได้ยื่นแบบสำรวจ มันไม่ใช่ว่า
กลไกของราชการมันช้า ยังมาตอนนั้นกรมป่าไม้แยกออกไป เป็นกรมอุทยานกรมป่าไม้ ก็เลย
ยุบไม่รู้จะไปสังกัดอยู่ที่ไหนหลายที่ เงินมันทำให้การแก้ไขปัญหามันเคลื่อนไปไม่ได้ กรณีของ
หมู่ป้องกันป่าไม้ ทบ.5 จะยุบ จะไปลงกับกระทรวงไหมอีก กระทรวงไหมก็ไม่รู้ว่าจะไปอยู่กรม
อะไรอีก กรมป่าไม้กระทรวงเก่าจะเหลือแค่ป่าไม้จังหวัดแล้วป่าไม้จังหวัดมีเจ้าหน้าที่ แต่ก่อน 5
- 6 ร้อยกว่าคน ตอนนี้อยู่ 100 คน ป่าไม้ก็ยุบ และโอนมาเป็นกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติ มี
กรมที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากร 2 กรม 1 กรมอุทยานแห่งชาติทางบก 2 กรมอุทยานแห่งชาติ
ทางทะเล ก็จำเป็นต้องช่วยกันดูแลอีกครั้งหนึ่งในเรื่องของป่า ของดิน อย่าง พรบ.ป่าชุมชนจะ
ออกมากระทรวงอะไร จะเข้ามาไม่รู้? แต่ถ้ามีการแก้ไขปัญหในระดับหนึ่ง ในส่วนของพื้นที่
หนึ่งตอนที่เชียงดาวจัดงานมหกรรมทรัพยากร ป่า ดิน น้ำ วันที่ 4 - 7 ตุลาคมที่ผ่านมาก็มีรัฐ
มนตรีว่าการกระทรวงทรัพยากร นายประพัฒน์ ปัญญาชาติรักษ์ ในส่วนของกำนันผู้ใหญ่บ้าน
ในส่วนของเครือข่ายก็ตีไปยื่นหนังสือให้มีการพิจารณายกเลิกเขตปฏิรูปที่ดิน เพื่อการเกษตร
ออก เพราะที่ผ่านมามีทางซ้ายก็เป็นโฉนด ทางขวาก็เป็นโฉนด มาตรงกลางไม่เป็นอะไร
ซักอย่าง เป็น สปก. ซึ่งที่ผ่านมามันเป็นอย่างนี้ ปรากฏว่าเมื่อมาถึงสำนักงานปฏิรูปจังหวัดแล้ว
มันไม่ยับ มันติดอยู่ตรงนั้น เรื่องนี้ถ้ามีเวลาคงจะต้องไปนั่งพูดกับคุณสุทธิเดช ซึ่งเป็นที่ดิน
อำเภอด่วนวันนั้นก็มานั่งคุยกันที่นี่ ว่าเราจะทำกันอย่างไรบ้าง เพราะว่าตอนนี้เตรียมยกเลิกเขต
ปฏิรูปแล้ว เพราะว่ามันไม่คนยับ ในส่วนที่สอง เรื่องของที่ดินที่อยู่ในเขตป่าที่ถูกประกาศทับ
ไม่รู้ว่ามีใครได้ไปอยู่ที่หน้าศาลากลางด้วยกันบ้าง มี ทุ่งหลุก แม่เตาะ บ้านไตรสภาวคาม ม่วง
ฆ้อง มีไม่กี่บ้านที่ไปในตำบลเชียงดาว ส่วนมากที่ไปจะเป็นบ้างทางเหนือมาก ทางเมืองนะ เมือง
งาย ทุ่งข้าวพวง ปิงโค้ง ก็หลังจากที่ไปชุมนุมศาลากลาง เพื่อให้มีการแก้ไขปัญหาดินในเขตป่า
มันก็ใช้เวลาเป็นเดือน 30 วัน ที่หน้าศาลากลางปรากฏว่าเป็นส่วนหนึ่งของที่ดินในเขตป่าของเราได้
รับการเจรจาแลกเปลี่ยนผลจากการเรียกร้องขึ้นเป็นมติดคณะรัฐมนตรี วันที่ 9 เมษายน 2545
เพื่อขึ้นทะเบียนรายชื่อ เพื่อที่จะมีการสำรวจรางวัลและเพิกถอนพื้นที่ป่าออกจากที่ทำกินชาว

บ้าน และในนามของ 30 หมู่บ้านที่เข้าร่วมด้วยกันคราวที่แล้ว ก็ในส่วนของหลาย ๆ ที่ ณ ตอนนั้นก็ผ่านมาครึ่งปีแล้ว ปรากฏว่าที่ทำได้สูงสุดก็คือว่า ให้มีการจับกุมชาวบ้านที่ทำกินในเขตป่าอย่างกรณีของแม่เตาะ บ้านดง หุ่งหลุก หมู่บ้านที่ขึ้นทะเบียนไว้ก็จะยกเลิกเพิกถอนการจับกุม แต่ถ้าชาวบ้านไม่เข้าไปทางใหม่ ถ้าเข้าไปทางใหม่ก็ช่วยเหลือไม่ได้ แต่ถ้าเป็นพื้นที่ทำกินเก่าก็ได้รับการคุ้มครองจากมติ ครม. อยู่ นี่ก็คือการแก้ไขปัญหามาที่ผ่านมา ในส่วนของที่ดิน และ สปก. มาเล่าสู่กันฟัง ป่าจำแนก เป็นที่ สปก. ที่ออกจากป่าจำแนกแล้วแต่ก่อนจะเป็นเขตของสำนักงานปฏิรูป เขต สปก. เลย แต่ไม่ได้ใน สปก. อยู่ในเขต สปก. แต่ออกไป สปก. ไม่ได้ หมายถึงว่า การประกาศเขต สปก. แต่ไม่ได้หมายความว่าไม่ได้ประกาศให้เขานั้นเป็นเขต สปก. 4 - 01 ประกาศว่า ทั้งหมดนี้ คือ สปก. เวลาจะออกโฉนดออกไม่ได้

ชาวบ้าน

ถนนเส้นนี้ในหมู่บ้านสายวัดนี้มีโฉนดแล้วเลือกจากบ้านสารวัตรไปไม่มีใบอะไรสักอย่าง ขนาดพื้นที่ติดกัน มันคล้าย ๆ เหมือนกับว่าติดที่ผาทั้ง ๆ ที่ชุมชนอยู่มาถึง 60 - 70 ปีแล้ว ก็ไม่มีใบอะไรสักอย่างถ้าที่บ้านทุ่งละคร และบ้านดอน หมู่ 1 หมู่ 2 17 กรกฎาคม 2545 นายศรีทน แสงอ่อน อันนี้บัญชีรายชื่อรับรองผู้ถูกยึดอสังหาริมทรัพย์ ซึ่งอาจหาญได้แค่ดำเนินคดี 53 ราย ก็ยังไม่จับ อันนี้มีคนทำไว้ชุดหนึ่งทำดีขนาด ถ้ามีคนตามผมว่าแก้ไขปัญหาคราวที่ แล้วได้แล้ว ปัญหาคือทำคนเดียวแล้วไม่มีคนช่วย เซ็นต์ชื่อ นายสมพร นี่คือ ภาพกตีกการประกาศเขต กำหนดเขตท้องที่อำเภอเชียงดาว ให้เป็นเขตปฏิรูปที่ดิน ปี 2520 ที่เห็นเชียงดาวกับแม่แตง นี่คือเขตปฏิรูปทั้งหมดไม่ได้ แยกออกว่านี่คือหมู่บ้าน นี่คือการทำกิน ก็ชัดเจนว่าประกาศคุมแล้วค่อยมาหารเอาออกคำว่าหารออก มันผ่านมาแล้วหารออกไม่ได้ นี่เป็นของบ้านดอนหมู่ 2 คณะกรรมการได้หาข้อมูลร่วมกับ นพค.32 โดยการกีดแนวเขตที่ทำกินที่อยู่อาศัยให้ราษฎรแล้ว โดยประกอบด้วย บ้านแท่นดอกไม้ และ อ.เชียงดาวได้ตกลงเมื่อ ปี 2535 ดัง 36 ราษฎรได้ขอบเขตที่ทำกินอยู่อาศัยจาก นพค. 32 ในส่วนเชียงดาวมันก็มีชี้แจงกัน ? ปัญหามันค่อนข้างที่จะชัดเจนการนำการเข้าสู่การแก้ไขปัญหามันไกลเกินที่ดินมาก แล้วเวลามาพูดคุยกัน มันก็ไม่มีใครมาพูดคุยด้วย กรณีกฎหมายของ ? มาพูดคุยแล้วก็หายไปซึ่งเราก็ทำตามหน้าที่เท่าที่มีหน้าที่ แล้วก็ขึ้นอยู่กับว่าเขาจะออกให้หรือไม่ก็อยู่ที่ทางรัฐบาล ปัญหาที่ผ่านมา เอาอาจจะฝากความหวังไว้กับกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งเกินไป ยังมีการแก้ไขปัญหาลำที่ติดในเขตป่าที่เมืองนะ เมื่อไหร่ไปก็ตามบางที่มันเป็นปัญหาของชาวบ้าน ชาวบ้านจะต้องพักเองบ้างไม่ใช่ว่าโอนให้เขาเสร็จแล้วก็ถือว่าเมื่อไหร่จะได้มันก็ไม่ใช่ ชาวบ้านเองก็ต้องมีขบวนการด้วยสำรวจสอบด้วย ถ้ายังงั้นปัญหาก็แก้ไขไม่ได้ เมื่อไหร่ก็มีแต่เอกสาร แล้วคนที่เอาเอกสารนี้ไปยื่น คนเขียนด้วยว่าเป็นใครแต่เวลาไปยื่นไม่พูดไปคุย มันไม่มีใครไป ก็ขอฝากไว้เป็นประเด็นของเชียงดาว เรื่องของที่ดิน ที่

ดินเขตสปก.กับที่ดินในเขตป่าบางส่วน ซึ่งถ้ามีเวลาอาจจะเชิญผู้รู้ ที่เป็นหน่วยงานราชการเองก็
ดี คนทำงานเองก็ตีมาพูดมาคุยแลกเปลี่ยนกันเพื่อจะได้หาทางช่วยกันแก้ไขปัญห

อ.มังกร ชัยชนะดารา

ปัญหาเรื่องที่ดินมันเป็นปัญหายาวแล้วก็ต้องทำความเข้าใจอย่างใช้เวลา เพราะฉะนั้น
เราน่าจำลองเริ่มของตำบลเชียงดาว ปัญหาอะไรที่สามารถคิดว่าจะทำได้ก่อน เป็นอันดับหนึ่ง คือ
เป็นปัญหาสำคัญแล้วคิดว่าจะทำได้ ลักษณะจะเป็นแบบหนึ่งแล้วค่อยเชื่อมโยงไปหาปัญหาที่
สองที่สาม ตัวอย่างเช่น เอาเรื่องป่าชุมชน ซึ่งเคยทำกันบ้างแล้ว จะทำสืบเนื่องต่อไปจะทำอะไร
อย่างไรเอาเป็นปัญหา แล้วก็คนที่เกี่ยวข้องกับเรื่องป่า โดยทั่วไปมันมักจะไปเชื่อมโยงกับปัญหา
อื่น ๆ ด้วยเท่าที่ดูที่ปรากฏอยู่ในนี้ ที่นี้ก็บอกว่ามีพื้นที่มีชั้นล่างที่มีป่าหรือไม่มีป่า ตัวนั้นก็
ต้องห่วง เพราะว่าบ้านใครมีป่าก็สามารถที่จะเข้ามาเกี่ยวข้องได้ ตัวอย่างเช่น ที่ไปเวที ที่ ด.
เวียง อ.พร้าว ปรากฏว่าใน ด.เวียง มันไม่มีป่า เพราะเป็นเขตเทศบาล ทั้งตำบลเลย ก็ปรากฏ
ว่าเขามีปัญหาเฉพาะเรื่องน้ำ ก็คือว่ามีลำน้ำย่อยก็คือแม่โก่น กับสลวง ก็ปรากฏว่ามันอยู่ปลาย
น้ำก็มีปัญหาในฤดูแล้งไม่มีน้ำใช้ แต่มันก็ทำอะไรไม่ได้ เพราะปัญหามันอยู่ที่ต้นน้ำ เขาก็บอก
ว่าเขาก็นึกที่จะเข้าร่วมแก้ปัญหาของเขาโดยที่จะเข้าไปรวมกลุ่มที่ศึกษาปัญหาเกี่ยวกับเรื่องป่า
ที่มันอยู่เหนือขึ้นไป เพราะว่ามันจะได้ขับเคลื่อน แก้ปัญหาตัวมันเพราะเขารู้ว่าเขาจะมีน้ำมัน ก็
อยู่ที่จะสร้างอ่างสร้างเขื่อนอย่างเดียว สร้างอ่างสร้างเขื่อนก็มันไม่มีน้ำ ถ้ามันไม่มีน้ำสร้างอ่าง
สร้างเขื่อน มันก็ไม่มีประโยชน์ เพราะไม่มีน้ำเขาก็มอง เห็นว่าต้องไปรวมกับกลุ่มที่เกี่ยวข้องกับ
ป่าชุมชนที่ต้นน้ำ เขาก็นึกดีเป็นกลุ่มผู้หญิงเสียเป็นส่วนใหญ่ เพราะแม่บ้านมาเยอะบอกต่อไป
เลยวันไหน เวลาไหน พร้อมเสนอในคณะนี้ แต่ว่าไว้ที่เหลือบอกเฉพาะบางวันที่เขาว่าง แต่มีเคน
บอกทุกเวลา ที่เขาจะร่วมแก้ปัญหา วันนี้เป็นตัวอย่างว่าถึงบ้านเขาไม่มีป่า แต่เขารู้ว่าปัญหา
เรื่องป่านั้นสับสนกับน้ำ ถ้าจะทำให้บ้านเขามีน้ำใช้ในฤดูแล้งก็ต้องหาทางทำให้ป่านั้นสมบูรณ์
เพื่อว่าจะได้เป็นแหล่งของน้ำ แล้วต่อไปถ้ามีความจำเป็นต้องสร้างอ่างก็เป็นอีกเรื่องหนึ่ง แต่ว่า
ถ้าสร้างอ่างแล้วมันไม่มีน้ำ น้ำมันก็ไหลลงอ่างมันก็ไม่มีความประโยชน์ เขามองเห็นปัญหาอย่างนี้เขา
ก็นึกดี เขาก็เช่นเดียวกัน สมมุติว่าเราจะทำเรื่องป่าชุมชนบ้านเราบ้านไหนที่ไม่มีป่าแต่ว่ามันจะ
สามารถเชื่อมโยงกับบ้านที่มีป่าได้ ก็ต้องเข้ามาร่วมตั้งแต่ต้นอย่างร่วมตั้งแต่เริ่มร่วมเป็น
กรรมการ จะขับเคลื่อนอะไรยังไงก็ทำความเข้าใจกันตั้งแต่ต้น ๆ เพราะเรื่องป่าชุมชนเขาห่วงอยู่
อย่างหนึ่งก็คือว่าเวลาพูดถึงเรื่องนักชุมชนเขาก็นึกอย่างเดียวกันว่าประชุมเสร็จแล้วก็ตั้งคณะ
กรรมการแล้วก็ไปปักป้ายอยู่แนวเขตบอกว่านี่เป็นป่าชุมชนได้แล้ว มันไม่ใช่มันแค่เริ่มต้นแค่
หนึ่งในร้อยของการเริ่มต้นป่าชุมชนเพราะป่าชุมชนสุดท้ายที่สำคัญที่สุดทำอย่างไรถึงจะให้ชุม
ชนนั้นเห็นความสำคัญของป่าและสร้างกันดูแลรักษาไม่ไปละเมิดกฎกติกาที่ออกไว้ ถ้าทุกคน
เห็นความสำคัญของป่าคนมันก็ไม่ไปละเมิดเมื่อไม่ไปละเมิดแล้วงบประมาณสำคัญไหมมันก็แทบ

จะไม่มีคามจำเป็น เพราะว่าทุกคนเข้าใจแล้วว่าป้าชุมชนเราจะช่วยกันดูแลรักษาอย่างไรเช่น จะไปหาเห็ด หาหน่อ ก็เอาเฉพาะแค่งั้นในครัวเรือน หรือว่ามากกว่านั้นก็นิดหน่อย เพิ่มมาอีก 2 ทาง 3 ทาง ก็พออาจจะเอามาขาย แต่ไม่ใช่อย่างแต่ก่อน แต่ก่อนมีหมู่บ้านอื่นเข้าไปเอาหน่อที่บ้านดงเล่นกันที่เป็นจำรวบักอ๊อฟ เงามาขนาดนั้นแล้วมันจะมีอะไรเหลือ ระยะยาวให้มันก็จะไม่มีเห็ดโตมันก็จะไม่มีหน่อ อย่างนั้นแหละเป็นปัญหา รุ่งมันจะต้องทำที่ละชั้นที่ละตอนกว่าจะให้คนเห็นความสำคัญของป้าชุมชนถามว่าเด็กเข้าไปเกี่ยวไหม เด็กก็เกี่ยวข้อง แม่บ้านก็เกี่ยวข้อง เช่นป้าแห่งหนึ่งที่ลำพูนบ้านทุ่งยาว เขาเอาแม่บ้านเข้าไปร่วมที่จะศึกษาดูว่าในป่าของเรามันมีพืชอาหารอะไรบ้าง ซึ่งเด็กรุ่นหลังจะไม่รู้จักแล้ว เพราะรุ่นหลังใช้เวลาส่วนใหญ่อยู่กับโรงเรียนไม่ได้มีเวลาที่จะติดตามพ่อแม่เข้าไปในป่าคนรุ่นก่อนจะเรียนรู้ภูมิภาคของป่าจากการที่เด็กถ้าเป็นเด็กผู้หญิงก็ตามพ่อแม่เข้าไปหาเห็ดหาหน่อหาพืชผักในป่า ลูกหมอมืองก็ติดตามพ่อไปดูไปรู้จักสมุนไพรต่าง ๆ มันก็รู้คุณค่า แต่ถ้าป่าของเราสามารถทำให้คนว่าไอบ้านเรามีสมุนไพรชั้นยอดประเภทม้ากระต๊อบโรง ชื่อสะพานควายคนเขาก็รู้ว่าโง่คนนี่มักโง่ นี่พญาเสือโคร่ง คนก็จะรู้จักตามจริงหญ้าาวชนิด เราไม่รู้เอง เรายังไม่รู้จักมันทั้งหมด อาจจะมียารักษาเอดส์อยู่ในป่าบ้านเราก็ได้ เพราะมันอาจจะเป็พวกต้นหญ้า ซึ่งคนที่ไม่รู้มาดึกว่าไอบ้านอยู่ที่นี้เอง หลงหาไปชะ 7 จังหวัดเลยไม่เจอมาเจอที่อำเภอนี้ ตำบลนี้ ถ้าเรารู้คุณค่าจริง ๆ ก็เกิดประโยชน์ อย่างเขาเคยมีเรื่องเล่าว่าสมัยพุทธกาลหมอชีวกะเป็นแพทย์ประจำตัวของพระพุทธเจ้า เขาก็เล่าตำนานว่าสมัยแก่เรียนเป็นหมอ อาจารย์ที่สอนก็บอกว่าเขายังน่ก่อนจะจบให้เดินทางจากจุดนี้ไปอีกจุดหนึ่งแล้วกลับมาจะถามคำถาม ก็ถามคำเดียวบอกว่า บอกมาซิว่ามีพืชอะไรบ้าง มีต้นไม้อะไรบ้างที่ไม่สามารถใช้เป็นยาได้ หมอตอบว่าไม่มี ทุกอย่างเป็นยาหมด แสดงว่าเขารู้แล้วต้นอะไรให้ทำอะไรยังงี้ แต่เราทุกอย่างถามหมด เพราะเราไม่รู้คุณค่า เพราะฉะนั้นเช่นเดียวกันถ้าเรารู้คุณค่าของป้ามันก็บอกว่าป้าเรานอกจากเป็นแหล่งต้นน้ำแล้ว มันยังเป็นพืชสมุนไพร มีตัวยา มีอาหาร การจะทำให้คนเรียนรู้แบบนี้ได้ มันต้องไปจากมีคนริเริ่ม แล้วก็มีคนนั้นองค์ความรู้เก่าซึ่งมันหายไป เดี่ยวนี้รู้สึกว่าคุณหญิง รุ่น 20 ปี หลายคนไม่รู้อะไร กินอะไรเข้าไปก็รู้ว่ากินอะไรเข้าไป มันก็ไม่ค่อยรู้คุณค่าที่แท้จริง การจะทำอะไรอย่างนี้มันก็ต้องใช้เวลา นี่แหละการที่ทำให้ป้ามันฟื้นกลับที่ได้ก็ต้องเห็น ไม่ใช่แค่ว่ามีป่าที่บักเซตเขียนแผนที่แล้ว เขียนกฎกติกาแล้วบอกบ้านเรามีป้าชุมชนแล้วไม่ใช่ เพราะว่าคนมันจะไม่เกิดสำนึก ว่าป้าบ้านเราเขาทำอย่างไร มันมีคุณค่าอย่างไร นอกเหนือจากเป็นแหล่งที่จะดูดซับน้ำเอาไวยามฤดูแล้ง อย่างเขาบอกว่าหมอประเวศเขาบอกว่า คุณลองไปขุดต้นไม้อะไร ๆ ดูซิถ้าใครไปขุดต้นไม้อะไรให้มันเสร็จ รากของมันงามาต่อมันยาวเท่าไหร่ เป็นสิบกิโล ทั้งรากใหญ่รากน้อย เรามาต่อกันรากแต่ละรากมันดูดซับน้ำไว้ ทั้งในยามฝนตกมันก็ดูดซับน้ำให้ชะลอ ยามหน้าแล้ง รากมันก็จะคายน้ำขึ้นข้างบนไปปล่อย ทำให้อากาศมีความชุ่มชื้น และขณะเดียวกันเมื่อเราปล่อยน้ำออกมาตามดินสังเกตน้ำค่อย ๆ ปล่อยระบายออก เพราะฉะนั้นสมัยก่อนที่มีป่าเยอะมากก็ไม่รู้สึกว่าเป็นไม้เท้า ๆ เดี่ยวนี้

หน้าแล้งลองติดป่าไปเรื่อย ๆ ดินหน้าแล้วมีมันแตกเพราะมันไม่มีน้ำอยู่ในพื้นดิน น้ำบาดาลขุดลงไปก็ไม่เจอเพราะมันก็ลึกลงไปเรื่อย ๆ มันจะสัมพันธ์กันหมด เพราะฉะนั้นมันถึงบอกว่าก็ลองทำ ทำไปอย่างต่อเนื่องยาวนานแล้วก็ต้องทำความเข้าใจที่แท้จริงของมัน ป่าชุมชนมันถึงจะเกิดได้ นี่ฝากเป็นประเด็นไว้ เพราะว่าหลายคนมักจะไปมองเขากันเราก็มีการประชุมชนแล้ว บ้านเราก็ไปปักค่ายแล้ว ประชุมชาวบ้านแล้วบอกว่ากติกามีบ้านมีป่าชุมชนแล้ว ถ้าทำแค่นี้แล้วก็พอมีกฎหมายออกมาเขาบอกไม่พลาด? ไม่พอที่จะผ่านซึ่งตอนท้ายนี้ เกี่ยวกับป่าชุมชน เตี่ยโอฟารเขาจะมีแบบสำรวจแบบสอบถามให้ตอบสำหรับหมู่บ้านที่มีป่าชุมชน ฉะนั้นของเรานี้เขาแค่เพียงว่าตกลงเอาเขตของด.เชียงดาว เท่าที่ฟังรายงานแล้วเราคิดว่าเราจะเริ่มที่ประเด็นปัญหาไหนที่คิดว่ามีหมู่บ้านต่าง ๆ เข้าไปมีส่วนร่วมประเด็นเรื่องที่ดินก็เป็นประเด็นหนึ่ง แต่ว่ามันเป็นประเด็นที่จะขับเคลื่อนแทนที่เอาเรื่องที่ดินก็เอาแค่ขอรายชื่อคน ซึ่งส่วนหนึ่งก็มีอยู่แล้วที่พอหลวงวิฑูรย์ได้เป็นประธาน ซึ่งเขาก็มีส่วนนั้นแล้วก็ต้องทำกันไปซึ่งมันก็จะต้องต่อเนื่องกันไป แต่เอาว่าเอาคนที่มานั่งอยู่ในที่นี้ ที่หลังจากนำเสนอกันไปแล้ว คิดว่าตำบลเชียงดาวเรามีปัญหาแรกที่เกี่ยวกับดินน้ำป่าก็อยากจะทำร่วมกันก่อนในลักษณะอะไร อะไรที่เป็นปัญหาแรก ที่มี 1 เพื่อที่ดินทำกิน คุณอัมพร อยู่หมู่ 2 เรื่องป่าชุมชนเฉย ๆ แต่ที่เขาเห็นว่าป่าชุมชนตำบลเพราะว่าหมู่ 2 หมู่ 15 ให้มีป่ากับเขาก็อยากจะให้เกิดภาพอีกลักษณะหนึ่งคือแทนที่จะเป็นป่าชุมชนของหมู่บ้านที่อยากจะได้ป่าชุมชนตำบลทำอันอื่นมีเรื่องอื่นอีกไหมที่เห็นว่าเป็นปัญหาที่เราสนใจ แล้วก็คิดว่าเป็นปัญหาสำคัญ? จะทำร่วมกันอยากจะร่วมกันใน ด.เชียงดาว ที่ดินทำกิน ป่าชุมชน แล้วมีอย่างอีกไหม ม่วงม้องนี้ไม่มีความรู้สึกว่ายาวนานมันจะมีปัญหา คิดว่าจะมีไหม ได้ถามพอหลวงอาทิตย์หมู่ 4 ก็ว่ามันมีปัญหาแล้ว เพราะว่ามันไม่ว่าช่วงไหนที่จะมีปัญหา เราลองไปดูซิไปดูคอนกรีต ตัวคอนกรีตที่เป็นฐานของลูกยางว่ามันสูงกี่เมตร ระดับแนวนของกริดมันเป็นแนวไหนของหลัก

ชาวบ้าน

นี่ก็มีปัญหาเขาก็กำลังน้ำท่วมที่ดิน แล้วก็ต้องการให้เขาซื้อหมดแล้วเขาซื้อไม่ยอดเขาซื้อไปเครื่องหนึ่งแล้วที่ดินก็จะเหลือครึ่งหนึ่งแกอยากให้เราซื้อหมดนี่คือปัญหาของแกตอนนี้ น้ำมันจะแห้งหรือไม่มันก็ยังไม่เกิดขึ้น ถ้ามันเกิดขึ้นมา ที่หลังกลุ่มน้ำมันเกิดแห้งขึ้นมา หลังลุ่มฝายบางขึ้นมาหรือว่าฝายวังได้ เกิดมันแห้งขึ้นมาที่นี้จะเดือดร้อนมากแต่เขาบอกว่าน้ำจะเลี้ยงฝายตลอด ถ้าเกิดว่ามันไปแล้วไฟจริง อันนี้ต้องทำความเข้าใจเขาว่าฝายยาง มันก็เหมือนฝายวังไฮทุกอย่างสมมุติว่าอย่างน้ำตื้นเขิน ถ้าหน้าฝนทางลมมันก็จะวิ่งตามธรรมชาติ แต่หน้าแล้งน้ำปิงเรามามันก็ไหลตลอด แต่มันจะน้อยลง คือถ้าเขาพองตัวยางขึ้นน้ำปิงมันไหลลงมาล้นเฉย ๆ เหมือนธรรมชาติ เพียงแต่ว่าต้องการให้น้ำถูกลงมันมากก็เก็บแต่ไหลโดยธรรมชาติไม่ได้ก็เก็บน้ำส่วนไหนไว้ แต่ถ้าฤดูฝนมา มันก็ไหลแรงน้ำบ่อเนมันไหลแรงเขาก็จะกันไว้เขาจะแพบ

ตัวอย่างไว้มันก็เหมือนฝ้ายยาง ธรรมชาติ เพียงแต่ว่าฤดูแล้วตีวงการให้น้ำมันเยอะกว่าฤดูฝน เขาก็จะปล่อยไหลเหมือนฝ้ายฝาง

อาจารย์มังกร ชัยชนะดารา

ที่คุณอัมพรพูดถึงหมายถึงตามที่เรารับรู้จากข่าวสารข้อมูลจากเจ้าหน้าที่ของโครงการ ตัวปัญหายังมองไม่เห็น ประเด็นสำคัญก็อย่างที่หนานสุขพูด รอให้มันเกิดปัญหาก่อนจึงค่อยมาช่วยกันแก้ อันที่ดีก็คือ คิดล่วงหน้าเสียอย่าให้มันเกิดปัญหา เพราะเวลามันเกิดปัญหาแล้วมันแก้ยาก แต่ที่นี้เราไม่สนใจหรือว่าเราอยากเรียนรู้ต้องทันปัญหาที่มันจะเกิดขึ้นตามมา ตัวอย่างเช่น สมมุติว่าเรามีลำน้ำสายย่อยเราก็จะมีฝายไปตอกหลักฝายเดิมที่เราไปทำมาส่วนใหญ่มันไม่ค่อยมีปัญหาฝายเดิม ๆ คือหมายความว่าในแง่ของน้ำมันไม่มีปัญหามันมีปัญหาเฉพาะเหนือ ต้องซ่อมฝายบ่อยกับเปลี่ยนเพราะเมื่อก่อนใช้ไม้ไปลงแรงเอากระสอบมาถมมาซ่อมฝายนี่คือปัญหา ในที่สุดชาวบ้านก็ต้องแก้ปัญหาโดยบอกให้กรมชลมาสร้างเขื่อนคอนกรีต แล้วปัญหาก็ครั้งแรก ก็ที่ดีเรียบร้อยเพราะว่ากรมชลมีความรู้ความเข้าใจ แล้วสุดท้ายเขื่อนคอนกรีตที่มีทั้งหมดมีสัก 10 เขื่อน แล้วถามว่าใช้ได้ทั้ง 10 เขื่อนหรือเปล่านั้นก็จะเกิดปัญหาตามมา ซึ่งในนี้ก็บอกมาเรียนรู้หลังที่มันมีปัญหาแล้วแต่ที่นี้เรายังไม่เห็นปัญหามันเรายังไม่เกิด ไม่สนใจจะไปเรียนรู้ เอาความรู้เหล่านั้นมาแก้ตัวเอง ตัวอย่างอย่างหนึ่งที่ทุ่งข้าวพวงก็มีฝายคอนกรีตทั้งหลายฝายเฉพาะใน ลักษณะฝายคอนกรีตมันไม่เหมือนกับบางฝายมันก็เช่นช่องระบายมันเป็นลักษณะหนึ่ง แต่ทำไปไม่เหมือนกันมันก็จะพอแก้ปัญหาเรื่องดินมูลทรายมูล หน้าฝายได้ แต่หลายฝายถ้าใช้ไประยะหนึ่งดินมันมูลแล้วก็ทำประโยชน์อะไรไม่ได้เลย เขื่อนคอนกรีตหรือฝายนั้น แต่ว่าถ้าชาวบ้านรวมตัวกันศึกษาโดยเฉพาะอย่างยิ่งคือแก้ฝายผู้มีความรู้ในเรื่องฝายถ้าเอาจุดเนของฝายตอกหลักมาประยุกต์ใช้กับเขื่อนหรือฝายคอนกรีตของราชการ มันอาจจะเพราะว่าออกแบบใหม่ มันอาจจะได้ฝายคอนกรีตที่แก้ปัญหาได้หมดก็ได้ไม่แน่ เขาอยากจะทำให้ในท้องถิ่นมีคนได้มีความรู้เก่า ๆ เอามาเชื่อมร้อยกับความรู้ใหม่ ๆ เพราะว่าราชการในอดีต แต่ปวงชนในอดีตเขาไม่สนใจก็ระบุมิปัญญาชาวบ้านที่ผ่านมามีในอดีตเขาไม่เคยคิดว่าจะต้องมาขอความรู้จากชาวบ้านเพื่อเอาไปออกแบบฝายคอนกรีตให้มันสอดคล้องกับท้องถิ่น เขาจะสนใจอย่างเดียวราชการเนี่ย สนใจว่าดีแล้วมีโครงการดูซิว่าโครงการนี้มันได้เงินเท่าไรตัวอย่างเช่น ทุ่งหลุมมาขออยากจะให้ทำถนนช่วงจากบ้านดงไปเชื่อมคอนกรีตตรงนั้นมันเป็นลูกรังก็ต้องการแค่นั้นแหละ หกร้อยกว่าเมตร แต่ว่า อ.บ.จ. บอกไม่เอาหกร้อยกว่าเมตรมันน้อยผลจะให้ 1 กิโลเมตรเพราะ 1 กิโลเมตรมี 1 ล้านบาท ผมต้องการรวม 1 ล้านบาท เพราะฉะนั้นจะไปทับคอนกรีตก็ไม่ใช่ไร แต่เรามานึกถึงการสูญเสีย สูญเสียว่าถ้าเขาทำหกร้อยเมตรแล้วก็ย้ายไปทำที่จุดอื่นให้มันได้อีก 400 เมตรทุ่งหลุมจะได้ถนนประหยัคงบประมาณ อ.บ.ด.ไปได้เท่าเท่าไรหลายปีเพราะ อ.บ.ด.ทำอย่างเก่งก็ไม่เกิน 200 เมตรต่อปี มันประหยัคงบแต่เขาก็ไม่ยอมทำ เพราะว่ามันเป็นโครงการที่จะต้องเชื่อม

ยาว แต่ที่นี้ลองถามความจำยอมของชาวบ้านมันเป็นอย่างไร เขาละเมิดสิทธิทางอ้อมนะยังงี้ก็ไม่ใช่เงินเราเพราะฉะนั้นก็เอาไว้อีก 1 กิโลก็ 1 กิโล สมมุติว่าถ้าผมไม่ต้องด้านอะไรจะเกิดขึ้นกับผม ชาวบ้านก็ตำผม ก็บอกว่าเขาจะเอาถนนลาดยางมาให้ก็ไม่ว่าไปขัดขวางเขาเสียก็เพราะห่วยอีกมันก็รวบไม่ได้ มันมาละเมิด ถามว่าเราอีต๊อดใหม่ เราก็อีต๊อดกับบอกพวกเรายังไม่ได้ก็เอาเป็นว่าต่อจากคอนกรีตเหนือขึ้นมาทางบ้านดงแล้วก็ข้ามย้ายมาเส้นนี้ก็ไม่ได้ เขาบอกว่ามีถนนไขว้ทางถึว่ามี 2 เส้นเราก็ถามอยู่อย่างนี้ เขาก็ไปลาดโอเราทับไป โอเรทับไปบางที่มันผิดกฎหมายนะ ผิดกฎหมายในแง่ที่ว่าถนน อ.บ.ด. หายไปพิสูจน์ถามว่าถนนคอนกรีต อ.บ.ด. อยู่ไหนไม่มีนี่เส้นนั้นมันถูกทับหมดแล้วกลายเป็นถนนลาดยางไปแล้ว ตามหลักก็คือไม่ได้ แต่มันก็เกิดภาระอีกเช่นเดียวกันถามว่าฝ่ายผางเขาไม่ได้ทำทันทีใช่ไหม ตั้งแต่สมัยคุณเจริญ เขารัประยูร เป็นรัฐมนตรีเปะเวลาตั้งเกือบ 20 ปี กว่าจะมาทำการก่อสร้างแล้วเป็นงบเท่าไรงบถึงร้อยแปดสิบล้านกว่าล้าน งบวันนั้นถ้าเกิดมันไม่สามารถจะตอบสนองประโยชน์ของการกักเก็บน้ำเพื่อการใช้ทางการเกษตรทางได้ฝ่ายได้เท่าที่เขากำหนดไว้ใครเสียหายถ้าเราคิดแบบทั่วไปไม่เห็นมีใครเสียหายเลยเงินก็อยู่ในกระเป๋าเรา ใช้เงินร้อยแปดสิบล้านกว่าล้านถ้ามาเฉลี่ยให้ อ.บ.ด. เชียงดาว อ.บ.ด. สามารถหรือในท้องถิ่นสามารถเอาไปพัฒนาอะไรต่าง ๆ ได้ตั้งเท่าไรหิดไฟกิ่งทุกหมู่บ้าน สร้างอาคารโรงเรียนได้ก็หลังเราต้องคิดอย่างนี้จะแก้ปัญหานั้น ๆ น้ำประปาบ้านเรามันก็ไม่มีปัญหา สร้างมันชนิดประปาใหญ่ ชนิดสิบล้านไปเลย ใช้ได้สองบ้านสบาย ๆ ต่อไปถึงบ้านทุ่งละครหรือบ้านหัวทุ่งก็ยังได้เห็นใหม่จากเงินอันนี้ อันนี้มันจะเริ่มจากท้องถิ่นต้องใส่ใจแล้วก็ร่วมคิดร่วมนึกถึงปัญหาเหล่านี้ ไม่ใช่ว่างบประมาณที่มันทุ่มลงมาปีหนึ่งตั้งหลายหมื่นล้านมันเหมือนต๋าน้ำพริกละลายแม่น้ำ มันไม่เกิดประโยชน์หรือเกิดประโยชน์น้อยมันไม่คุ้มค่า แต่ที่นี้บอกความประสงค์จริง ๆ ของฝ่ายวังไฮ เขาต้องการแต่เพียงว่าทำยังไงให้ฝ่ายวังไฮมันไม่ต้องซ่อมทุกปีแต่ว่าการใช้ประโยชน์ยังใช้อยู่เหมือนเดิม คือสามารถมีน้ำผ่านลำเหมืองเข้ามาบ้านดงผ่านม่วงผ้อง บ้านดง ทุ่งหลุกได้ในพื้นที่เกษตรเท่าเดิมสมมุติว่าคิดอย่างนี้ แล้วชาวบ้านรวมตัวกันจริงจัง มันก็อาจจะใช้งบแค่ 10 ล้านเห็นใหม่่ว่าความต่างมันเกิดควมว่าอย่างนี้เป็นปัญหาใหม่ ถ้าเราไม่เห็นเราก็มันไม่มีปัญหาแต่ถ้าเรารู้ เราก็บอกใช้สิบล้านกับร้อยแปดสิบล้าน แล้วมันได้ประโยชน์เท่ากันเราต้องกลับมาคิดสิ่งเหล่านี้ใหม่ แต่ก่อนเราไม่ได้คิดอย่างนี้ แต่ก่อนเราคิดว่าปัญหาของเราโยนให้ผู้อื่นแก้ คนอื่นเขาจะเอางบที่ไหนมาแก้ต้องไปทุจริตคอร์รัปชันก็เรื่องของเขาแต่ที่นี้รัฐธรรมนูญเขาบอกให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมทุกส่วน ๆ ทั้งเรื่องการเมืองการปกครอง เศรษฐกิจ สาธารณสุขต่าง ๆ ก็เข้ามาส่วนร่วมหมด ถ้าไม่อย่างนั้นแล้วเงินที่มันลงมาทำให้ประเทศเราเจริญเพราะอะไร เพราะเงินหมื่นล้านมันลงมาเป็นประโยชน์กับชาวบ้านอยู่แค่สมมุติว่าพันล้านเราเสียหายถึงเก้าพันล้าน ให้เก้าพันล้านมันเป็นประโยชน์ไม่เฉพาะตัวเราเป็นประโยชน์ต่อลูกหลานเราด้วยในอนาคต

นายโอฟาร อ่องพะ : ผู้ประสานงานลุ่มน้ำแม่ปิงตอนบน

อันนี้ฝ่ายวังไฮเหนือฝ่ายวังไฮนี้ก็ฝ่ายผาง สร้างประมาณปี 42-43 จะเสร็จปี 47 ฝ่ายยางนี้กรมส่งเสริมพลังงานกระทรวงวิทยาศาสตร์ เมื่อปี 2542 พี่น้องบ้านม่วงข้องได้เดินทางไปชุมชนที่โรงแรมเพชรอินทร์ ต่อด้านเงื่อนไขเงินกู้ของ A.D.B. A.D.B. คือแหล่ง จากต่างชาติเป็นธนาคารพัฒนาเอเชีย ของประเทศญี่ปุ่น A.D.B. กับระหว่างไทยไปขอเงินของ A.D.B. มาจำนวนหนึ่งหรือหลายเหรียญสหรัฐตามเอกสาร กู้มาเพื่องานปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐาน ปราบกฏว่า A.D.B. ตั้งเงื่อนไขให้ประเทศไทยอยู่ 2-3 เรื่องซึ่งตอนนี้เป็นไปแล้วสองเรื่อง เรื่องหนึ่งก็ยังไม่ มี ทาง A.D.B. บอกว่าประเทศไทยจะต้องปรับเปลี่ยนโครงสร้างเกษตรใหม่ ทราบทั่วว่าการปรับเปลี่ยน ธกส. เรียกว่าการปฏิรูป ธกส. ใหม่ ปี 2545 ธกส. เปลี่ยนชื่อการธนาคารเพื่อการเกษตรไปเป็นธนาคารเพื่อ...? แต่ใช้ตัวย่อ ธกส. อยู่ก็คือหนึ่งการเงื่อนไขของ A.B.B. แล้ว ไม่ใช้เป็นธนาคารเพื่อการเกษตรแล้วอันที่ 2 ประเทศไทยจะต้องมีการออกกฎหมายขึ้นมากฎหมายนี้ก็เพราะว่ากฎหมายน้ำ โดยนิยามกฎหมายน้ำหมายถึงว่าน้ำเป็นของรัฐบาลจะออกกฎหมายน้ำได้จะต้องมีกระทรวงมีสังกัดมีที่มาที่ไปประเทศมีการปรับเปลี่ยนโครงสร้างการปฏิรูปราชการ 1 ตุลาคม 45 มีกระทรวงขึ้นมากกระทรวงหนึ่ง คือกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ในกระทรวงทรัพยากรมีกรมอยู่หนึ่งกรม น้ำ มีแล้ว กรมน้ำตั้งขึ้นมาเพื่อที่จะทำกฎหมายน้ำออกมาเขาเรียกว่า พ.ร.บ.น้ำ ทำขึ้นมาเพื่อจะให้หนึ่งน้ำเป็นของรัฐ ต้องเขาบอกว่าประเทศไทยเป็นประเทศที่ใช้น้ำฟุ่มเฟือย ต้องมีการควบคุมและจำกัดการใช้น้ำ หมายถึงว่าในระบบอุตสาหกรรมเป็นตามที่มี ? ในอุตสาหกรรมมีการผลิตอย่างใหญ่ในภาคกลาง พวกนี้คุณจะต้องออกกฎหมายจัดเก็บค่าน้ำให้บริษัทให้เงินค่าน้ำ ปัญหา อุทยาน รีสอร์ท อุตสาหกรรม จ่ายค่าน้ำคืนให้ อันที่สองระบบเกษตรกรรมเป็นปัญหาอยู่ตอนนี้ เพราะว่าในเรื่องการจัดเก็บค่าน้ำมันรวมไปยังภาคเกษตรกรรมและอุตสาหกรรม ถ้าไม่ลงภาคเกษตรกรรมไม่มีปัญหา ตอนนั้นก็ก็ยังมีการพูดคุยกันอยู่ แต่ความคืบหน้ายังไม่รู้ ก็มีแล้วกรมน้ำแล้วตอนนี้ พรบ.น้ำเตรียมจะออกแล้วหมายถึง ว่ากรณีการก่อสร้างที่เป็นงบประมาณหลังปี 2546 ก็คือว่าตั้งแต่เดือน ปีนี้เป็นต้นไปเป็นงบประมาณปี 2546 ตั้งแต่กันยายนถึงตุลาคม ปี 2547 ตกอยู่ในเงื่อนไขของเงินกู้ ABB. หมายความว่าถ้าสร้างอะไรมาแล้ว หนึ่งชุมชนต้องคืนทุนการใช้ทรัพยากรต้องคืนให้กับรัฐ แต่ถ้าใครไม่เป็นคนเก็บ รัฐจะมีการจ้างบริษัทที่รักษาโดยจ้างให้บริษัทเอกชนมาเป็นคนดำเนินการ มาจัดการสัมปทาน ระบบหนึ่ง อันที่สองได้มีการแต่งตั้งคณะกรรมการลุ่มน้ำมาชุดหนึ่ง คณะกรรมการลุ่มน้ำปิงนี้คือตั้งมาแล้วที่สีน้ำเงินตั้งแต่บริเวณแม่เตาไปถึงแม่ฮ้อที่ทางซ้ายมือ ไม่ใช่ที่ชาวบ้านเป็นที่นายทุนหมดแล้ว แล้วเป็นที่นายทุนระดับรัฐมนตรีช่วยรัฐมนตรีว่าการของประเทศไทยหมดเลย เขียนรายนี้คือ ฝ่ายยาวแก่ทำเป็นฝ่ายประตูดิน 7 ชั้น เท่าที่ดูแล้วมันเป็นฝ่ายยาง ก่อนที่จะถือกุญแจเปิดน้ำ กรมชลลบอกว่าจะให้ตั้งคณะกรรมการขึ้นมาดูแล กรรมการไม่มีปัญหา ชาวบ้านเราแต่คนที่ถือกุญแจที่เปิดประตูเข้าไปแล้วเปิดน้ำ คือเจ้าหน้าที่ของเขา ถ้ากรรมการให้เปิด

เขาก็ไม่มีกุญแจจะเปิดยังไง ถ้าเข้าไปก็ทำลายของราชการ เขาก็บอกว่าจะยกให้ชาวบ้านดูแล แต่....? มันเกิดบ้านพักขึ้นมาเกือบ 10 หลังแล้ว เป็นบ้านพักของเจ้าหน้าที่หมดแล้ว ใครบอกว่า ความ....? โอนให้ของ อบต. ก็โอนให้กรมชลดูแล ถ้าโอนให้ อบต. แต่คนถือกุญแจ ต้องเป็น อบต. ถือเป็นคนของเขาถือ ดาย เขาจะเปิดปิดเมื่อไหร่ก็ได้ อันนี้ป่าไม้วา ไม่ได้ขัดขวางไม่ได้ขัดแย้งแต่ข้อมูลต้องเอามาแลกกันกรณีถ้ารู้อย่างเดียวมันก็เป็นอย่างเดียวน ถ้ารู้หลายอย่างมันก็รวมกันแล้วก็จะได้วางแผนได้ถูก

ชาวบ้าน

แต่ตอนนี้ปัญหาที่ชาวบ้านถามว่า ทำถ่วงน้ำถ้าผ่านทวงม่วงม้องก็ผ่านไซ้ไหม ?

นายโอสถ อ่องพะ

ถ้าผ่านม่วงม้องก็เลาะเส้นเก่าเลาะริมเหมืองน้ำ นี่จะไม่มีประโยชน์? การเวรคืนที่นาไม่ได้รับไว้ในแผน 3.ถ้าลากไปทางนี้ก็เป็นคลองส่งน้ำแล้วก็คนที่ใช้น้ำไม่ใช่เป็นคนบ้านเราเป็นที่ของคนแถวนี้ดึงน้ำขึ้นไปใช้ได้หมด

อ.มังกร ชัยชนะดารา

อีกประเด็นหนึ่ง เรื่องที่ สปก. โดยเฉพาะกรณีของบ้านทุ่งหลุก แม่เตาะ ถามว่าก่อนที่จะเป็นพื้นที่ สปก. มันก็เรียกร้องกันมานานที่อยากจะได้ออกสารสิทธิ แต่สุดท้ายเขาจัดที่เหล่านั้นเป็นที่ สปก. เพราะเหตุผลอะไรแน่ เหตุผลมันคล้าย ๆ กับถนนเส้นทางทุ่งหลุกขึ้นไปผาหลายถามว่าเขาทำเพื่อชาวเขาจริงหรือไม่ทำดีเหลือเกิน ซึ่งยังไม่มีคำตอบ แต่เป็นที่น่าสงสัยและความรู้สึกที่ชุมชนท้องถิ่น หรือชาวบ้านควรจะทำก็คือ พยายามสงสัยเพราะความสงสัยมันจะเป็นการรักษาผลประโยชน์ ผลประโยชน์ทั้งทางตรงและทางอ้อม แต่บังเอิญเราไม่เห็นทางตรง แต่เขาคิดว่าเออไม่ใช่เงินเรา มันเป็นเงินหลวง เราจะแยกอย่างนี้ แล้วถามว่าเงินหลวงมาจากไหนก็ไปจากกระเป๋าร้านนั้นแหละ ไปตรงบ้าง ไปอ้อมบ้าง ไปอ้อมก็ตัวอย่างเช่นไปซื้อสินค้าแล้วมีภาษีมูลค่าเพิ่ม ทางตรงก็อย่างเช่นภาษีรายได้ส่วนบุคคลอย่างข้าราชการก็หัก ใครได้รับค่าจ้างมาก ๆ ก็หัก ณ ที่จ่าย อย่างนี้เรียกทางตรง แล้วสุดท้ายที่เหล่านั้นสุดท้ายจะอยู่ในมือเกษตรกรเท่าไรก็ต้องดูแล หรือแม้กระทั่งข้อมูลสุดท้ายที่ได้รับมาจากเกษตรอำเภอ เมื่อประมาณ 4 ปีที่แล้ว เขาว่ารู้หรือเปล่าว่าที่ทุ่งหลุกมันมี สปก.....แปลง แปลงหนึ่งเขาจัดเสร็จแล้ว แต่อีกแปลงมีอยู่เขาไม่บอกว่าเป็นตรงไหน แต่ถ้าเข้าใจจริง ๆ เป็นเส้นที่ของทุ่งหลุกกับแม่เตาะไม่รู้แปลงไหน แล้วแปลงตรงนั้นทำไม จนบัดนี้ยังไม่มีการจัดสรรให้มันเป็นพื้นที่ สปก. เหตุมันตัวไหนกันแน่พื้นที่ใครหรือต้องรอให้มีคนไปกว้านซื้อจนเรียบร้อยหมดแล้ว ถึงจะมาจัดเป็นพื้นที่ สปก. ก็เป็นประเด็นที่ว่าทำไม เรื่องที่ดินทำกินอะไรทั้งหลายมันไม่ใช่เขาเราอยากจะได้เอกสารสิทธิ อย่างที่เป็นอยู่ทุกวัน

นี่ มันรวมไปถึงเรื่องที่เราต้องติดตามข่าวสาร เรียนรู้แล้วสุดท้ายรักษาประโยชน์ สมมุติว่ารัฐจะ
มาจัดที่บริเวณนั้น พื้นที่ สปก. ด้วยเจตจำนงค์ที่จะให้ประโยชน์มาตกกับชาวบ้านจริง อันนี้มันไม่
มีปัญหาชาวบ้านเขาไปบุกเบิกทำที่ทำกินไว้คนละหลาย ๆ ปี ส่วนใหญ่มันจะเป็นแปลงเล็ก ไม่
ใช่แปลงใหญ่ ที่ รปภ.เดิมที่ทุ่งหลวง เดียวนี้ก็รวมที่ผาตายด้วย ลองไปดูเถอะมันเป็นอนิสงที่โชคดี
ของชาวเขาเลย เผ่าลีซอมีคนหนึ่ง 30 ไร่ 40 ไร่ อันนั้นแหละเป็นอนิสง เพราะพวกนั้นไม่เคยคิด
ว่าบุกเบิกแล้วจะได้เอกสารสิทธิหรือก แต่บังเอิญมันโชคดีพลอยได้ตามไปด้วย เขาก็เลยสบาย
ไปในขณะที่คนท้องถิ่นแท้ ๆ ได้คนอย่างเก่งก็ 10 ไร่ คนที่ได้มากหน่อยก็กว่านั้นแล้ว ก็มีที่บาง
แปลงกลายเป็นสิทธิของข้าราชการซึ่งโดยหลักไม่มีสิทธิ์ มีชื่อปลัดอำเภอบางคนในบางแปลง อย่าง
นี้ก็ไม่ได้ทำประโยชน์อะไรเป็นที่ทิ้งลูกรังนี้เฉพาะที่ดูแบบผิวเผิน เพราะฉะนั้นคนทุ่งหลวงกับแม่
เตาะน่าจะติดตาม ว่ามันแปลงไหน พื้นที่มันตรงไหน แล้วมันเป็นของใครบ้างในบริเวณนั้น เพื่อ
ที่จะให้ประโยชน์มันตกอยู่กับชาวบ้าน เพราะสุดท้ายแล้วมันจะเป็นที่ของคนอื่นไปหมด เอามา
ทำไม สปก. มันไม่มีประโยชน์เขาก็สวมรอยเฉย ๆ นี่ก็ฝากไว้ บังเอิญเวทีของเราทำอะไรไม่ถึง
เพราะเขาบอกแล้วว่าเวทีของเราโครงการของเรา เราว่ามันมีปัญหา เราเห็นปัญหาแล้วเราใส่
ใจที่อยากจะร่วมกันแก้ไขตอนนี้เท่าที่จับประเด็นได้ ประเด็นที่จะต้องขับเคลื่อนต่อ คือ เรื่องฝ่าย
บางก็ยังเป็นเรื่องที่ทั้งค้างกันอยู่ ก็อาจจะไปหาคนที่เขาใส่ใจ อาจจะดูว่าถ้าเป็นไปได้ก็หยิบ
ประเด็น นี้มาเป็นประเด็นศึกษาประเด็นหนึ่ง แต่ในเวทีนี้ไม่มีใครหยิบยกมา ม่วงขึงก็ไม่เดือด
ร้อนหมู่ 7 บ้านดอนก็ไม่เดือดร้อน เพราะได้รับการเวนคืนที่ดินอย่างถูกต้องแล้ว ก็มีคนที่เดือด
ร้อนแล้วไปอยู่ หมู่ 4 พ่อหลวงอาทิตย์ เขามีที่อยู่แถวนั้นก็เป็นที่เดือดร้อนของบุคคล แต่ใน
ลักษณะของหน้าหมู่บ้านของส่วนรวมมัน ยังมีอยู่เพียงแต่ว่าเรายังไม่พบเรารู้ว่ากันที่หลังอีกที่
แต่ตอนนี้เอาเรื่องที่ดิน ทำกิน เรื่องป่าชุมชน แล้วมีประเด็นอื่นใหม่ถ้าไม่มีจะได้รวมลึกไปนิด
หนึ่ง เราก็ไม่ได้ดูว่าลำน้ำสายย่อยต่าง ๆ ของพื้นที่ ด.เชียงดาว ที่มีฝ่ายปัจจุบันมันมีปัญหา
อะไรอย่างไร จะร่วมกันแก้ไขอย่างไรเพื่อสืบทอดถ้าเราเรียนรู้ปัญหาไม่ใช่ว่าอยู่ ๆ ก็บอกว่า
อยากจะให้ชุมชนเราสร้างเขื่อนมาสร้างฝายคอนกรีต ถ้าสุดท้ายชาวบ้านบอกอยากได้ฝาย
คอนกรีตแต่ก็น่าจะรู้ก่อนว่าฝายคอนกรีตแบบไหนที่ชาวบ้านต้องการเพื่อเราจะได้ประหยัดงบไม่
ใช่บอกว่าต้องการอันนี้แล้วก็ให้ลำน้ำมันแตกกว้าง 20 เมตร ฝายมันก็จะบานไปใหญ่โต เพราะ
ต้องการใช้งบสิบล้านจริง ๆ แล้วชาวบ้านแก้ปัญหาได้ใช้งบสองล้านก็พอแล้ว อย่างนี้ก็แก้ปัญหา
อย่างนี้เราก็จะสูญเสียประโยชน์อยากให้มองในแง่ไหน ไม่ทราบว่ามีไหมเรื่องน้ำเรื่องเหมืองฝาย
มีใครยกปัญหามั้ย เวทีนี้บังเอิญมันไม่ครบทุกหมู่บ้านก็ขึ้นกระดานไว้สองปัญหา ปัญหาที่หนึ่ง
เรื่องที่ดินทำกินอันนี้มันเป็นเรื่องพูดกันยาวก็เอาไว้ขับเคลื่อนในเวทีที่มันมีกลุ่มอยู่แล้ว อันนั้นก็
จะขับเคลื่อนต่ออาจจะหลายท่านที่ต้องเกี่ยวข้อง แต่ที่ชัด ๆ ก็คือเรื่องป่าชุมชนก็มีผู้ยกปัญหา
ว่าป่าชุมชนในพื้นที่ ด.เชียงดาวก็ทำกันแล้วหลายหมู่บ้าน แต่ว่าแนวคิดของ ด.เชียงดาว มักจะ
พูดกันใน อ.บ.ด.ส่วนหนึ่งว่าอยากจะให้มันเกิดมาสุดท้าย เป็นป่าชุมชนของหมู่บ้านต่าง ๆ แต่

สุดท้ายมันเป็นภาพรวมของป่าชุมชน ด.เชียงดาว ถ้าออกมาอย่างนี้ได้การใช้งบ อ.บ.ต. มันจะง่ายเพราะว่าไม่ต้องไปเสี่ยงกันคืออย่างนี้ทุกวันมันเกี่ยวข้องกับที่ผ่านมามาตั้งแต่ สมัย อ.บ.ต.ชุดแรก เช่นตอนนั้นท่านกำนันเสนาะก็เป็น อ.บ.ต. โดยตำแหน่งในฐานะพ่อหลวงบ้านม่วงฉ่อง พ่อหลวงดิบ ก็ในฐานะพ่อหลวงบ้านหัวทุ่ง 2 ท่านก็เสนอโครงการมาอยากจะไปส่งเสริมเรื่องป่าชุมชนในพื้นที่บ้านหัวทุ่ง บ้านม่วงฉ่อง สุดท้ายเขาบอกว่า บ้านอื่นเขาไม่ได้ประโยชน์ เงินสามหมื่น เอาทั้งนั้นมาอีก 5 หมู่บ้าน เอา 15 ไปหารสุดท้ายทุกบ้าน จะเหลือแผ่นป้ายทำอะไรไม่ได้เลย แล้วเขาก็ไม่ใช้ด้วย คือมันเกิดจากความไม่รู้สิกว่าได้ประโยชน์ร่วมกันพอมีคนมาเสนอบอกว่าหารก็หารก็แล้วสุดท้ายมันเสียไปเฉย ๆ เงินมันไปเพียงเขาจ่ายทำอะไรก็ได้ อันนี้มันเป็นบทเรียนของ ด.เชียงดาว ก็อาจจะต้องเกิดความคิดใหม่ แต่เรื่องป่าชุมชนก็อยากจะดูว่าเรามีทั้งหมด 16 หมู่บ้าน ป่าชุมชนเรามี 16 หมู่บ้าน เรามาบทวน หมู่ 1 มีป่าหรือเปล่า ทุ่งละคร นพ. หมู่ 2 ไม่มี หมู่ 3 มี หมู่ 4 ไม่มี หมู่ 5 มีป่า แต่ไม่รู้ว่าเป็นชุมชนหรือยัง หมู่ 16 เขตอนุรักษก็เอามาทำได้ถ้ามันอยู่ใกล้ชุมชน การทำป่าชุมชนแนวคิดในขณะนี้เขาถือว่าชาวบ้านเคยไปใช้ประโยชน์จากป่านั้นไปตั้งไหนก็ถือว่านั่นแหละคือสิทธิดั้งเดิม ที่เราเคยได้มาไปถึงไหนที่ไม่ผืนไป ไปเป็นปรกติถึงไหนก็ถึงนั่นแหละนั่นแหละคือแนวเขตป่าชุมชนของชุมชนนั้นหรือหมู่บ้านนั้น เพราะเราเคยใช้แล้วอยู่ ๆ มันมีเส้นอะไรมาเขียนบนกระดาษ แล้วมามีผลบังคับกับชาวบ้านเข้าไปไม่ได้เข้าไปก็ถูกจับ หมู่ 7 มีป่าแล้ว หมู่ 8 มีเป็นหย่อม ๆ หมู่ 9 มี หมู่ 10 เป็นป่าไว้สำหรับการท่องเที่ยว หมู่ 11 มี หมู่ 12 ไม่มี หมู่ 13 ไม่มี หมู่ 14 มี หมู่ 15 ไม่มี หมู่ 16 มี เราจะเห็นว่าตรงภาพนี้ อันนี้ก็ถือว่าที่จริงถือว่าอันนี้สามารถทำได้คือไปขอพื้นที่ดิน นพ. ค. ก็ยังเป็นปัญหาอยู่เองที่มีก็มี หมู่ 3,5,7,8,9,10,11,14,16 หมู่ 10 นี่ยากหน่อยก็มี ก็ต้ง่าย ๆ ว่าครึ่งหนึ่งมีป่าที่จะเป็นป่าชุมชนได้ อีกครึ่งหนึ่งยังมีปัญหา อันนี้แนวทางของ ด.เชียงดาว ทั้งกำนันผู้ใหญ่บ้าน และ อ.บ.ต. มีความคิดเห็นร่วมกันที่จะให้เป็นป่าชุมชนตำบลคือรักษาป่าร่วมกันใช้ประโยชน์ร่วมกัน แต่ในรายละเอียดอาจจะเห็นว่าหมู่ 4 ใกล้กับหมู่ 3 และใกล้กับหมู่ไหนบ้างก็เอามาดูแลป่าร่วมกัน แต่ในรายละเอียดอาจจะเห็นว่าหมู่ 4 ใกล้กับหมู่ 3 และใกล้กับหมู่ไหนบ้างก็เอามาดูแลป่าร่วมกัน แล้วก็สามารถมาหาเห็ด หาหน่อ ร่วมกันได้ เพราะการใช้สอยประโยชน์ในป่า ในเรื่องหาเห็ด หาหน่อ หาฟืน มันไม่มีปัญหา อันนี้เป็นเรื่องทั่วไปแต่ว่าที่มีปัญหาการไปทำไม้ในป่า คำว่าทำไม้มันคุม ถึงว่าการตัดไม้เอามาสร้างบ้าน ซึ่งป่าชุมชนเขาต้องการแบ่งว่าเป็นป่าไม้สอยกับป่าอนุรักษ์ ป่าอนุรักษ์ก็มักจะเป็นป่าต้นน้ำที่เราร่วมกันดูแลแต่เราไม่ไปใช้ประโยชน์ ไม่ไปปลุกกลามมันไม่ไปทำให้มันเปลี่ยนแปลงในเรื่องของการทำไม้ก็ยังมีปัญหาอยู่ แต่ว่าเป็นปัญหาลองไม่ใช่ปัญหาใหญ่ ปัญหาใหญ่ก็คือว่า กฎหมายป่า ที่มันผ่าน ส.ส. แล้ว แล้วมันไปติดที่ ส.ว. แล้ว ส.ว. มันก็มีอยู่ข้อหนึ่ง บอกว่า ห้ามตั้งป่าชุมชนในเขตอนุรักษ์ ซึ่งพื้นที่ของเชียงดาว แก๊สสิบเปอร์เซ็นต์ เกือบร้อยเปอร์เซ็นต์ มันเป็นพื้นที่ป่าอนุรักษ์ มันก็จะตั้งป่า ชุมชนไม่ได้ตรงนี้ในแง่ของชาวบ้านมันเป็นกลลวง กลลวงก็คือว่ากฎหมายบางที่มันออก

มาเหมือนกับเป็นประโยชน์ของชาวบ้านแต่ฉันมีเขาอาจจะออกกฎหมายมาร้อยมาตราแต่ฉันมี
 ถ้อยคำ 2-3 บรรทัดเท่านั้นเองทำให้กฎหมายทั้งฉบับไร้ผลเลย เขาบอกว่าดีหมดป่าชุมชน แล้ว
 บอกคุณห้ามตั้งป่าชุมชนในเขตอนุรักษ์จับ มีร้อยมาตรา เก้าสิบเก้ามาตราฐานมันใช้ได้สักมาตรา
 หนึ่ง เพราะว่าทุกอย่างมันตั้งอยู่ในเขตอนุรักษ์ นี่ก็คือเหตุผลว่าทำไมพวกพี่เขาตั้งป่าชุมชน
 เป็นต้นไม้ชุมชนไปเรียกร้องไปแสดงพลังให้ทาง ส.ส.,ส.ว. มองเห็นว่าชาวบ้านเขาเดือดร้อน
 และต้องแก้ตัวนี้ แล้วปรากฏว่านักวิชาการหลายคนผมก็รู้จัก และก็คุยกันรู้เรื่อง ก็คุยกันรู้เรื่อง
 เคยพิมพ์หนังสือชนิดพิมพ์หนังสือแปลเรื่องมวลชนถือกำปั้นชูอย่างนี้เลย สุดท้าย เขายังบอกว่า
 ไม่เห็นด้วยที่จะให้ไปตั้งป่าชุมชนในเขตอนุรักษ์ซึ่งเป็นปัญหา หลายคนในที่นี้ที่ไปมาแล้วก็รู้จัก
 โดยที่พบรู้จักตัวเขา เป็นคนมีเราต้องดูว่าใครอยู่ในฝ่ายคนดีคนไม่ดี คนดีก็คือว่าเขาไม่ไปยุ่ง
 ประโยชน์ส่วนตัวอย่าง ส.ว.บางคนชดถ่าไปทำไม้ในเขตป่าถือว่าไม่มีไม่ชัดเจนแต่แล้วสรร
 เป็นนักกฎหมายมหาชน เขามองในประเด็นกฎหมายมากกว่าและเขาอาจจะมีความคิดที่เขา
 เห็น เขาอาจจะไปเห็นชาวบ้านในสมัยที่บุกป่าก็ได้เขาไม่เห็นชาวบ้านดอนรักษาป่าเห็นภาพเด็ก
 ๆ แล้วมันอาจจะยังตัวของมันโดยหลักมันต้องโอฬารต้องไปพาแก้วสรรมาดูป่าที่เขาดูแลรักษา
 มันจะได้เปลี่ยนความคิด เพราะฉะนั้นของเขี้ยวดาวมันก็มีการขับเคลื่อนและมีป่าชุมชนและป่าที่
 เข้มแข็งเช่นป่าหมู่ 3 ป่าหมู่ 14 หมู่ 9 หมู่ 7 ก็ชี้ให้เห็นว่ามีการเคลื่อนไหวเรื่องป่าชุมชนอยู่ แต่
 มันมีอยู่ประเด็นหนึ่งที่ป่าชุมชนในพื้นที่ของ อ.เชียงดาว ซึ่งมีทั้งหมด 54 ป่า มันก็พัฒนาไปแต่
 เรียบอกว่าป่าที่เข้มแข็งแล้วเป็นระดับป่าชุมชนระดับ ก. ที่พอทำอะไรได้บ้างแต่ยังไม่ชัดเจนก็
 เป็นระดับ ข. ที่เพิ่มริเริ่มก็เป็นระดับ ค. ระดับ ก. ก็มีอยู่ส่วนหนึ่งสัก 1 ใน 3 ขาดองค์ประกอบอยู่
 อย่างหนึ่ง คือป่าชุมชน เขาบอกว่ามันจะดำเนินการได้สมบูรณ์ ตัวกรรมการควรจะมีแม่บ้านเข้า
 ไปมีส่วนร่วมด้วยเพราะว่าแม่บ้านก็คือผู้ที่เข้าไปใช้ประโยชน์จากป่าเป็นหลักแม่บ้านปัจจุบัน
 หลกหมู่บ้านก็ไปใช้ประโยชน์ที่ต่าง ๆ ไม่ได้เข้าป่าแต่ว่าส่วนใหญ่แล้วแม่บ้านจะเป็นผู้เข้าไปหา
 เห็ดหาหน่อเพราะฉะนั้นจะรู้คุณค่าของป่าดี และรู้ว่าที่ไหนมีอะไรที่มาใช้ประโยชน์ได้ หมู่บ้านต่าง
 ๆ ก็น่าจะขับเคลื่อนเอาแม่บ้านเข้ามามีส่วนร่วมในการเป็นกรรมการของป่าชุมชนด้วย คือแบ่ง
 หน้าที่กันไม่ได้แปลว่าแม่บ้านจะต้องไปตรวจป่า ไปทำแนวกันไฟแต่อย่างน้อยคนตระเวนป่าก็
 ต้องมีคนทำอาหาร เพราะฉะนั้นเราต้องไปปรับปรุงทำให้ป่าชุมชนต่าง ๆ มีแม่บ้านเข้าไปมีส่วน
 ร่วมด้วย กับอีกเรื่องหนึ่งที่ยังเป็นจุดอ่อนของกลไกการดำเนินงานของป่าชุมชน ยังไม่ได้ทำให้
 สมบูรณ์ตาม พรบ.ป่าชุมชนที่เขาเน้นคือป่าชุมชนสุดท้ายตามกฎหมายมันจะคล้าย ๆ กับกอง
 ทุนหมู่บ้านคือหมายถึงตอนเริ่มตั้งก็คนหรือบ้านมีส่วนร่วม แต่ตอนที่จะดำเนินการ หรือจัดการ
 กับป่าชุมชนแท้ ๆ สมาชิก เพราะฉะนั้นป่าชุมชนจะต้องพัฒนาไปสู่การเปิดรับสมัครสมาชิก
 อาจจะมีระเบียบมีอะไรสอดมาเพราะว่ามันจะก่อให้เกิด ความผูกพัน และพันธสัญญาต่อกัน
 เหมือนแม่บ้านทุกหมู่บ้านไปสรุปรวมว่าใครที่แต่งงานแล้วเป็นสมาชิกของกลุ่มแม่บ้าน แล้วการ
 มีส่วนร่วม มันไม่มี คนที่ทำงานตัวแทนของกลุ่มแม่บ้านก็คือกรรมการแม่บ้าน กับคนที่

กรรมการแม่บ้านมาขอช่วยงานได้ มันไม่เกิดความผูกพันอย่างแท้จริง เพราะฉะนั้นกรณีเดียวกันป่าชุมชนสุดท้ายแล้วกฎหมายมันจะออกมาว่าต้องมีการรับสมัครสมาชิกมีวางระเบียบมีกฎเกณฑ์ออกมาสมาชิกต้องมีบทบาทหน้าที่อะไรบ้างทำหน้าที่เลือกคณะกรรมการและกรรมการต้องไปทำอะไรบ้าง แล้วมันก็เท่ากับผูกพันว่าผู้ที่ป็นสมาชิกคือผู้ที่จะได้ประโยชน์อย่างแท้จริงจากป่าชุมชนร่วมกัน ยิ่งมันทำให้เกิดความผูกพัน ก็เวทีรวม ๆ ก็นี้ป่าชุมชนบ้านทุ่งหลุก เพราะฉะนั้นคนทุ่งหลุกก็ต้องสิทธิ์ใช้ประโยชน์จากป่า ตอนไปดูแล ตอนไปรักษาทำยังงั้นมันก็จะมาติดขัดไม่มีเงินทุน ไม่มีงบประมาณ ไม่มีอะไรตามมาหมด แต่ถ้าบอกว่าทุกคน เป็นสมาชิกกลุ่มเงินมันก็อยู่ที่ชาวบ้านแล้วนี้ ไหน ๆ ก็บอกว่าไม่เอาประโยชน์จากป่า ดูกายอย่างงี้ มีบางหมู่บ้านเขาทดลองดูว่าปามีให้ประโยชน์แค่ไหน ทุกคนที่ไปหาเห็นหาหน่อ เมื่อหามาได้แล้วช่วยเอามาซึ่งด้วยว่าวันนี้ได้เห็นมากก็กิโล ได้หน่อมากก็กิโล ได้ซึ่งมาก็รังเป็นราคาเท่าไร่ และโดยรวมทั้งปี เห็นทั้งปีทีทุกคนไปหาน้ำหนักมันก็ตันก็กิโล ก็ร้อยกิโล คิดเป็นมูลค่าเท่าไร่ หน่อได้มากก็กิโล กิโลละเท่าไร่ เราจะพบว่ามันให้มูลค่ามหาศาล ถ้ามีการทำจริง ๆ เป็นเงินแสนแต่ละป่า เพราะฉะนั้นมันก็ถือว่าคนเข้าไปมันก็ใช้ประโยชน์ เมื่อได้ประโยชน์แล้วทำไมไม่คืนประโยชน์ให้กับชุมชน มันก็จะหาทางคืนว่าคืนประโยชน์จากชุมชนเช่นผู้เป็นสมาชิก แล้วไปหามาได้ หาหน่อมาได้สิบหน่อ 1 หน่อก็เอามาเข้ากองกลางเพื่อขายระดมทุน ซึ่งมันจะเป็นวิธีช่วยตนเอง มันก็จะนัดปัญหาเรื่องงบประมาณไปได้ส่วนหนึ่งทุกวันนี้มันก็ไม่ถูกต้อง ที่ว่าเรามีป่าชุมชนมีงบประมาณไหม เราจะออกตรวจป่าแล้ว จะของงบประมาณค่าอาหารหัวละ 20 บาท ออกไปตรวจป่า 30 คน 20 เป็น 30 เป็น 600 บาท มีไหมไม่มีไม่ออกไปตรวจป่ามันกลายเป็นว่าไม่ได้พึ่งตนเองกลายเป็นว่าไปพึ่งภายนอกตัวนี้คือการอ่อนแอ ที่นี้ถ้าบ้านไหนทำให้เห็นคุณค่าได้ประโยชน์และพึ่งตนเองได้ปัญหาเรื่องเงินมันก็เป็นเรื่องรอง ไม่ใช่เรื่องใหญ่ แต่ว่าอย่างไรก็ตามเขาถือว่าระยะเริ่มต้นก็คล้าย ๆ ว่าเอาปัจจัยภายนอกมาเป็นเครื่องมือเพื่อเสริมความเข้มแข็งให้กับปัจจัยภายในแต่ถ้าปัจจัยภายในมองเห็นแต่ปัจจัยภายนอกเป็นตัวหลักมันไม่มีทางเข้มแข็งได้ นี่เป็นประเด็นที่ซึ่งกรรมการเครือข่ายป่าจะต้องค่อย ๆ พัฒนาไปนี่ก็เป็นส่วนหนึ่งที่นี่พอมาเป็นประเด็นนี้ แม่บ้านที่จะเข้าร่วม ศึกษาหรือสนใจในเรื่องป่าชุมชนที่นี้มันมีไหมหรือว่าบ้านอื่นที่ไม่มีป่าที่มานั่งอยู่ในที่นี้ก็มีหมู่ 2 กับหมู่ 15 บันใจที่จะร่วมเข้าเป็นมาร่วมเรียนรู้และร่วมมีบทบาทเกี่ยวข้องกับ เครือข่ายป่าชุมชนใหม่ มีนะมีบ้านอื่นอีกไหมที่นอกจากหมู่ 2 กับหมู่ 15 และที่นี้มันอยู่ที่นี่และไม่มีป่าบ้านอื่นมีไหม เอาไว้แค่นี้ก็แล้วกัน ที่เราจะทำต่อก็คือว่าเรื่องป่าชุมชนมันมีการขับเคลื่อนแล้ว ใน ต.เชียงดาว แล้วลักษณะของ ต.เชียงดาว โดยเฉพาะ อ.บ.ต. ที่นี้เป็นแหล่งที่ถูกนิยามมากที่สุดเพราะเขาจะบอกว่าในบรรดา 6 อ.บ.ต. ที่มีอยู่ทุกวันนี้เขาบอก อ.บ.ต.เชียงดาว ลำห้วยที่สุดเรื่องทรัพยากรธรรมชาติ เพราะ อ.บ.ต.อื่นอย่างเมื่องนะเขาก็จัดบแล้วเป็นแสนเพื่อดูแลรักษาป่าที่ ต.เมื่องนา แม่ นะ กำนันพรหมมาก็ขับให้ อ.บ.ต.อยู่ในมือ ก็สามารถจะทำให้เขาซึ่งบมาจัดการเรื่องป่าชุมชนได้ก็ต้องเข้มแข็งหลายเรื่องด้วยไม่ใช่แค่เรื่อง

เศรษฐกิจชุมชนอะไรท่านกำหนดพรอมมาว่าเดิมที่ตอนนี้อยู่เดิมที่ใหญ่เวลา.....? ต้องขอเชินต์
 ชื่อนะ ก็คือสามารถคุมประธานบริหารได้ เพราะประธานบริหารแม่เป็นคนสนิทกับท่าน คือ
 มีการเชื่อมโยง ของเราในขณะนี้ก็ได้ท่านสมพร อ.บ.ด. บ้านทุ่งละครก็เป็นชาวบ้านคนหนึ่งกับ
 ท่านท่านนั้นเสนาะก็คุยกันได้รู้เรื่องมันไม่มีปัญหาใน ด.เชียงดาว ขณะนี้มันสามารถคุยกันได้ และ
 คนที่อยู่จน อ.บ.ด.ก็ที่มีตำแหน่งหลัก ๆ ก็ไม่ใช่พวกใครบุกป่าได้มันก็พอจะดูแลป่าได้ เพราะ
 ฉะนั้นเรื่องป่าชุมชนของ ด.เชียงดาว มันอาจจะจะเป็นไปได้ ถ้า อ.บ.ด. เข้ามามีส่วนร่วมก็
 กรรมการป่าชุมชนทุกหมู่บ้าน เอา อ.บ.ด. เข้ามาร่วมแล้วก็เอาบ้านซึ่งยังไม่มีป่าชุมชนส่วนหนึ่ง
 เอามาร่วมเป็นกรรมการกับร่วมดูแลป่ากับบ้านท่าช้างเหล็กหมู่ 4 กับ หมู่ 3 หรือหมู่ 1 กับหมู่ 14
 เข้าดูแล แต่ไม่ใช่ในลักษณะปัญหาของหมู่ 1 กับหมู่ 14 ก็คือว่า หมู่ 1 อยากจะไปแบ่งป่าของ
 หมู่ 14 อย่างนี้มันคงไม่ได้คือพื้นที่ป่ามันยกมาไม่ได้ ป่ามันอยู่หมู่ 14 มันก็อยู่หมู่ 14 แต่ว่าหมู่
 1 น่าจะเข้าไปเป็นกรรมการร่วมแล้วก็ให้โอกาสคนหมู่ 1 เข้าไปใช้ประโยชน์ แต่ปัญหาหมู่ 1 กับ
 หมู่ 14 ยกขึ้นมาเฉย ๆ ปัญหามันลึกซึ้ง ฉะนั้น อ.บ.ด. เชียงดาวความคาดหวังผมในฐานะ อ.บ.
 ด. คนหนึ่งก็คาดหวังว่า อ.บ.ด. เชียงดาว จะก้าวกระโดดคือป่าชุมชนจะถือว่าเป็นของตำบลแนว
 ทางนะตอนนี้ยังไม่ใช่ แนวทางก็คือ วายังเป็นทั้งตำบลมาช่วยกันดูแลรักษา คนหมู่ 9 ก็สามารถ
 จะไปใช้ป่าหารายได้ ทุกวันนี้ยังตะขิดตะขวงใจเวลาจะไปใช้ประโยชน์ที่หลายก็ใช้กันอยู่ได้คง
 ไปหาเห็ดหาหน่อได้ เพราะว่ามันเป็นป่าเก่าที่อยู่ในพื้นที่ทุ่งหลุมมาก่อน แต่มันไม่มีครั้งมาก
 ว่าความตกลงความเข้าใจกันชัดเจน นี่ก็คือความคาดหวัง แล้วก็หวังว่าทุกท่านที่อยู่ในที่นี้ส่วน
 หนึ่งก็คงจะเป็นใจที่จะเข้าร่วมโครงการที่จะขับเคลื่อนต่อไปเพราะตอนนี้ โครงการสิทธิชุมชน
 ศึกษามันอยู่ในขั้นที่จะกำหนดประเด็นปัญหาให้ชัด ป่าชุมชนเป็นปัญหาหนึ่งมีอีกหลายปัญหา
 ชัดแล้วก็เอาคนที่เข้ามาเกาะกลุ่มกันเพื่อศึกษาเรียนรู้แล้วก็ไปเชื่อมโยงกับ 3 ลุ่มน้ำ เข้าด้วย
 กัน เพราะเวลาจะขับเคลื่อนปัญหาด่าง ๆ ลำพังเฉพาะหมู่บ้านเฉพาะตำบลมันแก้ไม่ได้โดย
 เฉพาะปัญหาเรื่องที่ดินจะเห็นได้ชัดเจนต้องใช้พลังมหาศาลแล้วปัญหามันไม่ได้หยุดเพียงแค่นี้
 เช่นมันจะต้องต่อไปข้างหน้า เราจะต้องไปเรียนรู้เรื่องการผลักดันให้ออกกฎหมายให้ที่ดินอยู่ใน
 มือของเกษตรกรทางสนับสนุนให้มีการจัดเก็บภาษีที่ดินราคาสูง ๆ เพื่อที่ดินจะได้หลุดจากมือ
 ของนายทุนไม่ให้นายทุนไปกว้านซื้อที่ดิน เราจะต้องดูแลการใช้ที่ดินเพื่อการเกษตร ไม่ให้
 เกษตรเชิงพาณิชย์ที่เป็นอันตรายตามพื้นที่เข้ามาด้วยอย่างเขาเปลี่ยนที่นาเป็นนาถั่ว เราก็เห็นผืน
 ๆ ถ้าไม่กระทบเราแต่ทำลายจากนาถั่วไปไหนสมมุติว่าไปไหนมันอยู่ที่ทุ่งข้าวพวงอีก 2 แล้วมัน
 ไม่ไหลมาเชียงดาวหรือใช้ไหม มันต้องเชื่อมโยงปัญหาย่างนี้หรือปัญหาอื่น ๆ บอกว่าเขา
 ระเบิดเขาจะชุดแร็กไนท์ที่เมืองแหง เชียงดาวห่างเวียงแหงตั้ง 80 กิโลเมตร ไม่เกี่ยวได้ยังงี้
 อย่านมันก็ผ่านถนนที่แม่จาง เมืองงาน เข้ามาไม่ว่ามันจะข้ามไปทางพร้าวตีไม่ตีมันจะออกมาทาง
 เชียงดาวล่องใต้ผ่านแม่แดงไปแม่ริม เพื่อจะไปแม่เมาะที่ลำปาง แล้วถนนมันไม่ทรุดหรือลึกในด
 มันบนที่ต้องเป็นสลิปตัน ยีสลิปตันถนนก็ชำรุดเสียหายแล้วเวลามันระเบิดมันทำอะไรที่แม่เมาะ

ถามว่าระบบนิเวศ อากาศต่าง ๆ มันจะกระทบไหม อะไรมันก็เชื่อมโยงหมดถ้าเราไม่เชื่อมโยงหรือไม่เข้าใจปัญหามันก็แก้ปัญหไม่ได้ มารวมตัวกันเวลาแก้ปัญหาก็แก้ปัญหาก็แก้ด้วยกัน ไม่อย่างนั้นแล้วเราก็จะถูกหลอกไปวัน ๆ ถูกหลอกไปเรื่อย ๆ แม้กระทั่ง จะแปลง ส.ป.ก.เป็น โฉนดมันก็ไม่แน่อาจจะเป็นเกมส์หลอกก็ได้กองทุนหมู่บ้านก็ไม่แน่ใจ เพราะว่ากองทุนที่แท้จริง เขาบอกว่าล้านเดียวไม่พอหนี้สินมันก็หมุนอยู่ในหมู่บ้านมีหมู่บ้านไหนที่มีหนี้สินต่ำกว่าสิบล้าน ไม่มีมันก็เพียงแต่ว่าเอามาหมุนเวียนผ่อนลมหายใจของคนเท่านั้นเอง เอาหนี้ตัวหนึ่งไปใช้หนี้ อีกตัวหนึ่งทั้งหมดก็คือความประสงค์ของโครงการนี้ ที่มาวันนี้ก็เพื่อจะมาฟังให้ชัดว่า อ.เชียงดาว จะมีปัญหาอะไรแล้วเราจะเอายังไงกันแน่ แล้วปัญหาต่าง ๆ มันไม่หยุดอยู่แค่นี้หรอกเช่นเราเริ่ม ที่ประชุมชน หลังจากเรารวมกลุ่มพูดคุยกันมันจะไปเชื่อมโยง มันอาจจะมีปัญหาน้ำ ปัญหาเรื่องที่ดิน ปัญหาเรื่องอื่น ๆ ตามมาจากการเรียนรู้ เพราะคนมารวมกลุ่มเข้าด้วยกัน มันก็จะแลกเปลี่ยนความคิดเชื่อมร้อยถึงตัวปัญหาอื่น ๆ แล้วการแก้ปัญหของท้องถิ่นก็จะดีขึ้น ผมจะปิดเวทีเลยเพราะส่วนหนึ่งก็ขับเคลื่อนเรื่องประชุมชนอยู่แล้ว แล้วก็ไปขับเคลื่อนกันต่อไป ในโครงการนี้ก็ของ ด.เชียงดาว ก็จะมีตัวแทนอยู่ส่วนหนึ่งซึ่งเราจะเชิญมาร่วมเวทีวันที่ 23 เพื่อที่จะมาสรุปมาทำความเข้าใจตรงกันร่วมกันว่าเอาประเด็นเรื่องป่าจะทำอย่างไรต่อ ประเด็นเรื่องดินจะ ทำอย่างไรประเด็นเรื่องน้ำจะทำอย่างไรแล้วก็ขับเคลื่อนต่อไป บางเวทีก็จะเชิญ....? มารับรู้ร่วมกัน บางเวทีก็จะทำเฉพาะกลุ่มแกนหลายพื้นที่ ที่เวียงแหง ที่พร้าว เชียงดาวก็จะมีการจัดให้มี ความรู้เกี่ยวกับกฎหมายป่าชุมชนเกี่ยวกับกฎหมาย ที่ดิน กฎหมายน้ำ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เรื่องเข้าใจยาก เรื่องน้ำจะเป็นเรื่องที่สลับซับซ้อนมาก เรื่องน้ำครั้งแรกที่ฟังดูเหมือนเป็นเรื่อง ดลกที่เขาบอกว่า วันหนึ่งจะมีมิเตอร์ในนา เราฟังครั้งแรกก็ว่าดลกมันเป็นไปได้ยังไง คือเรา มองมิเตอร์แบบมิเตอร์ประปาก็ตลกแล้วมันจะมีมิเตอร์ขนาดไหนแล้วตัวมิเตอร์ก็ราคาเป็นล้านมัน ถึงจะเกิดได้แก่ มันไม่ใช่อย่างนั้นหรอกเขาจะคำนวณพื้นที่นาไว้ว่าพื้นที่ทำการเกษตรมันมีกี่ไร่ ต้องใช้น้ำเท่าไรแล้วคำนวณราคาน้ำไว้ แล้วจะแต่งตั้งอาจจะจะเป็นเอกชนมาประมูลมาจัดเก็บค่า น้ำหรือว่าอาจจะไหนมาให้กับ อบต. เข้าไปจัดการน้ำ คือ หล่อล่อบอกว่าเนี่ยเป็นประโยชน์ของ อบต.นะ ไปเก็บค่าน้ำ อบต. จะได้มีเงินมาพัฒนาท้องถิ่น อันนี้ อบต. จะต้องเข้าใจหนักแน่น เงิน เหล่านั้นมันคุ้มหรือเปล่า มันเป็นประโยชน์หรือเปล่า ทุกวันนี้ก็เดือดร้อนแล้ว ใครจะสร้างบ้านก็ ไปขอเลข ปวดหัวแล้วแต่ก่อนนี้เอาสร้างบ้านแล้วไปขอเลขที่อำเภอไม่มีปัญหา อำเภอก็ให้มา เลย เดียวนี้ก็ฉลักไป อบต. เพราะตาม พรบ. ควบคุมอาคารเขาบอกว่าท้องถิ่นมาทำตามเรื่องนี้ ต้องได้รับอนุญาตที่บ้านมันสร้างไปแล้วก็มันไม่รู้ แต่บังคับเอิญให้ไปขอเลขจะอย่างไร ก็ไม่รู้จะทำ ยังไง ทั้งหมดนี้ท้องถิ่นต้องรับรู้ ต้องทำความเข้าใจแล้วก็ร่วมกันแก้ไขปัญหา การจะแก้ไขปัญห หนึ่งต้องฟังตนเองเป็นหลัก สองเราต้องเรียนรู้เพื่อให้เกิดปัญญา ปัญญามันอยู่ที่ตัวเราไม่ใช่เอา ปัญญาคนอื่นมาใช้ ยืมสมองคนอื่นมันจะไปดีอย่างไร มันก็แล้วแต่เขาจะให้อะไร ซึ่งมันไม่มี ประโยชน์อย่างแท้จริง เราจำเป็นที่จะต้องนอกจากจะเรียนรู้แล้วมีปัญญาแต่ไม่มีพลัง มันก็ใช้ไม่

จะเข้มแข็ง ชุมชนต้องพึ่งพาตนเองและปัญหาตนเองได้ การจะทำอย่างนั้นได้ต้องมีการเรียนรู้ มีการพัฒนาศักยภาพ ข้อดีข้อเด่นของชุมชน เรามีความรู้เก่า ๆ ความรู้ดั้งเดิม จารีตประเพณี มันก็ถูกฟื้นฟูขึ้นมาหมด เพื่อเชื่อมร้อยคนในท้องถิ่นเข้าด้วย ตอนนี้คนในท้องถิ่นเชื่อมร้อยได้อย่างเดียว 2 เรื่อง 1. ประเพณีงานศพในท้องถิ่น เราที่รู้สึกว้าไปโดยไม่ได้นัดหมายกัน 2. พื้นฐานการเศรษฐกิจ การเกษตรกลุ่มถั่วเหลืองก็เกาะกลุ่มกันอยู่ ไม่เป็นข่ายเป็นกลุ่ม กลุ่มนั้นคนก็ไปหว่านกันอยู่อย่างนั้น ข้อมูลข่าวสารการนิเทศทั้งดีทั้งร้ายก็มาจากกลุ่มนั้น ก็หวังว่าท้องถิ่นจะเอาประโยชน์ของงานมาใช้ โดยทุกคนรู้หน้าที่ ถ้าท้องถิ่นรวมตัวกันบอกว่าปัญหามันอยู่ที่ไหนทุกคนวิ่งเข้าไปแก้ปัญหาโดยไม่ต้องบอกกล่าว มันแก้ได้จะทำอย่างนั้นได้ไหม เช่น เขาบอกว่าพวกเราไปช่วยกันสร้างเวทีที่วัด ผมไปก็เป็นตัวประกอบทันทีเลย เพราะผมไม่รู้หน้าที่ ผมต้องรอให้เขาส่งว้ายกไม้แผ่นไหน ชาวบ้านเขาแบ่งหน้าที่กันเสร็จ คนนี้ช่างคุม คนนี้ตัดไม้ จะทำอะไรมัดชัดเจน

ชาวบ้าน

สมมติว่าป่าชุมชนบ้านเรามีแล้วคนต่างบ้านมาบุกรุก มาเอาไม้ข้าวหลาม มาตัดไม้ทำลายป่าเราจับได้ไหม

อ.มังกร ชัยชนะดารา

มันอยู่ที่ความเข้มแข็งถ้ากฎหมายป่าชุมชนออกมาแล้วเขาก็ลงอำนาจของคณะกรรมการชัดเจน แต่ตอนนี้อาศัยความเข้มแข็งของชุมชนก็หมายถึงว่า กรรมการป่าชาวบ้านรวมตัวกันเต็มที่ก็รวมพลังอย่างเช่นที่บ้านป่าบาง บ้านป่าบางมีลูกจ้างป่าไม้มาขโมยตัดไม้ ปรากฏว่าพ่อหลวงแกแข็งสามารถปรับสินไหมได้หลายหมื่น โดยที่ข้าราชการส่วนสูงไม่กล้ามาต่อรองอะไรเลย เพราะถึงต่อรองแล้วมันจะสาวต้องยอมให้ปรับ พ่อหลวงสามารถปรับได้ มันขึ้นอยู่กับว่าชุมชนเข้มแข็งไหม ถ้าชุมชนเข้มแข็งชุมชนก็ทำอะไรก็ได้ แต่ถ้าชุมชนอ่อนแอต่อไปเขาก็ไม่เชื่อแล้วถ้าชุมชนเข้มแข็งแท้ ยาบ้าก็จะลดลง แต่ทุกวันนี้เครือข่ายยาบ้ามันเข้มแข็งเพราะฉะนั้นชุมชนก็อ่อนแอโดยลำดับ แล้วท่านก็ไปดูจุดเด่นของเครือข่ายยาบ้ามีอะไร มันมีหลายเรื่อง มันทำให้ชุมชนสู้ไม่ได้ในขณะนี้ ก็ขอบคุณทุกท่านที่งานของจบเวทีเท่านี้ครับ

ปิดเวทีเวลา 16.00 น.

นายโอฬาร อ่องพะ
ผู้บันทึกการประชุม

รายงาน

เวทีการเรียนรู้เรื่องสิทธิชุมชนผ่านสถานการณ์ระดับตำบล

วันอังคารที่ 12 พฤศจิกายน 2545

ณ ห้องประชุมวัดห้วยไคร้ ตำบลเปียงหลวง อำเภอเวียงแหง จังหวัดเชียงใหม่

เริ่มเปิดเวทีเวลา 09.00 น.

กล่าวเปิดเวที : นายมังกร ชัยชนะดารา

มีกำหนดการมาให้มาก่อนคือหนังสือเชิญประชุม แต่บังเอิญว่าในช่วงนี้ถ้าท่านดูในหนังสือเล่มนี้ในหน้าที่ 4 จะเห็นว่าทีมงานประกอบด้วย นายนิคม พุทธา ผู้ประสานงานโครงการหรือพูดแบบชาวบ้านว่าหัวหน้าโครงการและก็มีผมชื่อ มังกร ชัยชนะดารา เป็นฝ่ายข้อมูล และคุณโอฬาร อ่องพะ เป็นผู้ช่วยฝ่ายข้อมูล และก็มีคุณนุจิรัตน์ อ่องพะ อยู่ที่สำนักงานเป็นเลขานุการ รุรการ บัญชี และมีอยู่ท่านหนึ่งอยู่ทางเวียงแหงถือว่าเป็นพื้นที่ลุ่มน้ำแม่แดงตอนบน ก็มีคุณบุญส่ง ที่เรียกกันโดยทั่วไปหรือชื่อเป็นทางการว่าณัฐนิติ วุฒิชรรมปัญญา และก็มีทางที่อำเภอพร้าวก็มีคุณบุญมา บัวแก้ว เป็นผู้ประสานงานที่ลุ่มน้ำแม่จิดบังเอิญท่านหนึ่งที่ผมเว้นชื่อไปคือ นายตีบ ศรีบุญยัง ผู้ประสานงานพื้นที่ลุ่มน้ำแม่ปิงตอนบนหลายท่านที่พอจะรู้จักก็อาจจะทราบข่าวแล้วว่า เป็นประธานเครือข่ายป้าชุมชน อำเภอเชียงดาว ซึ่งดูแลถึง 54 ป่าด้วยกัน ก็บังเอิญต้องอาวูบป็นเสียชีวิตไปตั้งแต่เมื่อวันที่ 7 เป็นหนึ่งในทีมงานทำให้พวกเราต้องยุ่งอยู่กับงานนี้ เอกสารต่าง ๆ ก็เลยยังไม่เรียบร้อยในแง่ของหนังสือเชิญหรือกำหนดการ คุณบุญส่ง ก็ช่วยประสานงานติดต่อให้เรียบร้อยในวันนี้ เวทีนี้ในลักษณะที่เวียงแหงก็มี 3 เวที ตำบลละครั้งในเบื้องต้นนะครับ ก่อนจะเข้าสู่จุดนี้ก็อยากจะแนะนำโครงการสักนิดหนึ่ง จริง ๆ เอกสารก็มีในมือของทุกคนแล้วนะครับ โครงการที่เราดำเนินการอยู่นี้ชื่อทางการเรียกว่า “โครงการสิทธิชุมชนศึกษา ภาคเหนือ” คำหลักก็คือสิทธิชุมชน แล้วก็แยกมาเป็นกรณีลุ่มน้ำแม่ปิงตอนบน แม่แดงตอนบนและแม่จิด แทนที่จะพูดว่าเป็นเรื่องของพื้นที่เชียงดาว พื้นที่เวียงแหง พื้นที่พร้าว เราไม่เรียกแบบนั้นก็เพราะว่า เราต้องการจะมุ่งไปที่ลักษณะของลุ่มน้ำ ก็หลายความว่าในลุ่มน้ำหนึ่ง ๆ แบ่งโดยสันเขาที่น้ำตกและก็ไหลลงมาเป็นแอ่งกะทะ เป็นลำน้ำสายหลัก อันนี้คนที่อาศัยอยู่กันก็จะมีลักษณะการทำมาหากินซึ่งสุดท้ายก็ก่อให้เกิดวัฒนธรรม จารีตประเพณี ที่คล้ายคลึงกันในแต่ละลุ่มน้ำ เราก็ถือบริบทลุ่มน้ำเป็นหลัก แต่ว่าโดยพื้นที่จริง ๆ มันก็ใกล้เคียงกัน เพราะลุ่มน้ำแม่ปิงตอนบนก็เป็นพื้นที่ของอำเภอเชียงดาว มีอยู่ด้วยกัน 6 ตำบลด้วยกัน จริง ๆ เชียงดาวมี 7 ตำบลแต่ตำบลเมืองคองมาอยู่ทางลุ่มน้ำแม่แดงตอนบนก็จะมาร่วมกับทางเวียงแหง ซึ่งเวียงแหงมี 3 ตำบล มองในแง่ของโครงการสิทธิชุมชนศึกษาภาคเหนือ กรณีศึกษาลุ่มน้ำแม่ปิงตอนบน แม่แดงตอนบนและแม่จิด

ลุ่มน้ำก็กลายเป็นว่าเวียงแหงมี 4 ตำบล ส่วนทางลุ่มน้ำแม่จิดทางอำเภอพร้าวมีด้วยกัน 11 ตำบลด้วยกัน ฉะนั้นถ้ามองในแง่พื้นที่คือ เวียงดาว เวียงแหง พราวน มอญในแง่ของลุ่มน้ำก็คือลุ่มน้ำแม่ปิงตอนบน แม่แตงตอนบนและแม่จิด ตัวโครงการอันนี้ก็มีอยู่ทั้งภาคเหนือ ภาคใต้ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ รายละเอียดก็มีอยู่ในหน้า 2 ของเราทางภาคเหนือแบ่งเป็น 2 ส่วนคือเป็นที่เรากำลังพูด ลุ่มน้ำแม่ปิงตอนบน แม่แตงตอนบนและแม่จิด อันนี้เป็นหนึ่งโครงการจะพูดกันถึงเรื่อง ดิน น้ำ ป่า ระบบการเกษตร และการจัดการขององค์กรชุมชนจะเน้นอยู่ 5 ประเด็นหลัก แต่ว่าถ้าในพื้นที่มีปัญหาอื่นที่สนใจ อาจจะเรียนรู้ร่วมกันเราก็จะเพิ่มเติมลงไปได้ อย่างเมื่อสักครู่บุญส่งก็พูดเรื่องสุขภาพ อย่างนี้ถ้าคนเวียงแหงสนใจเราก็จะขับเคลื่อนในปัญหาสิทธิทางด้านสุขภาพด้วย แต่ประเด็นหลักเราเน้นเรื่องทรัพยากร ดิน น้ำ ป่าเป็นหลัก ทั้งนี้การเกษตรมันก็เกี่ยวข้องกับดิน น้ำ ป่า แล้วถ้าพูดถึงการเกษตร ดิน น้ำ ป่า ไม่พูดถึงองค์กรกลุ่ม การรวมกลุ่ม การรวมตัวกัน มันก็จะแก้ปัญหาอะไรไม่ได้ก็เลยพูดครบทั้ง 5 ประเด็น แล้วก็ทางภาคเหนือส่วนหนึ่งจะเน้นเรื่องการจัดการน้ำ โดยเฉพาะในเรื่องกฎหมายน้ำ ปัญหาเรื่องน้ำที่ผ่านมากลางชลประทานของที่ทางรัฐบาลไปทำไว้ ซึ่งมันจะทำให้ระบบการจัดการน้ำเปลี่ยนไปจากเดิม เป็นเรื่องที่ต้องศึกษาอยู่ เป็นเรื่องทางแม่แตงตอนล่างกับลุ่มน้ำแม่กวงในพื้นที่ดอยสะเก็ด หางดง เป็นอีกส่วนหนึ่งส่วนทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่เห็นก็มีลุ่มน้ำชีมูล ภูสีฐาน แม่น้ำหนาว ก็มีการจัดการป่า ทรัพยากรแร่แล้วก็ดินเค็ม เป็นเรื่องของแร่โปแตสไมโซแรลิกไนต์ ทางภาคใต้ก็มีโครงการอยู่หลายจังหวัดรายละเอียดอยู่ในหน้า 2 เพียงแต่ว่าแจ้งให้ทราบในเบื้องต้นว่า โครงการสิทธิชุมชนนี้มีอยู่หลายภาคทั้งภาคเหนือ ภาคใต้ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ในประเด็นหลัก ๆ ก็จะเกี่ยวข้องกับทรัพยากร ดิน น้ำ ป่า แร่ธาตุต่าง ๆ และโครงการนี้เป็นผลสืบเนื่องมาจากที่ทางท่านอาจารย์เสนห์ จามริก ซึ่งในปัจจุบันท่านก็เป็นประธานสิทธิมนุษยชน ซึ่งเป็นองค์กรอิสระองค์กรหนึ่งตามรัฐธรรมนูญ ท่านได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนมานานเป็นเวลา 20 กว่าปี ตั้งแต่สมัยที่ท่านเป็นอาจารย์อยู่ที่ธรรมศาสตร์ ท่านเคยเป็นรองอธิการบดีตั้งแต่สมัย ดร. ป๋วย อึ๊งภากรณ์ เป็นอธิการบดี ท่านทำวิจัยเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนมายาวนาน หลังจากที่ทำไปได้จุดหนึ่งท่านก็มองเห็นว่า ประเด็นปัญหาสิทธิมนุษยชนจริง ๆ แล้วมันก็มาเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของชาวบ้านโดยตรง แล้วถ้าจะทำให้เข้าใจและก็รู้จริงขึ้นมา ก็ต้องมุ่งไปสู่การปฏิบัติว่าน่าจะลงพื้นที่และทำให้ชาวบ้านเกิดการรวมตัวรวมกลุ่มกัน แล้วก็ศึกษาปัญหาทำความเข้าใจปัญหาโดยผ่านปัญหาที่มันเป็นจริง เป็นปัญหาที่เป็นจริงก็อย่างเช่น สมมุติว่าเรามีปัญหาเรื่องป่าไม้ และชาวบ้านอยากจะทำป่าชุมชน ก็นำคนที่มีความสนใจจริงตั้งใจจริงมารวมตัวรวมกลุ่มกันในแต่ละหมู่บ้าน แต่ละตำบลเพื่อจะดำเนินการในเรื่องนี้ เวลาท่านดำเนินการอะไรสักอย่างแน่นอนมันไม่ใช่จะราบรื่นเสมอไป ท่านก็จะเจอปัญหาเรื่องกฎหมายบ้าง ปัญหาเรื่องเจ้าหน้าที่ไม่ให้ควมร่วมมือบ้าง ปัญหาชาวบ้านด้วยกันเองไม่เข้าใจกันเอง มันล้วนแต่เป็นปัญหาที่ต้องมี

การแก้ไขทั้งนั้น ทั้งนี้เพื่อนำไปสู่การที่จะทำให้มันเกิดป้าชุมชนตามที่ชาวบ้านต้องการอย่างแท้จริง ก็ต้องเข้าใจปัญหาเหล่านี้แล้วก็มาร่วมกันแก้ไข ผลสุดท้ายถึงจะได้ป้าชุมชนมาตามที่ต้องการได้ เพราะว่าลำพังอยู่ ๆ ที่ทางราชการจัดการพื้นที่ให้ ชี้ให้เลยว่าพื้นที่นี้เป็นป้าชุมชน มันไม่เกิดป้าชุมชน มีเพียงแต่ชี้ให้เห็นว่านี่เป็นป้าชุมชน ชี้ให้ทำแต่มันไม่มีคนทำ ไม่เข้าใจปัญหามันก็เลยเหมือนอย่างที่เกิดขึ้นกับบ้านเราในทุกวันนี้ ตัวอย่างเช่น ราชการมีตั้งเรื่องประชาคมหมู่บ้าน ก็มาตั้งวางกฎเกณฑ์ไว้ แล้วถามว่าประชาคมเกิดขึ้นไหม มันก็เกิดบ้าง ไม่เกิดบ้าง เพราะมันไม่มีการขับเคลื่อน มันก็มีแต่ตั้งอยู่แค่นั้น แต่ว่าถ้าประชาคมอีกแบบหนึ่ง อย่างสมมุติว่า ชาวบ้านเขามีปัญหาเขาร่วมมือกัน บ้านเหนือบ้านใต้มีปัญหาร่วมกันมาปรึกษากันอย่างนี้ประชาคมเกิดแน่ เพราะชาวบ้านมีปัญหามีการรวมตัวกันเพื่อจะแก้ปัญหา อย่างนี้ประชาคมเกิดขึ้นทันที ทั้งพ่อหลวง อบต. แก้ววัด แก้วเมืองฝ้าย ประธานแม่บ้าน ก็มารวมตัวกัน เหมือนเวลาถึงงานวัดที่ไม่มีใครสั่ง แต่ก็รู้กันทันที แต่ถ้ามีใครมาสั่ง มีตำแหน่งนั้น ตำแหน่งนั้นมันก็หยุดไม่มีการเคลื่อนไหว เพราะว่าไม่มีความเข้าใจ แต่ทั้งนี้ทางราชการตั้งแล้วมาชี้แนะ มีงบประมาณให้ค่อย ๆ ทำการขับเคลื่อน มีการประชุมปรึกษาหารือทำความเข้าใจประชาคมมีหน้าที่อย่างนี้ ตัวประธานต้องทำอย่างนี้ แล้วพอบทบาทประธานมาซ้อนกัน เพราะในหมู่บ้านมีทั้งประธานประชาคมหมู่บ้าน พ่อหลวง เวลาเรียกประชุมทำอย่างไรก็เกิดปัญหา เดี่ยวประธานประชาคมมาอ้างสิทธิของตนเองผมเป็นประธานประชาคม มีสิทธิที่จะเป็นประธานในที่ประชุมมีสิทธิเรียกประชุมก็อาจจะสับสน ดังนั้นต้องทำความเข้าใจ อันนี้ก็เหมือนกันถ้าเราจะเข้าใจเรื่องสิทธิหรือว่าสิทธิชุมชนอะไร มันก็ต้องมีการลงมือปฏิบัติ มันถึงจะเกิดความเข้าใจแท้จริง เพราะฉะนั้นโครงการของเราชื่อว่าโครงการสิทธิชุมชนศึกษา ถ้าเรียกกันเต็ม ๆ โครงการวิจัยเชิงปฏิบัติการ แล้วคำว่า วิจัย ก็ไม่ต้องไปคิดมันมากนัก หรือเรียกแบบชาวบ้านว่า เป็นโครงการที่จะมาเรียนรู้ร่วมกัน วิจัยก็เพื่อให้เกิดองค์ความรู้ เกิดความเข้าใจใหม่ ๆ ขึ้นมา เอาชาวบ้านที่สนใจปัญหาอะไรก็มารวมตัวกัน เรียนรู้ปัญหานั้นร่วมกัน เรียนรู้อะไรก็บันทึกเอาไว้แล้วค่อย ๆ ขยับความรู้นั้นให้มันแน่นขึ้น ดีขึ้น สามารถไปแก้ปัญหาได้ ดังนั้นแหละเป็นผลวิจัยที่เกิดขึ้น

เพราะฉะนั้นโครงการของเราก็อย่างที่ได้อธิบายมานี้ เนื่องจากว่าเรามองเห็นว่าการเข้าใจเรื่องสิทธิชุมชนมันต้องผ่านในทางปฏิบัติ ก็คือจะต้องมีการรวมกลุ่มกันเพื่อแก้ปัญหาต่าง ๆ รวมตัวกันเพื่อแก้ปัญหานี้ การศึกษาทำความเข้าใจก็ต้องมีการประชุมปรึกษา มีผู้มาถ่ายทอดให้ความรู้ความเข้าใจในบางเรื่องที่ชาวบ้านยังไม่เข้าใจ และก็เรียนรู้ร่วมกัน และก็นำไปปฏิบัติก็จะเข้าใจปัญหามากขึ้น หวังว่าโครงการนี้ถ้าสัมฤทธิ์ผลขึ้นมาในระยะเวลา 3 ปีข้างหน้า มันก็จะช่วยให้ท่านรู้จักแก้ไขปัญหาด้วยตนเอง เมื่อมีปัญหาก็มารวมกันแก้ไขปัญหาด้วยกัน โดยเชื่อว่าชาวบ้านมีความรู้มีปัญญาของตนเองอยู่ ถ้าทำอย่างนี้ได้ 1. งบประมาณจะลด

ลง 2. สิ่งต่าง ๆ ที่ทางราชการสร้างมาให้ก็จะสอดคล้องกับความต้องการของชาวบ้านอย่างแท้จริง

โครงการนี้เป็นโครงการสิทธิชุมชน คนจะมาอธิบายคำว่าสิทธินั้นอธิบายยาก บอกให้เข้าใจง่าย ๆ ก็อะไรที่มันมากระทบกับชีวิตของเราก็คือการละเมิดสิทธิ เช่น เขาประกาศป่าเป็นเขตอุทยาน อยู่ ๆ เขาก็มาขีดเส้นป่าไว้เราเคยเข้าไปได้ก็ไม่สะดวกเหมือนก่อน อันนี้ถือว่าเป็นการละเมิดสิทธิโดยความเข้าใจโดยทั่วไป ก็คือชาวบ้านเขาเคยอาศัยป่านั้นมาชั่วลูกชั่วหลานไม่เคยเดือดร้อน วันดีคืนดีกฎหมายประกาศออกมาไม่มาไต่ถามดูก่อน ไม่มาตรวจสอบความคิดเห็นของชาวบ้านไปประกาศออกมา เมื่อเป็นเขตอุทยานไปหาเห็ด หาหน่อก็ไม่ได้ ถ้ามตามกฎหมายจริง ๆ หินสักก้อนก็เอาออกมาไม่ได้ ใบไม้สักใบก็เอาออกมาไม่ได้ แต่ปัจจุบันนี้ยังมีการอนุโลมกันอยู่ ก็เคยมีบางหมู่บ้านที่เชียงดาว ไปหากบที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าโดยจับปรับไปก็หลายพันบาท แบบนี้ถือว่าเป็นการละเมิดสิทธิในวิถีชีวิตของเรา สิทธิมีความเป็นเจ้าของทั้งหลาย รวมทั้งความคิดด้วย การที่จะทำให้คนเราเสียสิทธิสิ่งแรกก็ต้องทำให้คนไม่เป็นคนก่อน อย่างเช่น คนพินากับคนบนดอย คนบนดอยมีความรู้สึกสูญเสียสิทธิบางอย่างไป ทำให้เขารู้สึกว่าขาดความเป็นคนขึ้นมา สิทธิส่วนนั้นหายไป คือคนเราถ้ารู้สึกว่าคุณอื่นเขามีความเป็นคนเหมือนกับเรา เราก็จะรู้สึกว่าเขามีสิทธิพื้นฐานเหมือนกับเรา เราไม่ไปละเมิดสิทธิเขาเขาก็ไม่มาละเมิดสิทธิเรา ลักษณะนี้เป็นสิทธิชุมชนเป็นสิทธิหน้าหมู่ หรือเราจะรักษาป่าชุมชนเราจะรักษาเพื่อให้คนทั้งชุมชนใช้ประโยชน์ร่วมกัน และรักษาเพื่อให้เกิดความยั่งยืน ทำให้ป่านั้นอุดมสมบูรณ์ต่อไป เพื่อให้ป่านั้นเกิดความยั่งยืนมั่นคง พื้นฐานนั้นเป็นอาหารของชาวบ้าน เขามองว่าป่าชุมชนสามารถแก้ปัญหาความยากจนได้ ดีกว่าที่ทางรัฐบาลให้กองทุนต่าง ๆ มา กองทุนนำไปสู่หนี้สินแต่ป่าชุมชนไม่ได้สร้างหนี้สิน พอมีป่าชุมชนก็มีสมุนไพร มีอะไรมากมาย ชาวบ้านก็ไม่ถูกตัดสิทธิถ้าขยันหมั่นเข้าไป แต่ก็ต้องทำตามกติกา มันต้องมีกติการ่วมกันใช้อย่างเหมาะสม หลังจากมีป่าชุมชนแล้วก็ต้องมีการเรียนรู้ร่วมกันว่าเราจะดูแลรักษาป่าอย่างไร เรื่องไฟป่าเป็นอย่างไร มันเป็นเรื่องที่จะต้องมีการเรียนรู้ทำความเข้าใจร่วมกันเราทรัพยากรเป็นเรื่องธรรมดา ทรัพยากรทั้งหลายเรื่องดิน น้ำ ป่า มีเพื่อให้มนุษย์ใช้ เพราะฉะนั้นเราจะต้องมีการเรียนรู้ร่วมกันว่า เราจะใช้ให้เกิดประโยชน์อย่างไรตรงนี้ เมื่อมีการนำไปใช้แล้วก็ต้องมีการปลูกซ่อมปลูกเสริม ที่ผ่านมารามีแต่ใช้แต่ไม่มีซ่อมเสริม แต่ถ้าต่อไปถ้าชุมชนมีกฎกติการ่วมกันดูแลและเอาใจใส่เรื่องของป่าแล้ว การฟื้นตัวของป่าก็จะมีใช้ไปจนถึงชั่วลูกชั่วหลาน

เมื่อเรียนรู้และทำความเข้าใจเรื่องสิทธิมากขึ้น สิ่งที่มีงานวิจัยของอาจารย์เสนอห์ต้องการมากคือ ทำให้ชาวบ้านเรียนรู้เรื่องสิทธิตามกฎหมาย ตามรัฐธรรมนูญ พร้อมทั้งสิทธิอื่น ๆ ที่เราเคยมีมาก่อนในอดีต ตามจารีตประเพณี ให้ฟื้นขึ้นมา เพราะคำว่า สิทธิชุมชนตามรัฐธรรมนูญพูดไว้กว้าง ๆ แต่ว่าอธิบายจากการปฏิบัติยาก จะเป็นอย่างไรก็แล้วแต่พี่น้อง

นายณัฐนิติ วุฒิธรรมปัญญา : ผู้ประสานงานกลุ่มน้ำแม่แดงตอนบน

งานวิจัยสิทธิชุมชน ดิน น้ำ ป่า และเกษตรกรรมนั้น จัดผ่านมาแล้ว 3 เดือน มีประเด็นปัญหาใหญ่ ๆ คือ

1. ปัญหาทรัพยากรดิน ปัญหาคืออุทยานทับที่ทำกินของชาวบ้าน ทำให้ชาวบ้านได้รับความเดือดร้อน ทั้ง 3 ลุ่มน้ำ คือ ลุ่มน้ำจืด แม่ปิง และแม่แดง
2. ทรัพยากรป่าไม้ถูกทำลายจากประชาชน การแก้ไขปัญหาล่าไม้ทางกลุ่มพร้าว เชียงดาว เวียงแหง ก็ลงมติกันว่าควรให้มีการจัดตั้งป่าชุมชนทุกตำบล ให้ทุกหมู่บ้านมีป่าใช้สอย มีป่าอนุรักษ์ และสร้างเวทีการเรียนรู้ ความเข้าใจ เพื่อมาพบปะกันพูดคุยกัน
3. การจัดการทรัพยากรน้ำ ชาวบ้านขาดน้ำในการทำการเกษตร อุปโภค บริโภค ส่วนปัญหาใหญ่ คือรัฐจะจัดเก็บค่าน้ำในการทำการเกษตร ในปัจจุบันเราทำการเกษตรไม่ต้องเสียค่าน้ำ เสียเพียงเล็ก ๆ น้อย ๆ ให้แก่เหมืองฝาย แต่ในอนาคตเราจะต้องเสียประมาณไร่ละ 20,000 บาท ซึ่งบางคนอาจจะไม่ได้รับข่าวสาร ทำให้ไม่มีความรู้ในเรื่องนี้

นายโอฬาร อ่องพะ : ผู้ประสานงานกลุ่มน้ำแม่ปิงตอนบน

แบ่งกลุ่มออกเป็น 4 กลุ่ม ทำแผนที่ของตำบล เปียงหลวง

- ถนนมีกีสาย
- ชุมชน / หมู่บ้าน
- แม่น้ำ / ลำห้วยสาขาย่อย
- เหมืองฝาย / อ่างเก็บน้ำ

ช่วงนำเสนอแผนที่ของตำบลเปียงหลวง

นายโอฬาร อ่องพะ : ผู้ประสานงานกลุ่มน้ำแม่ปิงตอนบน

มอบหมายให้แต่ละกลุ่มไปช่วยกันคิดค้นปัญหาที่มีในตำบลเปียงหลวงว่ามีอะไรบ้าง จัดระดับความสำคัญของปัญหา และค้นหาสาเหตุของปัญหา

ช่วงตัวแทนกลุ่มนำเสนอประเด็นปัญหา

ตัวแทนกลุ่มที่ 1.

ปัญหา

1. ปัญหาที่ทำกินอยู่ในเขตป่าอุทยาน

2. ปัญหาการขาดแคลนน้ำในการทำการเกษตร
3. ปัญหาป่าไม้ถูกทำลาย

สาเหตุ

1. ป่าอุทยานประกาศทับที่ทำกิน
2. ฝ่ายกันน้ำไม่แข็งแรง ถาวร ลำเหมืองไม่ดี
3. การทำไร่เลื่อนลอย ทำให้ป่าหมดสภาพ

วิธีการแก้ไข

1. ยกเลิกเขตป่าอุทยาน
2. อยากรไ้งบประมาณมาสร้างฝายให้ถาวร สร้างเหมือนคอนกรีต
3. ให้มีการจัดตั้งป่าชุมชน

ตัวแทนกลุ่มที่ 2

ปัญหา

1. ที่ดินทำกินไม่เพียงพอ
2. ที่กักเก็บน้ำชลประทานชำรุด
3. การตัดไม้ทำลายป่าแถวต้นน้ำแม่แดง

สาเหตุ

1. เขตป่าอุทยานทับที่ทำกินของชาวบ้าน
2. ประชากรเพิ่มขึ้น
3. การทำลายป่าทำให้เกิดน้ำท่วม เมื่อเกิดน้ำท่วมน้ำมากฝายก็ชำรุด
4. ประชากรมีการตัดไม้ทำลายป่ามากขึ้น

ตัวแทนกลุ่มที่ 3

ปัญหา

1. ที่ดินไม่มีเอกสารสิทธิ์
2. ป่าทับที่ทำกิน
3. ราคาพืชผลทางการเกษตรตกต่ำ
4. ขาดแคลนน้ำในการเกษตร
5. สิ่งแวดล้อมเป็นพิษ
6. การทำลายป่าต้นน้ำ

สาเหตุ

1. ที่ดินไม่มี นส.3
2. พ่อค้าคนกลางกดราคาพืชผล
3. คลองส่งน้ำไม่ดี

4. สารเคมีตกค้าง
5. การทำลายแหล่งต้นน้ำ

ตัวแทนกลุ่มที่ 4

ปัญหา

1. ที่ทำการเกษตรไม่เพียงพอ
2. ที่ดินไม่มีเอกสารสิทธิ์
3. ป่าไม้ถูกทำลาย
4. ฝายส่งน้ำชำรุด

สาเหตุ

1. แหล่งน้ำถูกทำลาย (ทรัพยากรป่าไม้)
2. ที่ทำกินส่วนใหญ่เป็นเขตป่าสงวน

นายโอฬาร อ่องพะ : ผู้ประสานงานกลุ่มน้ำแม่ปิงตอนบน

สรุปปัญหาที่ได้

1. ปัญหาเรื่องที่ดิน ในด้านเอกสารสิทธิ์ ที่ดินถูกแบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ
 - 1.1 ที่ดินที่เป็นเขตป่า
 - 1.2 ที่ดินที่อยู่นอกเขตป่า
2. การตัดไม้ทำลายป่า
3. เรื่องน้ำ และชลประทาน

ที่ทำกินถูกแบ่งออกเป็น 3 ส่วนคือ หมู่บ้าน ลำห้วย ที่นา ที่สวน และป่าใช้สอย

ปัญหาของชาวเชียงดาว เวียงแหงจะมีเรื่องของที่สวน ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 ส่วนคือ ที่มีทั้งใบเอกสารสิทธิ์และไม่มีเอกสารสิทธิ์ การที่ชาวบ้านไม่สามารถเอาเอกสารสิทธิ์ได้นั้นก็เพราะ เขตอำเภอแม่แตง เชียงดาว เวียงแหง ถูกประกาศให้เป็นเขตปฏิรูปที่ดินเพื่อการเกษตร เมื่อปี พ.ศ. 2520 โดยประกาศจะประกาศครอบคลุมทั้ง 3 อำเภอ และจากการประกาศนี้ทำให้พื้นที่บางส่วนนั้นไม่มีเอกสารสิทธิ์ ซึ่งจะเห็นได้ว่าพื้นที่ที่มีอยู่ก่อน พ.ศ. 2520 จะมีใบเอกสารสิทธิ์ ส่วนพื้นที่ที่เข้ามาอยู่อาศัยหลัง พ.ศ. 2520 จะไม่มีเอกสารสิทธิ์ และในตอนนี้พื้นที่อำเภอเชียงดาวเขามีการขับเคลื่อนตัวกันเสนอให้กรมป่าไม้ สำนักงานปฏิรูปที่ดินเพื่อการเกษตรให้เพิกถอนเขตพื้นที่ สปก. ออกจากพื้นที่ของชาวบ้าน เรื่องนี้ได้ส่งเข้าไปในจังหวัดแล้ว ซึ่งทางจังหวัดจะเข้ามาสำรวจกันต่อไปและเพิกถอนเขตที่ถูกประกาศคลุมอยู่ แต่ตอนนี้จังหวัดยังไม่สามารถที่จะดำเนินการได้เนื่องจากรอกระทรวงใหม่อยู่ รอการปรับเปลี่ยนโครงสร้าง และอีกเรื่องหนึ่งคือเรื่องของป่าชุมชน

แบ่งกลุ่มออกเป็น 2 กลุ่ม เพื่อนำเสนอประเด็นปัญหาในพื้นที่

1. ปัญหาที่ดินและป่าชุมชน หมู่บ้าน ในตำบลเปียงหลวงจะช่วยกันทำอะไร
2. ในตำบลเปียงหลวงมีหมู่บ้านที่เข้าร่วมโครงการแก้ไขปัญหาดิน และป่าชุมชนด้วยกัน ในอำเภอเวียงแหงมีกี่หมู่บ้าน ที่เข้าร่วมโครงการ การแก้ไขปัญหาดินในเขตป่าของสหพันธ์เกษตรภาคเหนือคือ
 - 1) บ้านม่วงเครือ ตำบลเปียงหลวง
 - 2) บ้านกองลม ตำบลเมืองแหง
3. บ้านปางป๋อ ตำบลแสนไห

ช่วนนำเสนอประเด็นปัญหาและแนวทางการแก้ไข

ตัวแทนกลุ่มที่ 1.

ปัญหาที่พบ

- ปัญหาที่ทำกิน หมู่บ้านเข้าร่วมแก้ไข คือ 1. บ้านม่วงเครือ 2. บ้านห้วยไคร้

วิธีแก้ไข

1. อยากให้หมู่บ้านเข้าร่วมประชุมเพื่อหาแนวทางแก้ไขร่วมกัน
2. อยากให้ 2 หมู่บ้านร่วมประชุมกันจัดตั้งคณะกรรมการขึ้นมา เพื่อหาแนวทางป่าชุมชนให้ชัดเจน

ตัวแทนกลุ่มที่ 2.

วิธีแก้ไขปัญหา

1. จัดตั้งกลุ่ม และอบรมให้ความรู้ในเรื่องปัญหาที่ทำกิน
 2. สร้างความเข้าใจให้ประชาชนรู้ถึงความสำคัญของป่า
- หมู่บ้านที่จะเข้าร่วมโครงการป่าชุมชน คือ 1.เปียงหลวง 2. บ้านม่วงเครือ 3. บ้านใหม่มะกายอน 4. บ้านห้วยไคร้

นายมังกร ชัยชนะดารา

สรุปจะเห็นว่าเราจะค้นหาปัญหาของตนเองเป็นเรื่องที่ยากไม่ใช่เรื่องง่าย เพราะว่าเราจะเริ่มต้นเราจะแก้ไขปัญหาดินได้นั้นสิ่งแรก คือเราต้องรู้ว่าเรามีปัญหาอะไรอยู่ อย่างในขณะนี้ปัญหาปัญหาของเราก้ยังไม่ชัดเจนเรายังไม่รู้ว่าปัญหาที่เราจะไปแก้ไขมันคืออะไรกันแน่ การที่จะแก้ไขปัญหานั้นต้องมีความชัดเจน ว่าเรามีปัญหาอยู่และก็ต้องดูว่า ใครบ้างที่อยากจะเข้ามา

แก้ไขปัญหานั้น และถ้าอยากจะแก้ไขจะต้องมีส่วนร่วมในการเข้าไปแก้ไขปัญหานั้น ปัญหามันถึงจะแก้ไขได้ แต่ถ้าเราเริ่มเรียนรู้เรื่องป่าชุมชน อย่างน้อยเราก็ต้องมีความเข้าใจในเบื้องต้น ส่วนในการที่เราจะไปขับเคลื่อนนั้นเป็นเรื่องที่ 2 สมมุติเช่น มีตัวแทนของหมู่บ้านมาร่วมประชุมปรึกษาหารือในวันที่ 15 หลังจากเข้าใจในวิธีการ ขั้นตอนแล้วก็กลับเข้าไปในหมู่บ้านทำความเข้าใจให้ตรงกัน การที่เราเข้าใจว่าป่าชุมชนเป็นของหมู่บ้าน หมู่บ้านมีสิทธิเด็ดขาดเลยในการจัดการต่าง ๆ ใช้หรือไม่ใช้ จะต้องทำความเข้าใจให้มันชัดเจนว่าป่าชุมชนที่แท้จริงมันคืออะไร

หลักใหญ่ ๆ คอว่าชุมชนจะช่วยกันดูแลรักษาและก็มีสิทธิที่จะเข้าไปใช้ประโยชน์ แต่ในการใช้ประโยชน์จะต้องเป็นการไปใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน ไม่ใช่ใช้ประโยชน์ให้มันหมดไป เพราะที่ผ่านมานั้นมีแต่ช่วยกันใช้ สิ่งเหล่านี้เป็นสิ่งที่เราจะต้องเรียนรู้ หลังจากเรียนรู้ทำความเข้าใจแน่นอนแล้ว มันก็จะเกิดพลังร่วมของคนในชุมชนที่จะเข้าไปดูแลรักษา

อย่างที่เขายกบอกว่าเราจะต้องช่วยกันแก้ไขปัญหานั้น จะต้อง มี 5 ร. คือ 1. ร่วมคิด 2. ร่วมตัดสินใจ 3. ร่วมทำ 4. ร่วมรับประโยชน์ 5. ร่วมตรวจสอบ ถึงจะเป็นกระบวนการกลุ่มที่เข้มแข็ง

ปิดเวทีเวลา 16.00 น.

นายณัฐนิติ วุฒิธรรมปัญญา
ผู้บันทึกการประชุม

รายงาน

เวทีการเรียนรู้เรื่องสิทธิชุมชนผ่านสถานการณ์ระดับตำบล

วันพุธที่ 13 พฤศจิกายน 2545

ณ ห้องประชุมวัดอุทัยทาราม ตำบลแสนไห อำเภอเวียงแหง จังหวัดเชียงใหม่

เริ่มเปิดเวทีเวลา 09.00 น.

นายมังกร ชัยชนะดารา

โครงการสิทธิชุมชนศึกษาภาคเหนือ ที่ต้องใส่คำว่า ภาคเหนือ ลงไปด้วย เพราะว่าโครงการนี้เป็นโครงการทั้งประเทศมีภาคเหนือ ภาคอีสาน และภาคใต้ รายละเอียดจะอยู่ในวารสารข่าวหน้าที่ 2 ก็เห็นว่าแยกเป็น 2 ส่วนด้วยกัน คือส่วนที่ 1 ลุ่มน้ำแม่ปิงตอนบน ลุ่มน้ำแม่แตงตอนบนและลุ่มน้ำแม่จิด จะทำการศึกษาเรื่อง ดิน น้ำ ป่า ระบบการเกษตรและองค์กรชุมชน 5 ส่วนด้วยกัน ส่วนที่ 2 ศึกษาเรื่องลุ่มน้ำแม่แตงตอนล่างและลุ่มน้ำแม่กวง ส่วนนี้จะศึกษาเรื่องการจัดการน้ำ โดยเฉพาะในกรณีที่กรมชลประทานมาสร้างเขื่อนกั้นน้ำตามแม่น้ำ ลำน้ำที่ทางดง ดอยสะเกิดจะทำการศึกษาว่าเกิดปัญหาอะไรขึ้นบ้าง ก่อนหน้านั้นการจัดการเรื่องน้ำมันสะดวก พอมีเขื่อนกรมชลประทานกั้นน้ำเข้ามามันก็เกิดปัญหาหลายเรื่องด้วยกันเขาจึงจำเป็นต้องศึกษา เพื่อฟื้นศักยภาพของชุมชน ว่าจริง ๆ แล้วชุมชนสามารถจัดการเรื่องน้ำด้วยตนเองได้ ปัญหาที่ไม่มีมากสามารถแก้ปัญหาได้ด้วยตนเองเหล่านี้ก็เป็นปัญหาที่เกิดขึ้นต่อไปปัญหาเรื่องน้ำจะเป็นปัญหาเรื่องที่ใหญ่ ที่ไปพูดที่ไหนใครเขาก็ไม่เชื่อว่าวันหนึ่งถ้าชาวบ้านตั้งตัวไม่ทันเขาจะจัดเก็บค่าน้ำ ถึงขนาดว่าในนาต้องมีมิเตอร์ ดังนั้นเราจึงต้องติดตามสถานการณ์ต่าง ๆ ให้ทัน ต่อไปนี้เป็นทรัพยากรที่ต้องใช้ได้โดยสะดวก แต่ว่าชาวบ้านต้องตั้งรับทันถ้ากฎหมายมันออกระหว่างที่รอกฎหมายออกจะต้องแก้ให้ชาวบ้านได้ตามต้องการ เช่น ถ้าน้ำไปใช้กับสนามกอล์ฟ รีสอร์ทหรือโรงงานอุตสาหกรรมจะจัดเก็บค่าน้ำเราไม่ว่า แต่ถ้าต้องมาจัดเก็บค่าน้ำเรื่องทำการเกษตรอันนี้ก็มากไป เพราะแค่ต้นทุนในการทำการเกษตรมันก็สูงอยู่แล้ว ยังจะมาเพิ่มต้นทุนทางการเกษตรอันนี้อีกมันก็มากไป แต่ก็ต้องระวังให้ดีเพราะอะไรมันก็เกิดขึ้นได้ ถ้าชาวบ้านเราไม่ทันสถานการณ์และตอนนี้ในทุกพื้นที่เขาจะมีคณะกรรมการฝายนโยบายน้ำเข้ามาตั้งคณะกรรมการต่าง ๆ ขึ้นไว้แล้ว เพื่อจะนำไปสู่การสนับสนุนกฎหมายที่ทางรัฐจะร่างขึ้นมา ฉะนั้นชาวบ้านจะต้องตามสถานการณ์ให้ทันถ้าเข้าไปร่วมได้ก็เข้าไปร่วมชนิดที่ว่าเข้าร่วมให้ตรงกับปัญหาที่เราต้องการ ไม่ใช่เข้าไปร่วมแล้วเขาจัดเก็บค่าน้ำเราก็เอาด้วย เขาก็จะว่าเราไม่ทันเขาตกเป็นเครื่องมือให้เขา แต่ว่าค่าน้ำในอนาคตมันต้องมีการพูดกันเพราะว่า น้ำมันมีจำกัดและนับวันก็ยิ่งลดน้อยลง แต่การใช้น้ำกลับเพิ่ม

ขึ้นไม่ว่าจะเป็นในด้านการเกษตรหรือว่าอุตสาหกรรม ทั้งหลายก็จะตามมา เพราะวิถีชีวิตของชาวบ้านเป็นวิถีชีวิตแบบการเกษตรใช้น้ำเป็นหลัก

ทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคอีสานเขาก็มีเรื่องป่า แร่ เรื่องดินเค็ม แต่ว่าแร่ของเขาจะเป็นแร่โปรแตส เรื่องแร่โปรแตสของเขาก็เป็นปัญหา ทางภาคใต้ก็มีหลายจังหวัดที่เข้าร่วมโครงการ ซึ่งสามารถดูได้ในเอกสาร

โครงการสิทธิชุมชนศึกษาภาคเหนือลุ่มน้ำแม่ปิงตอนบน ลุ่มน้ำแม่แตงตอนบนและลุ่มน้ำแม่จัด ทำไมเวลาพูดถึงไม่พูดกันว่า กรณีอำเภอเชียงดาว กรณีอำเภอเวียงแหง กรณีอำเภอพร้าว เราไม่พูดเช่นนั้นโดยตรงก็เพราะว่าถ้าเราพูดแบบนั้น ก็หมายถึงพื้นที่ทางการปกครองแต่ที่เราพูดแบบนี้ก็เพราะว่า เรามองในแง่ลักษณะของลุ่มน้ำ ลุ่มน้ำมันมีสันเขาเวลาฝนตกลงมาฝนก็จะไหลจากสันเขาลงมาที่แอ่งด้านใดด้านหนึ่ง ถ้าไหลลงมาทางแอ่งแม่แตงเราก็เรียกลุ่มน้ำแม่แตงก็ให้เกิดแม่น้ำสายใหญ่เขาก็เรียกลุ่มน้ำแม่แตง ก็แบ่งเป็นแม่แตงตอนบน (ทางเวียงแหง) แม่แตงตอนล่าง (ทางอำเภอแม่แตง) ทางเชียงดาวก็มีลุ่มน้ำใหญ่ไหลลงสู่ลุ่มน้ำปิงโดยตรงเราก็เรียกลุ่มน้ำแม่ปิงตอนบน ส่วนทางพร้าวก็มีลุ่มน้ำแม่จัดเป็นแม่น้ำสายหลักก็เรียกลุ่มน้ำแม่จัด เพราะคนที่อาศัยอยู่ในลุ่มน้ำเดียวกัน มักจะมีวิถีชีวิตเหมือนกัน เพราะฉะนั้นก็ต้องทำให้คนหันมามองมาศึกษาร่วมกันก็จะง่ายต่อการทำความเข้าใจ เพราะปัญหาก็จะคล้ายคลึงกัน เพราะฉะนั้นเรามามองในแง่ของการศึกษา เราก็ต้องจัดพื้นที่ไปตามลุ่มน้ำ มันก็จะเกิดแนวความคิดใหม่ขึ้นมาแก้ปัญหาเรื่องทรัพยากร เราจึงต้องใช้ชื่อว่าลุ่มน้ำแม่ปิงตอนบน ลุ่มน้ำแม่แตงตอนบนและลุ่มน้ำแม่จัด เพื่อให้เกิดตามความคิดแนวใหม่ขึ้นมาในการแก้ไขปัญหาทรัพยากรในสภาพของลุ่มน้ำและต่อไปในอนาคตเขาจะเน้นเรื่องลุ่มน้ำเป็นเรื่องใหญ่

โครงการสิทธิชุมชนศึกษาภาคเหนือนี้เป็นโครงการย่อยในโครงการใหญ่ ซึ่งใช้ชื่อเดียวกันโดยมีท่านอาจารย์เสน่ห์ จามริก เป็นหัวหน้าโครงการ ท่านเป็นประธานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ซึ่งเป็นองค์กรอิสระองค์กรหนึ่ง เช่นเดียวกับศาลรัฐธรรมนูญ กกต. คณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดินแห่งชาติ ที่เกิดขึ้นตามรัฐธรรมนูญ เพราะว่าปัญหาสิทธิมนุษยชนเป็นปัญหาใหญ่ และอาจารย์เสน่ห์ จามริก อดีตท่านเป็นอาจารย์ในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์เป็นรองอธิการบดีมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ สมัย ดร. ป๋วย อึ๊งภากรณ์ เป็นอธิบดี ท่านได้ศึกษาเรื่องสิทธิมนุษยชนมาจนถึงปัจจุบัน หลังจากท่านศึกษาไประยะหนึ่งท่านก็เข้ามาสนใจเรื่องป่าชุมชน ผลของการศึกษาค้นคว้าพบว่าสิ่งที่ทำให้ชาวบ้านเรียนรู้เรื่องสิทธิกันอย่างแท้จริง เข้าใจแท้จริงต้องเรียนรู้จากการปฏิบัติ เพราะฉะนั้นถ้าสามารถให้พื้นที่มีการรวมตัวรวมกลุ่มกันและก็เรียนรู้เรื่องของทรัพยากรธรรมชาติ ซึ่งใกล้กับวิถีชีวิตของชาวบ้านก็จะเข้าใจเรื่องของสิทธินี้ได้ดี และโดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่องสิทธิชุมชน คำว่า สิทธิ และ สิทธิชุมชน มันเป็นคำใหม่ หลายท่านก็อาจจะสงสัยถ้าให้อธิบายเรื่องสิทธินั้นเป็นเรื่องยาก แต่ถ้าบอกว่าเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับเรื่องศักดิ์ศรีของความเป็นคนจะเข้าใจง่ายกว่า หรือเข้าใจว่าอะไรที่เข้ามากระทบต่อวิถีชีวิตของเราล้วนเป็นเรื่องของสิทธิทั้งนั้น ตัวอย่างเช่น เมื่อสมัยก่อน

เราสามารถเข้าไปหาเห็ด หาหน่อได้โดยสะดวก แต่วันดีคืนดีก็เข้ามาประกาศเป็นเขตอุทยาน เราก็ไม่สะดวกแล้ว ซึ่งตามกฎหมายจริงๆ เราจะไปหาเห็ดหาหน่อไม่ได้แล้ว อันนี้ถือว่ากฎหมายเข้ามาขีดเส้นทำให้ละเมิดสิทธิของเรา อันนี้ถือว่าการละเมิดสิทธิส่วนหนึ่งที่เราต้องเรียนรู้และเข้าใจ และถ้าเราเรียนรู้แล้วก็เข้าใจมากขึ้น ถ้าเราสามารถต่อสู้ในทางกฎหมายได้จนกระทั่งไปตั้งป่าชุมชนในเขตอุทยานได้ อนุรักษ์ได้ สิทธิของเราก็จะฟื้นกลับมาเราสามารถเข้าไปหาเห็ดหาหน่อได้ จึงถือว่าเป็นเรื่องที่เราจะต้องศึกษากัน ถ้าเราพูดถึงคำว่าสิทธิชุมชนหลาย ๆ คนก็อาจจะงง แต่จริงแล้วในวิถีชีวิตของเรามีตัวนี้อยู่แล้ว แต่ว่าเราไม่ได้พูดว่าสิทธิชุมชนเราพูดว่า “หน้าหมู” ก็หมายความว่า แต่ก่อนบ้านใกล้บ้านไกลก็เข้ามาดูแลรักษาป่า ใช้ประโยชน์ร่วมกัน เราก็จะฟื้นฟูสิ่งเหล่านี้ขึ้นมา หรือแม่น้ำไหลผ่านบ้านไหน หมู่บ้านนั้นสามารถตั้งเขตอนุรักษ์พันธุ์ปลาได้ ไร่ข้าวไร่จากสายน้ำ สิ่งเหล่านี้เป็นการฟื้นฟูสิทธิชุมชน ถ้าจะถามกันว่าสิทธิชุมชนมันคืออะไรไม่มีใครที่จะหาคำตอบหรือคำอธิบายได้ชัดเจน แต่ในรัฐธรรมนูญก็ได้มีบทบัญญัติเรื่องสิทธิชุมชน แต่ว่าในรายละเอียดจริงๆ มันอยู่ที่พี่น้องทุกคนว่าจะให้มันมีความหมายว่าอย่างไร ถ้าพี่น้องเข้าใจและปกป้องรักษาทำความเข้าใจมันก็จะขึ้นประโยชน์และจะทำให้ความหมายมันชัดเจนขึ้น

เรามาเปิดเวทีการเรียนรู้ก็เพื่อจะทำให้เข้าใจในสิ่งเหล่านี้ และก็เพื่อศักยภาพของเราที่จะเข้าไปดูแล เข้าไปใช้ประโยชน์สิ่งเหล่านี้เป็นประเด็นหลักที่โครงการเกิดขึ้น อย่างเช่น เราารู้แล้วว่าป่านี้แต่ก่อนเราได้ใช้มันเสียจนเกินเหตุจากทุกคนต่างช่วยกันใช้ โดยไม่คำนึงถึงอะไรต่าง ๆ แต่ต่อมาเราก็เริ่มรู้แล้วว่าป่ามันเริ่มลดพื้นที่ลง น้ำมันก็เริ่มน้อยลง มันก็เริ่มเข้ามากระทบกับวิถีชีวิตมากขึ้น ในหลายพื้นที่ก็เริ่มตระหนักถึงปัญหาพื้นฐานนี้เป็นการฟื้นความจิตขึ้นว่าจะทำอย่างไรถึงจะรักษาป่าไว้ได้ ป่าชุมชนก็เป็นแนวทางหนึ่งในการดูแลรักษาป่า การรักษาทรัพยากร ดิน น้ำ ป่า คงไม่ใช้การรักษาไว้เฉย ๆ เพราะว่าวิถีชีวิตของเราก็เกี่ยวข้องกับสิ่งเหล่านี้ ใช้ประโยชน์จากสิ่งนี้ เกิดมาเป็นตัวเป็นตน เกิดมาเป็นชุมชน ขึ้นมาได้ก็อาศัยดิน น้ำ ป่า นี่เป็นหลัก ซึ่งในระยะหลังนี้ความเข้าใจของผมนึกก็เข้าใจชัดเจนขึ้นว่าทรัพยากรเหล่านี้เกิดขึ้นมาเพื่อไว้ให้มนุษย์ใช้ไม่ใช่ไว้รักษาไว้ลอย ๆ การรักษาไว้ลอย ๆ คงไม่มีใครรักษาอย่างป่าไม้รักษาไว้ในเขตอุทยาน รักษาไว้ลอย ๆ แต่ว่าเราไม่ได้ใช้ถามว่าเราอยากหรือเราไม่ยอม เพราะมันขัดกับวิถีชีวิตต่างๆของเรา ปัญหามันมีอย่างเดียวว่าเรารักษาไว้เพื่อไว้ใช้ประโยชน์ แต่ที่นี้ว่าเราจะรักษาไว้เพื่อใช้ประโยชน์อย่างไรเท่านั้นเอง ที่จะใช้ประโยชน์ให้มันยั่งยืน แต่ก่อนเราใช้มันไม่ยั่งยืนเราทำการเกษตรเพิ่มขึ้นแต่ป่าลดลง ทำให้น้ำก็พลอยแห้งลงไปด้วย ทางเวียงแหงอาจจะยังไม่รู้สึกมากเพราะว่าน้ำมันยังอุดมสมบูรณ์อยู่ แต่ต่อไปข้างหน้าถ้าเราไม่หาทางคิดแก้ไขต่อไปข้างหน้าเราเดือดร้อนแน่ๆ อย่างตอนนี้บ้านผมทุ่งหลุกเขียงดาวเขาก็ไม่นึกว่าน้ำป่ามันจะพัดพาเอาพืชผลทางการเกษตรเสียหายได้ เพราะเหตุการณ์นี้มันไม่เคยเกิดขึ้น แต่ตอนนี้มันเป็นอย่างไรป่าไม้เริ่มลดลง เพราะว่าต้นไม้แต่ละต้นถ้าลองเอารากฝอยมาต่อกันยาวเป็นสิบๆกิโลเมตรต่อต้นหนึ่ง มันไม่ใช่สั้นๆ มันขดวนอยู่อย่างนั้น ทั้งราก

แก้วรากฝอย รากเหล่านี้น้ำมันดูดซับน้ำไว้มหาศาลเลยในแต่ละต้น มันดูดน้ำไว้ตอนฝนตกชะลอน้ำไม่ให้ไหลเต็มทีและต้นมันยังปะทะกระแสน้ำได้ด้วย ลดความแรงของกระแสน้ำลง ซึ่งพอหน้าแล้งมันก็ค่อย ๆ คายน้ำออกมาซึ่งความชุ่มชื้นของดินมันมีตลอดเวลา แต่ที่นี้พอต้นไม้ลดลงแล้วความชุ่มชื้นอันนี้มันก็ไม่มีสิ่ง เหล่านี้เป็นเรื่องที่ต้องทำและเกี่ยวข้องกันซึ่งเราต้องมีซึ่งต้องเร่งให้ชาวบ้านมาตระหนักและมาเรียนรู้ในสิ่งเหล่านี้ มารู้ให้ทันสถานการณ์ปัญหา ซึ่งโครงการสิทธิชุมชนศึกษาก็มุ่งไปที่ตัวนี้ จะทำอย่างไรให้ชาวบ้านเกิดการเรียนรู้และตระหนักถึงปัญหาที่จะเกิดขึ้นทั้งในปัจจุบันและอนาคตที่จะเกิดขึ้น และรวมตัวกันเพื่อหาทางแก้ไขปัญหาเหล่านี้ร่วมกัน หลักใหญ่ๆที่มาจัดเวทีอย่างนี้ ก็เพื่อให้ชาวบ้านคิดถึงปัญหาที่เรากำลังเผชิญอยู่ในขณะนี้ และจะเผชิญต่อไปข้างหน้าแล้วก็รวมตัวกัน รวมกลุ่มต่าง ๆ ขึ้นมา ใครสนใจเรื่องดินก็รวมกลุ่มกัน ใครสนใจเรื่องป่าก็รวมกลุ่มกันทำเรื่องป่า ใครสนใจเรื่องน้ำก็รวมกลุ่มกัน ศึกษาเรื่องน้ำ หันไปศึกษาปัญหาของเรามันก็เกิดปัญญาขึ้น เกิดความคิดขึ้นทำให้เกิดการมองเห็น ความคิดและปัญญามันเป็นทุนที่ยั่งยืนดีกว่าทุนอื่น ๆ เรามีปัญหาเราก็แก้ไขปัญหาเองได้ ทุกวันนี้ที่ผ่านมาในอดีต เราไม่ได้แก้ไขปัญหาแบบลยปัญหา เมื่อเกิดปัญหาก็กับเราก็คือโยนให้คนอื่น อย่างเช่น พุดกันง่าย ๆ เราอยากได้น้ำเราก็โยนให้กรมชลประทานมาช่วยสร้างเขื่อนให้ เมื่อเขามาสร้างเขื่อนให้เราก็สร้างได้ถูกใจบ้างไม่ถูกใจบ้าง ใช้ได้บ้างใช้ไม่ได้บ้าง ตัวอย่าง เชียงดาวเรามีฝายหนึ่งที่มาหล่อเลี้ยงเป็นแหล่งน้ำสำหรับทำการเกษตร 3 หมู่บ้าน คือบ้านม่วงฆ้อง บ้านดงและบ้านทุ่งหลุก เกษตรกรหลายร้อยครัวเรือนได้ใช้น้ำจากแหล่งน้ำนี้มาเป็นระยะเวลาหลายร้อยปีมาแล้ว ซึ่งเดี๋ยวนี้ยังใช้ประโยชน์ได้อยู่ วันดีคืนดีชาวบ้านเกิดเบื่อก็จะไปซ่อมฝายก็คือฝายตอหลักที่ต้องมีการซ่อมการเปลี่ยนหลักใหม่ ชาวบ้านต้องจำแนกหินชนดินมาชาวบ้านก็เบื่อก็รวมตัวกัน ผู้ใหญ่บ้าน กำนัน ก็รวมตัวกันโดยการแนะนำของ สส.ว่าอยากได้เขื่อนมากก็เก็บน้ำ เขาก็โยนเรื่องไปให้กรมชลประทาน เข้ามาแก้ไขในเรื่องนี้ เขาก็เอามาให้เหมือนกันเป็นฝายยาง เขื่อนยาง เป็นเขื่อนที่มีท่อวางอยู่บนเขื่อน สูดน้ำเข้าไปเพื่อให้มันพองตัวกับน้ำปล่อยน้ำลงมาได้ โครงการ 180 กว่าล้านแต่ยังไม่แน่ว่ามันจะใช้งานได้จริงหรือเปล่า ตอนนี้ก็เริ่มมีปัญหาคือว่าสันคอนกรีตมันสูง ทำให้น้ำมายังไงมันก็ไม่สามารถลดลงมาได้ มันก็ท่วมอีกหลายพื้นที่ ทำให้ชาวบ้านที่อยู่พื้นที่ใกล้เคียงก็อาจจะได้รับผลกระทบจากส่วนนี้ได้ และก็ยังไม่แน่ว่าจะมีปัญหาอื่นตามมาอีกหรือเปล่า แต่ที่เสียหายก็คือเงิน 180 กว่าล้านถ้ามันไม่ได้ประโยชน์ ถ้ามันกว่า 3 หมู่บ้านเดิมนี้ถ้าเรานำเงินมาแจกให้เราก็สามารถแก้ปัญหาความยากจนได้แล้วสมมุติว่า 200 ครัวเรือน เรานำเงิน 180 ล้านบาทแจกให้ก็ตกครัวเรือนละเกือบล้านบาท ซึ่งสามารถแก้ปัญหาได้จริงมากกว่า เป็นต้น ซึ่งเราจะต้องเรียนรู้กันเพราะถ้าเราเพียงแต่ว่ามีปัญหาก็โยนปัญหาให้คนอื่นแก้ เขาก็แก้ได้บ้างไม่ได้บ้างหรือบางทีแก้แล้วอาจไม่ตรงกับความต้องการ เสียงบประมาณไปโดยใช่เหตุแต่ที่แท้จริงแล้ว เรื่องฝายกั้นน้ำภูมิปัญญาเก่านี้มาศึกษา แทนที่จะไปสร้างเขื่อนใหญ่ๆ เราแก้ปัญหาโดยใช้พื้นความรู้ดั้งเดิมมาปรับประยุกต์ใช้ประโยชน์เข้าด้วยกัน ซึ่งเรื่องนี้จะต้องมีการศึกษาปัญหา

ร่วมกัน บางครั้งเราไปดูเขื่อนคอนกรีตที่มาแทนฝายดั้งเดิมในหลายพื้นที่ บางเขื่อนก็แก้ปัญหาไม่ได้ ก็เกิดปัญหาอื่น ๆ ตามขึ้นมาที่น่าจะมีการศึกษาดูว่าแบบไหนที่สามารถแก้ปัญหาได้ดีกว่าไม่ใช่แค่คิดว่าแค่แก้ปัญหาแค่นี้ยากให้คนอื่นแก้ โดยหลักการแล้วโครงการนี้ก็จะไปมุ่งอยู่อันหนึ่งตามหลักที่ว่าป็นชาวพุทธ ตามหลักชาวพุทธเราคงจะได้ยินคำอยู่คำหนึ่งว่า อตฺตาหิ อัดโน นาโถ คือ ตนเป็นที่พึ่งแห่งตนพระพุทธเจ้าท่านบอกเราไว้ตั้ง 2,000 กว่าปี แต่เราไม่ค่อยตระหนักถึงกัน ถ้าเรายึดตัวนี้เป็นที่พึ่งเราก็จะมีแต่ความเข้มแข็งเราก็สามารถแก้ปัญหาได้และรวมกลุ่มรวมตัวกันต่อไป ต่อไปเมื่อมีปัญหา มันก็แก้กันง่ายขึ้น เช่น ปัญหาในหมู่บ้านใดหมู่บ้านนั้นก็แก้ได้ แต่ถ้าเป็นปัญหาหลายหมู่บ้าน ก็ต้องมีการเชื่อมกันถึงจะแก้ไขปัญหาได้ เพราะถ้าเป็นปัญหาหลายหมู่บ้านก็เป็นปัญหาระดับอำเภอ ปัญหาหลายปัญหามันไม่สามารถแก้ในระดับอำเภอได้ มันต้องแก้ในระดับชาติถึงจะแก้ได้ ตัวอย่างเช่น ปัญหาป่าชุมชนในขณะนี้หลายพื้นที่อาจจะเข้าใจว่า กฎหมายป่าไม้มันครอบคลุมอยู่เราจะไปสร้างป่าได้อย่างไร เราก็อาศัยช่องทางในรัฐธรรมนูญที่เราให้สิทธิชุมชนไปจัดการเรื่องป่าไม้ ซึ่งในหลายพื้นที่ที่มีการอนุโลมให้ทำร่วมกันได้ แต่ถ้าทำให้มันถาวรและคงทนมีทางเดียว ต้องให้มีกฎหมายรองรับ ต้องให้มีการออก พ.ร.บ. ป่าชุมชนให้ได้ ปัญหา พ.ร.บ. ป่าชุมชนหมู่บ้านเดียวหรือหนึ่งอำเภอไม่สามารถที่จะขับเคลื่อนให้มีการแก้ปัญหาได้ มันเป็นปัญหาใหญ่ระดับชาติ ซึ่งต้องมีการผนึกกำลังกันระดับชาติในที่สุดก็นำไปสู่การเข้าซื้อกัน 50,000 ไร่ ใช้ช่องทางของรัฐธรรมนูญเข้าซื้อเสนอกฎหมาย ที่มีเนื้อหาสาระสอดคล้องกับความต้องการของชาวบ้าน ขอพิจารณาออกกฎหมายออกมา ซึ่งต้องใช้เวลาเป็น 10 ปีในการร่างกฎหมายกว่าจะผ่านออกมาผ่านมาหลายรัฐบาลจนถึงรัฐบาลสุดท้าย ส.ส.เห็นด้วยชาวบ้านชอบและก็เห็นด้วยซึ่งอาจจะไม่เต็มร้อยแต่ก็พอใจ พอไปถึง สว. เขามองว่ากฎหมายนี้ผ่านได้แต่ห้ามตั้งป่าชุมชนในเขตป่าอนุรักษ์ ปัญหาที่เกิดขึ้นมาทันที เพราะพื้นที่ส่วนใหญ่ของประเทศเป็นป่าอนุรักษ์ เพราะป่าเสื่อมโทรมป่าที่ไม่ใช่ป่าอนุรักษ์มันแทบจะไม่มีเหลือ เพราะพื้นที่ส่วนใหญ่ของประเทศมันอยู่ในพื้นที่เขตอนุรักษ์พันธุ์สัตว์ป่าบ้าง เขตอุทยานบ้าง แล้วถ้ากฎหมายนี้ไปปิดช่องเสียชาวบ้านก็มีป่าชุมชนไม่ได้อยู่ดี ก็เลยต้องมีการเรียกร้องขับเคลื่อนกันต่อไป จะเห็นได้ว่ามันไม่ใช่เป็นเรื่องง่าย ๆ แต่ที่นี้ถ้าให้ชาวบ้านขับเคลื่อนกันง่ายพร้อมเพรียงกันหมดมันก็สามารถแก้ไขได้ตอนนี้ก็อยู่ในขั้นตอนนี้ ขั้นตอนต่อไปจะอย่างไรให้ สว.เห็นว่าป่าชุมชนมันเป็นทั้งป่าอนุรักษ์และป่าใช้สอย ใช้ประโยชน์ มีคำว่าอนุรักษ์อยู่ในตัวของมันอยู่แล้ว ไม่ใช่ว่าพอมีป่าชุมชนแล้วใครอยากทำอะไรก็ตามอำเภอใจไม่ใช่ ใครอยากจะทำตัดไม้ก็ตัดได้ มันมีคำว่าอนุรักษ์อยู่ในป่าชุมชน ด้วยการใช้อย่างนั้นก็แล้วแต่พื้นที่ เช่น พื้นที่ต้นน้ำเราก็ตัดต้นไม้ไม่ได้แกมต้องมีการเลี้ยงฝืนน้ำ เพื่อเพิ่มความศักดิ์สิทธิ์ของพื้นที่ อันนี้ก็มาแต่ดั้งเดิมเป็นจารีตประเพณีดั้งเดิมที่มีอยู่แล้ว ซึ่งสิ่งเหล่านี้เราจะต้องมีการรื้อฟื้นและทบทวนสิ่งเหล่านี้ขึ้นมา ชาวบ้านเขาก็ดูแลรักษาของเขามาตั้งแต่ดั้งเดิมแต่อะไรคือตัวปัญหา ปัญหาใหญ่ๆ คือระบบเศรษฐกิจของชาติที่ส่งเสริมให้แต่ก่อนนั้นคนปลูกพืชก็เพื่อเลี้ยงชีพให้อยู่ได้ เป็นการ

ปลูกพืชเพื่อการดำรงชีพแต่ต่อมาระบบเศรษฐกิจมาบอกให้มีการปลูกพืชเพื่อขาย มันก็เกิดการแย่งกันมีการปลูกพืชเพื่อขายกันก็มีการขยายพื้นที่กันเพิ่มมากขึ้น รับก็ล้มเหลวในเรื่องการพัฒนาเศรษฐกิจไม่ได้ผลเท่าที่ควร มันก็เกิดการล้มเหลวต่าง ๆ ขึ้นมาตามกันหมด จนกระทั่งในหลวงมีกระแสพระราชดำรัสออกมาว่าให้เน้น “เศรษฐกิจเพียงพอ” ก็พอเพียงแค่นั้นไม่รู้ จนกระทั่งนายกทักษิณ เข้าเฝ้าพระบาทสมเด็จพระองค์ก็ทรงบอกให้เน้นเศรษฐกิจแบบพอเพียง โลกาวัดนี้นี้เป็นปัญหาสำคัญที่จะทำให้ภาคการเกษตรย่อยยับ ทุกวันนี้ยังพัฒนาที่ยังจ่นลงบางท่านอาจจะมั่งคั่งแต่ส่วนใหญ่ไม่ใช่ทุกคน การครองชีพก็ฝืดลงเงินก็ไม่ค่อยจะมีใช้ การพัฒนาเศรษฐกิจมันไม่เอื้ออะไรให้กับท้องถิ่น แต่เราสามารถมีป่าชุมชนช่วยได้ เป็นแหล่งอาหารคนสามารถไปหาเห็ดหาหน่อหาพืชสมุนไพรหาฟืนมาใช้ได้ ไม่ต้องไปใช้เตาแก๊สก็สามารถประทังชีวิตอยู่ได้โดยไม่อดอยาก ถ้าเทียบกันระหว่างคนในเมืองกับคนชนบท อัดดาฮี อัดดาโน นาโก แล้วก็ไม่ใช่ที่เราจะไม่พึ่งพาเงินรัฐ แต่เราต้องเรียนรู้ปัญหาของตนเองให้ถ่องแท้ และช่วยตนเองในระดับหนึ่งแล้วอะไรที่มันเกินกำลังเราถึงจะบอกเขา และอย่างน้อยเราก็ควรจะรู้ปัญหาของตนเองและเราต้องการให้รัฐบาลมาช่วยทำอะไรให้ตรงจุด เพราะถ้าเราบอกแต่ปัญหาแต่เราไม่ช่วยเขาคิดเขาก็คิดตามความต้องการของเขา อย่างเช่นวิศวกรที่เขาศึกษาเรื่องเขื่อน เขาทำการศึกษาในต่างประเทศเขาไม่ได้ศึกษาในบ้านเรา เขาไม่รู้ระบบเหมืองฝายของเรามาก่อน เขาไม่ใช้ความรู้ของเราในการแก้ปัญหาเลย เขาใช้ความรู้ของเขาที่ร่ำเรียนมาจากเมืองนอกมาแก้ไขปัญหาก็ได้ บางอย่างก็แก้ไขปัญหาก็ได้ บางอย่างก็แก้ไขปัญหาก็ไม่ได้ เพราะถ้าคิดจะแก้ไขปัญหาก็ตรงจุดนี้จะต้องใช้ความรู้เดิมที่เรามีอยู่บวกกับความรู้ใหม่และเทคโนโลยีใหม่ ๆ มาใช้มันถึงจะแก้ไขปัญหาล่าง ๆ ได้

เพราะฉะนั้นโดยโครงการสิทธิชุมชนศึกษาแล้วก็มุ่งเพื่อให้เราตระหนักศึกษาเรื่องทรัพยากรของท้องถิ่นว่า ถ้าเผชิญอยู่กับเรื่องอะไรอยู่ พอเราตระหนักแล้วเราก็ต้องรวมตัวกันเรียนรู้เพื่อแก้ปัญหาของเราให้ได้ เกิดการรวมกลุ่มรวมตัวกันให้ร่วมกันเรียนรู้ศึกษาก่อนให้เกิดปัญญาขึ้นมา เพราะปัญหาคือเป็นภูมิที่ยั่งยืนและจะได้แก้ปัญหามาได้ (หลักการของโครงการ) นี่คือหลักใหญ่ และเป้าหมายสุดท้ายจะเกิดการทำให้คนรวมตัวรวมกลุ่มกันแล้วมันกำลังเข้าด้วยกันไม่ใช่แค่เฉพาะตำบลแสนไหเท่านั้น ตำบลแสนไหเป็นตำบลหนึ่งในลุ่มน้ำแม่แดงตอนบนอย่างน้อยก็มี 3 ตำบลที่อยู่ในอำเภอเดียวกันอาจจะถึงตำบลเมืองคองอีกตำบลหนึ่งเข้ามารวมตัวด้วยกัน มีวิถีชีวิตที่คล้ายคลึงกันก็น่าจะเชื่อมโยงเป็นเครือข่าย เป็นเครือข่ายลุ่มน้ำ อย่างห้วงจดหมายนี้ก็จะเป็นเครือข่ายประชาคมลุ่มน้ำ ก็คือจะทำให้คนตำบลเมืองแสนตำบลเปียงหลวง ตำบลแสนไหมมาผนึกกำลังกัน ร่วมกันเชื่อมโยงเป็นกลุ่มก้อนที่ใหญ่ขึ้น เข้มแข็งขึ้น เวลามีปัญหาภิภคผนึกกำลังกันร่วมกันแก้ไขปัญหาก็อันนี้เป็นหลักการใหญ่ให้ท่านที่เกี่ยวข้องกับกองทุนต่าง ๆ ไปดูได้เลยว่า เรามีชุมชนนั้นรวมกลุ่มกันเป็นกลุ่มใหญ่ ๆ รวมกันให้เข้มแข็งแม้แต่กองทุนฟื้นฟูเกษตรกร เขาก็รวมตัวกัน ก็คือกลุ่มหนึ่งไม่น้อยกว่า 50 คน แต่กลุ่มอย่างนั้นมันไม่ค่อยเข้มแข็ง รวมตัวกันเพื่อจะเอาเงินอย่างเดียว ไม่ได้คิดจะศึกษาทำ

อะไรให้เป็นปึกแผ่น แต่ว่ากลุ่มที่เราต้องการก็คือกลุ่มที่มีปัญหาร่วมกัน มารวมกลุ่มกันเกิดการเรียนรู้ร่วมกันเกิดความรู้ความเข้าใจ กลุ่มที่ 1 ไปรวมตัวกับกลุ่มที่ 2 เชื่อมโยงกลุ่มที่เกี่ยวข้องกับ ดิน น้ำ ป่า มาเชื่อมโยงด้วยกันทั้งหมดก็จะเกิดกลุ่มที่ใหญ่ขึ้นมา กลุ่มในแต่ละตำบลมาเป็นพื้นที่ระดับอำเภอ จากอำเภอมาเชื่อมหลาย ๆ อำเภอเข้าด้วยกันก็เป็นระดับจังหวัดระดับภาคเวลามีปัญหาเกิดขึ้นก็ขับเคลื่อนกันไป ปัญหาบางปัญหามันเกิดขึ้นในท้องถิ่นหมู่บ้านอาจจะแก้ปัญหาเองได้ แต่ปัญหาบางปัญหามันไกลกว่าหมู่บ้านเช่น ปัญหาเรื่องลำน้ำในแต่ละช่วงพื้นที่จะเห็นคนที่อยู่ต้นน้ำ คนที่อยู่กลางน้ำ คนที่อยู่ปลายน้ำ อาจจะเป็นคนละหมู่บ้าน คนที่อยู่ปลายน้ำประสบปัญหาแต่ต้นเหตุมันอยู่ที่ต้นน้ำ ถ้าเราไม่ร่วมมือกันปรึกษาหารือกันมันก็แก้ปัญหาไม่ได้ แต่ถ้าเรารวมตัวกันคุยกันแก้ปัญหาาร่วมกันก็ง่ายขึ้น เพราะการรวมกลุ่มกันทำให้คนเป็นเพื่อนกัน คุยกันมันก็ง่ายขึ้น แต่ถ้าเป็นศัตรูกันเป็นคนละพวกไม่มีทางที่จะแก้ไขปัญหาคได้ อย่างนี้เป็นต้น

โครงการของเราก็เป็นอย่างนี้ ผมพยายามอธิบายให้เข้าใจง่าย ๆ ว่าทำกันอย่างไรก็หมายความว่า 1 เรามาจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เพื่อให้แต่ละคนแลกเปลี่ยน พูดถึงปัญหาสรุปปัญหาให้ชัดเจนว่ามีหมู่บ้านไหน ตำบลไหน พอได้ปัญหาแล้วก็จะร่วมกันค้นหาผู้ที่สนใจอยากจะแก้ปัญหานี้ ทางศัพทวิจยเขาเรียกว่า ผู้มีส่วนได้เสีย อย่างเช่น เรื่องที่ดิน เมื่อก่อนคนในเมืองไม่ได้มาศึกษากับเขาด้วย พอเขาผ่อนปรนหรือว่ามีกฎหมายเรื่องที่ดินก็พลอยได้ไปด้วย แต่ในอนาคตไม่ใช่ต่อไปใครมีปัญหาเรื่องที่ดินก็มารวมตัวกัน คุยกันแลกเปลี่ยนความรู้กัน และช่วยกันขับเคลื่อนแก้ไขปัญหา อย่างไรก็ตามเราต้องมารวมตัวกันก่อนเป็นกลุ่มเป็นก้อน แล้วค่อย ๆ ขยับไป เรื่องที่ดินเป็นปัญหาที่ยากกว่าเรื่องป่า การต่อสู้เรื่องป่าชุมชนนี้ก็ยากแล้วกว่าจะมีกฎหมายออกมาได้มันก็ยาวนานเรื่องที่ดินมันยิ่งยากกว่านั้น ลำพังแค่มาเข้าชื้อกันที่อำเภอแล้วเสนอไป คนที่รอกก็รอไป แต่ถ้าเรามารวมกลุ่มกันเข้าใจปัญหาและร่วมกันผลักดันร่วมกันเราก็จะได้ที่ดินไวขึ้น แล้วก็ได้ถูกคนมากยิ่งขึ้น ใครที่ไม่รวมกลุ่มกันขับเคลื่อนก็ไม่สมควรได้ เกิดการรวมกลุ่มกันใครที่มีส่วนได้ส่วนเสียก็รวมกันขับเคลื่อน อาจไม่ลงทุนเงินแต่ก็ลงทุนเวลาสักนิดมาเรียนรู้มาศึกษาปัญหากัน แต่งานทั้งหมดมันไม่ใช่เรื่องง่าย 1) จะทำอย่างไรที่จะให้คนเข้าใจตรงกัน 2) เมื่อเข้าใจแล้วก็ออกแรงออกความคิดร่วมกัน มาใช้เวลาร่วมกันเพื่อจะขับเคลื่อนปัญหา ซึ่งไม่ใช่เพื่อตัวเราโดยตรงแต่เพื่อทุก ๆ คน เพื่อลูกหลานในอนาคต ถ้าชาวบ้านรักษาป่าชุมชนไว้ได้ก็ส่งผลถึงคนในเมืองด้วย น้ำท่าก็อุดมสมบูรณ์โครงการผันน้ำก็ไม่เกิดขึ้นง่าย ๆ แต่ตอนนี้คนในเมืองขาดแคลนน้ำภาคอุตสาหกรรมขาดแคลนน้ำเขาก็เลยผันน้ำแม่แดงไปเข้าแม่กว๊น เสร็จแล้วจะทำประปาส่งไปให้คนเชียงใหม่ใช้ไปเข้าภาคอุตสาหกรรมและอื่น ๆ ซึ่งเป็นสิ่งที่เราต้องเรียนรู้และเข้าใจและนี่คือทั้งหมดที่เราจะมาร่วมกันเราก็ค่อย ๆ ดำเนินการขยับไปที่ละขั้น ที่จริงมีมาแล้วหลายเวที ในจดหมายข่าวท่านก็จะเห็นว่าเราทำอะไรไปบ้าง เราจะเริ่มตั้งแต่หาคนมา ทีมงานที่เข้าใจงานและมองว่าคนในเวียงแหงจะเอาใครดี เพื่อมาประสานงานและรวมทั้งคนในพื้นที่อื่น ๆ อีก ซึ่งมาถึงในระดับนี้ก็น่าพอใจ ที่เรา

จะมาร่วมกันเรียนรู้ต่อไป และก็มีเวทีต่างๆ และก็มีสรุปเป็นจดหมายข่าวว่าเราได้ทำอะไรไปบ้าง แต่จดหมายข่าวมันช้าจากวันนี้ก็จะมี การนำตัวแทนตำบลละ 2 คนไปพูดคุยกัน เพื่อนำไปสู่การเข้าใจที่ดีขึ้นและร่วมกันทำแผนงานต่างๆ ในเดือนธันวาคม โครงการนี้ไม่ได้มุ่งหวังแค่จัดเวทีเดียวก็จบ ก็ต้องค่อยๆ ขยับตัวให้เป็นรูปธรรมใช้เวลาในการทำ 3 ปีค่อยขยับให้คนให้คนเกิดความคิดความเข้าใจ และมีปัญหาที่จะแก้ไขปัญหาได้เป็นโครงการที่มุ่งหวังว่าท้องถิ่นจะเข้าใจปัญหาของตัวเอง และก็พยายามที่จะเข้ามาช่วยกันแก้ไขไม่ใช่เพื่อมุ่งหวังขอความช่วยเหลือเพียงอย่างเดียว แหล่งพึ่งพาในอนาคตไม่ใช่รัฐบาลก็คือ อบต. เทศบาลต่าง ๆ เพราะงบนะลงที่ อบต. เป็นการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น ถ้าเราต้องการเงินมาพัฒนาก็รวมกลุ่มรวมตัวกันเสนอเรื่องของงบประมาณที่ อบต. ที่เห็นได้ง่าย ๆ ในการรวมกลุ่มกันก็คือกลุ่มแม่บ้าน เมื่อแม่บ้านต้องการงบประมาณก็เสนอของงบประมาณที่ อบต. เมื่อสร้างกลุ่มได้เมื่อสร้างกลุ่มได้เข้มแข็งก็รวมกลุ่มกันในระดับหมู่บ้าน จากนั้นก็รวมกันในระดับตำบลเป็นกลุ่มที่ใหญ่และเข้มแข็งที่นี้จะเสนอของงบประมาณอะไรเขาก็ให้หมด เรื่องป่าชุมชนก็เหมือนกันเมื่อมีการสร้างป่าชุมชนที่เข้มแข็งก็สามารถทำเรื่องเสนอของงบประมาณที่ อบต. ได้ หรือผลักดันให้เป็นป่าชุมชนตำบลขึ้นมา อบต. ก็จัดงบประมาณให้อาจจะเป็นปีละ 5,000 -10,000 บาทก็ได้ แต่ปัจจุบันนี้มันเกิดช่องว่างขึ้นมาคือชาวบ้านไม่รวมกลุ่มกัน ไม่มาประชุมกัน ยิ่งประชุมเรื่องแผนงานต่างๆ ชาวบ้านมาประชุมกันน้อย ประชาคมก็ไม่ทำหน้าที่ แผนงานต่าง ๆ ก็เป็นแผนของ อบต. 2คนทำหน้าที่ ดีขึ้นหน่อยก็มีพ่อหลวงร่วมด้วย และดีขึ้นมาอีกนิดหนึ่งก็มีการรวมตัวด้วย ซึ่งถ้าจะให้ดีจริงๆ มันต้องมีคนหลาย ๆ ฝ่ายหลายๆ กลุ่มมาร่วมกันจัดทำแผนหมู่บ้าน และพอมิแผนหมู่บ้านแล้วก่อนที่จะเป็นแผนตำบลจะต้องมีการประชุมประชาคมของแต่ละหมู่บ้าน ซึ่งถ้าเป็นอย่างนี้ได้แผนก็จะแก้ปัญหาได้ดีขึ้น มีการผลักดันกันทุกคนมีส่วนร่วมและชัดเจนขึ้น ถ้าจะเกิด 5 ร. ที่เป็นฐานของความเข้มแข็ง ก็คือ 1) ร่วมคิด 2) ร่วมตัดสินใจ 3) ร่วมทำ 4) ร่วมรับผลประโยชน์ 5) ร่วมตรวจสอบ ถ้ารากฐานในทุกชุมชนมี 5 ร. ปัญหาต่างๆ มันก็จะลดลงได้ แต่ทุกวันนี้ร่วมคิดก็ไม่ได้ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจก็ไม่ได้ตัดสินใจและร่วมทำ ก็มีบ้างร่วมรับประโยชน์เกิดไม่เป็นธรรม ได้เป็นบางที่ไม่มีการกระจายตัวร่วมตรวจสอบก็ยังมี การปิดกันอีกเกือบทุกชุมชน จนรัฐบาลเขามีกฎหมายว่าถ้าสงสัยมีการทุจริตให้ชาวบ้านไปขอดูโครงการที่อบต.ได้ เพราะฉะนั้นโครงการของเรานอกจากจะเกิดการรวมกลุ่มรวมตัวกันแล้วยังต้องมีการเรียนรู้ ในจดหมายข่าวได้มีบทบัญญัติรัฐธรรมนูญอยู่ในหน้า 5 - 6 สิทธิชุมชนในรัฐธรรมนูญ 2540โครงการของเราพยายามจะให้ความรู้เหล่านี้ อ่านเบื้องต้นเราจะไม่เข้าใจแต่เกิดความรู้ความเข้าใจในบทกฎหมายจารีตประเพณี เราจะสามารถมีพลังที่เข้มแข็งขึ้นสามารถแก้ไขปัญหาท้องถิ่นได้ดีขึ้น ทั้งหมดนี้ก็คือโครงการสิทธิชุมชนศึกษาที่เราพยายามจะมาดำเนินการในพื้นที่ เชียงดาว เวียงแหง และพร้าว เป็นการฟื้นความรู้โดยรวมแล้วจะเป็นประโยชน์ รู้เรื่องดิน ป่า น้ำ และองค์กรชุมชน ได้เพื่อน ได้องค์กรกัน เมื่องานนี้จะมีปัญหาหลักๆอยู่ 2 ปัญหา คือ เรื่องที่ดิน และเรื่องป่าชุมชน เรื่องน้ำเป็นเรื่องรอง อาจจะเพราะยังไม่

ได้มีคนมาครอบครอง ถ้าแม้จะได้มีเรื่องป้ออย่างเดียวยกยติ ขอให้ได้งานเป็นชิ้นเป็นอันขึ้นมา ไม่จำเป็นต้องครบทั้ง 5 ปัญหา หวังว่าคงจะเข้าใจเรื่องนี้ได้ดีขึ้น

นายโอฬาร อ่องพะ : ผู้ประสานงานกลุ่มน้ำแม่ปิงตอนบน

แบ่งกลุ่มออกเป็น 5 กลุ่ม ทำแผนที่ของตำบลแสนไห

- ชุมชน / หมู่บ้าน
- แม่น้ำสายหลัก / สายย่อย
- เหมืองฝาย / อ่างเก็บน้ำ
- พื้นที่ป่าไม้
- สถานที่สำคัญในตำบล

ช่วงตัวแทนกลุ่มน้ำเสนอ

แผนที่ของตำบลแสนไห ประกอบด้วย 1) กลุ่มอนุรักษ์ป่าชุมชน 2) กลุ่มรักษา 3) อนุรักษ์สิ่งแวดล้อม 4) กลุ่มอนุรักษ์ป่าชุมชน 5) กลุ่มวังน้ำเย็น

นายโอฬาร อ่องพะ : ผู้ประสานงานกลุ่มน้ำแม่ปิงตอนบน

มอบหมายให้แต่ละกลุ่มไปช่วยกันคิดค้นปัญหาของตำบลแสนไห แบ่งออกเป็น

- 1.) ปัญหา 1.1 ปัญหาป่าไม้และน้ำ
 - 1.2 ปัญหาที่ดินทำกิน
- 2) ค้นหาสาเหตุของปัญหาในตำบล
 - จัดอันดับความสนใจ
 - สาเหตุของปัญหา / ผลกระทบจากปัญหา
- 3) ค้นหาหมู่บ้านที่มีความสนใจในการเรียนรู้แก้ไขปัญหา และวิธีแก้ไขปัญหา

ช่วงตัวแทนกลุ่มน้ำเสนอ

ตัวแทนกลุ่มที่ 1 : นายกิตติวัฒน์ เดชะบุญนำพา

ปัญหา

1. การตัดไม้ทำลายป่า ทำให้ดินน้ำธารเสียหาย
2. ที่ทำกินอยู่ในเขตป่าอนุรักษ์
3. ที่ทำกินไม่มีเอกสารสิทธิ์

ตัวแทนกลุ่มที่ 2 : นางสาวเจต จิตดวงค์

ปัญหา

1. ป่าไม่ถูกทำลาย
2. ปัญหาที่ดินทำกินและที่อยู่อาศัย
3. ปัญหาการเกษตร

สาเหตุ

1. เขตป่าอุทยานทับที่ทำกิน
2. ดินเสื่อมโทรม
3. น้ำทำการเกษตรไม่เพียงพอ ผลผลิตทางการเกษตรขาดตลาดรองรับ
4. มีการตัดต้นไม้ไปใช้ทำให้ต้นน้ำลำธารแห้งแล้ง

วิธีแก้ไข

รวมกลุ่มคนในหมู่บ้านให้มีการจัดตั้งและอนุรักษ์ป่าชุมชน เพื่อให้ชาวบ้านมีส่วนร่วมในการจัดตั้งป่าชุมชนและดูแลรักษา

ตัวแทนกลุ่มที่ 3 : นายบุญยัง ชัยมูลทา

ปัญหา

1. ที่ดินทำกินไม่เพียงพอ
2. น้ำที่ใช้ในการเกษตรไม่เพียงพอ
3. ที่ดินทำกินไม่มีเอกสารสิทธิ์
4. ยังไม่มีป่าชุมชนเป็นที่รองรับ
5. ประชาชนยังไม่มีความรู้ในเรื่องการใช้ทรัพยากรอย่างถูกต้อง

สาเหตุ

1. ขาดหน่วยงานที่ทำหน้าที่ประสานงานกับส่วนต่าง ๆ
2. ต้นน้ำอยู่ในเขตอำเภออื่น
3. ขาดวิทยากรให้ความรู้ในการใช้ทรัพยากรอย่างถูกต้อง
4. ทางรัฐไม่ให้ความสนใจเท่าที่ควร

วิธีแก้ไข

ผู้นำชุมชนหรือในหมู่บ้านจัดประชุมชี้แจง สร้างความเข้าใจเพื่อช่วยกันแก้ไข ปัญหาต่าง ๆ เพื่อให้ชุมชนเข้มแข็งขึ้น

ตัวแทนกลุ่มที่ 4 : นายคำ ชัยมูลทา

ปัญหา

1. แหล่งน้ำทำการเกษตรไม่เพียงพอ

2. ที่ดินทำกินไม่เพียงพอ
3. ผลผลิตทางการเกษตรราคาตกต่ำ
4. ที่ดินไม่มีเอกสารสิทธิ์

สาเหตุ

1. ป่าไม้ถูกทำลาย
2. ที่ดินไม่มีการขยายเขตที่ทำกิน
3. ไม่มีตลาดรองรับผลผลิตที่แน่นอน

วิธีแก้ไข

1. อยากร่วมกันน้ำ
2. ให้เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องของรัฐขยายที่ทำกินให้
3. รัฐบาลควรประกันราคาผลผลิตและจัดตลาดรองรับผลผลิตที่แน่นอน
4. รัฐออกเอกสารสิทธิ์ให้ถูกต้องตามกฎหมาย

ตัวแทนกลุ่มที่ 5 : นายหมื่น ใจคำ

ปัญหา

1. ที่ดินทำกินและที่อยู่อาศัยอยู่ในเขตป่าสงวน
2. ป่าไม้ถูกทำลาย
3. แหล่งน้ำเพื่อการเกษตรมีน้อย

สาเหตุ

1. ที่ดินไม่มีเอกสารสิทธิ์
2. ป่าไม้ถูกตัดทำลายเพื่อนำพื้นที่ไปประกอบอาชีพเกษตรกรรม (เพาะปลูก)
3. ที่ดินทำกินถูกประกาศทับ

วิธีแก้ไข

1. จัดเวทีระดมความคิดเห็น ค้นหาสาเหตุของปัญหา
2. จัดเก็บข้อมูล รวบรวมศึกษา นำมาวิเคราะห์
3. สร้างพลังชุมชนให้เข้มแข็ง สร้างความเข้าใจ
4. แลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ซึ่งกันและกัน
5. จัดตั้งกลุ่มองค์กรที่มีปัญหา
6. รวมกลุ่มนำปัญหาต่างๆ มาแก้ไข

ผลกระทบต่อชุมชน

1. ทำให้สูญเสียผลประโยชน์อันพึงมีพึงได้โดยชอบธรรม
2. การตัดไม้ทำลายป่า ส่งผลกระทบต่อสภาพแวดล้อม ทำให้เกิดน้ำท่วมและความแห้งแล้ง อากาศเปลี่ยนแปลง

3. ทำให้เสียสิทธิ์ประโยชน์

หมู่บ้านที่มีความสนใจในการเรียนรู้

1. บ้านสันตวงดี
2. บ้านสามปู
3. บ้านม่วงปอก
4. บ้างปางป่อ

ข้อเสนอแนะ

1. จัดตั้งกลุ่มในหมู่บ้านและประชุมบ่อยๆ
2. พัฒนาชุมชนในพื้นที่แต่ละหมู่บ้านเพื่ออนุรักษ์

นายโอฬาร อ่องพะ : ผู้ประสานงานลุ่มน้ำแม่ปิงตอนบน

ที่ทำกินของชาวบ้านยังไม่มีเอกสารสิทธิ์และอยู่ในพื้นที่ของเขตป่าสงวนก็เพราะว่า เราเข้ามาจัดตั้งหมู่บ้าน เมื่อเรามีการประกาศ พ.ร.บ. ครอบคลุมพื้นที่ป่าทั้งหมดแล้ว จึงทำให้เราที่เข้ามาอยู่ภายหลังไม่สามารถที่จะครอบครองเป็นเจ้าของได้ จึงเป็นปัญหาที่ชาวบ้านประสบอยู่ และทำให้เกิดความเดือดร้อนต่าง ๆ

นายมังกร ชัยชนะดารา

กระบวนการกลุ่มหรือการเรียนรู้ร่วมกันเราก็พยายามจะปรับให้มันสอดคล้องกับชาวบ้าน และอยากให้แต่ละหมู่บ้านกลับไปช่วยกันคิด บางบ้านอาจมีประวัติของหมู่บ้านอยู่แล้ว บางบ้านอาจจะยังไม่ชัดเจน อยากให้ช่วยกันค้นว่าหมู่บ้านของเราตั้งแต่ปีไหน บางบ้านเป็นร้อยปี ใครเป็นผู้จัดจองที่ดินเป็นคนแรกและเข้ามาก่อตั้งเป็นหมู่บ้าน เริ่มมาตั้งแต่ปีไหน และในช่วงเวลาแต่ละปีที่ผ่านมามันเกิดอะไรขึ้นบ้าง คิดทบทวนดู บางทีอาจจะเห็นถึงปัญหาเหมือนอย่างที่คุณโอฬารพูดว่า อุทยานเชียงดาวมันเกิดขึ้นทีหลัง หมู่บ้านเกิดขึ้นมาก่อนสิ่งนี้จะชี้ให้เห็นความเกี่ยวเนื่องต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นมาก่อนไม่ว่าจะเป็นเหมืองฝาย และเมื่อเราทำได้มันจะช่วยกระตุ้นให้เราตระหนักถึงสิทธิเรามากขึ้น ถ้ามีเวลาอยากให้กลับไปลองทบทวนประวัติของหมู่บ้าน พัฒนาการต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น ว่าเริ่มปีไหนอย่างไร เราจะได้มองเห็นถึงความเปลี่ยนแปลง ผลกระทบที่มันเกิดขึ้นต่าง ๆ เป็นการกระตุ้นความคิด

การใช้ความคิดเป็นเรื่องของการฝึก ถ้าไม่ฝึกมันก็ไม่เกิดความชำนาญ เหมือนเรื่องอื่น ๆ ถ้าเราไม่ฝึกก็ไม่เกิดความชำนาญ ถ้าเราไม่ฝึกคิดเราก็จะไม่ทันคนอื่น ถ้าเขามาเสนอเรื่องนั้นเรื่องนี้ให้เราเราก็รับอย่างเดียวเพราะคิดไม่ทัน อย่างว่า ผมเคยได้ยินนายแพทย์ผู้ใหญ่ท่านหนึ่งท่านเคยเป็นอธิบดีจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เคยพูดในที่ประชุม ชื่อ ศาสตราจารย์นายแพทย์จรัส สุวรรณเวลา ท่านเคยพูดกันว่า “นักศึกษาแพทย์เดี๋ยวนี้คิดไม่เป็น” เราลองคิดว่านักเรียนระดับ ม. ปลาย ที่จะเข้าแพทย์นี้หวัะทีแล้ว พวกที่จะเข้าเรียนแพทย์

วิศวกร เกษตรกร พวกนี้ระดับหัวกะทิแล้วทำไมหมอผู้ใหญถึงได้บอกว่าคิดไม่เป็น ซึ่งบางครั้งท่านอาจไปเจอกับตัวเองในการรักษาโรคว่าทำไมหมอถึงคิดอย่างนี้ คำว่าคิดไม่เป็น มันกินความหมายหลายอย่างเช่น โรคที่ง่าย ๆ ทำไมถึงวินิจฉัยให้มันรักษายาก ทำไมทำให้การดูแลรักษายุ่งยาก มันเชื่อมโยงกันหมด ซึ่งหมอมีความรู้ ในการดูแลรักษาแต่อาจขาดความคิดหรือบางครั้งก็คิดผิด เช่น เป็นหมอรักษาคอนไซ์อาจจะคิดถึงเรื่องเงินมากกว่าการดูแลรักษาโรค เป็นการคิดที่ผิดในการแก้ไขปัญหา การคิดเป็นคือการคิดที่จะรักษาอย่างไรให้คนไข้หายจากโรค ทำประโยชน์ต่อสังคม ฉะนั้นเรื่องของกระบวนการคิดเป็นเรื่องที่จะต้องฝึกบางท่านก็อาจคิดว่านี่เป็นเวทีแรกที่ได้เข้ามาร่วมใช้ความคิดกับเขา เพราะในอดีตได้แต่นั่งฟังแล้วก็นำไปปฏิบัติไม่ได้ติดตามไม่ได้แย้งว่าที่เขาพูดมานั้นมันถูกหรือมันผิด เราควรเชื่อหรือไม่ควรเชื่อ นี่เป็นส่วนหนึ่งของ อัตตาหิ อัตตาโน นาโถ ความคิดก็เป็นส่วนหนึ่ง ถ้าเราคิดของตนเองได้คิดไม่ได้เชื่อทั้งหมดก็เป็นความคิดที่ถูกต้อง พระพุทธเจ้าสอนเราไว้แล้วเรื่องกาลามสูตร หมายความว่า อย่าให้เชื่ออย่างโน้น อย่าให้เชื่ออย่างนี้ ให้ไตร่ตรองดูเสียก่อน แล้วจึงค่อยเชื่อหรือไม่เชื่อ เป็นเรื่องจริงหรือไม่จริง และอีกส่วนหนึ่งให้ทุกกลุ่มที่มีความเห็นตรงกัน น่าจะมีการรวมกลุ่มกันศึกษาหรือแก้ไขปัญหาด้วยตนเอง ไม่ใช่ไปโยนให้คนอื่นทำ เรามีการรวมตัวกันเพื่อปกป้องสิทธิของเรา ไม่ใช่รวมตัวกันเพื่อไปเอาที่ดิน อย่างที่ดินของเราที่มีอยู่แล้วมันไม่มีเอกสารสิทธิ์ ก็เมื่อมันเป็นสิทธิของเราโดยชอบของของเราเราก็ต้องพยายามหาทางให้รัฐออกเอกสารสิทธิ์ให้เรา เรามุ่งที่จะปกป้องสิทธิของเรา อย่างเรื่องปากก็เหมือนกันชุมชนเรามีสิทธิที่จะดูแลรักษาและใช้ประโยชน์ แต่กฎหมายมาประกาศทำให้สิทธิชุมชนเราเสียไปอย่างเช่นอุทยานแห่งชาติมาประกาศทับที่ป่าของเรา ซึ่งแต่ก่อนนี้เราสามารถหาเห็ด หาหน่อได้ เรามุ่งสิ่งนี้ เรามุ่งศึกษาปัญหาเพื่อที่จะแก้ปัญหาในสิ่งที่รัฐก็ดี มาละเมิดสิทธิของเรา เราทำเพื่อปกป้องและคุ้มครองตนเอง และเราก็ในสิ่งที่เรียกร้อง และรู้ว่ารัฐ นักการเมือง ส.จ. ส.ส. อบต. มีหน้าที่อะไรเขาทำหน้าที่เหล่านั้นหรือเปล่าทำไมไม่มาดูแลรักษาในสิ่งเหล่านั้น สิ่งนี้หลังจากที่เราเรียนรู้เราก็เรียกร้อง เป็นสิทธิของเราเราไม่ได้เลือก อบต. ให้ไปรับเงินเดือนเฉย ๆ เราเลือกเพื่อมาทำงาน ทำให้ชีวิตความเป็นอยู่ของเราดีขึ้น นี่เป็นสิทธิของเรา สิทธิจะขอดูว่าโฉนดในหมู่บ้านของเราให้เท่าไรกันแน่ ใช้เงินกันอย่างไรเท่าไร สปก. กำหนดเป็นอย่างไร บริษัทรับการประมูลไปเปิดของแล้วบริษัทนั้นได้เพราะเหตุใด เรามีสิทธิที่จะถามสิ่งเหล่านี้ได้ ประชาคมหมู่บ้านส่งเข้าไปแล้วก็ไม่น่าบอกกับเราว่าเขามีการประมูลกันกับบริษัท บริษัทนั้นได้เพราะเหตุผลอะไร นี่ก็เป็นสิทธิส่วนหนึ่งสิทธิอันพึงมีพึงได้ของเรา ปกป้องรักษาไว้ทั้งสิทธิส่วนตัวของเราและของชุมชน ต่อจากเวทีนี้จะเป็นแกนนำตำบลตำบลละ 2 ท่าน ที่นำมาคุยกันวันนี้ปัญหาต่างๆพยายามทำให้ชัดเจนว่ามีหมู่บ้านไหนจะทำอะไรอย่างไรแล้วก็มาจัดประชุมร่วมของเวียงแหงรวมกันเมืองคองก็เป็น 4 ตำบล รวม 8 ท่าน มาปรึกษาหารือหรือทำความคิดของท่านให้มันชัดเจนขึ้น อันไหนไม่ชัดเจนก็จะลงพื้นที่ไปนั่งพูดคุยกันเพื่อให้ได้ปัญหาที่ชัดเจนเพื่อที่เวลาจะแก้ไขปัญหาให้ตรงกับความต้องการของชาวบ้านนั้นจะมีวิธีการอย่างไร ขั้นตอน

สรุปประเด็นปัญหาที่ได้จากการจัดเวที

1. ปัญหาการตัดไม้ทำลายป่าบริเวณป่าต้นน้ำลำธาร
2. ปัญหาที่ทำกินอยู่ในเขตป่าอนุรักษ์ เขตอุทยาน
3. ปัญหาที่ทำกินไม่มีเอกสารสิทธิ์
4. ปัญหาดินเสื่อมโทรมและที่ทำดินไม่เพียงพอในการทำการเกษตร
5. ปัญหาหนี้ที่ใช้ในการทำการเกษตรไม่เพียงพอ
6. ปัญหาราคาพืชผลผลิตตกต่ำ และไม่มีตลาดรองรับที่แน่นอน
7. ปัญหาประชาชนขาดความรู้ความเข้าใจในเรื่องการใช้ทรัพยากรอย่างถูกต้อง

แนวทางเสนอแนวทางแก้ไข

1. ควรมีการจัดตั้งป่าชุมชนเพื่อให้ชาวบ้านได้เข้ามามีส่วนร่วมในการดูแลรักษาป่า
2. ควรจัดเวทีระดมความคิดเห็น เพื่อค้นหาสาเหตุของปัญหาต่าง ๆ จัดเก็บไว้เป็นข้อมูล แลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ร่วมกัน
3. รัฐบาลควรหาวิธีการประกันราคาพืชผลทางการเกษตรและจัดหาตลาดเพื่อรองรับผลผลิตที่แน่นอน
4. รัฐบาลควรออกเอกสารสิทธิ์ที่ทำกินให้ถูกต้องตามกฎหมาย

ปิดเวทีเวลา 16.00 น.

นายธรรณิธิ วุฒิชัยบุญญา
ผู้บันทึกการประชุม

การทำอะไรเป็นขั้นเป็นตอนโดยลำดับ วันที่ 15 นี้จะมีความชัดเจนขึ้น จะมีการจัดเวทีประชุมชนเป็นอย่างไร ชัดเจนขึ้นจะมีวิทยากรมาจากจังหวัดเป็นผู้มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องป่าชุมชน การจะทำอะไรก็ตามเพื่อให้รู้ดีนั้นสุดท้ายก็ต้องลงมือปฏิบัติ ตอนนี้เราอาจจะคิดเอาเองแต่ของจริงจะอยู่ที่การลงมือปฏิบัติ ความคิดอะไรก็ตามที่นำไปปฏิบัติแล้วได้ผลนั้นก็คือความคิดที่ถูกต้อง เป็นความคิดที่ใช้ประโยชน์ ความคิดที่นำไปสู่การปฏิบัติไม่ได้ก็คือความคิดที่ไม่ได้ใช้ประโยชน์ การปฏิบัติจะนำไปสู่การเรียนรู้ในสิ่งต่าง ๆ มากขึ้น โครงการนี้ถ้าเราคิดจะทำเรื่องป่าชุมชนเราก็ต้องลงมือปฏิบัติเรื่องป่าชุมชน ลงมือทำเรื่องป่าชุมชนท่านไปเจอปัญหาเช่น มีคนถามว่าไปขอป่าไม่มา ป่าไม่ขอให้เรากันเขตป่าหรือเปล่า เราก็ต้องลองคุยกับเขาดูก่อน บางคนอาจจะพูดง่ายบางคนก็พูดยาก ท่านก็ต้องลองไปคุยกับเขาดูก่อนอย่าง ฟังท้อแท้มันก็ต้องมีปัญหาเกิดขึ้นบ้าง เมื่อมีปัญหาในพื้นที่อำเภอเวียงแหงเจ้าหน้าที่ป่าไม้มีปัญหาเราก็เชิญเจ้าหน้าที่ป่าไม้จากจังหวัดมานั่งร่วมพูดคุยจัดเวที เพื่อให้เจ้าหน้าที่ในพื้นที่ได้เข้าใจบทบาทหน้าที่ที่ถูกต้อง และทำในสิ่งนั้นเป็นการเสริมให้ท่านสามารถทำงานในส่วนนั้นได้ ไม่ได้ไปทะเลาะเมื่อมีปัญหาเราก็ไปปรึกษาหารือ หาวิธีแก้ไขเป็นขั้นเป็นตอน

เดี๋ยวนี้กองทุนต่างๆ เขามุ่งให้ชาวบ้านรวมตัวกันเป็นกลุ่มเป็นก้อนให้เข้มแข็ง เดี่ยวนี้ไม่ว่าจะไปติดต่อทำอะไรเขาก็ให้มีการรวมกลุ่มกันก่อน เขาถึงจะให้เงินมาทำอย่างเช่น โครงการต่อต้านยาเสพติด เป็นต้น

ประเด็นปัญหา

ผู้ร่วมเวทีซักถามปัญหา

1. ดันน้ำอยู่ในเขตของอำเภอเชียงดาวและมีการตัดไม้ทำลายป่า ทำให้น้ำในแม่น้ำนั้นแห้งแล้งและมีวิธีการแก้ไขอย่างไร และอยากให้หมู่บ้านแกนน้อยเข้าร่วมโครงการเพื่อแก้ไขปัญหาพร้อมกันจะทำอย่างไร

2. เขตป่าอุทยานทับที่ทำกิน ที่อยู่อาศัย จะหาวิธีแก้ไขอย่างไรและเมื่อไร จะขอย้ายเขตอุทยานออกจากพื้นที่ของชาวบ้านได้ไหม

3. เมื่อสร้างป่าชุมชนแล้ว จะมีหน่วยงานเข้ามาสนับสนุนไหม และหน่วยงานอะไร

ตอบประเด็นปัญหา

1. ที่ว่าดันน้ำอยู่ในเขตบ้านแกนน้อยนั้น บ้านแกนน้อยได้เข้าอยู่ในโครงการของกลุ่มน้ำแม่ปิงตอนบนของเชียงดาว ซึ่งการทำงานเป็นการทำงานที่ข้ามเขตตั้งนั้นทางเราพยายามจะประสานให้มีการพูดคุยกัน อย่างถ้ามีการทำงานที่เชียงดาวก็จะมีเชิญทางแกนน้อยมาพูดคุยด้วย เพื่อร่วมแก้ไขปัญหา นำมาร่วมพูดคุยกันเพื่อหาทางแก้ไขปัญหาต่อไป

2. เขตป่าอุทยานทับที่ทำกิน เป็นปัญหาระดับชาติที่มีทุกพื้นที่ และได้รับผลกระทบเหมือนกันหมดยังอยู่ในระหว่างการขับเคลื่อนเพื่อแก้ไขปัญหา ไม่ให้เขามาจับ เราสามารถทำกันได้

3. โครงการที่เราทำอยู่มีส่วนหนึ่งมาช่วย และพอช. มีส่วนหนึ่งที่สนับสนุน

น้ำ ทำให้การจัดการน้ำมันเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมมีระบบเหมืองฝายชาวบ้านสามารถจัดการน้ำได้โดยสะดวก แต่ที่นี้พอมีเรื่องเขื่อนกันน้ำ เขาเรียกว่าน้ำเวลา ก็คือมีการเปิดปิดน้ำตามเวลาที่เขากำหนด ก็สร้างปัญหาในการใช้น้ำส่วนหนึ่ง ไม่เหมือนในอดีตที่เราเคยทำที่เรา มีระบบเหมืองฝายมีแก้มฝายดูแล ชาวบ้านจัดการปัญหาเรื่องน้ำมีไม่มาก แต่พอมีคลองชลประทานปัญหาเรื่องน้ำเกิดขึ้นมีการแย่งชิงน้ำกันขึ้น เขาก็ศึกษาเรื่องนี้รวมไปถึงปัญหาอื่นๆ เช่น จะมีการออกกฎหมายน้ำ มีการจัดเก็บค่าน้ำ เป็นเรื่องที่ต้องศึกษาทั้งสิ้น เรื่องเหล่านี้ เป็นเรื่องของภาคเหนือตอนล่างที่ต้องศึกษา ทางภาคอีสานก็มีปัญหาคล้าย ๆ กันเช่น เรื่องแร่ เขาก็มีปัญหาไม่ใช่แรกลิกไนต์แต่เป็นแร่โปรแตส ซึ่งนำมาเป็นส่วนสำคัญในการทำปุ๋ย ทางภาคใต้ก็มีหลายจังหวัดเข้ามาเกี่ยวข้อง

โครงการสิทธิชุมชนศึกษาทำอยู่ทั่วประเทศทั้งภาคเหนือภาคอีสานและภาคใต้ ภาคเหนือมี 2 ส่วน คือส่วนของเราเกี่ยวข้องกับ ดิน น้ำ ป่า ระบบการเกษตร และองค์กรชุมชน ซึ่งโครงการนี้มีความเป็นมาเป็นโครงการที่สืบเนื่องมาจากของ ศาสตราจารย์เสน่ห์ จามริก เคยเป็นรองอธิการบดีมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เคยเป็นอาจารย์สอนรัฐศาสตร์ เป็นผู้ที่สนใจศึกษาในเรื่องสิทธิมนุษยชนมาไม่น้อยกว่า 30 ปี และท่านก็เป็นผู้ที่สนใจเรื่องป่าชุมชนทำให้เข้าใจและสนใจการตื่นตัวของเรื่องป่าชุมชนเป็น 10 กว่าปี หลังจากศึกษาไประยะหนึ่งท่านก็เห็นว่าการพัฒนาประเทศทำให้ส่งผลกระทบต่อเรื่องสิทธิมนุษยชนทำให้เกิดการละเมิดสิทธิ ทำให้วิถีชีวิตของชาวบ้านเดือดร้อนแต่ในขณะเดียวกันมีหลายพื้นที่ที่พยายามรักษาทรัพยากรธรรมชาติต่าง ๆ อยู่ ที่มีผลกระทบวิถีชีวิตชาวบ้านท่านก็มองเห็นว่าถ้าจะทำโครงการต่อเนื่องก็ต้องหางบประมาณมาให้กับชาวบ้าน สนับสนุนให้สนใจศึกษาเรียนรู้จึงเป็นที่มาของโครงการนี้ โดยได้รับเงินสนับสนุนจาก สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) เพื่อให้จัดเวทีต่าง ๆ ขึ้นมาในแต่ละพื้นที่ เวทีนี้ก็จะมีการขึ้นตอนโดยลำดับซึ่งหลายท่านก็คงจะเคยผ่านมาหลายเวที เวทีนี้เป็นเวทีระดับตำบล จัดเพื่อค้นหาว่ามีใครบ้างที่สนใจจะศึกษาปัญหาต่าง ๆ และเราก็เริ่มต้นว่าในพื้นที่ตำบลเมืองแหงมีปัญหาอะไรบ้าง ที่เกี่ยวข้องกับดิน น้ำ ป่า ระบบการเกษตรหรือองค์กรชุมชน เมื่อค้นหาปัญหาเจอแล้วก็ต้องดูต่อไปว่ามีคนที่สนใจอยากจะแก้ไขปัญหาไหม เราจึงจะเริ่มขบวนการเรียนรู้กลุ่มที่เกิดขึ้น เพื่อมุ่งทำให้เกิดความเข้าใจในปัญหาต่างๆ เกิดการเรียนรู้กันไปแล้วก็เกิดปัญหาหรือความรู้ความเข้าใจ เราถือหลักว่าโครงการนี้จะแก้ไขปัญหให้ได้ดีที่สุดต้องให้เกิดปัญญารึ้น ทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจขึ้น และหลักการใหญ่อีกอันหนึ่งจะต้องถือหลัก อัตตาหิ อัตตาโน นาโถ ตามหลักพุทธศาสนา เพราะแต่ก่อนนี้เวลามีปัญหาเกิดขึ้น เราก็มักโยนให้คนอื่นช่วยคิดช่วยแก้ กลไกของรัฐเป็นผู้นำไปแก้โดยที่เราไม่ได้เรียนรู้เสียก่อนว่าปัญหานั้นมันมีสาเหตุมาจากอะไร จริง ๆ แล้วควรจะแก้ไปในทางไหนมันถึงจะสอดคล้องกับความต้องการของเรา ถึงจะแก้ปัญหาก็ได้แท้จริง เราก็ต้องเชื่อมั่นในภูมิปัญญาในจารีตประเพณีในวัฒนธรรมความรู้ดั้งเดิมที่เรามีอยู่เป็นส่วนประกอบ และเสริมไปด้วยความรู้ใหม่ ๆ ในเรื่องสิทธิทางกฎหมายตามรัฐธรรมนูญ ไม่ว่าจะเป็นสิทธิมนุษยชนหรือสิทธิชุมชน ทำ

ความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องนี้เบื้องต้นอาจจะเข้าใจยากแต่ต่อไปถ้าเราขับเคลื่อนหรือเราทำไปบนพื้นฐานของการปฏิบัติก็จะเข้าใจมากขึ้น ตัวอย่างเช่น เราอยากทำเรื่องป่าชุมชน เราก็ต้องถามต่อมาว่าในพื้นที่อยากจะทำเรื่องป่าชุมชนมันก็ต้องมีตัวแทนในหมู่บ้านที่จะไปดำเนินการในเรื่องอย่างนี้ รวมตัวกันไปดำเนินการเพื่อจัดตั้งป่าชุมชน เราจะจัดตั้งป่าชุมชนเราก็ต้องมีความรู้ความเข้าใจเสียก่อนว่าจะต้องมีขั้นตอนในการดำเนินการอย่างไร มีส่วนสำคัญกี่ขั้นตอน การดำเนินการแล้วเราจะเจอปัญหาอะไรบ้าง เช่น บางพื้นที่เจ้าหน้าที่ป่าไม้ เจ้าหน้าที่อุทยานก็อาจจะให้ความร่วมมือเพราะว่าป่าชุมชนส่วนใหญ่อยู่ในเขตของป่าอุทยาน บางพื้นที่เจ้าหน้าที่อาจจะไม่ให้ความร่วมมือก็เกิดปัญหา ถ้าเรามีปัญหาเราก็จะรู้ว่าเราจะทำอย่างไรเพื่อให้เจ้าหน้าที่เขาให้ความร่วมมือ บางพื้นที่เขาก็อ้างกฎหมายเพียงอย่างเดียว กำหนดอุทยานเราเข้าไปอยู่ในอุทยานไม่ได้เลย เราก็จำเป็นจะต้องรู้เรื่องกฎหมายชุมชนสิทธิชุมชนตามมาตรา 46 เราก็ใช้ข้ออ้างเหล่านี้เข้าไปเกี่ยวข้อง เพราะว่าตอนนี้ พ.ร.บ. ป่าชุมชนยังไม่ออกมา อยู่ในระหว่างของขั้นตอนแต่ไปติดขัดที่ สว. ซึ่ง สว. มีความเห็นว่าจะไม่ควรจัดตั้งป่าชุมชนในเขตป่าอนุรักษ์ อันนี้ถ้าห้ามไม่ให้ตั้งเขตป่าชุมชนในเขตป่าอนุรักษ์ก็จะสร้างป่าชุมชนไม่ได้แล้วกรณีนี้ถ้าชาวบ้านยอมไม่ต่อสู้สิทธิไม่ตระหนักถึงสิทธิชุมชน สิทธิของตนอะไรจะเกิดขึ้น ป่าชุมชนจะเกิดได้ไหม ก็เกิดไม่ได้ถ้าให้กฎหมายบอกอย่างนั้น ดังนั้นถ้าให้เราเรียนรู้เราเข้าใจก็อยู่ที่ชาวบ้าน ถ้าชาวบ้านรวมตัวกันต่อสู้ บอกว่ากฎหมายที่ผ่านที่ ส.ส. มวลแล้วสร้างได้พอไปถึง สว. บอกว่าสร้างไม่ได้ และถ้าชาวบ้านยอมก็ถูกมัดมือชกก็สร้างป่าชุมชนในเขตป่าอนุรักษ์ไม่ได้ แต่ถ้าชาวบ้านรวมตัวกันศึกษาทำความเข้าใจแล้วก็สามารถจะทำให้เกิดป่าชุมชนในเขตป่าอนุรักษ์ได้ อย่างถูกต้องตามกฎหมายแต่ก็ไม่ต้องไปกังวลตัวกฎหมายใน พ.ร.บ. ป่าชุมชนที่ยังไม่ออกมา เพราะไม่มีสาระสำคัญอะไรมากนักแต่มันมีนโยบายอีกอย่างหนึ่งที่จะทำให้เกิดป่าชุมชน มีปัญหาคือส่วนใหญ่ไม่เข้าใจกันอย่างแท้จริง ว่าป่าชุมชนมันคืออะไร อย่าง สว. เข้าใจผิดคิดว่าเมื่อเป็นป่าชุมชนแล้วชาวบ้านมีสิทธิที่จะไปตัดไม้ทำลายป่าได้ แท้จริงแล้วป่าชุมชนก็คือป่าอนุรักษ์อย่างหนึ่งคือชาวบ้านอนุรักษ์ไว้ใช้ประโยชน์ สามารถเข้าไปหาเห็ดหาหน่อหาพืชหาอะไรที่นำใช้ประโยชน์ได้ ในบางพื้นที่ที่มีป่าไม้มากก็อาจจะมีการศึกษาชุมชนให้สามารถตัดไม้มาสร้างบ้านได้ ที่ไม่ใช่เป็นการซื้อขายแต่ต้องมีกฎกติกาเป็นข้อกำหนด สิ่งนี้เป็นเรื่องที่เราจะต้องเรียนรู้เพื่อให้เกิดความเข้าใจ ปัญหาส่วนใหญ่ก็คือเราไม่เข้าใจคำว่า " สิทธิ " มันครอบคลุมเพียงใดถ้าให้อธิบายจริง ๆ แล้วเป็นเรื่องยาก แต่อะไรก็ตามที่เข้ามากระทบกับวิถีชีวิตของเราถือว่าเป็นการละเมิดสิทธิ ตัวอย่างเช่น แต่ก่อนนี้ป่ายังไม่ประกาศเป็นเขตอุทยานทับเราสามารถที่จะเข้าไปหาเห็ดหาหน่อมากินได้ ตั้งแต่รุ่นปู่ ย่า ตา ทวด วันดีคืนดีอุทยานไปประกาศเขตทับเราก็ไม่สามารถที่จะไปหากินได้ตามปกติ เพราะว่าผิดกฎหมาย ซึ่งถือว่าวิถีชีวิตของเราอยู่ดี ๆ มีคนอื่นทำให้มันเปลี่ยนไปถือว่าเป็นการละเมิดสิทธิทำให้สิทธิของเราเปลี่ยนแปลง

คำว่าสิทธิชุมชน ทางเหนืออธิบายอย่างอื่นนี้เข้าใจได้ยาก ถ้ามองในแง่ของสิทธิชุมชนก็มองในแง่ของเรื่องหน้าหมู่บ้าน ถ้ามองในแง่หน้าหมู่บ้านก็จะเข้าใจง่ายขึ้น ตัวอย่างเช่น ป่าอยู่ในเขตพื้นที่ของหมู่บ้านเรา แล้วเราจะไปใช้ประโยชน์ตามว่าแล้วเราเป็นเจ้าของหรือเปล่า เราไม่ได้เป็นเจ้าของแต่ชุมชนสามารถเข้าไปใช้ประโยชน์ร่วมกันได้ อันนี้เป็นสิทธิชุมชนหรือสิทธิหน้าหมู่บ้าน แล้วถ้าตามหลักจริง ๆ เราก็ใช้สิทธิชุมชนมาตั้งแต่ดั้งเดิมเช่น ร่วมกันดูแลป่าต้นน้ำไม่ให้ใครเข้าไปละเมิด เราทำมาตั้งแต่ดั้งเดิมชาวพื้นที่ก็มีการเลี้ยงผีต้นน้ำ หรืออื่น ๆ เพื่อเสริมสร้างจารีตประเพณี ทำให้เกิดความเชื่อเข้ามาเกี่ยวข้องเพื่อไม่ให้ใครก็ตามกล้าเข้าไปละเมิดพื้นที่ป่าตรงนั้น เพราะว่ารู้นั่นคือแหล่งต้นน้ำถ้าเราเข้าไปรบกวน จะทำให้เกิดผลกระทบต่อน้ำสิ่งนี้เป็นความรู้ดั้งเดิมที่เรามีมา ซึ่งในโครงการของเราเราต้องการจะฟื้นฟูสิ่งเหล่านี้ความรู้เก่า ๆ เหล่านี้กลับมา เพื่อให้วิถีชีวิตของเรากลับมาเป็นปกติสุขเพราะถ้าเราปล่อยให้กระแสนอกเข้ามาชักนำเราไปตลอด โดยที่เราไม่หวงแหนภูมิปัญญาท้องถิ่น จารีตประเพณี ทรัพยากรธรรมชาติ วิถีชีวิตของเราโดยเฉพาะอย่างยิ่งคือ ชาวบ้านทั่วไปที่ไม่ใช้คนร่ำคนรวยก็จะได้รับผลกระทบ ตัวอย่างเช่น สิทธิชุมชนทำให้เกิดป่าชุมชนอย่างแท้จริง น้อยคนส่วนใหญ่นึกถึงได้อาศัยป่าเป็นแหล่งของอาหาร เป็นยาได้ ก็จะทำให้เราสามารถลดรายจ่ายส่วนหนึ่งได้ไม่ต้องไปซื้อกันเสียทุกอย่าง สิ่งนี้เป็นการช่วยเศรษฐกิจทางอ้อม เกิดความมั่นคง เขาบอกว่าที่รัฐบาลพยายามให้เงินกองทุนหมู่บ้านละ 1 ล้านบาท ถามว่ากองทุนหมู่บ้านแก้ปัญหาอย่างนี้ได้หรือเปล่า มันก็แก้ได้บ้างแต่ก็แก้ไม่ได้จริง แต่ถ้าสมมุติเราทำให้เกิดป่าชุมชนทุกหมู่บ้านเป็นป่าที่อุดมสมบูรณ์สิ่งไหนจะดีกว่ากัน ป่าชุมชนจะดีกว่า เพราะคนที่ขยันหมั่นเพียรก็สามารถเข้าไปหาเห็ดหาหน่อมากินได้ จะมีประโยชน์มากกว่าสามารถแก้ปัญหาได้ดีกว่า ถ้าให้เราไปถามชาวบ้านว่าเงินกองทุนหมู่บ้านละล้านพอไหม ไม่พอหรอก เพราะหนี้ ธกส. นั้นนอกระบบบ้างเบ็ดเสร็จแล้วถ้าสำรวจกันจริงๆ มีบ้านไหนไม่ต่ำกว่า 20 ล้านบาท หมู่บ้านใหญ่ๆ ไม่ต่ำกว่า 20 ล้านบาทบางครัวเรือนก็มีหนี้ถึง 20,000 - 300,000 บาท แล้ว ลองคุณเข้าไปเฉพาะหนี้ในระบบและถ้ารวมหนี้นอกระบบมีอีกเท่าไร เพราะฉะนั้นถ้าจะเอาเงินมาแก้ปัญหามันแก้ไม่ได้ น่าจะเอาเงินไปแก้ทางด้านอื่น ทางด้านทรัพยากรหรืออย่างอื่น ๆ ดีกว่า เช่น แต่ก่อนชาวบ้านไม่เดือดร้อนในการไปหา กุ้ง หอย ปู ปลา ในแม่น้ำ ทางเรียงแห่งนี้ผมไม่ทราบ แต่ถ้าไปทางเชียงดาวคนอายุ 40 - 50 ปี เขาจะบอกว่าก่อนนี้สบายแค่ตั้งน้ำร้อนลงไปจิบปลาในแม่น้ำเดียวเดียวก็ได้อาหาร 1 มื้อแล้ว แต่ตอนนี้ไปหาทั้งวันก็ยังไม่ได้อาหาร 1 มื้อเลย นี่คือน้ำที่ที่เกิดขึ้นในชุมชนไม่ได้ร่วมกันดูแลรักษา แต่ถ้าต่อไปนี้ถ้าไปเชียงดาวก็ลองไปดูที่วัดอินทร์ ล่องไปถึงแก่งปันเต้ามี 10 กว่าหมู่บ้าน ทางโครงการลุ่มน้ำแม่ปิงตอนบนก็สนับสนุนเรื่องกระสอบกับค่าแรงให้ชาวบ้านไปตอกหลัก วางกระสอบทอดน้ำเพื่อเป็นวังปลาแล้วก็ไปขอพันธุ์ปลาจากกรมประมง เราหวังว่าในอีก 3 ปีข้างหน้าปลาแม่น้ำจะฟื้นคืนมาโดยแต่ละหมู่บ้านจะมีกฎกติกาตนเองก็ต้องทำทุกหมู่บ้านเพื่อให้เกิดการอนุรักษ์ร่วมกันในระยะเวลา 3 - 5 ปี เรื่องนี้เป็นเรื่องของสิทธิชุมชนคือชุมชนไหนเขาดำเนินการเขาก็มีกติกาของ

เขาทุกคนก็ปฏิบัติตาม ซึ่งกฎกติกาไม่ใช่กฎหมายแต่เป็นกฎที่ชุมชนยอมรับกันเองเพื่อที่จะฟื้นความอุดมสมบูรณ์ของสายน้ำเป็นต้น และที่เราดำเนินการอย่างนี้เริ่มตั้งแต่มีการค้นหาคนนำมาพบปะพูดคุยกัน มีปัญหาอะไรบ้าง มีใครที่สนใจปัญหาไหน แล้วก็รวมกลุ่มศึกษาปัญหานั้นจนเกิดความรู้ความเข้าใจแล้วก็ลงมือปฏิบัติ เรื่องป่าชุมชนนี้เป็นเรื่องที่เป็นรูปธรรมดี เราสนใจเรื่องป่าชุมชนสุดท้ายเราก็ต้องทำเรื่องป่าชุมชนก็ไปเดินติดป้าย ก็เกิดป่าชุมชนมันไม่ใช่แค่นั้นก็จะต้องไปคุยกันเจ้าหน้าที่ป่าไม้เพื่อให้เกิดความร่วมมือ พอติดป้ายแล้วชาวบ้านทุกคนก็เชื่อ บางคนก็ไม่เชื่อก็มี ดังนั้นเราต้องสร้างความรู้ความเข้าใจให้ชาวบ้านในหมู่บ้านมีความรู้ความเข้าใจที่ตรงกัน เห็นดีเห็นงามไปด้วยกัน ก็จะเกิดความร่วมมือสิ่งเหล่านี้ไม่ใช่ทำแค่ 2 - 3 เดือนก็เห็นผล มันต้องค่อย ๆ ปลูกจิตสำนึก ต้องค่อย ๆ ทำให้เห็นความสำคัญแล้วก่อให้เกิดความร่วมมือ ต้องใช้เวลายาวนาน 3 - 5 ปี มันถึงจะเห็นผล ซึ่งสิ่งเหล่านี้มันต้องอาศัยความรู้ความเข้าใจความอดทนและก็ต้องอาศัยงบประมาณมาประกอบด้วยตามความจำเป็น ในขณะที่เราทำอาจจะพบปัญหาบางพื้นที่ก็แก้ปัญหาก็ได้ ซึ่งเราก็ต้องตั้งกลุ่มการเรียนรู้ ก็จะมีคนมาให้ความรู้ความเข้าใจในเรื่องตัวบทกฎหมายหรือเรื่องอื่น ๆ ที่เขามีประสบการณ์มาก่อนเรา เช่น ทางอำเภอเชียงดาวมี 54 ป่า แต่ก็ไม่ได้เข้มแข็งไปเสียทุกป่า ในเวลา 3 - 5 ปีที่ผ่านมาความเข้มแข็งมีไม่เท่ากันแต่เราก็ต้องจัดเครือข่ายป่าชุมชน โดยมีกรรมการเครือข่ายในแต่ละป่ามาประชุมปรึกษาหารือร่วมกัน แลกเปลี่ยนความรู้ ว่าป่านั้นมีปัญหาอย่างนั้นป่านี้มีปัญหาอย่างนี้ เราจะมาร่วมกันหาแนวทางแก้ไขปัญหายังไรมาเรียนรู้ถ่ายทอดผู้นำป่าชุมชนในแต่ละพื้นที่ก็จะเกิดการเรียนรู้การเข้าใจเกิดขึ้น สิ่งนี้ก็คือแนวทางของโครงการของเรา โดยสรุปก็คือว่า โครงการสิทธิชุมชนศึกษาเป็นโครงการวิจัยเชิงปฏิบัติการ เชิงปฏิบัติการหมายความว่าเอาชาวบ้านที่มีปัญหาหรือศัพท์ทางวิชาการก็หมายความว่าผู้มีส่วนได้เสียอย่างเช่น คนที่เกี่ยวข้องจะไปใช้ประโยชน์จากป่าชุมชน นั่นก็คือผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องหรือส่วนได้ส่วนเสียในป่าชุมชนก็มาร่วมกันจัดกลุ่มศึกษาปัญหาต่าง ๆ แล้วก็ลงมือปฏิบัติ ปฏิบัติแล้วพบปัญหาอะไรเราก็แก้ไขแล้วสรุป ลงมือปฏิบัติต่อไปว่าจะเป็นปัญหาเรื่องป่าชุมชน ปัญหาที่ดิน ปัญหาการจัดการน้ำ เรื่องเหมืองฝายและอื่นๆ ลงมือปฏิบัติแก้ไขเสร็จก็เอาไปปฏิบัติต่อ ความรู้ความเข้าใจก็สามารถจะแก้ไขปัญหาในท้องถิ่นได้

โดยหวังว่าโครงการนี้จากกลุ่มย่อย ๆ จะเกิดการรวมตัวกันในระดับจากหมู่บ้านก็เป็นตำบลจากตำบลก็มาเป็นอำเภอจากอำเภอก็ไปเป็นลุ่มน้ำ ก็จะผนึกกำลังกันเป็นเครือข่ายใหญ่ เครือข่ายเหล่านี้ก็จะไปเชื่อมร้อยกับอำเภออื่น เช่น ผนึกกำลังระหว่างเวียงแหง เชียงดาว พร้าว เพราะปัญหาต่างๆ นั้นมันมีหลายระดับ เช่นปัญหาที่ดินที่พวกท่านกำลังเผชิญแก้ปัญหาในหมู่บ้านได้ไหม อย่างต้องการเอกสารสิทธิ ป่าไม้ประกาศทับที่ทำกิน มันแก้ไม่ได้แต่เราต้องทำความเข้าใจในระดับย่อยแล้วมารวมตัวกันในระดับตำบล มาผนึกกำลังร่วมกันแล้วสุดท้ายต้องมาขับเคลื่อนระดับประเทศ ที่จะทำให้เกิดการยกเลิกกฎหมายและยกเลิกเขตบางเขตหรือการยกกว้าง พ.ร.บ. ป่าชุมชนก็เช่นเดียวกัน ป่าชุมชนมีมาก่อนนานแล้วในแต่ละพื้นที่

ที่พอภายหลังฟังมาเปลี่ยนเป็นป่าชุมชน เพื่อให้กฎหมายรองรับซึ่งไม่ใช่อยู่ ๆ บอกว่ามีแล้วทำไปรัฐบาลไม่เอาด้วย มันก็ต้องมีการผึกกำลังกันต่อไปก็มีการเข้ารายชื่อ 50,000 ชื่อ เพื่อให้ออกกฎหมายตามที่ชาวบ้านต้องการ เพื่อให้เป็นป่าชุมชนที่ถูกต้องตามกฎหมายกว่าจะผ่านไปได้เป็นเวลานาน 10 ปี เมื่อเราทำการขับเคลื่อนถ้าเราท้อลู่หลานเราก็ไม่ได้ป่าชุมชนและถ้าเราทำเฉพาะคนเวียงแหงเราก็ไม่ได้ป่าชุมชน มันก็ต้องมีการผึกกำลังร่วมกันขับเคลื่อนมาจนจะทะลุปรุโปร่งก็ดันไปติดไฟแดงเสีย เราก็ต้องขับเคลื่อนกันต่อไปในเรื่องไม่สามารถสร้างป่าชุมชนในเขตป่าอนุรักษ์ได้ ปัญหาต่าง ๆ นั้นมีหลายระดับบางปัญหาก็แก้ในพื้นที่ได้บางปัญหาก็ใหญ่ขึ้น ปัญหาที่ใหญ่ขึ้นก็ต้องใช้พลังคนมากขึ้น แต่ว่าเราจะใช้พลังขับเคลื่อนไปด้วยปัญญาการก่อกอบเป็นทางสุดท้าย แต่ว่าการขับเคลื่อนโดยการทำความเข้าใจเสนอเอกสาร เจริญร่วมกับเจ้าหน้าที่ อย่างทุกวันนี้ชาวบ้านเจรจากับเจ้าหน้าที่ค่อนข้างมีปัญหาเพราะมันต่างระดับกัน ชาวบ้านโดยลำพังไปเจรจากับเจ้าหน้าที่เรา นั่งเขยิบใครสูงกว่ากัน เจริญกันไม่รู้เรื่อง เราก็ต้องหาวิธีให้การนั่งคุยกันให้ได้ และนั่งนาน ๆ ได้ ดังนั้นเราก็ต้องมีความรู้ไปคุยกับเขา สิ่งนี้เราก็ต้องทำให้เกิดปัญญา เกิดข้อมูลข่าวสารเกิดความรู้ต่าง ๆ ที่จะไปเป็นเนื้อหาสาระไปเจรจากับเขาได้สิ่งนี้เป็นเจตนาหลัก และอีกอย่างหนึ่ง คือโครงการนี้ต้องการจะเปลี่ยนความคิดใหม่ ความคิดวิธีคิดเดิมแบบชาวบ้านในท้องถิ่นคิดแบบมีปัญหาแล้วโยนปัญหาไปแล้วก็รอรับ ทำให้ไม่เกิดปัญญาเลยเกิดเข้าไปสู่วังวนอุปถัมภ์ ระบบอุปถัมภ์นี้ก็เข้าใจง่ายเพียงนิดเดียว ถ้าท่านเลี้ยงลูกท่านโดยการอุ้มชูกระเด่งอยู่ตลอดเวลา ลูกท่านเดินไวไหมไม่มีทางเดินได้ เป็นง่อย เราก็ต้องมีการพัฒนาส่วนหนึ่งระดับประคองตอนต้น แต่สุดท้ายลูกต้องหัดเดินเอง เลี้ยงตัวเองเป็น คนที่เลี้ยงตัวเองไม่เป็นก็ลูกคนที่รวยมาก ๆ เลี้ยงดูตัวเองไม่เป็นมันก็ขาดประสบการณ์ดี ๆ ในการคิดแก้ปัญหา ที่เห็นกันง่าย ๆ ก็คือ ท่านส่งลูกส่งหลานเรียนมหาวิทยาลัยพอจบมาแล้วไม่มีงานทำ ท่านก็ต้องประคับประคองเลี้ยงดูต่อไป เพราะสอนแบบไม่ให้ช่วยตนเองในวิถีชีวิตประจำวันก็ต้องกระเด่งกันต่อไป เป็นต้น เป็นระบบอุปถัมภ์ที่ไม่ดีเพราะฉะนั้นเราจะคิดแก้ปัญหาส่วนหนึ่งเราก็ต้องคิดแก้ปัญหาเป็นเบื้องต้น อะไรที่มันเกินกำลังเราก็จะยื่นให้เขาช่วยเหลือหรือให้ราชการเข้ามาแก้ไข อย่างระบบน้ำและเหมืองฝายชาวบ้านทำได้ แต่ตอนหลังชาวบ้านเบื่อหน่ายที่ต้องไปหาหลักมาซ่อมอยู่เป็นประจำเสียแรงงานที่ต้องไปจัดหาไม้หาวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ มา ความเบื่อหน่ายก็ทำให้เกิดความคิดของโครงการเชื่อมคอนกรีตจากกรมชลประทาน เขาก็ให้มาเหมือนกันแต่เป็นเขื่อนที่เขาคิดเอง เราไม่ได้ช่วยเขาคิดบางที่มันก็ไม่สอดคล้องกับความต้องการ เช่น เขาให้เชื่อมคอนกรีตมาแล้วบ 1 แสนบาทก็พอแต่เขาบอกว่าไม่พอต้องใช้งบ 500,000 – 1,000,000 บาทถึงจะพอแบ่งกัน มันจะมีตัวแปรอื่นเข้ามาเสริม และเขื่อนนั้นก็อาจจะถูกออกแบบมาโดยไม่มีการสำรวจพื้นที่ ไม่มาดูสภาพปัญหาที่แท้จริงไม่ได้ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเกี่ยวข้อง ก็จะได้ไม่เชื่อมที่ใช้ประโยชน์ได้แท้จริง บางเขื่อนก็มีปัญหาทรายมามูลหน้าเขื่อนทำให้เกิดน้ำตื้นเขิน ไม่สามารถระบายได้สะดวกต่างกับฝายดอกหลักของชาวบ้าน สิ่งนี้ก็อยากจะบอกว่าโครงการของเราต้องการให้ชาว

เดียวถ้าแผนงานชัดเจนดูแล้วเหมาะสมเขาก็ปล่อยให้อย่างเงิน สกว. ที่เขาให้แม่แบบแม่แดง เป็นบ้านแรกที่ได้เงิน เพราะเขารวมกลุ่มกันมาดีเขาก็ได้ก่อน เขาทำกิจกรรมตามแผนเขาก็ได้เลย มันมาจากความสามัคคีของกลุ่ม เพราะฉะนั้นอะไรที่มันเกี่ยวกับกลุ่ม ถ้าถามว่าเมื่อไรจะได้เงินไม่มีทางใดแต่ถ้าเรารวมกลุ่มกันก็ครั้งก็มารวมกันทำผลงานออกมาไม่มีใครให้เรา ก่อนถ้าเราไม่ลงทุนเอง เพราะฉะนั้นในตอนนี้มีหลายหน่วยงานที่พร้อมจะให้เราไม่ว่าจะเป็นรัฐบาล ทางราชการ หน่วยงานรัฐวิสาหกิจ พร้อมทั้งจะให้เราแต่เราต้องลงมือก่อน ไม่ต้องลงอะไร มากแค่ความสามัคคีความพร้อมเพียง เราจะเบื่อเสียก่อนแต่ถ้าเรารวมกลุ่มกันแล้วเขาต้องให้ สกว. เป็นกองทุนขนาดย่อมที่สนับสนุนการวิจัย ถ้าเราทำแผนเสนอเขาไปเพื่อที่จะอนุรักษ์ป่า 2 ข้างทางที่ขึ้นดอยคำ มีกล้วยไม้ถึง 300 กว่าสายพันธุ์ เขาเทียบกับแม่อนที่มีกล้วยไม้ขึ้น 2 ข้าง ทางไปน้ำตกขาวบ้านอาศัยอยู่ตาม 2 ข้างทางให้เงินกองทุนสนับสนุนจาก สกว. ถึง 5 ล้านบาท เพื่อที่จะอนุรักษ์ป่านั้นให้มีความอุดมสมบูรณ์เป็นป่าชุมชนที่มีธรรมชาติสวยงาม งานวิจัยเป็นงานที่ทำเป็นขั้นเป็นตอน เราทำเราไม่ต้องไปคิดถึงเรื่องเหมืองแร่หรืออะไรมันไม่เกี่ยวแต่เขาบอกว่าถ้ามันจะเกิดขึ้นในชุมชนของเราจะต้องปกป้องชุมชนของเราอย่างไรให้อยู่อย่างปลอดภัย ในเรื่องของโรคภัยไข้เจ็บหรือเรื่องของลูกหลานของเราที่เป็นภาระทางสังคมที่จะเปลี่ยนพฤติกรรมไปตามกระแสเงินกระแสของธุรกิจต่างๆ ไม่มีอะไรที่เราได้มาโดยไม่ต้องลงทุน ไม่มีเงิน แม้แต่บาทเดียวที่เราจะได้มาง่าย ๆ ถ้าเราไม่ลงทุน แต่ถ้าเรารวมพลังกันสร้างกลุ่มของเราให้เข้มแข็งแล้วหน่วยงานต่าง ๆ ที่เข้ามาเกี่ยวข้องเขาก็จะเข้ามาหาเอง เราจึงต้องลงทุนไม่ใช่เงิน แต่เป็นทุนของน้ำใจและทุนของการร่วมแรงร่วมใจ

นายมังกร ชัยชนะดารา

ผมก็ขอขอบคุณอาจารย์ศิริโรจน์ที่มาพูดเสริมประเด็นสำคัญของการรวมกลุ่ม การรวมกลุ่มจะช่วยแก้ปัญหาต่าง ๆ ให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี กลุ่มต้องเข้มแข็งเงินมาทีหลัง ขอให้เกิดความเข้มแข็งของกลุ่มก่อนถ้าไปนึกถึงเงินก่อนกลุ่มจะไม่สำเร็จเลย จึงขอขอบคุณท่านอาจารย์ศิริโรจน์มากที่ให้แนวความคิดนี้ การจะทำงานมันต้องทำกลุ่มให้เข้มแข็งก่อนงานมันถึงจะสำเร็จ ท่านอาจารย์ศิริโรจน์พูดได้มีประโยชน์ต่อพวกเรามากในเรื่องของการรวมกลุ่ม ในเจตต์จำนงค์ที่จะให้มีการรวมกลุ่มสอดคล้องกับปรัชญาของโครงการสิทธิชุมชนศึกษาของเรารวมกลุ่มเพื่อจะพิทักษ์รักษาทรัพยากรธรรมชาติ เพื่อที่จะได้ใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืนชั่วลูกชั่วหลานไม่มีใครทำลายล้างได้รักษาไว้เพื่อใช้อย่างยั่งยืน

บ้านรวมตัวรวมกลุ่มกัน เพื่อที่จะดูแลและรักษาทรัพยากรธรรมชาติไว้ใช้ประโยชน์ให้มันยั่งยืน ไม่ใช่ใช้ประโยชน์เหมือนในอดีตที่ผ่านมา แล้วต่อไปก็ก่อให้เกิดการรวมตัวรวมกลุ่มกันเป็นเครือข่ายเพื่อขับเคลื่อนแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้ ถ้าทำอย่างนี้ได้สัก 3 ปีจะเกิดประชาคมลุ่มน้ำขึ้นมาตามหัวจดหมายฉบับนี้ที่แจกให้ทุกคน เขาก็บอกว่าเครือข่ายประชาคมลุ่มน้ำสิ่งนี้เป็นความหวังว่าสักวันหนึ่งคนเวียงแหง คนเชียงดาว คนพร้าวอาจจะร่วมจับมือกันแก้ไขปัญหาเรื่อง ดิน น้ำ ป่า และพื้นที่ลุ่มน้ำอื่นๆ เช่น ลุ่มน้ำแม่วงง ต่อไปเขาก็จะมีการกำหนดประชาคมการแก้ไขปัญหาเพื่อหาแนวทางแก้ไขปัญหา ผมพูดอาจไม่สมบูรณ์ถ้าท่านอยากรู้เรื่องให้ท่านลองอ่านในจดหมายข่าวเอกสารหน้า 1, 2, 4 และเรื่องที่เรารู้กันต่อไปข้างหน้าไม่ใช่วันนี้ คือเรื่องสิทธิชุมชนในรัฐธรรมนูญ 2540 ซึ่งมีหลายมาตราที่พูดถึงเรื่องสิทธิชุมชน สิทธิที่จะเป็นประโยชน์ต่อตัวท่านเองมีอยู่ในหน้า 5, 6 ก็ลองอ่านดู อ่านดูต้น ๆ อาจจะไม่ใช่ใจมากแต่อย่างน้อยก็ทำให้ท่านรู้รัฐธรรมนูญให้อะไรกับท่านบ้าง สิ่งนี้เป็นตัวปกป้องคุ้มครองสิทธิของท่าน และเกี่ยวกับเรื่องป่าชุมชนในบทความนี้ก็บอกให้ท่านทราบว่าชาวบ้านควรทำอะไรเกี่ยวกับเรื่องป่าชุมชน ในนี้มีประโยชน์ต่อท่านเองให้ท่านค่อย ๆ อ่าน ค่อย ๆ ทำความเข้าใจก็จะเกิดกระบวนการเรียนรู้ต่อตัวท่านเอง และหน้าปกจะมีวงกลมอยู่ 3 วง คือ สิทธิ ชุมชนท้องถิ่นและการจัดการทรัพยากรดิน น้ำ ป่า สิ่งนี้เป็นหัวใจของโครงการ ก็คือว่า ชุมชนท้องถิ่นจะได้เรียนรู้เรื่องสิทธินำไปจัดการกับทรัพยากรดิน น้ำ ป่าและมันมีผลกระทบซึ่งกันและกันอยู่ จะมีลูกศรต่างๆเชื่อมแต่ละวงกลมอยู่

นายโอฟาร อ่องพะ : ผู้ประสานงานลุ่มน้ำแม่ปิงตอนบน

แบ่งกลุ่มการทำงานออกเป็น 5 กลุ่ม เขียนแผนที่ของตำบลเมืองแหง

- ประกอบด้วย - แม่น้ำสายหลัก ลำห้วย
- เหมืองฝาย / อ่างเก็บน้ำ
 - เขตแนวป่า
 - สถานที่สำคัญในตำบล
 - ถนน / ซอยต่าง ๆ
 - วัด / ชุมชน / หมู่บ้าน

ช่วงตัวแทนกลุ่มนำเสนอ

ให้ตัวแทนกลุ่มทั้ง 5 กลุ่มนำเสนอแผนที่ของหมู่บ้านและตำบลของเมืองแหง

นายศิโรจน์ เตชะ

พูดถึงเรื่อง “ การรวมกลุ่มกันทำงาน ” ผมเคยไปทอดผ้าป่าที่วัดหนึ่งซึ่งอยู่ห่างไกลมาก ฐานะหรือรายได้ความเป็นอยู่เร้นแค้นมากแต่ภายใต้ความเร้นแค้นนั้นก็อยู่ด้วยความรัก คนเราเมื่อไม่มีอะไรมากมันก็อยู่ด้วยกันง่าย ๆ แต่พอมีอะไรมากขึ้นปัญหาต่างๆ มันก็เริ่มเข้ามา สิ่งที่จะทำให้แตกสลายสำหรับชุมชนนั้นก็คือ แม้แต่บ้านของเราเองถ้าตามเป็นกลุ่มกลุ่มแม่บ้านที่เขาทำแล้วประสบความสำเร็จนั้น คนที่เป็นผู้นำถ้าถามลึก ๆ เข้าไปเขาไม่อยากทำไม่อยากเป็นตัวแทนที่จะหาเงินมาเข้ากลุ่ม กลุ่มย่อยๆ กลุ่มย่อย ๆ ในหมู่บ้านที่ก่อขึ้นมาเป็นกลุ่มที่จะทำอะไรนี้เขาหาเงินสนับสนุนจากอบต.ก็ดี เขามั่นใจว่าจะไรก็ตามที่เกิดขึ้นมาเป็นกลุ่มนี้มันเป็นหน้าตาของชุมชน กลุ่มจะต้องสอดคล้องกันทำเป็นเรื่องเดียวกัน ไม่เป็นเรื่องของตัวใครตัวมัน เขาเชื่อว่าการกลุ่มในชนบทนั้นเป็นกลุ่มที่เข้มแข็ง ในวันที่ฟองสบู่แตกเศรษฐกิจหรือธุรกิจต่างๆ ล่มลงนั้น ธนาคารต่างๆ ล่มลงนั้น คนล้มต้องมาใช้หนี้อะไรก็ถูกยึด ผมเองก็เป็นส่วนหนึ่งส่วนที่เสียอะไรไปจากการที่ฟองสบู่แตก รัฐบาลสร้างค่านิยมต่าง ๆ จากที่ดินผืนหนึ่ง 4-5 แสนบาทมาเป็น 4-5 ล้านบาท จากราคาแบบนี้เราก็เชื่อในรัฐบาลว่าภาวะเศรษฐกิจมันกำลังบูม มันน่าลอง และจากการลองตัวนั้นมันก็เกิดการแตกขึ้นมาทันที ทำให้เราต้องสูญเสียสิ่งที่เราสะสมมามันหายไปกับตา ภาพเหล่านี้สูญเสียไปทำให้เห็นภาพที่เจ็บปวดขึ้นมากับเรา ใครหลายๆ คนที่เจอกับเรื่องเหล่านี้มาก็คิดเสียว่าปลงเสียเถิดกับเรื่องนี้ คิดเสียว่ามีที่ซุกหัวนอนก็พอ ในขณะเดียวกันเกิดรัฐบาลใหม่ขึ้นมารัฐบาลก็คิดที่จะทำกิจกรรมต่างๆ ที่รวมชุมชนขึ้นมาอีกให้สังคมเมืองกรุงคิดจะรวมตัวกันขึ้นมาอย่างน้อยก็กองทุนหมู่บ้าน เขาพยายามที่จะทำให้เห็นว่าหมู่บ้านในชนบทของเราอยู่ได้ก็เพราะเป็นกองทุน แต่จริงๆ ในชนบทตอนนี้เรากำลังหันหลังเข้าหากัน มันเป็นเรื่องที่พลาตที่สุด วันหนึ่งผมไปประชุมในเรื่องที่เขาจะให้กู้ SME จากธนาคารออมสิน ผู้นำพร้าวกับเขียงดาวเขาก็พูดในเรื่องพวกนี้ว่าเขาไม่เอา ผู้นำกลุ่มเหล่านี้บอกว่าเราได้เงินมาเป็นกลุ่มเพราะเราเสนอชื่อไปเป็นกลุ่ม แต่พอได้เงินมาเราก็จะแบ่งเอาส่วนของกลุ่มนี้เป็นของใครของมัน คนที่เป็นตัวหลักก็รู้สึกอ่อนล้า ตอนนี้ไปคุยกับคนไหนที่เป็นผู้นำกลุ่มหรือชุมชน 90% เขาบอกว่าถ้าเป็นไปได้ขอทำคนเดียวดีกว่า เพราะฉะนั้นตอนนี้ก็ดีหรือเมื่อไหร่ก็ตามกลุ่มแม่บ้านของเราเขาก็ไม่ค่อยมั่นใจเท่าไร ในสภาพของบ้านเรามันก็ไม่ต่างกันเลยวันนี้เขาไม่รู้จักใคร ทุกคนมีหนี้สินทุกคนมีปัญหาของตัวเองที่จะทำมาหากิน ที่จะหาอะไรต่าง ๆ เข้ามาแต่เราไม่มีทุน พอเขาบอกให้ทำอะไรก็ต้องรวมกลุ่มกันให้เป็นสิทธิของกลุ่ม รัฐบาลเขาหวังให้ความเป็นกลุ่มเป็นหนึ่งเดียวกันเราไม่มีเงินไม่เป็นไร แต่เราต้องรวมกลุ่มกันต่อสู้แต่พอมีเงินแล้วมันมีปัญหาอย่าว่าแต่กลุ่มใหญ่ๆ เลย กลุ่มครอบครัวเดียวกันก็มีปัญหา เพราะฉะนั้นสิทธิของกลุ่มเหล่านี้เราพยายามที่จะสร้างให้มันเหนียวแน่นขึ้นมา เพื่อจะรักษาความสามารถของกลุ่ม ตัวอันตรายของบ้านเราก็คือยาเสพติด การทำมาหากินที่จะต้องรวมกลุ่มกันขึ้นมาถึงจะได้เงิน เงินที่รัฐบาลให้มาคุณไม่ต้องกลัวหรอกครับ เพียงแต่เรารวมกลุ่มขึ้นมาบนเวทีนี้ถ้าเพียงแต่คุณสู้คุณจะได้ แต่ปัญหาดอนนี้คือเรา

รวมกลุ่มกันแล้วเราจะได้เงินเท่าไร เมื่อไรจะได้ประชุมมาเป็น 10 รอบก็ยังไม่เห็นได้สักที ถ้าผมเป็นเจ้าของเงินเวลาเราจะให้เงินใครไปเราก็ต้องความมั่นใจจากกลุ่มนั้นมากที่สุด สังเกตง่าย ๆ จากการประชุมเวทีชาวบ้านในขณะนี้ เห็นกรรมการเปลี่ยนหน้าทุกครั้งคนให้เงินเขาก็ไม่มั่นใจ ไม่ใช่เรื่องแปลกเลยไม่ใช่เรื่องโกหกสิ่งที่เราทำขณะนี้บางทีเขาทำสำเร็จเขาให้เงินเป็น 10 ล้าน แต่ว่าเราจะต้องให้เขามั่นใจเสียก่อน อย่างเราไปกู้เงินธนาคารตอนนี้เขาต้องการหลักทรัพย์ แต่เงินที่เขาจะให้เราไม่ต้องการหลักทรัพย์ แต่รัฐบาลต้องการเห็นความสามัคคี ความพร้อมในชุมชน บางคนพูดว่าประชุมไม่รู้กี่ครั้งแล้วไม่เห็นได้เงินสักทีไม่มีอะไรที่เราได้มาง่าย ๆ อย่างเราต้องอาศัยเวลา ไม่มีอะไรหรอกที่ไม่ต้องลงทุนเลย เงินที่เขาให้มานี้เขาให้มาฟรี ๆ ไม่มีพดติกรรมผูกมัด ไม่มีบ้านไหนหรอกที่ทำแล้วขาดทุนเขาจะทวงไล่บี้เอาเงินคืน เพราะฉะนั้นสิทธิของกลุ่มที่เรากำลังสร้างอยู่เรามีความหวังว่ามันยังมีอยู่ เพราะฉะนั้นสิทธิชุมชนต่างๆ ในการรวมกลุ่มถึงต่อรองถ้ามันเป็นผลดีต่อชุมชน แล้วมันสำเร็จเมื่อไรมีหน่วยงานราชการต่าง ๆ อยากจะมาหัดด้วย แต่ตอนที่เราดำเนินการใหม่ ๆ หน่วยงานราชการอย่าไปหวังเลย เพราะฉะนั้นในส่วนของการทำกิจกรรมอะไรต่าง ๆ เหล่านี้ ในส่วนที่เราจะต้องมาต่อสู้กันเองเราก็เกิดความหวังขึ้น ใครครับที่เกิดความหวัง เมื่อเราแหลกสลายแม้แต่นักการเมืองถ้าไม่มีอะไรที่จะให้เขาได้เลยเขาก็ควไม่กล้าเข้ามาจึงไม่มีมนุษยหน้าไหนที่จะจริงจังกับเราเท่ากับตัวเราเอง ตอนที่ผมที่เรื่องกองทุนหมู่บ้านการกู้ยืมหนึ่งถึงจะนำเงินมาชำระ แต่ผมถูกหน่วยงานบีบลงมากว่า กศน. จะต้องมีการสัมมนากับชาวบ้านทุก 2 ถึง 3 เดือน เพื่อที่จะมาคุยกันถึงเรื่องการทำบัญชีกองทุน นักศึกษาถูกห้ามลงมาย่างกับชาวบ้านในการทำบัญชีเขาต้องการให้ชาวบ้านทำบัญชีเอง เวลาเราทำการเกษตรเราไม่เคยลงบัญชีเลยว่าค่าปุ๋ยเท่าไร ค่าแรงเท่าไร ของเราเสียไปเราขาดทุนหรือกำไรเท่าไร เราไม่เคยคิดถึงค่าแรงค่าอะไรต่างๆ ที่เราเสียไปคิดว่ามันน้อยนิด แต่ท่านทักษิณเองท่านเป็นนักธุรกิจท่านเป็นนักบัญชี ท่านเป็นนักคิด ยกตัวอย่างเช่นเมื่อ 20 ปีที่แล้วผมเป็นครูที่อำเภออมก๋อย มีคนคนหนึ่งเขาเป็นผู้บริหาร ส. การค้ามาบริจาคเงินสร้างโรงเรียนเขาบอกว่าในอนาคตอีก 20 ข้างหน้า เด็กจะเก่งบัญชี จะต้องเก่งคอมพิวเตอร์ เพราะสิ่งเหล่านี้เป็นสิ่งที่จำเป็นสำหรับอนาคต ซึ่งก็เป็นจริงเขายกตัวอย่างว่าเป็นครอบครัวคนจีนที่ร่ำรวยขายของไปในชนบท ความที่เป็นคนขยันความที่เป็นคนเก่งเป็นคนเก็บหอมรอมริบวันนี้เขามีฐานะร่ำรวยเป็นเจ้าของห้าสรรพสินค้าหลายแห่ง เขาบอกอีกว่า 20 ปีข้างหน้าไม่มีคนรวยเพราะว่าขยัน ไม่มีคนรวยเพราะว่าขยันในโลกธุรกิจข้างหน้ามีคนรวยอย่างเดียวคือรวยด้วยระบบบัญชี สิ่งที่จะมาบอกในชุมชนว่าในวันพรุ่งนี้การต่อสู้ในโลกธุรกิจมันมากมายเหลือเกิน แต่การสร้างชุมชนที่เข้มแข็งเป็นเรื่องของสิทธิตรงนี้ เขาบอกว่ากองทุนหมู่บ้านจึงครบเวลาที่จะคืนแล้วทุกอย่างจะสวยงามเหมือนกันหมด เงินไม่ใช่สิ่งที่เขาต้องการแต่เขาต้องการความสามัคคีของกลุ่ม มีระบบของการคิดเอง รู้จักควบคุมตัวเลขที่ถ้าไปถ้าคุณทำบัญชีเป็นคุณจะรู้ว่ากำไรหรือขาดทุนมันเป็นอย่างไร ที่เขาไปเงินไปใช้ในการทำธุรกิจ SME ต่าง ๆ เขาไม่ต้องการหลักทรัพย์ในการกู้เลย เราสร้างแผนงานเสนอเพียงอย่าง

นายโอฟาร อ่องพะ : ผู้ประสานงานลุ่มน้ำปิงตอนบน

แบ่งกลุ่มออกเป็น 3 กลุ่ม คิดประเด็นปัญหาที่เกิดขึ้นในตำบลเมืองแหง
ประเด็น

1. ที่ดินถูกอุทยานประกาศทับที่ทำกินชาวบ้าน
2. ป่าชุมชน
 - 1) สาเหตุมาจากอะไร
 - 2) ผลกระทบมีอะไรบ้าง
 - 3) แนวทางที่จะร่วมมือกันมีอะไรบ้าง
 - 4) หมู่บ้านไหนสนใจเรื่องใดบ้าง

ช่วงตัวแทนกลุ่มนำเสนอประเด็นปัญหา

ตัวแทนกลุ่มที่ 1 : นายบุญทับ จันทวงศ์

สาเหตุของปัญหา

1. การบุกรุกพื้นที่ป่าเขตอุทยานของนายทุนเพิ่มขึ้น
2. ประชากรเพิ่มขึ้น ไม่มีพื้นที่ทำกิน พื้นที่ทำกินมีจำกัด
3. การประกาศเขตอุทยาน โดยไม่ได้รวบรวมข้อมูลที่เป็นจริงในพื้นที่

ผลกระทบ

1. เมื่อมีนายทุนมาซื้อที่ดินของประชาชน ประชาชนจึงขายที่ดินแล้วไปบุกรุกพื้นที่ป่าต่อไป
2. ประชาชนขาดแคลนที่ดินทำกิน เพราะมีพื้นที่จำกัด
3. ปัญหาพิพาทเกี่ยวกับเขตป่าและเขตที่ทำกินระหว่างทางราชการกับประชาชน

วิธีแก้ไข

1. มีการออกเอกสารสิทธิให้กับชาวบ้าน
2. จัดให้มีการจัดสรรพื้นที่ให้ชัดเจน ให้มีพื้นที่ทำกินที่ชัดเจนและมีการประกาศเขตป่าอุทยานให้ชัดเจนโดยมีการขยายออกไป

ตัวแทนกลุ่มที่ 2 : นายปฐม เบ็งมอย

สาเหตุของปัญหา

1. หมู่บ้านยังไม่มีส่วนร่วม
2. การไม่รู้จริงในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่
3. ไม่ตรงกับความต้องการของท้องถิ่น

ผลกระทบ

1. สูญเสียสิทธิในการทำกิน
2. สูญเสียผลประโยชน์ที่ได้จากป่า
3. สูญเสียทุนทรัพย์ในการลงงานที่ผ่านมา
4. ก่อให้เกิดการบุกรุกป่าอุทยาน
5. ก่อให้เกิดปัญหาการว่างงาน
6. ก่อให้เกิดการทิ้งถิ่นฐานเพื่อเข้าเมือง
7. ก่อให้เกิดปัญหาชุมชนแออัดปัญหาอาชญากรรมและปัญหายาเสพติด

แนวทางแก้ไข

1. มีการทำความเข้าใจระหว่างหน่วยงานและชุมชน
2. มีการศึกษาทบทวนแก้ไขที่มีความถูกต้องและเหมาะสม

“คนต้นน้ำจะรักษาป่า

เพื่อนำไปหล่อเลี้ยงชุมชนเมือง ”

นอกเข้ามาและมีการประกาศเขตจากส่วนกลางเข้ามา นี่เป็นปัจจัยและอิทธิพลจากภายนอก สาเหตุจากภายในของชาวบ้านเองก็คือในด้านข้อมูลข่าวสารยังไม่เข้าไปทั่วถึง ผลกระทบก็มี 2-3 ส่วนก็คือ 1) ด้านสิทธิที่จะเข้าไปปลูกพืชผักในการทำกิน ในการสร้างผลผลิต 2) สถานที่มีน้อยกว่าคนที่ จะทำการเพาะปลูกมาหล่อเลี้ยงชีวิต พื้นที่ที่ว่าง ๆ 2 ข้างฝั่งแม่น้ำปิงและ 2 ข้างฝั่งน้ำแดงหรือข้างลำห้วยงาม ๆ เป็นของผู้มีอิทธิพลหมด พื้นที่ที่เหลือนี้เป็นพื้นที่ที่เหมาะสมในการใช้ทำการเกษตร แต่ไม่ได้ถูกนำมาใช้ประโยชน์เพื่อทำการเกษตรมาหล่อเลี้ยงคน และปัญหาอีกอย่างหนึ่งก็คือ รัฐไม่ได้มองสิ่งที่เสริมกระบวนการของความร่วมมือ ซึ่งการประกาศเขตป่าก็ไม่ได้ทำให้ชาวบ้านรู้ว่าที่ของตนอยู่ในเขตป่า จะมีสักกี่คนที่รู้ว่าเมื่อเขาประกาศเขตอุทยานแล้วที่ของตัวเอง การประกาศเขตอุทยานแห่งชาติเขียงดาวประกาศปีไหน ทั้ง ๆ ที่ชุมชนที่ตั้งอยู่นี้อยู่มาตั้งแต่ปีไหนแล้ว เป็นชุมชนเก่าแก่ชุมชนดั้งเดิมอยู่มาร่วม 100 ปี โดยสิทธิตามกฎหมายอุทยานมาบอกว่านี่คือเขตป่า โดยมีการประกาศแล้วถึงมีการสำรวจพื้นที่ เพราะฉะนั้นแนวทางการแก้ไขนั้นควรจะแบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ ส่วนที่เป็นส่วนของนโยบาย ส่วนของนโยบายต้องมีการปรับปรุงแก้ไขในส่วนของกฎหมายอีกส่วนคือส่วนรากหญ้าหรือส่วนพื้นฐาน คือส่วนของการสร้างความเข้าใจให้กับชาวบ้าน ให้ผู้ที่เกี่ยวข้องมาพูดแก้ไขเพื่อหาข้อสรุป ในกรณีของการจัดสรรที่ให้ชัดเจนเป็นระดับนโยบาย ที่ต้องมีการแก้กฎหมายอย่างน้อยการเรียนรู้ร่วมกันในวันนี้ก็คือเป็นส่วนหนึ่งที่เรามาตั้งคุยกันถึงปัญหาและผมขอยกตัวอย่างในรัฐธรรมนูญ 2540 ในมาตราที่ 56 บอกว่า บุคคลย่อมมีสิทธิได้รับข้อมูลคำชี้แจงและเหตุผลของหน่วยงานของรัฐก่อนการอนุญาตหรือดำเนินโครงการ หรือกิจกรรมใดที่อาจมีผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อม หมายความว่า การจะประกาศเขตป่า ทางราชการจะต้องแจ้งให้กับประชาชนทราบ 1) ทางองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อบต.) 2) ทางอำเภอ 3) ทางกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ซึ่งในการประกาศปี 2543 ที่ผ่านมา สิ่งเหล่านี้ถูกยกมาเพื่อที่จะให้ชาวบ้านรู้ว่า นี่ได้มีการประกาศเป็นเขตป่าอุทยานแล้ว อยู่ในพื้นที่ของชาวบ้านหรือไม่ในรัฐธรรมนูญได้บอกไว้ชัดเจนในเรื่องของกรที่ชาวบ้านจะต้องได้รับรู้ข่าวสารที่ชัดเจน

นายมังกร ชัยชนะดารา

เวทีวันนี้เป็นเวทีระดับตำบลซึ่งเราได้คนมาจำนวนหนึ่ง เป็นที่น่าสนใจสำหรับคนตำบลเมืองแหง สำหรับปัญหาหลักก็มี 2 เรื่องคือ 1) เรื่องป่าชุมชน 2) ปัญหาที่ทำกินในเขตป่านอกเขตป่า เป็นปัญหาสำคัญของอำเภอเวียงแหง โครงการสิทธิชุมชนศึกษาเป็นโครงการที่มุ่งแก้ไขโดยใช้ปัญญาคนที่ทำจึงต้องมีน้ำอดน้ำทนและมุ่งที่จะตั้งกลุ่มศึกษาร่วมกัน โดยค่อยๆ ทำไม่รีบร้อนค่อยๆ ทำค่อยๆ ไป สำหรับเวทีที่จะทำต่อไปเป็นเวทีที่เชิญตัวแทนของตำบล ตำบลละ 2 ท่าน ระดับตำบลก็ทำเอกสารให้ชัดเจนแผนที่ก็ทำให้ชัดเจนสมบูรณ์ ว่ามีอะไรที่ไหนมีปัญหาหลัก ๆ อะไรบ้าง มีหมู่บ้านไหนอะไรบ้างที่จะร่วมกันแก้ไขปัญหา เพราะว่าเราอาจจะได้เห็นความเชื่อมโยงของพื้นที่เพื่อจะร่วมกันแก้ไขปัญหา หลังจากนั้นหลายท่านก็จะได้รับการติดต่อประสานงาน

ส่วนเรื่องจดหมายข่าวก็จะมีออกมาอีก ในจดหมายข่าวฉบับนี้ก็มีเรื่องกฎหมายรัฐธรรมนูญ มีกฎหมายหลายมาตราที่หลายท่านอาจจะไม่รู้ว่ามีสิทธิที่รัฐธรรมนูญกำหนด วันพรุ่งนี้ก็จะมีการหมู่บ้านไท่สนใจก็เข้าร่วมประชุมเวทีที่วัดกองลม ก็จะได้รับความรู้เป็นพื้นฐานนี้จะเป็นการทำความเข้าใจว่าป่าชุมชนเป็นอย่างไรมีพื้นฐานการทำอะไร มีขั้นตอนอย่างไรบ้าง มีแผนการดำเนินงานว่าจะทำอะไรบ้าง มีงบประมาณเท่าไร งบประมาณที่ใช้ในเบื้องต้นก็ใช้งบประมาณของโครงการเสียก่อนหลังจากนั้นก็เสนอขอจากสถาบันพระปกเกล้าที่สถาบันราชภัฏ เชียงใหม่ การเสนอแผนงานเราก็เสนอเข้าไปแล้ว แต่ถ้าเราสามารถเสนอแผนงานของตำบล ชุมชนหรือพื้นที่ลุ่มน้ำเข้าไปด้วย ก็จะทำให้แผนงานสมบูรณ์ยิ่งขึ้น อย่างวันนี้ผมตั้งไว้ 50 ท่าน มา 30 กว่าท่านก็ถือว่าดี ส่วนงบประมาณที่เหลือเราก็จะนำไปจัดในเวทีอื่นเช่นอาจจะเป็นเวทีของปัญหาเรื่องที่ดินหรืออื่นๆ ก็แล้วแต่ปัญหาต่อไป

สรุปประเด็นปัญหาที่ได้จากการจัดเวที

1. ปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่าของนายทุน
2. ปัญหาประชาชนขาดแคลนที่ดินทำกิน
3. ปัญหาการประกาศเขตอุทยานของทางราชการทับดินทำกินของชาวบ้านทำให้เกิดข้อพิพาทระหว่างชาวบ้านกับหน่วยงานราชการ

แนวทางการแก้ไขปัญหา

1. อยากให้มีการออกเอกสารสิทธิที่ดินให้กับชาวบ้าน
2. จัดให้มีการจัดสรรพื้นที่ให้ชัดเจน เช่น แบ่งพื้นที่ทำกินและพื้นที่ป่าอุทยานให้ชัดเจน

ปิดเวทีเวลา 16.00 น.

นายณัฐนิติ วุฒิธรรมปัญญา
ผู้บันทึกการประชุม

ณ ห้องประชุมวัดกมล ตำบลเมืองแหง อำเภอเวียงแหง จังหวัดเชียงใหม่

F: เวกีป่าชุมชนรวม 3 ตำบล – ลุ่มน้ำแม่แดง 15-2-2546

ซึ่งตอนนี้มีชนกลุ่มน้อยเข้ามาอาศัย เพราะฉะนั้นป่าที่อยู่ลึก ๆ เข้าไปเราไม่สามารถที่จะนำเอา วัสดุเข้าไปเลี้ยงได้เพราะเกิดปัญหา เราจึงจำเป็นที่จะต้องมีการหาป่าที่เราสามารถพึ่งพาได้ นอก จากนี้การสงวนและการอนุรักษ์ป่าชุมชนไว้ยังจะเกิดประโยชน์ทางอ้อม ก็คือ อนาคตรัฐบาล ของนายกทักษิณพยายามสนับสนุนภูมิปัญญาท้องถิ่น สิ่งนั้นก็คือการเอาพืชพันธุ์ ผลไม้ ราก ไม้และเปลือกไม้ต่างๆ มาปรุงเป็นยาสมุนไพร เพื่อรักษาสุขภาพของประชาชนและเป็นสินค้า ออกไปต่างประเทศ เป็นสิ่งที่คนไทยของเราภูมิใจ ซึ่งในรัฐบาลชุดก่อน ๆ ท่านมองแต่ยา ฝรั่ง พวกฝรั่งก็มองยาจีน จีนก็มามองยาไทย ทำให้ไทยเราตามฝรั่งเห็นฝรั่งทำอะไรเราก็ทำ อย่างนั้น เห็นเขาใช้ยาฉี่ดยาก็ใช้เห็นเขาฝังเข็มก็ทำตาม เห็นเขาต้มยาาก็ทำตาม จึงเป็นสิ่งที่ ดีที่รัฐบาลกลับมายังจุดเดิม และผลประโยชน์ก่อนหน้านี้ก็ตกมาอยู่กับบ้านเมืองเรา นั่นก็คือ เราสามารถที่จะนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ให้เกิดประโยชน์กับบ้านเมืองของเรา เพราะฉะนั้น ในเวทีวันนี้ขอให้ท่านฟังพิธีกรเขาบรรยาย ถ้าสิ่งไหนไม่เข้าใจก็ให้ถามเราจะได้รับประโยชน์ เชื่อมันว่าสิ่งที่วิทยากรมาบรรยายในวันนี้จะทำให้แกนนำแต่ละหมู่บ้านนำไปพิจารณาออก ระเบียบ ในการพิจารณาสิ่งที่เป็นประโยชน์ร่วมกันให้เกิดประโยชน์ต่อไป

นายมังกร ชัยชนะดารา

ขอกราบนมัสการพระอาจารย์ สวัสดิ์ท่าน สจ. ท่านอาจารย์สิโรจน์ ท่านอาจารย์ ประสิทธิ์ และผู้นำชุมชนทุกท่าน เวทีวันนี้เป็นเวทีป่าชุมชนเกิดจากความต้องการของคนวัย หนึ่งที่เห็นว่า จะต้องช่วยกันดูแลรักษาป่าจึงเกิดเวทีนี้ขึ้น เจตนาของเวทีวันนี้มุ่งที่จะทำความ เข้าใจร่วมกันว่าป่าชุมชนคืออะไร แล้วถ้าเราจะดำเนินการจัดตั้งป่าชุมชนในแต่ละหมู่บ้านจะทำ อย่างไร ก็มีวิทยากรหลายท่านที่จะเข้ามาบรรยายในวันนี้ คำว่าป่าชุมชนที่ท่าน สจ. ได้เกริ่น นำไปแล้วนั้นถูกต้องส่วนหนึ่ง แต่ผมจะขอขยายความเพิ่มอีกเล็กน้อย สิ่งแรกเลยที่เราพูดถึง คือป่าชุมชนก็อย่างที่ท่าน สจ. ว่าป่าชุมชนเป็นของชุมชน แต่ในอีกความหมายหนึ่ง "ป่าชุมชน ก็คือ ป่าอนุรักษ์" ตรงนี้เป็นประเด็นหลักกฎหมายผ่าน ส.ส. ไปแล้ว แต่ไปติดที่ สว. ไม่เข้าใจ บทบัญญัติในกฎหมายว่า ป่าชุมชนนี้ตั้งอยู่ในเขตป่าอนุรักษ์ไม่ได้ ซึ่งเป็นประเด็นที่จะต้องนำ มาทบทวนกันใหม่ ซึ่งตอนนี้ก็อยู่ในขั้นตอนของรัฐสภาคือสภาร่วมระหว่าง ส.ส. กับสว. ที่จะ ถกเถียงกันเพราะไม่สอดคล้องกับความต้องการของชาวบ้าน ที่นี้ถ้า สว. เข้าใจว่าป่าชุมชนคือ ป่าอนุรักษ์ก็จะหมดปัญหาแต่ต้องเข้าใจว่าป่าอนุรักษ์แปลว่าอะไร เพราะว่าอย่างชาวบ้านเรา เข้าใจแล้วไปเข้าใจเหมือนเขตอนุรักษ์ เขตอนุรักษ์อย่างอุทยานหรืออะไรต่าง ๆ มันอนุรักษ์ไว้ เฉยๆ เราจะเข้าไปใช้ประโยชน์อะไรไม่ได้เลย ทางวิชาการ คำว่า "อนุรักษ์" ก็หมายความว่า การดูแลรักษาและใช้ประโยชน์ในทางกฎหมายหมายความว่าอย่างนี้ ก็คือ เป็นป่าที่ชุมชนดูแล รักษาและใช้ประโยชน์ร่วมกัน เพราะฉะนั้นป่าชุมชนก็คือป่าอนุรักษ์ อนุรักษ์ก็คือการดูแล รักษาและใช้ประโยชน์ร่วมกัน เพราะฉะนั้นถึงแม้จะเป็นเขตอุทยานก็สามารถสร้างป่าชุมชนได้ เพราะชาวบ้านจะช่วยกันดูแลรักษามันต่างกันชนิดเดียว ว่าเป็นเขตอุทยานเข้าไปไม่ได้ และเรา ก็จะไปหาเห็ดหาหน่อหาดอกไม่ได้เพราะว่ามันผิดกฎหมาย ที่ทำทุกวันนี้เป็นลักษณะอนุโลมพอ

ที่จะเข้าไปได้ในบางจุด ก็กลายเป็นการให้อำนาจกับเจ้าหน้าที่ทำบุญทำคุณกับชาวบ้าน แต่แท้จริงแล้วชาวบ้านมีสิทธิที่จะเอาป้อนุรักษ์มาทำเป็นป่าชุมชน เพราะเราจะได้ช่วยกันดูแลรักษาให้มันยังยืนต่อไป และก็ใช้ประโยชน์ร่วมกันตรงนี้ก็เป็นประเด็นสำคัญ เพราะฉะนั้นเขาก็เลยพยายามจะสร้างความคิดขึ้นใหม่ว่าป่าชุมชนก็คือ ป้อนุรักษ์นั่นเองมันก็ไม่ขัดอะไรกับกฎหมายแล้ว (ตรงนี้เราต้องทำความเข้าใจให้ชัดเจน เพียงแต่จะใช้คำว่าอนุรักษ์ให้มันถูกต้อง อนุรักษ์ก็คือการดูแลรักษาและใช้ประโยชน์ ตัวอย่างเช่น ตามแม่น้ำลำคลองเรารักษาพันธุ์ปลา ก็ปล่อยพันธุ์ปลาไปแต่ก่อนเรียกเขตอนุรักษ์พันธุ์ปลา เพราะความเข้าใจผิดชาวบ้านเขาคิดว่าเป็นเขตอนุรักษ์เลี้ยงไว้ทำไม ถ้าไปจับกินไม่ได้เขตอนุรักษ์พันธุ์ปลามันสร้างปัญหาให้กับชาวบ้าน เขาไม่อยากจะดูแลเขาก็เลยต้องการจะเปลี่ยนความหมายใหม่ของวังมัจฉาเป็นเขตขยายพันธุ์ปลา ซึ่งมันก็เหมือนเดียวกันแต่ใช้ถ้อยคำที่สื่อความหมายต่างกัน เปลี่ยนเป็นเขตขยายพันธุ์ปลาชาวบ้านชอบแต่ที่จริงมันอันเดียวกัน เขตอนุรักษ์พันธุ์ปลาก็คือเส้นทางที่น้ำผ่านบ้านใครอาจจะระยะ 500 เมตรก็กินเอาไว้ 200-300 เมตรเป็นเขตอนุรักษ์พันธุ์ปลาพอมันมีมากขึ้นมันก็ออกไปนอกเขตพอมันออกไปนอกเขตเราก็จับมันกินได้สิ่งนี้ก็คือการขยายพันธุ์ปลาอย่างหนึ่งต่อไปปลามันมีมากขึ้นเราก็จับกินและใช้ประโยชน์ได้ ฉะนั้นเวลาเราพูดถึงคำว่าอนุรักษ์เราต้องพยายามใช้ในความที่ว่าดูแลรักษาและใช้ประโยชน์ได้ เพียงแต่เราดูแลรักษาก็ดูแลโดยชุมชนใช้ประโยชน์โดยชุมชน ประโยชน์โดยชุมชนก็ได้หมายความว่าไปขอไม้ล้มมาสร้างเป็นโบสถ์วิหารสิ่งนี้เป็นชุมชนแท้ ๆ วัดเป็นของทุกคนป่าชุมชนนี้ใช้ประโยชน์ส่วนตัวได้เพียงแต่ว่าชุมชนช่วยกันออกกฎกติกาและไม่เลือกที่รักมักที่ชัง เช่นนาย ก.ไปตัดต้นไม้เพราะมีกฎหมายคุ้มครองแต่นาย ข.ไปตัดถูกจับเป็นสิ่งที่ไม่ถูกแน่ เพียงแต่ว่าชุมชนจะออกกฎระเบียบขึ้นตามความต้องการของชุมชน ซึ่งก็คือสิทธิชุมชนที่จะร่วมทำตามกฎระเบียบอันนั้นถ้าผิดก็อาจจะถูกปรับถูกลงโทษด้วยกฎของชุมชน เราทุกคนต้องร่วมทำตามกฎระเบียบและดูแลรักษาเพื่อจะให้การใช้ประโยชน์ของมันจะได้ยั่งยืนและยาวนาน ตลอดไปชั่วลูกชั่วหลาน ซึ่งจุดนี้เราเข้าใจเป็นพื้นฐานแล้วมันก็จะง่ายต่อการทำความเข้าใจ แล้วถ้าชาวบ้านเราต้องการที่จะไปสร้างป่าชุมชนจะต้องทำอย่างไร และประเด็นในวันนี้ก็อยากจะให้เป็นการถามและตอบปัญหา จะได้เกิดความเข้าใจที่แท้จริงถ้าจะทำป่าชุมชนจะต้องทำก็คือ ยกตัวอย่างง่าย ๆ ก็ทำคล้ายกองทุนหมู่บ้านวิธีการก็คือ 1. ทำความเข้าใจในชุมชน ก็คือว่าที่บ้านเราจะมาช่วยกันดูแลดีไหม ป่าใช้ประโยชน์อย่างไร ป่าชุมชนมีความสำคัญอย่างไร ถามพวกพี่น้องจะตอบได้ดีกว่าผม เพราะผมไม่ได้เข้าไปในป่าไม่ได้ไปหาเห็ดหาหน่อไม่เคยเข้าไปหาสัตว์ ไม่เคยเข้าไปหาแมลงในป่า ไม่เคยไปหาสมุนไพรในป่า แต่ทุกอย่างพี่น้องเคยไปหามาแล้วทั้งนั้น หลายคนที่เคยได้มาได้อาชีพก็เพราะป่า จากที่พ่อแม่ปู่ย่าไปหาเห็ดหาหน่อหาพืชจากป่ามาเลี้ยง แล้วหลายท่านก็ได้อาศัยที่ป่าเป็นที่เลี้ยงสัตว์ เป็นประโยชน์ของป่าที่ทุกคนรู้ที่ทุกคนเข้าใจ ท่านก็เข้าไปทำความเข้าใจเรื่องนี้ในหมู่บ้านของท่านว่า ถ้าเรามีป่าชุมชนอยู่ป่าชุมชนจะเอื้อประโยชน์อะไรกับเราบ้าง ถ้าเราไม่รักษาไว้ในวันข้างหน้าเราจะเป็นอย่างไร เพราะฉะนั้นป่าชุมชนมีความสำคัญอย่างไรบ้าง เป็นสิ่งที่ท่านน่าจะตอบตัวเองได้ดี และท่านก็ไปกระตุ้นให้คนในหมู่บ้าน

ของท่านเกิดความสำนึกได้ มันมีอยู่แล้วทุกคน เพียงแต่ว่าเราไม่ค่อยได้คิดถ้าเราคิดเราเก่งกว่านักวิชาการบางคนอีก เพราะเราใช้ประโยชน์มากับมือ รวมทั้งอดีตก็ทำลายมากับมือ แต่ต่อไปนี้ความคิดที่จะทำลายนั้นไม่มีอีกแล้ว ทุกวันนี้เรื่องการทำลายเป็นเรื่องของคนส่วนน้อย เพราะฉะนั้น 1. ต้องทำความเข้าใจ รวมทั้งตอบปัญหาต่างๆ ซึ่งในวันนี้เราก็มีจะตอบปัญหาต่างๆ เหล่านั้นด้วยอย่างเช่น เขตอุทยานมันมีกฎหมายแต่กฎหมายมันห้ามไปแล้วเราจะทำอะไร ทำได้ในหนังสือก็มีอยู่ในจดหมายข่าวก็มีในหน้าของสิทธิชุมชน "รัฐธรรมนูญ 2540" มาตรา 46 เขาให้สิทธิของชุมชนที่จะช่วยกันดูแลรักษาทรัพยากรและใช้ประโยชน์จากทรัพยากรในรัฐธรรมนูญบอก เพียงแต่ว่าเชิงกฎหมายมันยังไม่ออกมา แต่เมื่อตัวแม่กำหนดแล้ว เราสามารถใช้กรอบของตัวแม่ปกป้องคุ้มครองสิทธิของเราได้ แล้วรัฐยังออกอีกรัฐสนับสนุนให้เราไปทำในเรื่องนี้ได้ ในนโยบายทางด้านสิทธิ แล้วยังไปทำกับรัฐด้วยว่าจะต้องสนับสนุนในเรื่องนี้ แถมยังบอก อบต. อีกว่าคุณมีหน้าที่สนับสนุนเรื่องนี้ พุดทางอ้อมก็คือคุณต้องช่วยชาวบ้าน ถ้าชาวบ้านเขาจัดทำแผนป่าชุมชนแล้วคุณมีหน้าที่ต้องสนับสนุนในเรื่องนี้มันมีอยู่แล้วในนี้ทั้งหมดให้ท่านชาวยุโรปอ่านแล้วก็คิดออกมาเพื่อที่จะไปช่วยเผยแพร่ให้ความรู้ต่อในหมู่บ้าน ถ้าแม่พ.ร.บ.ป่าชุมชนยังคงค้างอยู่ในรัฐสภาแต่ท่านอย่าลืมว่ามันได้ผ่าน ส.ส.ไปแล้วด้วยคะแนนเสียงที่ท่วมท้นถึงแม้จะติดขัดอยู่ที่ ส.ว. ส.ว.มีแค่ 200 คน ส.ส.มี 500คน แบ่งเขต 400 คนบัญชีรายชื่อ 100 คน ประชุมร่วมกันคือ 700คน ถ้าจะเอาชนะกันต้องยกมือมากกว่าครึ่งหนึ่งมากกว่า 350 คน ตามกฎหมายก็จะผ่าน ในรัฐบาลมี 300กว่าเสียงอยู่ในมือแล้ว ส.ว.ที่เขาเห็นด้วยว่า จะต้องทำตามมาตรา 118ที่เป็นปัญหาอยู่แต่ที่นี้ ส.ส. เขาไม่ยอมมีปัญหาก็เลยดึงเรื่องไว้ไม่ยอมเข้าสภาทั้ง ๆ ที่น่าจะเข้าได้แล้ว ฉะนั้นในเรื่องของกฎหมายแล้วไม่มีปัญหาแต่เพียงว่าถูกชะลอไว้ด้วยอะไรก็ไม่รู้ เพราะฉะนั้นในเรื่องประเด็นของกฎหมายก็อาศัยกฎหมายรัฐธรรมนูญช่วยในขณะนี้ แล้วก็เพื่อช่วยลดหย่อนในปัญหาเราก็ปรึกษาหารือกับป่าไม้ดูแลเขตเหล่านั้น เพราะถ้าไปถามเจ้าหน้าที่อนุรักษ์เจ้าหน้าที่รัฐเพราะคำว่าอนุรักษ์ในวิชาการของป่าไม้มันชัดเจนอยู่แล้วว่ามันคือการดูแลรักษาและใช้ประโยชน์เพียงแต่ว่าเขาอาจจะทำเป็นไม่รู้ไม่ชี้ เพราะเขาจะได้เลือกใช้และเลือกปฏิบัติได้ถูกต้อง เพราะฉะนั้นตามหลักแล้วเขาว่าเป็นเขตอุทยานแต่เราสามารถไปติดป้ายเป็นป่าชุมชนได้ เพราะจะได้ช่วยกันดูแลรักษาแต่ในการใช้ประโยชน์ในเบื้องต้นมันอาจจะชุลขลักหน่อย รอกฎหมายออกมาแต่ท่านต้องรับเข้าไปติดต่อเขาขอให้เกิดการใช้เขตนี้ได้ เชียงดาวมีหมายพื้นที่ไม่มีปัญหา จะมีปัญหาอยู่กรณีเดียวคือพ่อหลวงประชุมลูกบ้านเสร็จไม่บอกเจ้าหน้าที่ป่าไม้ไปติดป้ายเขาก็จับเขาห้ามติดป้ายต่างๆในเขตป่าอนุรักษ์เพราะเขาไม่รู้เรื่อง เขามองว่าเจ้าหน้าที่อนุญาตเราก็ต้องทำให้ถูกต้องกฎหมายเปิดช่องเราก็เข้าไปคุยกับเจ้าหน้าที่ป่าไม้ที่ดูแลทั้งป่าไม้อำเภอ ป่าอุทยาน เขตรักษาทั้งหลายก็ต้องคุยกับระดับหัวหน้างาน ก็ต้องทำความเข้าใจให้เห็นถึงความสำคัญของป่าชุมชน ให้เห็นว่าทำได้ตามกฎหมายได้แต่เบื้องต้นทำแบบอนุโลมไปก่อน แต่ถ้าจะให้มันชัดเจนก็ต้องเมื่อมีกฎหมาย พ.ร.บ.ออกมาแล้วหลังจากทำความเข้าใจแล้ว ลงมติกันว่าจัดตั้งป่าชุมชนใหม่ไม่ใช้ว่ามีแต่ อ.บ.ต. กับพ่อหลวง ก็ต้องให้ชาวบ้านมาประชุม พุดคุยกันมาให้หลากหลายก็ลงมติ

ถ้าลงมติให้สามารถตั้งป่าชุมชนได้ก็เป็นการร่วมคิดร่วมพูดคุยถ้าเข้าใจก่อให้เกิดความผูกพัน
 ดูว่าในพื้นที่ป่าชุมชนที่เราต้องการมันมีเขตพื้นที่อะไรบ้าง ใครบ้างที่รู้มาว่าเมื่อเราจะตั้งป่า
 ชุมชนมันมีแนวเขตตั้งแต่เหนือจรดใต้เป็นอย่างไร มันจะครอบคลุมไปได้เท่าไรตามกำลังศักยภาพ
 ของชุมชนที่จะเข้าไปดูแลรักษาป่าชุมชน ที่จะเข้าไปจัดการไม่ใช่ว่าป่าชุมชนบางพื้นที่ของ
 เขตป่าทั้ง 10,000 ไร่ ในขณะที่ชุมชนมีแค่ 200 หลังคาเรือน ก็คงจะไม่ไหวในการดูแลรักษา ซึ่ง
 คนในพื้นที่จะรู้อย่างไรที่จะดูแลได้แค่ไหน ในแนวเขตที่เราจะไปตั้งป่าชุมชนก็ปรึกษาหารือและ
 วาดแผนที่และภายใต้พื้นที่ของแนวเขตตรงไหนเหมาะที่จะเป็นป่าใช้สอย ตรงไหนเหมาะที่จะ
 เป็นป่าอนุรักษ์ ป่าอนุรักษ์ก็คือป่าที่เราไม่เข้าไปแตะต้อง เพราะเราก็ห่วงแหนของเรา
 เหมือนกัน อย่างเช่นรูนปู ยา ตาหวดเขามีป่าต้นน้ำที่เราจะต้องช่วยกันดูแลรักษา ดังนั้นชาว
 บำรุงรูขึ้นไปจะต้องมีปัญหาเรื่องน้ำ เกี่ยวกับแหล่งน้ำ เช่น น้ำซับมีน้ำไหลออกมาพอไปตัดไม้
 มันก็ไม่ไหล เขารู้เพราะว่าคนอยู่กับป่าอยู่กับธรรมชาติมันแทบจะจับคู่กันได้อยู่แล้ว มองก็รู้เลย
 ว่าน้ำต้องการอะไรจากป่าต้องการอะไร เดียวนี้คนเรามันห่างเหินเลยไม่ค่อยรู้เรื่องคนกับธรรม
 ชาติ บางคนมีสติปัญญาด้วยตนเอง เรื่องต้นไม้เขาก็รู้ว่าต้นไม้ขาดสารอาหารอะไรเขา
 ต้องการอะไร แนวเขตป่าก็อาจจะแบ่งป่าใช้สอยไว้ตรงไหน ป่าอนุรักษ์อยู่ตรงไหนอยู่ที่ว่ามี
 พื้นที่มากน้อยแค่ไหน ถ้าพื้นที่น้อยเราก็อาจจะทำเป็นป่าใช้สอยก็ได้ การใช้สอยก็ต้องทำ
 ความเข้าใจถ้า พ.ร.บ. ป่าชุมชนออกมาแล้วตามความเข้าใจของชาวบ้านที่ต้องการมันก็สามารถ
 ตัดไม้ได้บ้างในบางพื้นที่ แต่ไม่ใช่แปลว่าป่าชุมชน ป่าเป็นหย่อมๆ มีแนวเขตพื้นที่ไม่ติดต่
 อกันก็เป็นป่าชุมชนได้ เพียงแต่ทำให้มันมีแนวเขตถึงไหนเพื่อจะได้ช่วยกันดูแลรักษา เมื่อตั้ง
 คณะกรรมการป่าชุมชนแล้วมีหน้าที่หลายด้านหน้าที่อันหนึ่งก็คือออกกฎระเบียบสำหรับป่าชุม
 ชนขึ้นมา ต้องกำหนดขึ้นมาว่าในหมู่บ้านเราจะมีข้อห้ามอะไรบ้าง อะไรทำได้อะไรทำไม่ได้
 มีข้อเสียอยู่อันหนึ่งก็คือ มีการลอกกันก็คือป่าชุมชนบ้านนั้นเขาออกกฎอย่างนี้เราก็ยืมเขามา
 ใช้บางที่มันขาดการทำความเข้าใจ ถ้าเราจะหยิบยืมเอากฎระเบียบของเขามาใช้ก็ต้องมีการอ่าน
 และทำความเข้าใจกันก่อน ว่าอย่างนี้ดีไหมตัดต้นไม้หนึ่งต้นถูกปรับกี่บาท ถ้าไปตัดไม้ไผ่จะ
 ต้องทำอย่างไร เกิดอุบัติเหตุทำไฟไหม้ป่าจะถูกปรับกี่บาทเป็นต้น มันอยู่ที่ความต้องการ
 ของชุมชนหรือถ้าจะเอากฎระเบียบของที่ไหนมาใช้จะต้องทำความเข้าใจให้ชัดเจน กฎหมายทุก
 วันมันบีบบังคับเราจะอ้างว่าไม่รู้กฎหมายเพื่อให้ตัวเองพ้นโทษนั้นเราทำไม่ได้ ทั้งที่เราไม่รู้
 เรื่องในการร่างกฎหมายตั้งแต่ต้น ซึ่งความจริงแล้วประชาชนจะต้องรู้การร่างกฎหมายในราช
 กิจนุเบกษา เพราะฉะนั้นก่อนที่จะออกกฎระเบียบของหมู่บ้านเราก็ควรจะให้ชาวบ้านนั้นรับ
 รู้เรื่องด้วย ถึงจะเกิดความศักดิ์สิทธิ์ หลังจากนั้นก็มีการจัดทำแผนการจัดการป่า แผนการจัด
 การป่าก็ทำตามศักยภาพ เช่นเราจะออกตรวจป่ากันปีละกี่ครั้ง เราจะทำแนวกันไฟกันอย่างไร
 ในรอบปี จะมีการฟื้นฟูป่าโดยการปลูกต้นไม้กันปีละกี่ครั้ง อื่นๆที่เกี่ยวข้องกับป่าของเราเราก็
 จัดไว้ในแผน ในแผนที่เราอาจจะมีการทำว่าเราจะไปจ้างประมาณจากที่ไหน เท่าไร และขึ้น
 ตอนต่อไปก็เสนอแผน ขึ้นตอนเหล่านี้อาจจะทำตามเหมือนที่เขาทำ เราจัดทำแผนบางครั้ง
 มันก็ต้องจ้างประมาณสนับสนุน การของงบประมาณสนับสนุนในเบื้องต้นก็ขอจากองค์กรภาย

นอกเข้ามาสนับสนุน เช่น เบื้องต้นก็อาจจะขอจากโครงการลุ่มน้ำแม่ปิง สหิทธิชุมชนศึกษาจากการเหลือจากการจัดเวที ก็อาจจะเอามารวมกันแล้วมาช่วยเหลือไป เสนอแผนของงบประมาณที่ อบต. เพื่อหางบมาสนับสนุน เช่น เวียงแหงมี 11 หมู่บ้านก็ของบหมู่บ้านละ 2,000 บาทก็ เป็น 22,000 บาท ซึ่งเป็นเงินที่ไม่มากถ้าจะดูแลรักษาป่าอย่างแท้จริง เพราะป่าชุมชนเป็นแหล่งอาหารและยา ซึ่งคุ้มกว่าเงินหมู่บ้านละ 1 แสนบาท ซึ่งถ้าตรวจสอบกันจริงๆ แล้วมันงอกเงยมาบ้างหรือเปล่า นอกเสียจากเอาไปจับจ่ายใช้สอยธรรมดาแต่ถ้าเอาเงิน 1 แสนไปจัดการให้มันเกิดป่าชุมชนขึ้นคนทั้งหมู่บ้านก็สามารถเข้าไปหาเห็ดหาหน่อมากินได้ ซึ่งเรามีการคำนวณจากป่าชุมชนบางแห่งนี้ แม่บ้านสามารถหาเห็ดหาหน่อได้ในรอบปีเมื่อนำมารวมกันได้เป็น 1,000 กิโล หาหน่อได้ก็กิโล กิโลเท่าไรซึ่งมันไม่ใช่บ่อยๆ เลย ซึ่งเงินเหล่านั้นบางทีมันก็มากกว่าแสนที่รัฐบาลเอามาให้เราคุ้มยิ่งเงินเหล่านั้นมันต้องใช้คืนเป็นภาระหนี้สิน แต่ป่าเราไม่ต้องไปใช้คืนไม่มีหนี้สินนอกจากช่วยกันดูแลรักษา ซึ่งถ้าทุกคนทำความเข้าใจกันก็จะเห็นแต่ประโยชน์และคุณค่าของป่า ส่วนเรื่องการจัดกาจัดทำแผนนั้น เราค่อยๆ ค่อยกันต่อหลักการและขั้นตอนเหนืออื่นใดก็คือทำความเข้าใจร่วมกันให้เห็นว่าป่าชุมชนนั้นมีความสำคัญอย่างไรแล้วเราสามารถที่จะทำได้หรือไม่ได้ ทำความเข้าใจให้ชัดเจนถึงแม้จะมีกฎหมายเรื่องอื่นๆ ครอบคลุมอยู่ ป่าชุมชนก็สามารถทำได้ ป่าชุมชนในอำเภอเชียงดาวก็อยู่ในเขตอนุรักษ์เขาก็ทำได้มีอยู่ 54 ป่าไม่เห็นว่าเป็นว่าเจ้าหน้าที่ป่าไม้เขาจะว่าอะไร เขาบอกว่าทำได้แต่ต้องขอให้บอกก่อนก็มีปัญหาเกิดขึ้นก็เพราะไม่มีการบอกเจ้าหน้าที่ก่อน นี่เป็นความเข้าใจในเรื่องป่าชุมชนและการจะทำให้เกิดป่าชุมชนในหมู่บ้าน ขั้นตอนก็จะเป็นอย่างนี้ เรื่องงบประมาณทุกกองทุนเขาเข้ามาสนใจในเรื่องทรัพยากรทั้งนั้น คนในเมืองก็สนับสนุนเพราะถ้าป่าสมบูรณ์ เขาก็มีน้ำประปาใช้เตี้ยวันนี้คนกรุงเทพฯ สูบน้ำบาดาลมาใช้ ปีหนึ่งๆ แผ่นดินทรุดไม่รู้เท่าไร ถ้าไม่ได้อาศัยน้ำจากมันไม่ไหวแล้วดันน้ำจะมีน้ำได้ก็ต้องอาศัยป่าที่มีความอุดมสมบูรณ์ ซึ่งโดยหลักการแล้วเขาสนับสนุน แต่ที่นี้เขาดูแลรักษากันเลยให้ดูแลรักษาป่าต้นน้ำไว้ แต่ไม่ให้คนในท้องที่ใช้ประโยชน์ ที่คนชนชั้นกลางหรือพวก ส.ว. เขามองว่าห้ามทำป่าชุมชนในเขตป่าอนุรักษ์เขามองในแง่ของการอนุรักษ์ไว้เพื่อตัวอย่างเดียวห้ามสัมผัส ห้ามแตะต้อง ใช้ประโยชน์ต่างๆ การที่ชาวบ้าน ชุมชน ใส่ใจเรื่องป่าชุมชนจนถึงขั้นผลักดันให้เกิดกฎหมายนี้ช่วยยกระดับความรู้ของชาวบ้าน เรื่องของกลไกในรัฐสภาสูงขึ้นแต่ ส.ว. ก็ถูกคำถามถูกดำเนินคดีเป็นการยกระดับชาวบ้าน ว่ามีศักดิ์ศรีเหมือนกัน ยังไงต่อไป เพื่อให้เกิดป่าชุมชนได้ชัดเจนขึ้น และคงทำให้เห็นภาพขั้นตอนต่าง ๆ ว่าจะต้องทำอะไรยังไป เพื่อให้เกิดป่าชุมชนขึ้นมา ตัวหลัก ๆ ก็คือทำความเข้าใจ ตัวสุดท้ายก็คือแผนว่าเราจะไปหางบประมาณอะไรยังไป งบประมาณเมื่อมีแผนเกิดขึ้น

นายโอฬาร อ่องพะ : ผู้ประสานงานลุ่มน้ำแม่ปิงตอนบน

พระบรมราชาบาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวตรัสว่า “ในป่าสงวนซึ่งทางราชการได้ขีดเส้นไว้เป็นป่าสงวนหรือป่าจำแนก แต่เมื่อเราได้ขีดเส้นไว้ชาวบ้านก็อยู่ในนั้นแล้วเราจะเอา

กฎหมายป่าสงวนไปบังคับใช้กับคนที่อยู่ในป่าที่ยังไม่สงวนที่หลังโดยขีดเส้นบนกระดาษก็ดูชอบกลอย่างไรอยู่ เมื่อมีปัญหาเกิดขึ้นเมื่อขีดเส้นแล้ว ประชาชนที่อยู่ในนั้นก็กลายเป็นผู้ฝ่าฝืนกฎหมายไป ถ้าดูในทางกฎหมายเขาก็ฝ่าฝืนเพราะว่า ป่าเป็นกฎหมายโดยชอบธรรม แต่ว่าถ้าตามธรรมชาติใครเป็นผู้ทำผิดกฎหมาย ก็คือผู้ที่ขีดเส้นนั่นเอง ที่เป็นผู้ทำผิดกฎหมาย เพราะว่าคนที่อยู่ในป่านั้นเขาอยู่มาก่อน เขามีสิทธิในความเป็นมนุษย์ หมายความว่า ทางราชการบุกรุกบุคคลไม่ใช่บุคคลไปบุกรุกกฎหมาย "

ซึ่งที่ผมพูดก็หมายความว่าราชการเองโดยกฎหมายแล้วการที่เขาจะประกาศเขตอะไร เขาไม่ได้ลงมาพูดคุยกับชาวบ้านเขาวงจากแผนที่ทางอากาศ 1 : 50,000 ไร่ แล้วเขาก็กำหนดขอบเขตจากตรงนั้นเป็นขอบเขตป่าสงวน ตรงนี้เป็นของเขตอุทยานแห่งชาติ ซึ่งมันส่งผลกระทบต่อชาวบ้านว่าเป็นผู้บุกรุกป่า บางคนที่บ้านที่ทำกินถูกทับไปด้วย นี่ถือเป็นสิ่งที่ทางพระเจ้าอยู่หัวทรงเป็นห่วงอยู่

ความหมายของ " ป่า " กับ " ชุมชน " เมื่อรวมกันก็เป็นป่าชุมชน ประกอบไปด้วย ป่าดงไม้ บ้าน และชุมชน ซึ่งป่าชุมชนก็มีการใช้ประโยชน์ออกไปต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นป่าชุมชนที่อนุรักษ์ไว้เพื่อเป็นต้นน้ำลำธาร ป่าที่เรานับถือทางศาสนา หรือ ป่าที่อนุรักษ์ไว้เพื่อใช้ประโยชน์ ป่าชุมชนก็คือป่าอนุรักษ์ควบคู่กับกับการใช้ประโยชน์ไม่ว่าจะเป็นการหาเห็ดหาหน่อ การนำไม้มาสร้างบ้านเรือนที่อยู่อาศัย เป็นป่าเศรษฐกิจ ก็คือ เมื่อเลิกจากการทำงาน ก็มีการหาของป่ามากินไม่ว่าจะเป็นเห็ดหรือหน่อไม้ ทำให้เศรษฐกิจของเราไม่ต้องไปใช้จ่ายใช้สอยจากข้างนอกมากขึ้น เป็นแหล่งสมุนไพรหรือยารักษาโรค เป็นจารีตประเพณีและวัฒนธรรมของเรา และอีกส่วนหนึ่งก็คือป่าชุมชนเป็นปัจจัยสี่ประกอบด้วย อาหาร ยารักษาโรค เครื่องนุ่งห่ม และที่อยู่อาศัย

ขั้นตอนของการจัดตั้งป่าชุมชนประกอบไปด้วย

1. ต้องมีการประชุม ร่วมกันระหว่างผู้ใหญ่บ้าน ประชาคม สตรี เยาวชน กลุ่มแม่บ้าน มาประชุมตกลงร่วมกัน เพื่อสร้างความเข้าใจอันดี (เป็นกระบวนการสำคัญ) ถ้าชุมชนและชาวบ้านไม่เข้าใจหลังจากการจัดตั้งป่าชุมชนแล้วนั้นอาจจะเกิดปัญหาก็ได้

2. การกำหนดแนวเขตว่าจะเอากี่ไร่ ตรงไหน การกำหนดแนวเขตแบ่งออกเป็น 2 ส่วนคือ ป่าอนุรักษ์ และป่าใช้สอย

3. การติดป้ายให้เป็นเขตอนุรักษ์ (การติดป้ายให้เอาหมู่บ้านใกล้เคียงมาด้วย เพื่อแบ่งเขตที่แน่นอน)

4. การร่างกฎระเบียบป่าชุมชน เป็นสิ่งสำคัญที่ต้องทำเพราะเป็นการเสนอขอจัดตั้งป่าชุมชนโดยถูกต้องตามกฎหมาย กฎระเบียบป่าชุมชนมี 3 ส่วน คือ

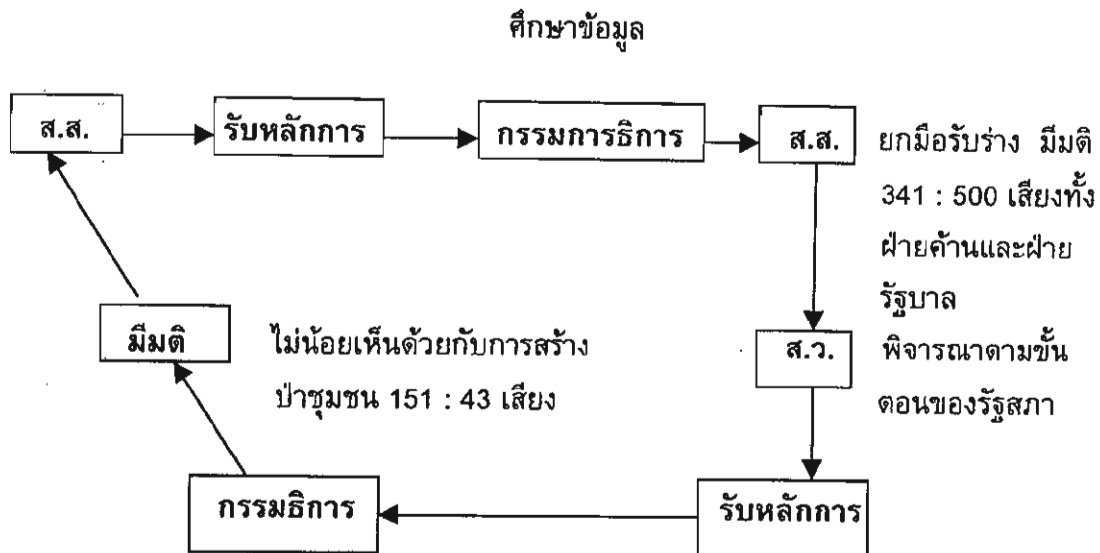
4.1 สอดคล้องกับวิถีชีวิตของประชาชน

4.2 สอดคล้องกับกฎหมายที่เกี่ยวข้อง

4.3 ไม่ควรจะเคร่งขมวดหรือหย่อนยานจนเกินไป (อยู่ในสายกลาง)

5. จัดกิจกรรมเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารเพื่อให้ชุมชนได้รับรู้โดยทั่วถึงกัน

กฎหมายป่าชุมชนเป็นกฎหมายที่ชาวบ้านได้ร่วมกันร่างขึ้นมา ประมาณ 5-6 ปี ที่มีการเรียกร้องให้เป็นการร่างกฎหมายป่าชุมชนตามรัฐธรรมนูญ 2540 มาตรา 170 ครอบคลุมรายชื่อ 50,000 รายชื่อเสนอกฎหมายของชาวบ้านมีขั้นตอนคือ

มี 24 คน นำเข้าสู่การประชุมวุฒิสภา 200 คน

ซึ่งจากการไม่เห็นด้วยของส.ว. ทำให้ พ.ร.บ. ป่าชุมชนยังคงไปค้างอยู่ไม่สามารถออกมาได้ซึ่งความหมายของคำว่า " อนุรักษ์ " ในทางกฎหมายหมายความว่า

1. เป็นป่าอุทยานแห่งชาติ
2. เป็นเขตอนุรักษ์พันธุ์สัตว์ป่า
3. เป็นป่าต้นน้ำตามมติของ ครม.
4. เป็นป่าต้นน้ำชั้น A

ถ้าเขาไม่เห็นด้วยสามารถที่จะมีหมู่บ้านไหนที่จะตั้งป่าชุมชนได้ถ้าเขาไม่อนุญาตเหมือนอย่างอำเภอเวียงแหงก็เหมือนกัน ทางด้านทิศตะวันออกเป็นเขตป่าอุทยานแห่งชาติดอยเชียงดาว ครอบคลุมพื้นที่ 700,000 ไร่ ทางด้านทิศตะวันตกเป็นเขตอุทยานแห่งชาติห้วยน้ำดังครอบคลุมพื้นที่ 780,000 ไร่ทางทิศใต้เป็นเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าดอยเชียงดาวครอบคลุมพื้นที่ 340,000 ไร่ ซึ่งเราคงจะจัดตั้งเป็นป่าชุมชนไม่ได้ถ้าเขาไม่เห็น

ส.ว. ของเชียงใหม่มี 5 คน มี 2 คนที่เห็นด้วย อีก 3 คนไม่เห็นด้วยซึ่งกฎหมายถ้าส่งกลับคืนมาแล้วส.ว. เห็นด้วยกับ ส.ส. ก็ประกาศเป็นกฎหมายได้แต่ถ้าไม่เห็นด้วยก็ต้องตั้งคณะกรรมการระหว่าง ส.ว. กับ ส.ส. 24 คนมาดูแล สิ่งที่ชาวบ้านจะทำร่วมกันคือถึงแม้ว่าเขาจะขัดขวางยังไงก็ตาม ชาวบ้านก็ต้องเข้าไปใช้ประโยชน์จากป่า ไม่ใช่การใช้แบบทำลายเป็นการใช้แบบยั่งยืนเป็นที่มาของการจัดตั้งป่าชุมชน การมาในวันนี้เป็นการมาพูดคุยกันเพื่อให้เราสะท้อนให้เห็นปัญหาว่ามีอะไรเกิดขึ้นบ้าง เข้าใจว่าป่าชุมชนเป็นอย่างไบบ้าง ถ้ามีป่าชุมชนแล้วจะมีปัญหาอะไรบ้าง เป็นการสะท้อนออกมา การประกาศใช้กฎหมายยังไม่มีแต่เรา

อาศัย พ.ร.บ. รัฐธรรมนูญ มาตรา 46 ซึ่งให้สิทธิชุมชนสามารถเข้าไปใช้ประโยชน์ได้และมาตราที่ 79 บอกว่ารัฐต้องให้การสนับสนุนชาวบ้านและพื้นฟู

ชาวบ้าน

การทำป่าชุมชนในหลายจังหวัดที่เขาทำอยู่ตอนนี้เขาทำถูกต้องหรือไม่ นอกจากป่าสงวนแล้วยังมีป่าอะไรที่เราจะทำเป็นป่าชุมชนได้อีก เราทำเขตป่าชุมชนในเขตป่าอุทยานได้หรือไม่

นายโอฟาร อ่องพะ : ผู้ประสานงานลุ่มน้ำปิงตอนบน

เป็นแนวคิดของคนบางกลุ่มที่คิดว่าป่าเป็นสิ่งทั้งงาม เข้าไปดูนกชมไม้เป็นป่าที่เก็บไว้ดูนี้เป็นความคิดของคนกลุ่มหลักของ สว. การจัดการป่าชุมชนมันมีขั้นตอนมีกระบวนการอยู่แล้วถึงแม้ว่ากฎหมายจะมีหรือไม่ก็ตามเป็นสิ่งที่ชุมชนต้องทำอยู่แล้ว ป่าชุมชนเป็นคำใหม่ แต่ที่ผ่านมามีป่าชุมชนก็คือป่าที่ชาวบ้านสามารถเข้าไปหาเห็ดหาหน่อได้ป่าที่ชาวบ้านรักษาเป็นป่าต้นน้ำ มันถูกปรับขึ้นมาให้เป็นป่าชุมชนที่มีความหมาย เป็นป่าชุมชนแต่ก่อนก็เป็นป่าทั่วไปสิ่งที่นำมาบอกเป็นการเล่าสถานการณ์เท่านั้น คิดว่าคงไม่เป็นอุปสรรคต่อการจัดตั้งป่าชุมชนของชาวบ้าน เนื่องจากว่าเนื่องจากว่าความคิดเหล่านี้เป็นความคิดที่ไม่ได้ลงมาดู มาสัมผัสการมองเห็นเหล่านี้คนที่มองก็คือกลุ่มชนชั้นสูง เช่น ผู้ว่า อธิบดี ผู้ที่ไม่ลงมาคลุกคลีกับชาวบ้าน แต่คนที่ลงมาคลุกคลีกับชาวบ้านทำให้รู้ว่า ชาวบ้านมีการจัดการและใช้ประโยชน์ดูแลรักษาได้แล้ว นอกจากเขตป่าสงวนแล้วสามารถนำป่าตรงไหนมาจัดได้บ้าง มีอยู่ 2 มุม คือ 1. ถ้ามองในมุมที่ไม่เอากฎหมายมาอ้างสามารถทำได้ทุกที่ เพราะว่าทุกที่ก็คือป่า แต่รัฐใช้อำนาจมาแบ่งเขตว่าตรงนี้เป็นป่าสงวนนี่คือป่าอุทยาน นี่คือป่าอนุรักษ์ ทั้งหมดนี้ถ้าถามชาวบ้านก็คือมองเป็นป่าที่หากินมาตลอด อีกส่วนคือมองในทางกฎหมายเขามองไว้ว่าป่าชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิมหมายความว่าชุมชนนั้นสามารถทำได้ในป่าอนุรักษ์ แต่จะต้องอยู่มาก่อนการประกาศเขตป่าอนุรักษ์ ก็คือป่าอนุรักษ์เขียงดาวประกาศปี 2543 ก่อนมาประกาศเป็นอุทยานนั้นเป็นป่าสงวนปี 2516 ถ้ามีชุมชนไหนอยู่มาก่อนประกาศปี 2538 ชุมชนไหนอยู่มาก่อนก็สามารถเข้าไปจัดการสิ่งเหล่านั้นได้ เป็นสิ่งที่มีการต่อสู้และมีการต่อรองกันมาโดยตลอด แต่อย่างไรชุมชนเองก็ต้องรู้ว่าตนเองมีสิทธิ ชุมชนสามารถเข้าไปช่วยกันใช้ประโยชน์และจัดการ ด้วยกระบวนการของความร่วมมือและการมีส่วนร่วมในความร่วมมือวางแผนคิดร่วมกัน

*ดู V.D.O. เส้นทาง พ.ร.บ. ป่าชุมชน

นายวิโรจน์ ดุลยโสภณ

เนื้อหาที่จะพูดก็คงจะหนักไปทางเรื่องของการจัดทำป่าชุมชนและเนื้อหาอีกส่วนหนึ่งก็คือด้วยทกกฎหมาย

ชาวบ้าน

การจัดการป่าชุมชนนั้นอยากจะถามว่า เขตป่าเป็นเขตอุทยานเขียงดาว นั้นจะอย่างไร

นายวิโรจน์ ดุลยโสภณ

ที่บ้านมีการจัดการป่าใหม่ มีการได้ใช้ประโยชน์จากป่าหรือไม่ มีการจัดการป่าก็คืออาจจะเกิดที่นั้นอาจจะเก็บไม่ได้ มีอยู่ใหม่ มีอยู่ ใครเข้าไปตัดไม้ได้ไหม ไม่ได้ ที่บ้านมีกติกาของหมู่บ้านหรือไม่ ในกรณีที่ว่าอยากได้มาทำบ้านก็ดัน ไม่มี ที่ถามก็เพราะว่าคำว่าป่าชุมชนเป็นคำใหม่แต่ถ้าพูดถึงในอดีตชาวบ้านได้ใช้ประโยชน์จากป่า อยู่ป่าโดยตลอดโดยใช้ป่าในการทำเกษตรต่างๆ ใช้ชีวิตประจำวัน (ปัจจัย 4) เราได้ใช้ประโยชน์จากป่าอยู่แล้วซึ่งจะมีอยู่เลยว่า ตรงนี้ห้ามตัดไม้นะ แต่สามารถเก็บหน่อได้ ชาวบ้านที่อยู่กับป่าจะมีวิธีการดั้งเดิม และป่าก็ไม่ใช้เรียกว่าป่าชุมชน คำว่าป่าชุมชนเป็นคำใหม่ที่มีการนำมาใช้กัน แต่ก่อนเรียกว่าหน้าหมู่บ้าน คือใช้ด้วยกัน ดูแลด้วยกัน มีกฎกติกาต่าง ๆ ร่วมกัน ซึ่งอาจจะไม่ได้เขียนเป็นลายลักษณ์อักษรแต่อยู่ในจารีตประเพณี

ป่าชุมชนสมัยก่อนชาวบ้านเขาก็ทำกันเอง แต่ต่อมาเวลาหน่วยราชการเข้ามา เขาประกาศมีกฎหมายมาใช้ แรก ๆ ก็เป็นป่าจำแนกต่อมาเป็นป่าสงวนนั้นยังไม่ค่อยเข้มเท่าไรยังมีการลดหย่อนกันบ้างพอมีกฎหมายอุทยานกฎเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า ทำให้เราไม่สามารถเข้าไปตัดไม้ทำลายป่าได้ ไม่สามารถเข้าไปหากินได้ สิ่งนี้มันเลยทำให้เกิดปัญหา แต่ก่อนเรายังสามารถหากินได้ ซึ่งก็ไม่ถึงขั้นที่ว่าตัดไม้ไปขายปล่อยให้นายทุนมาเอา ถ้ากฎหมายเขาไม่เคร่งครัดกับเราจนเกินไปเราก็คงไม่ต้องมาต่อสู้ดิ้นรนกันในเรื่องนี้ กรมป่าไม้เขามาตั้งมาเป็นร้อยกว่าปี กฎหมายที่ยังบังคับใช้นี้เป็นกฎหมาย 2484 เวลาชาวบ้านเข้าไปในป่าแล้วเจ้าหน้าที่จับเขาก็อ้างว่าทำผิดกฎหมาย มันก็เลยมีอยู่ว่าในช่วง 10 ปีที่ผ่านมา ชาวบ้านเขาเข้าไปใช้ไม้ธ้อไปให้นายทุนนี้เจ้าหน้าที่เขามาเคร่งกับเรา เมื่อก่อนนายทุนเขาเข้ามาสัมปทานป่าไม้ในป่าที่นี้ พอยกเลิกแล้วนายทุนก็ยังมี การลักลอบตัดต่อไป ทำไมเจ้าหน้าที่เขาไม่วุ่นวาย มารังแกกับชาวบ้าน

การจัดการป่าชุมชน หลายบ้านเขาจัดการของเขาเองถึงแม้มีกฎหมาย เขาก็จัดการเองได้เพราะเขารู้ว่าเขาเคยจัดการมาโดยตลอด เคยอยู่ในมาก่อนที่กฎหมายจะบังคับใช้ ก่อนที่กฎหมายจะมาประกาศทับทีหลาย ๆ ที่ ที่เขาไม่ยอมก็เกิดการรวมตัวกันขึ้น พูดคุยกับเจ้าหน้าที่ว่าขอดูแลป่าที่เราใช้ประโยชน์อยู่ แต่ทางเจ้าหน้าที่เขาก็จะอ้างกฎหมายโดยตลอดเพราะไม่มีกฎหมายรองรับ

ชาวบ้าน

ถ้าเราจะตั้งป่าชุมชนเราจะทำอย่างไร พื้นที่ประกาศเป็นเขตอุทยานจะอย่างไร

นายวิโรจน์ ดุลยโสภณ

ป่าคือ ที่ดินที่ยังไม่มีเอกสารสิทธิ์ ถือว่าเป็นเขตป่าหมดรวมทั้งที่ดินที่เป็นบ้านหรือที่สวน นา ต่าง ๆ กรมป่าไม้มีหน้าที่ดูแลรักษาป่า เพราะฉะนั้นที่ไหนที่ไม่มีใบถือว่าให้กรมป่าไม้ดูแลจัดการหมดไม่ว่าเขาจะดูแลในรูปของป่าสงวนป่าอุทยานหรือเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าถือว่าเป็นหน้าที่ที่เขาจะต้องดูแล ทางราชการจะประกาศเอง พอเขาประกาศคนเดียวก็เลยเกิดปัญหา กฎหมายป่าสงวน พ.ศ.2507 กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการทำป่าไม้ พ.ศ. 2484 กฎหมายอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. 2510 และกฎหมายรักษาพันธุ์สัตว์ป่า เขาเข้ามาประกาศเขตป่าหลังจากที่เราเข้ามาอยู่อาศัยนานแล้ว เมื่อมีการประกาศเขตป่าเขาก็เลยมีกฎหมายคุ้มครองเมื่อมีกฎหมายคุ้มครองเวลาเราจะทำอะไรมันก็ยากขึ้น ปัญหาเกิดขึ้นเมื่อมีการประกาศเขตป่าไม่ได้คำนึงว่าเราตั้งถิ่นฐานมานานแล้ว เขาไม่ได้มีการสำรวจ หรือมีการมาสำรวจก่อนจะมาประกาศเขตป่า แล้วให้เรามีการเสียภาษีดอกหญ้า ซึ่งสมัยก่อนกว่าจะไปได้ก็มีการติดประกาศใบเดียวที่อำเภอแต่กว่าชาวบ้านจะรู้ เวลาเขาดูแผนที่ก่อนจะประกาศเป็นเขตป่าสงวนเขาไม่ได้ให้พ่อหลวงรับทราบหรือชาวบ้านรู้ว่าเรามีความพอใจหรือไม่ หรือต้องการคัดค้านที่ชาวบ้านเราเข้าไปหากันนั้น จริง ๆ แล้วก็ป่่าสงวนซึ่งจริง ๆ แล้วชาวบ้านไม่มีสิทธิที่จะทำอะไรสักอย่าง เพียงแต่ว่าเจ้าหน้าที่เขาอนุโลม

เดี๋ยวนี้ป่าไม้ลดลง เขาบอกว่าที่ป่าไม้ลดลงเพราะชาวบ้านเข้าไปตัดไม้ทำลายป่าเพื่อทำการเกษตร ซึ่งจริง ๆ แล้วป่าก็ลดลงจริง แต่ปัญหาป่าไม้ลดลงมันมีหลายสาเหตุ ทั้งการสัมปทานป่าไม้ทำไม้หมอนรถไฟ เป็นต้น ป่าลดลงกรมป่าไม้เขาก็พยายามอนุรักษ์ป่าแต่วิธีการอนุรักษ์ป่าของเขา เขาประกาศเป็นเขตอุทยาน เพราะเขตอุทยานมีกฎหมายที่เข้มแข็งแม้แต่ใบไม้ใบเดียวก็ไม่สามารถเก็บมาได้ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าก็เหมือนกัน พอมีกฎหมายต่าง ๆ ออกมาชาวบ้านเขาไม่ยอมเพราะว่ามันไม่ถูกต้อง เขาก็เลยลุกขึ้นมาต่อต้านว่าทางป่าไม้จะมาประกาศแบบนี้ไม่ได้ ที่ดินเราก็ก่อนบางที่เขาถือดูแลรักษาโดยเฉพาะป่าที่เป็นต้นน้ำลำธารไม่ให้ใครเข้าไปตัดทำลาย ชาวบ้านเขาบอกว่าถ้าจะมีการประกาศก็ขอให้เข้ามาสำรวจว่าเขาอยู่มาก่อนแล้วก็มี มีที่ไร่นาที่สวนเท่าไร มีพื้นที่ป่าที่ดูแลใช้สอยเท่าไร ถ้าจะประกาศก็ขอให้ประกาศเป็นป่าผืนใหญ่ ชาวบ้านขอดูแลป่าที่เป็นป่าผืนเล็กๆ เท่านั้นเพราะว่าเป็นชีวิตของชาวบ้าน เป็นแหล่งขุนน้ำเป็นที่หาพืชผักมากิน ใช้สอยต่าง ๆ นี่เป็นสิ่งที่ชาวบ้านเขาเรียกร้องต่อสู้ในการแก้ไขในเรื่องนี้ใหม่ เราขอเรื่องการจัดการป่าน้อยๆ ชาวบ้านที่เขาต่อสู้มาเขาอยู่ใน พ.ร.บ. ป่าต่าง ๆ แล้วชาวบ้านแล้วเขาไม่ได้ให้อำนาจของชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมซึ่งในรัฐธรรมนูญมาตรา 46 เขาให้ชาวบ้านมีสิทธิมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาและใช้ประโยชน์ แต่ว่ากฎหมายตัวนี้จริง ๆ แล้วต้องมีการแก้ไข แต่ยังไม่ได้แก้ ซึ่งชาวบ้านเขาคิดว่าถ้าจะให้ชาวบ้านเข้ามามีส่วนในการดูแลรักษาต้องมีกฎหมายมารองรับ ให้ชาวบ้านมีส่วนในการดูแลจัด

การซึ่งก็ทำให้เกิดความคิดว่าน่าจะมีกฎหมายที่เรียกว่าป่าชุมชน ก็คือ ชาวบ้านมีความต้องการตามกฎหมายมาคุ้มครองชาวบ้านในเรื่องต่างๆ เช่น 1. ชาวบ้านเขาต่อต้านไม่ให้นายทุนมาตัดไม้ตรงขุนห้วย เขามีการจัดคณะกรรมการหมู่บ้านไปเดินสำรวจ ถ้ามีใครมาตัดต้นไม้ก็จับไปส่งตำรวจ เป็นต้น ซึ่งเป็นการที่ชาวบ้านพยายามดูแลรักษาป่าแต่ในทางกฎหมายแล้วชาวบ้านไม่มีอะไรมารองรับ ก็เลยคิดว่ามันน่าจะมีกฎหมายมารองรับ เรื่องป่าชุมชน หัวใจของป่าชุมชนไม่ใช่ให้ชาวบ้านสามารถทำอะไรก็ได้ อยากตัดต้นไม้ก็ตัดได้มันไม่ใช่อย่างนั้น เพียงแต่ว่าเราต้องการให้ชาวบ้านเขาเข้าไปดูแลรักษาจัดการต่างๆ ได้บ้าง พ.ร.บ. ป่าชุมชนเราให้อำนาจชาวบ้านในการจัดการป่า ชุมชนที่จะจัดตั้งป่าชุมชนได้ต้องเป็น 1. เป็นชุมชนดั้งเดิม ชุมชนดั้งเดิมคือชุมชนที่อยู่อาศัยมานานแล้ว 2. มีความชัดเจนในพื้นที่ขอจัดตั้งป่าชุมชนมีกี่ไร่ ที่ไหน 3. แบ่งพื้นที่ออกเป็นกี่ไร่ เช่น 1,000 ไร่ 4. ทำหนังสือขอจัดตั้งป่าชุมชน (โดยมีรายชื่อตั้งแต่ 50 คนขึ้นไปอายุไม่ต่ำกว่า 18 ปี) ส่งถึงคณะกรรมการป่าชุมชนจังหวัด คณะกรรมการก็จะตรวจสอบว่าจริงหรือไม่ 5. คณะกรรมการป่าชุมชนจังหวัดรับเรื่องเรื่องรับเรื่องแล้วก็ส่งต่อไป ถ้าชาวบ้านไหนหมู่บ้านไหนเข้มแข็งสามารถดูแลรักษาป่าชุมชนได้ เขาก็จะให้จัดตั้งป่าชุมชนถ้าหมู่บ้านไหนไม่เข้มแข็งเขาก็ไม่ให้จัดตั้ง 6. ประกาศจัดตั้งป่าชุมชนตามกฎหมาย ก่อนที่ชาวบ้านจะขอจัดตั้งป่าชุมชนจะต้องมีการทำแผนหรือกำหนดแผนก่อนว่าจะดูแลรักษาอย่างไร เช่น จะมีกิจกรรมทำแนวกันไฟทุกปี มีการปลูกต้นไม้ มีการฟื้นฟูป่าที่ไม่สมบูรณ์ เป็นต้น นี่เป็นแผนงาน สมมุติเราจัดตั้งป่าชุมชนวันที่ 1 มกราคม 2545 เราก็ดำเนินการตามแผนงานของเรา ซึ่งหน่วยงานของ อบต. หรือข้างบนอาจเข้ามามีส่วนร่วมหรือเข้ามาติดตามตรวจสอบว่าทำดีหรือไม่ ถ้าหมู่บ้านไหนทำไม่ดีเขาก็มีสิทธิเพิกถอนได้ ในตัวกฎหมายป่าชุมชนมาตรา 18 เป็นหัวใจสำคัญ "หมู่บ้านที่จะขอจัดตั้งป่าชุมชน เป็นหมู่บ้านไหนก็ได้ที่อยู่ในเขตป่า" มันขัดแย้งกัน ฝ่ายที่เห็นด้วยก็ให้แต่ในเขตป่าเท่านั้นที่จะให้จัดตั้งป่าชุมชนได้ เขตที่เป็นป่าอนุรักษ์ เขตอุทยานและเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าหรือว่าป่าตามมติของกรม. ไม่อนุญาตให้มีการจัดตั้ง แต่ข้อสรุปยังไม่มีเพราะกฎหมายตัวนี้ยังไม่ประกาศ ยังเป็นข้อโต้แย้งกันอยู่ ฝ่ายชาวบ้านที่รวมตัวกันเป็นป่าชุมชนบ้านภาคเหนือมีประมาณ 700 - 800 หมู่บ้านบอกว่า ชุมชนเขาอาศัยอยู่กับปามาก่อน ควรมีสติที่จะดูแลรักษาและใช้ประโยชน์จากป่าได้ และ 700 - 800 ชุมชนนี้มีการลักลอบประกาศเขตป่าอุทยานหรือเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าแล้ว ถ้าไม่ให้ชุมชนที่อยู่ในเขตป่าอนุรักษ์หรือเขตอุทยานจัดตั้งได้ถ้าอย่างนั้นชุมชนที่ชุมชนเรียกร้องมาก็ไม่ได้ประโยชน์อะไรเลย เสียเวลาเปล่าๆ เป็นสิ่งที่โต้แย้งที่ยังหาข้อสรุปยังไม่ได้ แต่ชาวบ้านก็บอกว่ายังงี้ วกก็ต้องมีการอนุญาตให้ชาวบ้านตั้งป่าชุมชนได้ เรามีการต่อสู้กัน 2 ด้านคือ 1. ที่ดินทำกินของชาวบ้านไม่มีความมั่นคง วันดีคืนดีป่าไม้เขาไม่อนุญาตให้เราอยู่เขาก็ไล่เราได้ ที่ผ่านมามันเกิดขึ้นจริง ๆ เราสู้กัน 2 ด้านถ้าด้านหนึ่งถ้าเขาอนุญาตเฉพาะป่าสงวน เราก็ต้องต่อสู้ว่าตามกฎหมายเขาให้เรียกร้องในป่าสงวนได้ 2. ถ้าเรายืนยันว่าไม่ว่าจะเป็นป่าอะไรเราก็จะจัดตั้งให้ได้ เราก็ต้องต่อสู้อีกแนวหนึ่งในด้านของกฎหมาย

คิดและถ่ายทอดให้กับเด็กๆ ซึ่ง ณ วันนี้เราจะต้องทำให้เด็กได้รู้เรื่องของท้องถิ่นเพิ่มขึ้น ซึ่ง การทำสิ่งนี้ทำให้ประจวบเหมาะกับการมีโครงการป่าชุมชน จึงทำให้เด็กได้เรียนรู้ไปด้วย ความรู้จะได้นั่นขึ้น ผู้นำที่จะไปทำความเข้าใจกับชาวบ้านต้องอดทน ณ วันนี้ผมสลัดใจอยู่ 3 เรื่องคือ 1.เรื่องปุยปลอม เกือบ 400 ล้านนโยบายของรัฐบาลนำปุยแจกให้ชาวบ้านที่น้ำท่วม แต่กลับนำเศษดิน กับกระสอบไปแจกให้ชาวบ้านแทน 2. จังหวัดอุดรดิตถ์ เขาจะสร้างห้างบิ๊ก ซีชาวบ้านไม่ให้สร้าง เพราะจะเป็นการใช้จ่ายที่ฟุ่มเฟือยไปซื้อของที่เป็นสินค้าฟุ่มเฟือย เป็น ร้านที่ทำลายวิถีชีวิตเก่าๆที่เคยมีมา 3. ศาลอาญาแผนกการเมืองฟ้องจะยึดทรัพย์สินทำนอตีตรัฐ มนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุขรักเกียรติ สุทนะ 200 กว่าล้านบาทในกรณีเรื่องยา สมัย ก่อนไม่เคยมี นี่เป็นฤทธิ์เดชของรัฐธรรมนูญปี 2540 ทั้ง 3เรื่องนี้เป็นเรื่องของการเปลี่ยนแปลง ในบ้านเมืองเรา เพราะฉะนั้นที่พวกเราในวันนี้เป็นการรวมพลังเพื่อเปลี่ยนแปลง ไม่ ปลอมให้ทางราชการมาดูแลแต่เพียงฝ่ายเดียว เราให้ป่าไม้มาดูแลป่า ปรากฏว่าปีหนึ่งหมดไป ประมาณแสนไร่ ป่าไม้ลดลงทุกปี ณ วันนี้เราคงจะปล่อยให้ภาครัฐจัดการแต่เพียงอย่างเดียว ไม่ได้

ชาวบ้าน

ในกรณีของป่าไม้ที่มีการประกาศเป็นเขตอุทยานในที่ของชาวบ้านที่ชาวบ้านไปถางป่า จับจองปลูกพืชผักผลไม้แล้วและบางส่วนก็มีนายทุนไปกว้านซื้อเป็น 100 กว่าไร่ เมื่อมีการ ประกาศเป็นเขตป่าอุทยานชาวบ้านควรทำอย่างไร และถ้าชาวบ้านจะตั้งป่าชุมชนในเขตอุทยาน ชาวบ้านควรทำอย่างไร

นายวิโรจน์ ดุลยโสภณ

พื้นที่ใดที่ชาวบ้านเข้าไปทำกินอยู่แล้วไม่มีเอกสารสิทธิ์ตามกฎหมายแล้วก็ยังเป็นป่า และก็มีกฎหมายรองรับในรูปของกฎหมายป่าสงวนแห่งชาติ แต่ที่นี้ในความเป็นจริงรัฐบาลก็ไม่สามารถปฏิเสธได้ว่าพื้นที่ที่ตัวเองยึดไปเป็นป่านั้น มันได้ถูกชาวบ้านเข้าไปอยู่อาศัยทำกิน กันนานแล้ว เพราะในความจริงที่เขาให้ความหมายป่าเป็นการให้ความหมายลอยๆ ไม่สอดคล้องกับข้อเท็จจริง รัฐบาลจึงต้องมีการประกาศเป็นเขตป่าสงวนเสื่อมโทรมออกมา และบาง ส่วนก็กันออกไปให้ สปก. แสดงเป็นเขตปฏิรูปที่ดินเพื่อการเกษตร แต่มันมีน้อยมากเพราะถ้า ตามจริงก็ยังมีพื้นที่อีกส่วนหนึ่งที่ยังเป็นป่าสงวนอยู่ ซึ่งต้องมีการต่อสู้กับทางราชการ ใน กรณีที่มีการประกาศเขตป่าสงวนเข้ามาในพื้นที่ของชาวบ้าน ที่มีการสร้างบ้านเรือนที่มันแข็งแรงมากเขาก็อาจเพิกถอนออกไป และก็โอนไปให้สำนักงานปฏิรูปที่ดินดำเนินการหรือกรมที่ดินออกโฉนดให้มันมั่นคงไปเลย แต่พื้นที่ซึ่งเลยออกไปที่เป็นที่ทำกินแต่อยู่ในพื้นที่ป่าก็เป็น อำนาจของอุทยานที่จะต้องดูแล ป่าชุมชนของชาวบ้านที่บอกว่าทำสำเร็จหรือไม่สำเร็จบางที่ มันไม่ได้อยู่ที่กฎหมายแต่มันอยู่ที่ใจของชาวบ้าน ถ้าชาวบ้านสู้เพราะคิดว่ามันเป็นสิทธิของ ชาวบ้านที่จะอยู่ทำกินดูแลรักษาปกป้องดังชีวิต เพราะฉะนั้นในเรื่องของการจัดตั้งป่าชุมชนไม่

ว่ามันจะมีกฎหมายหรือไม่มีก็ตาม ถ้าใจของชาวบ้านด้วยกันเองว่าจะดูแลรักษาป่าเพื่อชีวิตความเป็นอยู่ของเราชั่วลูกชั่วหลานในอนาคตหรือเปล่าหรือว่าจะปล่อยให้กฎหมายหรือทางราชการมาปิดกันเราอยู่ตลอดไป เราไม่ต้องไปสนใจว่าเราก็ไม่ต้องไปสนใจว่ามันอยู่ในเขตป่าอะไรก็ตามถ้าเราตั้งใจเสียอย่าง เพียงแต่เราต้องทำให้มันจริงๆ และในขณะเดียวกันเราก็ต้องสู้กับทางกฎหมายทางป่าไม้ ในขบวนการต่างๆมันต้องมีการขัดแย้งกัน บางทีเขาอาจจะใช้อำนาจทางกฎหมายมาขัดแย้งกับเรา แต่สิ่งสำคัญมันอยู่ที่ว่าเราจะต้องร่วมมือกันเพื่อต่อสู้ไม่ให้เขาทำกับเราแต่เพียงฝ่ายเดียว เราเคารพกฎหมายแต่เราก็ต้องดูก่อนว่ากฎหมายมันเคารพสิทธิของเราหรือเปล่า ถ้าเราไม่เคารพกฎหมายเราจะมีกฎหมายป่าชุมชนทำไม เพียงแต่เราเห็นว่ากฎหมายมันไม่ชอบธรรมกับเราเราจึงต้องอยากทำให้มันถูกต้องชอบธรรมและชาวบ้านเองก็ต้องเป็นคนเสนอกฎหมายนี้ซึ่งมันสอดคล้องกับสิทธิตามรัฐธรรมนูญอยู่แล้ว ซึ่งจริงๆ แล้วมันเป็นสิทธิของมนุษย์อยู่แล้วคำประกันในการมีชีวิตอยู่

ตอนนี้เขามีการแบ่งกระทรวงออกเป็น 2 กระทรวง คือกระทรวงทรัพยากรกับกระทรวงเกษตร เมื่อสมัยก่อนดิน น้ำ ป่า อยู่ในกระทรวงการเกษตรหมด แต่ตอนหลังแยกออกมาเป็น 2 กระทรวงดังนั้นจึงมีการแยกหรือแบ่งหน้าที่กันว่า เรื่องของป่าไม้ ในด้านภารกิจหน้าที่ของการดูแล ปกป้องอนุรักษ์ ฟื้นฟู อยู่ในกระทรวงทรัพยากร พื้นที่ที่อยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าจะอยู่ภายใต้กระทรวงเกษตร พื้นที่ที่อยู่ภายใต้กรมป่าไม้จะอยู่ในพื้นที่ป่าสงวน ป่าโซน E (ป่าเศรษฐกิจ) หน้าที่ของกรมป่าไม้ จะมีหน้าที่คล้าย ๆ ในบ้าน เช่น ใครต้องการเรื่องสัมปทานพื้นที่ป่า ไปปลูกป่า ปลูกต้นยูคาลิปตัส กรมป่าไม้มีหน้าที่ทำอย่างนี้ จะไม่มีหน้าที่ในการปราบปราม หรืออนุรักษ์อะไรอีก ซึ่งตอนนี้ 2 กระทรวงนี้มีการแย่งชิงกันมาก ตอนนี้ป่าไม้จังหวัดก็มีการออกมาคุยกับชาวบ้านให้ชาวบ้านเร่งจัดตั้งป่าชุมชนในพื้นที่ที่จะประกาศเป็นเขตอุทยาน เพราะว่าตามกระทรวงแล้วเรื่องป่าชุมชนเขาก็มีสำนักงานที่เป็นป่าชุมชนอยู่ ภายในกระทรวงเกษตรและสหกรณ์อยู่ภายใต้กรมป่าไม้ เป็นป่าชุมชนในพื้นที่ของป่าสงวนเท่านั้น เป็นการเปรียบเทียบระหว่างส่วนราชการ 2 ส่วน งานใครยึดพื้นที่ได้มากกว่าโอกาสที่จะมีงบประมาณมาสนับสนุนในแต่ละปีก็มากกว่า ตอนนี้เขากำลังแย่งชิงกันแต่ชาวบ้านอยู่ตรงกลางจะอย่างไรก็เลยไปคุยกันทำให้ได้แนวทางว่า ใช้ป่าไม้จังหวัดให้เป็นประโยชน์แต่เราต้องยื่นเงื่อนไขว่า ถ้าจะทำชาวบ้านต้องมีที่ทำกินด้วย ถ้าทำเรื่องป่าชุมชนแล้วผนวกพื้นที่ทำกินและพื้นที่จัดการป่าไปเลย (ถ้าป่าไม้จังหวัดยอม) เพื่อให้เกิดแรงสนับสนุนกันพื้นที่อุทยานออกไปตามที่ชาวบ้านเรียกร้องมาเป็น 10 ปี ถ้าป่าไม้จังหวัดยอมแบบนี้เราก็ยอมร่วมมือแต่ให้เราได้ประโยชน์ไม่ใช่ทำให้ป่าไม้จังหวัดได้ประโยชน์เพียงอย่างเดียว

ชาวบ้าน

การจัดตั้งป่าชุมชนในเขตแต่ละหมู่บ้านจะขัดแย้งกันไหม ในกรณีที่มีการรุกป่าเขตเข้าไปในป่าชุมชนของหมู่บ้านเช่น เลี้ยงสัตว์ หรือการไปหาของป่า เป็นต้น จะมีวิธีการแก้ไขอย่างไร